

ພວກບຸກຄົນເຂດ-ໄກ

ຄົນບຸກຄົນພະຍາຍາມບຸກຄົນ

ເລຂ ໔

ຄົນ-ລັກ

ພ.ຕ. ໒໕໒໕

รา (เรีย) ห้าม ถอยหลัง ทำให้ถอยหลัง
 เหลือก บัดออก ถอยร่น หลบเลี่ยงไม่
 คิดสู้ เถียง ราษฎร์ (เรียราษฎร์)
 ยกมือถอยหลัง ราคุนลง (เรียกวัน
 ล้าง) เหลือกหรือบัดออกนอกแนวหรือ
 นอกกรอบ โดยปริยายหมายความว่า เถียงหรือ
 หลบเลี่ยงไม่กล้าต่อสู้หรือรับผิดชอบ รา
 ไถ (เรียไถ) ยกมือห้าม ใช้ ราไถฆ่าต๋
 (เรียไถเคียด) ก็ได้ ราญเณร (เรีย
 ค้อมเนอ) หรือ ราญวราญเณร
 (เรียโพธิ์เรียค้อมเนอ) ไต่เถียง หลบ
 เถียง ไม่ยอมหรือทอดธุระรับผิดชอบ
 ตามแนวทางหรือตามเหตุการณ์ ราช้าง
 (เรียเรียง) หรือ ราช้าง (เรียงเรียง) กัน
 ห้ามปราม กัดขวาง บัองกัน ราชิก
 (เรียตัก) ราช้างหรือค้ำกันหรือกัน
 ให้อยู่หนึ่งหรือให้ถอยหลัง ยกเชิงราชิก
 (ยักเชิงเรียตัก) เอาค้ำราช้างทำให้เรือ
 แล่นหนึ่งหรือถอยหลัง ถึงค้ำไปราช้าง
 เป่มีนชวยจกชวยแจว กุยกเชิงราช
 ิก (เบอมีนจวยจกจวยแจว กมยัก
 เองเรียตัก) ถ้าไม่ช่วยจ้วงช่วยแจว อย่า
 เอาค้ำราช้าง คือถ้าไม่ช่วยทำนุบำรุง
 ก็อย่าขัดขวางให้เสียการเสียนาน

รา (รา) เอ หนอ หนา เกิด พลัน ทันที
 เทาร้า (เตวีรา) ไปนะ เช่น เป่มีน

เจ้รันทะรา ขณึ่งแจกชุนอนกะละ
 (เบอเมียนเจ้รันทะรา ขณึ่งแจกชุนอนกะละ
 เนียกคละห์) ถ้ามีมากไปนะ จะ
 แจกให้คละบ้าง คำนึงใช้ในกาพย์กลอน
 หรือทำนองเพลง เช่น ฉาบร้า (ฉับรา)
 เร้วเกิด เร้วพลัน เช่น มกอายฉาบร้า
 (โมกอายฉับรา) มาทางนี้เร้วเกิด เมล
 ร้า (เมลรา) ตูเกิด สีนร้า (เซ็นรา)
 กอนนะ ไปกอน อัยร้า (เอยรา) เอยรา
 (คำใช้ในกาพย์กลอน ใส่ที่คำที่สองของ
 วรรคทุกวรรค)

ราก (เรียก) ลงท้อง ออกลูก เช่น เม
 มานรากสุด (เมเมอันเรียกสุด) แม่
 ใ้กออกไข่ เมณมารากกุน (เมขมา
 เรียกโกน) แมวออกลูก จูราก
 (โจะห์เรียก) ท้องร่วง รากรุส (เรียก
 รัส) ท้องร่วงอย่างแรง

ราก (เรียก) ๑. ตัน เช่น ทักราก (ตัก
 เรียก) น้าตัน รณญาราก (รวันดา
 เรียก) หลุมตัน คณิตราก (กัณณิด
 เรียก) ความคืดตัน ลงไม้ลึกไปไม่ไกล
 จิตตราก (เจ็ดเรียก) ใจตัน ตามเขา
 ไปโดยรวกเร็ว เสดจกักราก (ซัดเจกักราก
 เรียก) ข้อความตัน เข้าใจไม่ยาก

๒. ตันรักใช้ดอกร้อยพวงมลัย มี ๒
 ชนิด คือ รากส์ (เรียกขอ) รักชากับ
 รากักรหม (เรียกกรอสม) รักสีม่วง

รากัธมณฺญ (เรี้ยกัธมณฺญ) โรคร่ามะนาค ใช้
ราก กัธ มี เช่น ธมณฺญเกิดราก หรือ
เกิดรากธมณฺญ (ธมณฺญเกิดเรี้ยกัธ หรือ
เกิดเรี้ยกัธธมณฺญ) พันเป็นโรคร่ามะนาค
ราก กัธว่า

รากัธบาด (เรี้ยกัธบาด) โรคมูกเลือดมี ๒ อย่าง
คือมีแต่เมือก ๑ มีเมือกเป็นเลือด ๑
ราก กัธว่า ใช้ว่า เกิดราก หรือ เกิด
รากัธบาด

รากัธทัก (เรี้ยกัธเตี้ยกัธ) โสภาปราศรัย เช่น
นิยายรากัธทัก (นิยายเรี้ยกัธเตี้ยกัธ)
พูดจาโสภาปราศรัย

รากัธสั (เรี้ยกัธสะสั) รากษส ยักษ์หรือปีศาจ
บางพวกที่อยู่ตามปากน้ำหรือในราวป่า
ได้แก่ อารกัธทัก (อารักติก) อารกัธ
ไพฐ (อารักเพรีย) หรือ โขมจไพฐ
(โคมจเพรีย) เช่น ตรูพังโนะมาน
รากัธสัหวงแหงรากัธสา (ตรูเบียง
นุหะห์เมียนเรี้ยกัธสะสัหวงแหงเรี้ยกัธสา)
สระนั้นมียักษ์สัรักษาสหวงแหง

รากัธลี (เรี้ยกัธสะเซี้ย) รากษลี

ราก, รากะ (เรี้ยกัธ หรือ เรี้ยเกียะหะ) รากะ
เช่น ตรูวรากะครบสงกัธ (โตริ้วเรี้ย
เกียะหะกรวบซ้องกัธ) ถูกรากะครอบงำ
รากกัธ (เรี้ยเกียะกัธ) รากกัธ ไฟคือ
รากะ รากจรีต (เรี้ยเกียะจะเรียด)

รากจรีต ผู้ที่มีจรีตหนาด้วยรากะ ราก-
จิตต (เรี้ยเกียะเจ็ด) รากจิต จิตประ
กอบด้วยรากะ รากาทิกิเลส (เรี้ย-
เกียะติกเกะละสั) กิเลสมีรากะเป็นต้น
รากากิภูต (เรี้ยเกียะพิพุด) ที่ถูกรากะ
ครอบงำ

ราง (เรียง) ๑. เช็ด เบื่อระอา เช็ดหลาบ
เช่น ฝูวุ่นะพิปากณาสั ขุนรูางเหี้ย
มินเทาเพี้ยตเท (โพลิ้วหุนะหะพิปาก
นัส ขุนมเรียงเฮยมินเตวีเตี้ยตเต) ทาง
นั้นลำบากมาก ฉันทัดแล้วไม่ไปอีกเลย
ตรูวเคบนโทสเจรีนถูงเหี้ย เนาแด
มินราง (โตริ้วเกบ็อนโตะสเจรีนตอง
เฮย เนวีแดมินเรียง) ถูกเขาลงโทษ
หลายครั้งแล้ว ยังไม่เช็ดหลาบ รางจาล
(เรียงจาล) รางรอา (เรียงรวัว) ก็ใช้

๒. รูปร่าง ร่าง เช่น รางกรออาญ
(เรียงกรออาญ) ร่างล้าสัน รางจรีโพ
(เรียงจรีโโล) ร่างสูงอวบ รางรด
(เรียงรวล) ร่างไม่มีทรวงทรวง ราง
เสฎฐิง (เรียงเซตึง) ร่างบอบบาง ราง
เรา (เรียงเรวี) รูปร่างทรวงทรวง (ตุคำ
รูป)

๓. แผลงเผือกที่วางไว้ตรงแคมเรือ
ให้เอียง ๆ เอียงเข้ามาในเรือ และอีก
ด้านหนึ่งหย่อนลงไประน้ำเพื่อแจวหรือ

พ่ายให้ปลาหลงโศกเข้ามาในเรือ เขาทำ
เฉพาะแต่ในคืนเดือนมืดเรียกว่า ญะ
ราง (เคยูเรียง) ที่หมายว่า ไล้รัง

ร้าง (วาง) เสียงเคาะของที่ทำด้วยโลหะบางๆ
อย่างถาดทองเหลือง หรือเสียงลมกระทบ
ใบตาลแห้งเป็นต้น รุ่งร้าง (ตุ รุ่ง)

รางภูเขา (เรียงโคจเจีย) ภูเขาเหมือน เหมือน
อย่าง เช่น ฟ้าใญ่มาอากาศสี่ ปันแต่
อิพูวรางภูษาสลุตบนตึก (ปี้เดิมเวีย
กานะสี่ ปันแต่เอียโล้วเรียงโคจเจีย
โซดคืบอนเต้) ตั้งแต่เดิมมันคู่ร้ายมาก
แต่เดี๋ยวนี้ดูเหมือนเรียบร้อยน้อย

รางเรา (เรียงเร้ว) รูปราง ลักษณะ ทรวง
ทรง เช่น มานรางเราสมรมย (เมียน
เรียงเร้วซ็อมร็อม) มีรูปรางเหมาะสม
น่ารัก มานรางเรามินสูวสม (เมียน
เรียงเร้วมินซ็ัวซอม) มีรูปรางไม่ค่อย
เหมาะสม

ราง (เรียง) แผ่ไปท้งเสมอกัน ค้างข้งอยู่
เสมอกัน เช่น ทักรางเพญแสร (ตัก
เรียงเบญแซร) นำข้งอยู่เต็มท้วน

ราช (เรียง) ๑. พระราชา ราชทูต (เรียง
เจียะตัก) ราชทูต ราชบมูเร (เรียง
เจียะบ้อมเรอ) ข้าราชการ ภารมหาราชา
ประเทศราช (ปฺรอเตสะเรียว) ประเทศ
ราช แอกราช (แอกระเรียว) เอกราช

ราชการ (เรียงเจียะการ) ราชการ
เชว้ราชการ (เทวอเรียงเจียะการ) ทำ
ราชการ เป็นข้าราชการ อนุกราช-
การ (เนี้ยกเรียงเจียะการ) คนราชการ
ขญุ้ราชการ (คญุมเรียงเจียะการ)
ข้าราชการ ราชขมูท หรือ ราชข
ขมูท (เรียงเจียะขัน) แคน พรหมแคน
ที่อยู่ในอำนาจของพระราชา ราชค่านับ
(เรียงเจียะกัวมเน้อบ) ราชค่านับ การ
ค่านับเฉพาะพระราชา เช่น โยธาถวาย
พระราชค่านับ (โยเทียถวายเพรียะห
เรียงเจียะกัวมเน้อบ) ทหารถวายค่านับ
พระราชา ราชค่านับ (เรียงเจียะกัวม
เน้อบ) ราชค่านับ คือท้องพระโรงที่
สำหรับเฝ้าพระราชา ราชขมูล่าง (เรียง
เจียะเคลียัง) คลังหลวง ที่เก็บพระราช
ทรัพย์ ราชขมูกรกข (เรียงเจียะเกียะ
เรียค) ราชองครักษ์ ทหารรักษาพระ
องค์ ราชตมบราส (เรียงเจียะตอมบราส)
ราชค่านับ พระค่านับของพระราชาที่ตรัส
เรียก ตรัสใช้หรือตรัสสั่ง ราชทินน
(เรียงเจียะดิน) ของประทาน ราช
ทินนนาม (เรียงเจียะดินเนี้ยะเนียม)
ราชทินนนาม นามหรือบรรดาศักดิ์ที่พระ
ราชาโปรดพระราชทาน ราชโทรหิน
(เรียงเจียะโศรเอ็น) กบฏต่อพระราชา

หรือกบฏแผ่นดิน ราชธรม (เรียก
เจ็ยะเทอร์) ราชธรม ธรรมสำหรับ
พระราชาทรงยึดถือ หน้าที่ของกษัตริย์
ราชชาติรี (เรียกเจ็ยะเทียเต็รีย) พระ
นม ราชนารี (เรียกเจ็ยะเนียร์)
พระสนม ราชนิพนธ์ (เรียกเจ็ยะนิ
บ้วน) พระราชนิพนธ์ กรมที่ทำหน้าที่
เกี่ยวกับพงสาวดาร เรียก กรมพระราช-
นิพนธ์ (กรมเพ็ริยะที่เรียกเจ็ยะนิบ้วน)
ราชบณฺฑิต (เรียกเจ็ยะบ็อนเต็ด)
ราชบัณฑิต ราชบัณฑิตยสภา (เรียก
เจ็ยะบ็อนเต็ดตุยสะเพีย) ราชบัณฑิต
ยสภา ราชบณฺณารกษ (เรียก
เจ็ยะบ็อนนารัก) บรรณารักษ์ห้อง
สมุดของพระราช ราชบณฺณาลัย
(เรียกเจ็ยะบ็อนนาไล) หอพระสมุด
ราชปตฺนี (เรียกเจ็ยะปัดตฺเนีย) พระ
อัครมเหสี ราชบณฺฑุล (เรียกเจ็ยะ
บ็อนตุล) พระบณฺฑูร หรือพระคำรัสของ
กษัตริย์อุยกุโรราช หรือมหาอุปราช ราช
บณฺฑุลเลขา (เรียกเจ็ยะบ็อนตุลเลขา)
จดหมายสำหรับสมเด็จพระอุยกุโรราชหรือ
สมเด็จพระมหาอุปราชใช้ตามธรรมเนียม
ราชปรีวตฺตน์ (เรียกเจ็ยะปะริเว็อด)
การผลัดแผ่นดิน ราชภณฺฑ (เรียก
เจ็ยะเพ็อัน) พระราชทรัพย์ ราชภา-

คิเนย (เรียกเจ็ยะเพียกิเนีย) ลูกชาย
ของพระราชภคินี หรือหลานชายของ
พระราช หลานสาว ใช้ ราชภากิ
เนยยา (เรียกเจ็ยะเพียกิเนียเยีย) (มัก
เรียกแต่พระภากิเนย และพระภากิ
เนยยา) ราชภาตา (เรียกเจ็ยะเพียตา)
พี่ชายหรือน้องชายของพระราช (มักเรียก
พระเชษฐา พระอนุชา) ราชภุต (เรียก
เจ็ยะพุต) ปีกาจร้าย เจ้าผี ผีหลวง
มักใช้ว่า บีสางราชภุต (เบียซาจเรียก
เจ็ยะพุต) ราชโกลก (เรียกเจ็ยะโปก)
มหาคเล็กรับใช้พระราช ราชโกชน
(เรียกเจ็ยะโปก) ของเสวยพระราช
ราชภริต (เรียกเจ็ยะพริต) อาหาร
หลวง ราชภริตฺย (เรียกเจ็ยะพริต)
ข้าราชการ มหาคเล็กรับใช้ส่วนพระองค์
ราชมนตรี (เรียกเจ็ยะม้วนเต็รีย)
เสนาบดี รัฐมนตรี ราชมนฺทรี
(เรียกเจ็ยะม้วนตฺรี) พระตำหนัก ราช
มาลกะ (เรียกเจ็ยะเมียเจ็ยะกะห์)
หรือ ราชมาลัก (เรียกเจ็ยะเมียเจ็ยะก)
พลับพลาสำหรับพระราช ราชมฺุทฺทิกา
(เรียกเจ็ยะมุดติกา) หรือ ราชมฺุทฺริกา
(เรียกเจ็ยะมุดตฺริกา) พระตำมรงค์
ราชมฺุทฺธาภิเสก (เรียกเจ็ยะมุดเทียพิ-
เสก) พระราชพิธีมฺุทฺธาภิเชก ราช

มุกทา (เรียกเจียะมุดเตีย) หรือ มุกธา (มุดเตีย) หรือ ลญณกร (ลัญชะกอร์) พระราชลัญจกร ตราแผ่นดิน เรียก พระวรลญณกร (เพรียะหั่วเวียะลัญชะกอร์) ก็ได้ ราชเมตรี (เรียกเจียะเมตรี) พระราชไมตรี ราชรงค (เรียกเจียะรัง) เงิน ราชรากุสัส (เรียกเจียะเรียกสะส) ราชผู้คุร่าย ราชโรง โรงละครในวัง ราชลกษณะ (เรียกเจียะเลียกคะนห) หรือ ลกษณะ (เลียกคะนห) หรือ ลกษมน (เลียกสมัน) ลักษณะพระราชา ลักษณะของผู้มีบุญที่ปรากฏให้เห็นว่าจะได้เสวยราชย์ ราชลิขิต (เรียกเจียะลิเซ็ด) หรือ ราชเลขา (เรียกเจียะเลขา) จดหมายหลวง ราชเลขาธิการ (เรียกเจียะเลขาธิการ) ราชเลขาธิการ ราชเลขานุการ (เรียกเจียะเลขานุการ) ราชเลขานุการ ราชวัง หรือ ราชว่าง (เรียกเจียะเวียัง) พระราชวัง ราชเวตุมัน (เรียกเจียะเวสมัน) ก็ใช้ ราชวงส์ (เรียกเจียะวังส์) พระราชวงศ์ เช่น อุนกราชวงส์ (เนียกเรียกเจียะวังส์) ผู้ที่เป็นเชื้อพระวงศ์ ราชสกุติ หรือ สกุติ (เรียกเจียะลัก) อำนาจหลวง ราชสตร (เรียกเจียะลัก) การบูชาผู้ที่พระราชาทรง

ตรัสสั่งให้ทำ ราชสพท (เรียกเจียะซัพ) ราชาศัพท เช่น นอน ไข้ พุท (พุตัม) ราชสมบัติ หรือ ราชยสมบัติ (เรียกเจียะซ็อมบัก) ราชสมบัติ สมบัติของพระราชา สมบัติสำหรับแผ่นดิน ราชสมภาร (เรียกเจียะซ็อมเพีย) การทำนุบำรุงสงเคราะห์ของพระราชา หมายถึงบุญหรือเศษอำนาจของพระราชา ก็มี ราชสภา (เรียกเจียะสะเพีย) ศาลา ยุติธรรม ราชสวนีย์ หรือ เสาวนีย์ (เรียกเจียะสะวะนี หรือ เสาวะนี) คำสั่งของสมเด็จพระราชชนนีหรือสมเด็จพระอัครมเหสีหรือสมเด็จพระกษัตริยานี (ใช้แต่ พระสวนีย์หรือพระเสาวนีย์ก็ได้) ราชสวนีย์เลขา หรือ เสาวนีย์เลขา (เรียกเจียะสะวะนีเลขา) จดหมายของสมเด็จพระราชชนนี สมเด็จพระอัครมเหสีหรือสมเด็จพระกษัตริยานี พระบรมราชสาส์น (เพรียะหั่วบอรอมเรียกเจียะชะส) พระราชสาส์น จดหมายกษัตริย์ ถ้ากษัตริย์ออกโดยราชหรืออุปราชถวายแต่กษัตริย์ต่างประเทศเรียก พระบรมราชสาส์น (เพรียะหั่วบออร์เรียกเจียะชะส) ราชสาส์ตร (เรียกเจียะชะส) การปฏิบัติราชการ ความคิดขึ้นเชิงในราชการ ราชเสนามาตย

(เรียกเจ้ายะเสนามด) เสนากับอำมาตย์
 ของพระราชา ราชเสวกะ (เรียกเขว
 กะ) หรือ เสวก (เขวก) ราชเสวก
 ข้าราชการในพระราชสำนัก ราชเสวก
 (เรียกเจ้ายะซ็อมนั๊ก) ราชสำนัก พระ
 ราชวัง ราชสรีงการ (เรียกเจ้ายะเขริง
 เกียร์) ราชศฤงการ ความรักความเพิน
 ใจของพระราชา เขมรใช้คำนี้หมายถึง
 สตรีพระสนม (เขริยเพริยะหัตขนิอม)
 พระสนม ก็มี ราชหตุลเลขา (เรียก
 เจ้ายะหัตตะเลขา) อักษรหรือจดหมายที่
 พระราชาทรงเขียนเอง การเขียนลงพระ
 นามหรือลายพระหัตถ์ บันทึกของพระ
 ราชา ราชอาณาจกร หรือ ราชอาณา
 จกร (เรียกเจ้ายะอานาจัก หรือ เรียกเจีย
 นาจัก) ราชอาณาจักร ราชโองการ
 (เรียกเจ้ายะโองการ) ราชโองการ ประ
 กาศของพระเจ้าแผ่นดินให้ประชาราษฎร์
 รู้กันทั่ว เรียกว่า พระราชโองการนุ
 พระบนทุลสุรัสสีหนาท (เพริยะหัตเรียก
 เจ้ายะโองการเนวิเพริยะหัตบ็อนตุลสุระ
 สีหะเนียด) ถ้าทรงเขียนด้วยพระองค์เอง
 เรียก พระราชโองการเลขา (เพริยะหัต
 เรียกเจ้ายะโองการเลขา) ราชอณร
 (เรียกเจ้ายะอ็อมนอร์) ความดีของพระ
 ราชา ราชอโณย (เรียกเจ้ายะอ็อมนอย)

ของพระราชนาน ราชานัญญาต (เรียก
 เจียนัญญาต) พระบรมราชานัญญาต ความ
 ที่พระราชาทรงเห็นพร้อมด้วย ราชา
 ภิสก (เรียกเจียพิสก) ราชภิสก พริ
 ราชภิสก ราชาวลี (เรียกเจียเวียะลี)
 ลำดับหรือวงศ์กษัตริย์ ราชูปกรณ์
 (เรียกจูปะกอร์) หรือ ราโชปกรณ์ (เรียก
 โจปะกอร์) เครื่องใช้สอยสำหรับพระ
 ราชา เครื่องใช้สอยใกล้ชิดพระองค์
 ราชูปฎฐาก (เรียกจูบัตถาก) หรือ ราโช
 ปฎฐาก (เรียกโจบัตถาก) ผู้เฝ้ารับใช้
 พระราชา มหาดเล็ก ราชูปตุลมก
 (เรียกจูบัตถัม) หรือ ราโชปตุลมก
 (เรียกโจบัตถัม) การทำนุบำรุงอุปถัมภ์ของ
 พระราชา ราชูปโภค (เรียกจูปะโพก)
 หรือ ราโชปโภค (เรียกโจปะโพก)
 เครื่องอุปโภคของพระราชา ราเชนทร
 (เรียกเอน) กษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ ราโชวาท
 (เรียกโจเวียด) โอวาทของพระราชา
 ราโชวาทานุสาสน์ (เรียกโจเวียเตียน
 ษะต) หรือ ราโชวาทานุสาสน์
 (เรียกโจเวียเตียนษะต) คำสั่งสอน
 อบรมของพระราชา

๒. ปลาวาฬ อันเป็นปลาใหญ่กว่า
 ปลาทะเลทั้งหมด นับได้ว่าเป็นจำแห่ง
 ปลาทะเล เรียก ตูรีราช (ตฺริยเรียก)

ราชจุฬี (เรียกจุฬี) คุ ราชพริกส
ราชดาหริ (เรียกเจียะดาหริ) ภูเขาเงิน คือ
 ภูเขาไกรลาส ที่มีสีเหมือนเงิน
ราชทานวิท (เรียกเจียะตานวิท) ที่ย้อมด้วย
 น้ำของเงิน ที่กาไหลเงิน เรียก ราช
 ทานวิท (รับอะสรีเรียกเจียะตานวิท)
 ของกาไหลเงิน
ราชบัณฑิตยสภา (เรียกเจียะบือนเต็ดตยะ
 สะเพีย) ราชบัณฑิตยสภา เช่นเดียวกับ
 กับราชบัณฑิตยสถาน
ราชบัณฑิตยสถาน (เรียกเจียะบือนเต็ดตยะ
 สฐาน) ราชบัณฑิตยสถาน สภาสำหรับ
 ราชบัณฑิต พวกบัณฑิตในสถานหรือสภา
 นี้ เรียก สมาชิกราชบัณฑิตยสถาน
 (สมาชิกเรียกเจียะบือนเต็ดตยะสฐาน)
ราชพริกส (เรียกเจียะพริก) ต้นราชพฤกษ์
 ถือเป็นเจ้าของแห่งต้นไม้ จึงเรียกชื่อเช่นนั้น
 เรียก ราชจุฬี ก็มี
ราชวิท (เรียกเจียะเวียด) ราชวิท รวบรวม
 ชักกัน ล้อมที่ท่าพิธีเพื่อมิให้คนหรือสัตว์
 เข้าไปเกินผ่าน
ราชา (เรียกเจีย) พระมหากษัตริย์
ราชาคณะ (เรียกเจียเกียะนะห์) สมณศักดิ์
 พระราชาคณะ ที่พระมหากษัตริย์โปรด
 พระราชทานแต่งตั้งตามลำดับชั้น มี ๔ ชั้น
 คือ เอก โท ทรี จักรว

ราชายตนะ (เรียกเจียเยยะตนะ) ต้นเกด
 เรียก ราชายตนะพริกส (เรียกเจียเยยะ
 ตนะพริกส) ก็มี
ราชายตนะเจดีย์ (เรียกเจียเยยะตนะเจดีย์)
 ต้นเกดที่ถือว่าสำคัญเพราะพระพุทธเจ้า
 ได้ประทับตรัสเทศน์ที่เกดนี้ถึง ๗ วัน หลัง
 จากที่ตรัสรู้แล้วได้ ๔๒ วัน
ราชินี (เรียกจิน) พระอัครมเหสี พระราชินี
ราชินีกุล, ราชินีครกุล (เรียกจินกุล หรือ เรียก
 จินตุรอกกุล) ตระกูลของพระราชินี
 พระญาติของพระอัครมเหสี ตระกูลที่สืบ
 จากตระกูลพระราชินี
ราชินี (เรียกเจีย) พระราชาเมื่อทรงออก
 ผนวชเป็นฤๅษี
ราชินี (เรียกเจีย) เครื่องหมายที่ทำไว้ให้จำได้
 แทนนิมิตสีมาที่ไม่ปรากฏหรือซ่อนอยู่
 มองไม่เห็น เพื่อเป็นเครื่องหมายกำหนดพรหม
 แคน ราชสีมา (เรียกเจียมา) ใบสีมา
 สงฆราชสี (ชื่อเจียะเรียกเจีย) การร่ำ
 ฉาน การทะเลาะเบาะแว้งของสงฆ์
ราชย์ (เรียก) ความเป็นพระราชา การ
 ครอบครองแผ่นดิน รัชสมัย เช่น
 โสยราชย์ (ไชยเรียก) เสวยราชย์
 ฤๅษีราชย์ (ดือนเดิมเรียก) แย่ง
 ราชสมบัติ กุสตรียุทธราชย์ (กุสตรียุทธ
 ราชย์เรียก) กษัตริย์ครองราชย์ ปุริ

ราตรี (เรื่อ็ด) จุคกระษากอย่างไม่ปรานีปรา-
 ทรย์ ไช้ ทาญราตรีผุฎาจ (เดียญเรื่อ็ด
 ผุฎัจ) วายราตรี (ไวเรื่อ็ด) หวดเจ็ญ
 ไปค้ายปลายไม่เรียว

ราตมฺสาณฺญ (เรียตมฺชาณฺญ) ไม่ผูกตะกอลทอผ้า
(เรียก เฌอรา (เชอเรีย) ก็ได้)

ราตรี (เรียดเรียด) เรียราย กระจุยกระจาย
กระจัดกระจาย เคลื่อนกลาต เช่น ฎาก
อ้วนโจลราตรี (ดักเอี้ยงวันโจล
เรียดเรียด) วางของทั้งเคลื่อนกลาต

ราตรี (เรียดเรียด) ๑. ราตรี กลางคืน เวลา
กลางคืน ใช้ ราตรีกาล (เรียดเรียดกาล)
ราตรีชล (เรียดเรียดชล) น้ำค้าง ราตรี
มณี (เรียดเรียดเมี้ยน) พระจันทร์
ราตรีวิกรม (เรียดเรียดวิเกียะเมี้ยน หรือ
วิกัวม) หรือ ราตรีวิภาต (เรียดเรียดวิ
เพียด) เวลาอรุโณทัย เวลาจะวันเพ็ญ
จะขึ้นสลับ ๆ ราตรีสโมสร (เรียดเรียด
ชะโมซอร์) งานราตรีสโมสร งานชุม
นุมในเวลากลางคืน มักใช้จำเพาะแต่มี
การเต้นรำ มีมหรสพต่าง ๆ มีเครื่อง
บันเทิงด้วย ราตรีสุวตถิ (เรียดเรียด
โสะเวียด) ราตรีสวัสดิ์

๒. คอกราตรี เรียก พุการาตรี
(พุกาเรียดเรียด)

ราชนัน (เรียด) ความสำเร็จ ความเจริญ
รุ่งเรือง

ราน (เรียน) ๑. ร้าน อย่างร้านขายของหรือ
ร้านสำหรับนั่งเล่นพักผ่อน รานเกดถึง
(เรียนเพ็ง) ร้านไฟ วางบนกองดิน
สำหรับก่อไฟให้ลุกสว่างโพลงในเวลา
กลางคืน รานมานัน (เรียนเมี้ยน) เล้า

ไก่ รานหาด (เรียนฮาล) นอกชาน
ลักราน (ลักรเรียน) วางของบนร้าน
ขายของ

๒. ถาง เช่น รานแสร์ (เรียนแซร์)
ถางนา รานจุมการ (เรียนจ้อมการ)
ถางสวน รานภูมิ (เรียนพุม) ถางพื้น
ดิน รุก บุก รุก รานที่ (เรียนตี้) บุก
รุกเข้าเอาพื้นที่ รานทนุทราน (เรียน
ต้วนเตเรียน) บุกรุกเข้าไปไม่กลัวเกรง

๓. เห็นแก่กิน โดยไม่เลือก เช่น
มนุสสรานจัน โครานเสมา (มนุส
เรียนจ้อมเนียด โกรเรียนเซมา) คนเห็น
แก่กิน วัวเห็นแก่หญ้า

ราน (เรียด) คำใช้กับ รวส ดังใช้ รวสรานัน
(รวะสเรียด) ดู รวสรานัน

รานกาน (เรียนกาน) บุกรุก เบียดเบียนเอา
เช่น รานกานยกฎิเก (เรียนกานยัก
เดียดเก) บุกรุกเอาดินเขา

รานหาด (เรียนฮาล) นอกชาน

ราน (เรียน) ราน เรียบ เช่น ฎิราน (เดียด
เรียน) ดินเรียบ ผลูวราน (โพธิ์
เรียน) ทางราน ทางเรียบ เลี่มาน
สาจราน (เชอเมี้ยนซัจเรียน) ไม่มี
เนื้อเรียบ ทำให้รานคาบ เช่น โคราน
(โกเรียน) วัวฝึกจนเรียบ รานทาบ
(เรียนเดียด) อ่อนโยน รานริน เช่น

ถูกพาราบาท (รักเบียดเรียบเตียบ)
 มารยาทอ่อนโยน สมุฏฐิราบาท
 (ซ้อมเตียบเรียบเตียบ) คำพูดอ่อนโยน
 ราบแรง (เรียบเทง) ราบเรียบ ราบ
 เสมี (เรียบเซมอ) ราบเสมอกัน
ราบ (เรียบ) ๑. นับ เช่น ราบัญ
 (เรียบต้อม) นับสิบ ราบไม่ภ (เรียบ
 เมพิย) นับยี่สิบ
 ๒. นับถือ เช่น ราบัญชาญาติ
 (เรียบเค้นยเจียญ์ยด) นับถือกันเป็น
 ญาติ อิตเถราบ (เอ็ดเกเรียบ) ไม่มี
 คนนับถือ ราบบาศุร (เรียบบาศ)
 ตักข้าวใส่บาตรที่เรียง ๆ กันให้ข้าวพอดิ
 กับจำนวนบาตร ราบมุข (เรียบมุข)
 นับหน้าถือตา เช่น มนุสสาบรลาก
 อิตเถราบมุข (มนุสสาบรวเลียบเอ็ด
 เกเรียบมุข) คนไม่มีอำนาจ ไม่มีใคร
 นับหน้าถือตา ราบรค (เรียบรวัก)
 นับถือไปมาหาสู่กัน
ราบ (รับ) รับ รับผิดชอบ ยอมรับทั้งหมด
 เช่น ราบมุขการ (รับมุขการ) รับหน้าที่
 ราบการมุนาก่เอง (รับการเมนี้ยัก
 แอง) รับงานคนเดียว ราบปรกาน
 (รับปรอกัน) รับประกัน (จากคำไทย
 รับ รับประกัน)

ราบรง (รับรง) รับภาระ รับผิดชอบ รับ

สมอ้าง เช่น ราบรงกิจจุการครุบียง
 (รับรงกิจจะการกรูบยาง) รับผิด
 ชอบกิจการทุกอย่าง ให้ รงราบ (รง
 รับ) ก็ได้ (จาก รับรอง คำไทย)

ราบเรียบ, เรียบราบ (เรียบเรียบ หรือ เรียบ
 เรียบ) บรรยายเรื่องราวที่เป็นมา เล่า
 ประวัติ ใ้ว่า ราบเรียบปราบ (เรียบ
 เรียบปรับ) หรือ นิยายเรียบราบ
 (นิยายเรียบเรียบ)

ราบสา (เรียบสา) ธรรมคา เรียบ ๆ สุภาพ
 เช่น มนุสสาบราบสา (มนุสสาบเรียบสา)
 คนธรรมคา สมุฏฐิราบสา (ซ้อมเตียบ
 เรียบสา) คำพูดธรรมคา รบสราบสา
 (รวบอะสเรียบสา) ของธรรมคา

ราบอาน (เรียบอาน) นับถือ เช่น ราบอาน
 บงบอาน (เรียบอานบ้องป/โอน) นับถือ
 ฟัน้อง ราบอานพุทธศาสนา (เรียบ
 อานปดเทียะชาชะนา) นับถือพุทธ
 ศาสนา

ราบณ (เรียบ) ราบณ ทศกัณฐ์ ราบณาสุร
 (เรียบเบียะนาไซร์) ราบณที่เป็นอสูร

ราม (เรียบ) ๑. บำระนาม ๒. พระราม
 เรียก พระราม (เพรียะห์เรียบ) หรือ
 รามจนุทร (เรียบเมียะจัน)

รามกิริติ, รามเกรติ (เรียบเก) เรื่องรามเกียรติ์

รามญญ (เรียบญญเยะ หรือ เรียบญญ) รา-

มัญ ชนชาติมอญ รามัญญประเทศ
(เรียมัญญะประเทศ) รามัญประเทศ
ประเทศมอญ

รามณเฑย (เรียมเฑยะเนย) รมณเฑย

รามภูมิ (เรียมเฑยะภูมิ) รมณเฑยภูมิ สถานที่
อันรื่นรมย์

รามราชยุ (เรียมเรียด) รัชสมัยพระราม
ใช้หมายความว่า นานมาแล้ว เช่น ต่างพี
รามราชยุแอดณะ (ตั้งปเรียมเรียดแอด
นอะห์) ตั้งแต่สมัยพระรามโน้น

รามสุร (เรียมเฑยะสุร) รามสุร

รามายณ, รามายณะ (เรียมเฑยะณะ) เรื่องรามายณะ

ราย (เรียย) ๑. เรียราย เรียงราย กระจัด
กระจาย เกือบกลาด เช่น ราย
อ้วนเพญผุทะ (เรียยเอี้ยนเปญ
เพดยะห์) ของเรียรายเกือบกลาดเต็ม
บ้าน เกม่งรายสำรามกัญชำมขผุทะ
(เคม่งเรียยซ็อม รามกัญเจียมมข
เพดยะห์) เด็กทำขยะเกือบกลาดหน้า
บ้าน ฎาก่จันรายชาจัวร์ (ดักจัน
เรียยเจียจัวร์) ไล่จันเรียงรายเป็นแถว
รายทำนุกเจริ่ง (เรียยตัวมุกเจริ่ง)
เรียบเรียงทำนองเพลง รายการณ
(เรียยการ์) รายงาน รายสนทูล
(เรียยซ็อนตูล) เรียงรายเบ็ด

๒. ราย รามนุด (เรียยม้วน)
รามนุด

๓. คำร้อยแก้ว ใช้ พากุขราย

๔. ปลีก แยกออกเป็นเศษ เช่น
ปราก่ราย (ปรักเรียย) เงินปลีก ลก
ราย (ลิวักเรียย) ขายปลีก

รายงาน, ร่ายงาน (เรียยงาน, รាយงาน)

รายงาน เชมรมักใช้ในการกราบบังคม
ทูลกษัตริย์ เช่น ร่ายงานถวาย (เรียย
งานทวาย) รายงานถวาย ดู ราย ๑.
(จากคำไทย รายงาน)

รายพพาย (เรียยบั่วเบย) เรียราย เกือบ
กลาด เช่น ฎาก่อ้วนรายพพาย
(ดักเอี้ยนเรียยบั่วเบย) วางของ
เรียรายเกือบกลาด

รายมาย (เรียยเมีย) มีอารมณ์ล่องลอย
เอาแน่ไม่ได้ เช่น จิตตรายมาย (เจ็ด
เรียยเมีย) ใจล่องลอย คณิตรายมาย
(กัณนิตเรียยเมีย) ความคิดล่องลอย
เรื่การรายมาย (เทวอการ์เรียยเมีย)
ทำงานจับจดทำนั้งนั้งไม่เฉพาะลง
ไป

รายรง (เรียยรวง) เบ็ดเตล็ด เช่น การ
รายรง (การ์เรียยรวง) งานเบ็ดเตล็ด
รบส่รายรง (รวบอะส่เรียยรวง) ของ
เบ็ดเตล็ด เรื่การรายรง (เทวอการ์
เรียยรวง) ทำงานเบ็ดเตล็ด ลก่ฎูร

รายรง (ลี้วกโตร์เรียยรง) ซ้อขาย
 แลกเปลี่ยนเบ็ตเตล็ด
 รายราบ (เรียยเรือบ) พรรณนา เล่าประวัติ
 แต่ต้นจนปลาย ใช้ว่า รายราบผู้เฒ่า
 ปราบ (เรียยเรือบค้อมเนอ์ปราบ)
 รายราบ (รายรับ) ก็ใช้
 ราร่ง (เรียยร้ง) รือ รอ ๆ เช่น ราร่งจำ
 (เรียยร้งจำ) รือ รอย ฎีราร่ง (เดอ์
 เรียยร้ง) เคินรือ เคินรอ ๆ
 ราราก (เรียยเราก) จดจ้อง จด ๆ จ้อง ๆ
 สะทกสะท้าน ดังเล ไม่เค็ดซาต เช่น
 จิตตราแรก (เจ็ดเรียยเราก) ใจดังเล
 คณิตตราแรก (กัวมณิตเรียยเราก) ความ
 คิตดังเล สะทกสะท้าน นิยายราแรก
 (นียัยเรียยเราก) พดสะทกสะท้าน
 ราร่าง, ราร่า (เรียยเรียง หรือ เรียงเรียย)
 คุ รา
 ราล (เรียยล) ลาม เช่น เก็ดลิงราล (เพ็ดลิง
 เรียล) ไฟลาม ฎีเบาราล (ค้อมเบ
 เรียล) แผลลลาม ราลฎาล (เรียลตาล)
 ลูกลาม โดยปริยายหมายถึง โกรธ หรือ
 กล่าวโทษลูกลามจากคนหนึ่งต่อไปอีกคน
 หนึ่ง ใช้ว่า ขิงราลฎาล (เค็เรียลตาล)
 โกรธลูกลาม
 ราล (เรียล) ทุก เช่น ราลกนแลง (เรียล
 กอนแลง) ทุกที่ ทุกแห่ง ราลกาล
 (เรียลกาล) ทุกเวลา ราลขลวน

(เรียลคลวน) ทุกตัวคน ราลไถ
 (เรียลไถ) ทุกมือ ราลไถง (เรียลไทง)
 ทุกวัน ราลฎมิ (เรียลฎุม) ทุกที่
 ราลเวลา (เรียลเวเลีย) ทุกเวลา ราล
 สรุก (เรียลซรุก) ทุกหมู่บ้าน ราล ๆ
 คุนา (เรียล ๆ เคินีย) ทุก ๆ คน
 (เรียย) ๑. ความ เช่น ราราบฎี
 คุนงองรุต (เรียยจับเตเรียคณงอองรุต)
 ความจับปลาในลุ่ม ใช้โดยปริยายหมาย
 ว่า ถิ่นคว่ำหา เสาหา สืบสาวหา ความ
 หาความจริง เช่น รารวกโอยเม็ญเสจ
 ฎีพิต (เรียยรือกอยเค็ญซ้เก็ดยบัต)
 ความหาให้เห็นความจริง

๒. เหลว เช่น ขลาราว (คัลญ
 เรีย) น้ำมันเหลว บบราร (บอบอ์
 เรีย) ข้าวต้มเหลว รบสรว (รว
 บอะสเรีย) ของเหลว ใช้ วตุฎราว
 (เว็ดโอะเรีย) ก็ได้ เกมงฉามราว
 (เคมงเชียมเรีย) เค็กเล็ดเหลว โดย
 ปริยายหมายว่า เด็กที่กำลังมีกำลังเต็มที่
 มีใจทะลุ ไม่ค่อยรู้จักอดกลั้น

๓. ที่วางจานชามไม่ให้กระทบกัน
 ใช้ รารางาน (เรียยงาน) แผงที่วางจาน
 ชาม งานมวราย (งานมวเรีย)
 งานชามที่วางบนแผงที่วางจานชามที่หนึ่ง
 (คุ รณฎี)

ร้าว (ราว) ๑. ชื่อคานอย่างยาว สำหรับจูง
จำโดยผูกมือเท้าทั้งสองกับหลักข้างหน้า
ผูกเอาไว้ติดกับหลักข้างหลัง แล้วตีตาม
เอาความ เรียก จงร้าว (จองราว)
ผูกราว วายร้าว (ไวราว) ตีราวคือตี
ทั้งเครื่องจูงจำ (มีแต่ในสมัยก่อน)

๒. กราว เสียงวัตถุแข็ง ๆ กระทบ
กัน เช่นเสียงโซ่เป็นต้น เช่น สُر
จรวกร้าว ๆ (โซ่จรวกร้าว ๆ) เสียง
โซ่กราว ๆ

๓. ปรว ไม่ติดขัด เช่น นิยายร้าว
(นิยายราว) พุกปรว อานสืบตุรราว
(อานข้อมบดราว) อานจดหมายปรว
ราวร้าว (ราวส์ราว) โอภาปราศรัยคล้อง
ราวดาว, ราวปรดาว (ราวดาว หรือ ราวปรดาว)
ชะลูด เรียว โย่ง เช่น รางขุพล
ราวดาว (เรียงคืบะสรวดาว) ร้างสูง
โย่ง วลุลีเพ็งแถมเมืงลากลัย้งราว
ปรดาว (เว้อลเลิงเดิมเขอเทือยักข้อม
ยงราวปรดาว) เถาวลัยขันตันไม้ห้อย
ย้อยเรียวลงมา

ราวี (เรียว) ที่แปลงเสียงก็กก้อง ที่สะโกน
เรียก เขมรโบราณใช้หมายความว่าเบียดเบียน
รบ (ใช้ในกาพย์กลอน)

ราส (เรื่อส) ๑. กราต เช่น ราสสำรม
(เรื่อสข้อมราม) กราตขะ ราสแส

(เรื่อสแซ) กราตนา

๒. เรือเจอย ตะโป เช่น สุต
ธรมราส (โสคเทือเรื่อส) สวคมนตรี
เรือเจอย ไม่เป็นไปตามแบบแผน หรือ
กำหนดตามวรรคตอน นิยายราส
(นิยายเรื่อส) พุกเรือเจอยตลอดไป
ให้จบความเร็ว ๆ บณโทสราส (บ่อน
โตะสเรื่อส) ลงโทษตะโปไม่ว่าใคร
เป็นใคร

ราสัจกร, ราสัจกร (เรือเขียจัก) จักรราสี
ราสี (เรือเขีย) ราสี

ราสตร (เรือส) ราชภูร ประชาชน แผ่น
ดิน ประเทศ เขมรใช้แต่ราชภูร ประ
ชาชน เช่น พวกราสตร (พวกรือส)
พวกราชภูร แกนราสตร (แกนเรือส)
เกณฑ์ราชภูร ราสตรทาส (เรือส
เตือส) ราชภูรที่เป็นทาส ราสตร
ปฐา (เรือสปรอเจีย) ราชภูรประชา
ปฐาราสตร (ปรอเจียเรือส) ก็ใช้
บณภูรราสตร (บ่อนดาเรือส) บรรดา
ราชภูรทั้งหลาย อาณาปฐาราสตร
(อานาปรอเจียเรือส) ประชาราชภูร
ในอาณาจักร

ราหุ (เรือหุ) ราหุ เขมรใช้ ราหุ (เรือ)
ราหุ (เรือหุ) หรือ ราหุสุรินท (เรือ
หุโสเรน) ก็มี เช่น ราหุจาปจุนทร

(เรียหุจัน) ราชหุจันทร์ โถง
 มาณราช (โถงเมียนเรีย) วันมีราช
 เช่นเดียวกับ จันทุรคฺราต (จันตฺรว
 เกรียะส) กับ สุรยคฺราต (โซเกรียะส)
 ราชมุข (เรียหุมุข) หน้าหรือปากราช
 โดยปริยายหมายถึงสิ่งที่มีลักษณะคล้ายกับ
 ปากหรือหน้าราช

ราชูล (เรียหูล) พระราชูล ไอรสพระพุทธรเจ้า
 ราชู (เรียหุ) ปลาราชู เรียก ตูรีราชู (เตรีย
 เรียหุ) คือปลาชะโดที่โตที่สุด กุ โฉฏ
 ริญ ฯ (ริญ ฯ) ริน ฯ เช่น ทิกหุริญ ฯ
 (ติกโฮรริญ ฯ) น้ำไหลริน ฯ

ริม (ริม) กุ รีม
 ริล (ริล) กุ ริล

ริล (เรีย) ปรีอ ไม่ติดขัด ปรีอ เช่น จำ
 รตมาตริล (จาร์วดเมอียดเรีย) จำลอง
 ปาก เลื่อนริล (เลื่อนเรีย) วังเร็วปรีอ
 ริสฺต (ริสฺ) บาป ความชั่ว เคาระห์ร้าย
 (คำใช้ในกาพย์กลอน)

ริะ (ริะห์) ๑. คิด ใคร่ครวญ เช่น ริะ
 เม็ดทาล่แต่เฉยพิต (ริะห์เมิลเตอิล
 แต่เฉยพิต) คิดใคร่ครวญจนเห็นจริง
 ริะคน (ริะห์กัวน) คอยจับผิดคนอื่น
 ริะคิต (ริะห์กิด) ตริตรองคิดแล้วคิด
 อีก ริะรค (ริะห์รวก) คิดคะเนค
 พิจารณา ริะเร (ริะห์เร) คิดอ่าน

๒. กระหนั เช่น มนุสฺสริะ (มนุสฺ
 ริะห์) คนกระหนั

รี (รี) อันว่า เช่น รีปรุสโนะ (รีปรุอะส
 นุะห์) อันว่าบุรุษนั้น รีนัง (รีนัง)
 แม้จะ ถ้าจะ เช่น รีนังจะแองฉู
 อกววงเว กณฉาลอฐว (รีนังจะห
 แองโคเนยักววงเว ก้อนดาลอฐว)
 ถ้าจะรู้เองเหมือนคนหลงอยู่กลางทาง
 รีแอ (รีแอ) ส่วน ฝ่าย

รี (เรีย) หรือ เช่น มินภาทู (มินลือ
 เตเรีย) ไม่ได้ยินหรือ

ริก (ริก) บาน ขึ้น เช่น ผุการีก (พุการีก)
 ดอกไม้บาน ผุสติก (เพชติก) เทค
 บาน บายริก (บายริก) ข้าวบาน อง
 กรีก (อองกอริก) ข้าวสารเป็นตัว
 ริกสัจ (ริกขัจ) มีเนื้อขึ้น อ้วนท้วน
 ขึ้น ฎิเบารีก (ด้อมเบารีก) แผลเนื้อ
 งอกขึ้น โดยปริยายหมายถึง เบิกบาน
 ริกจิตต (ริกเจ็ด) เบิกบานใจ ริกมุข
 (ริกมุข) หน้าบาน หน้าเบิกบาน ริก
 เกล็ดม (ริกเทลิม) กำแหง ได้ใจ ทะลิ่ง

ริกราช (ริกเรีย) เบิกบาน เช่น จิตตริก-
 ราช (เจ็ดริกเรีย) ใจเบิกบาน

ริง (ริง) ๑. งวค แห้ง เช่น ทิกริง
 (ติกริง) น้ำแห้ง รังสอโยริงทิก
 (รมเจอะสออยริงติก) เคียวให้น้ำแห้ง

โดยปริยายหมายความว่า เกลี้ยง เช่น ฟักเฒ่า
 ภาตมานทรพยุภรณเป อีพวุกน ๆ
 วาบัผลาญภาตรังโสเทาเหย (บัเดิม
 เก็ดเมียนเตรือบเกรอินเบอ เอียโล้ว
 โกน ๆ เวียบ้อมพลาญเก็ดรังอะส
 เตวีเฮย) แต่เดิมเขามีทรัพย์ แต่เคยวัน
 ลูก ๆ ผลาญเขาเกลี้ยงหมดไปแล้ว รัง
 (รงวต) (รงชงวต) แห่งงวต โดยปริยาย
 หมายความว่า หมดเกลี้ยงพินาศสิ้น

๒. ผอมแห้ง เช่น สกมรัง (สก็วม
 รัง) ผอมแห้ง โรครัง (โรกรัง) โรค
 ผอมแห้ง รังไร (รังเรีย) ผอมแห้ง
 เรือรัง เช่น โรครังไร (โรกรังเรีย)
 โรคผอมแห้งเรือรัง รบงรังไร (รว
 เบงรังเรีย) วันโรคผอมแห้งเรือรัง
 สกมรังไร (สก็วมรังเรีย) ผอมแห้ง
 เรือรัง

รติ (รติ) ๑. รติ (ถ้ายมือ) เช่น รติสัพพ
 โยบาตชรวณูสาจ (รติช้อมบักคอย
 บักจรวณูซ้อ) รติผ้าให้เนื้อหาย่น

๒. รติ เช่นเดียวกับ รติ

รติ, รติ (รติเต หรือ รติ) ธรรมเนียม ประ
 เเพณี จารติ แบบแผน เช่น ตามรติ
 (ตามรติเต) ตามธรรมเนียม โภยรติ
 (โดยวี) โดยแบบแผนธรรมเนียม

ริง (ริง) แข็ง เช่น ฎีริง (เด็ยริง) คินแข็ง

เม็สาจริง (เขอซจริง) ไม่เนื้อแข็ง
 จิตตริง (เจ็ดริง) ใจแข็ง ขัหริง
 (จัวมโฮร์ริง) การยืนแข็ง สมารตริง
 (ซุมารเด็ยริง) สติแข็ง รังขุลวน
 (ริงคูลวน) กระดากอายนไม่กล้าเข้าไปหา
 เพราะมีความค้อรัน รังททิง (ริงตั่วตัง)
 ค้อคิง ขัดขืน รังมาต (ริงเม้อค) ล้น
 แข็งพูดได้ไม่ขัดและไม่คล่อง ไม่กล้าเอ่ย
 ปากพูดเพราะกลัวเกรงเขา ค้อรัน ค้อ
 กระค่างไม่ยอมตามง่าย ๆ เช่น กุบาล
 รัง (กุบาลริง) หัวแข็ง มุขริง (มุขริง)
 หน้าค่าน

ริงต้อ (ริงเตอจี) ค้อคิงไม่ยอมตาม เช่น
 มนุสสรังต้อ (มนุสสรังเตอจี) คน
 ค้อคิง จิตตริงต้อ (เจ็ดริงเตอจี)
 ใจค้อคิง โรคริงต้อ (โรกรังเตอจี)
 โรคค้อยา โรครุนแรง

ริงบึง (ริงเบ็ง) แข็งขัน แน่นอน เต็มกำลัง
 เช่น คณิตรังบึง (กัวนนักรังเบ็ง) คัด
 อย่างแข็งขันหรือเต็มกำลัง เข็วการัง
 บึง (เทวอการังเบ็ง) ทำงานแข็งขันหรือ
 ทำงานเต็มกำลัง

ริงรติ, ริงรติเต (ริงรติ หรือ ริงรติเต) ยิ่ง
 หนัก ยิ่งทวิช่น เช่น ริงรติเตอากรัก
 เทา (ริงรติเตอากรอระกัเตวี) ยิ่งชั่ว
 หนักขึ้นไป

ริงรุส (ริงรุส) คือ กระด้างกระเดื่อง ไม่ยอมโอนอ่อนผ่อนตาม เช่น มนุสสริงรุส (มนุสสริงรุส) คนคือ สมุทฺธิริงรุส (ข้อมเดยริงรุส) พุดจากระด้างกระเดื่อง จิตตริงรุส (เจ็ดริงรุส) ใจกระด้างกระเดื่อง

ริง (ริง) คำใช้กับคำ ตั้ง (ตั้ง) ตั้ง เป็นตั้งริง (ตั้งริง) ตั้งมาก เตือน ทวงหรือเร่งให้ไ้เร็ว ๆ ตั้ง ใช้ ริง (ริง) คำเดียวก็มี เช่น เกร็งขุด้าง (เกร็งคุด้าง) เขาเคียวเข้ญมาก เร่งมาก จัปากัปรากฏเคเคทาร์ญุสรวลมันพรมสงทาลแดเกร็งขุด้างเทีบสง (จ้อมเบยักปรักเก เกเตียรโดยขรวลมันปรวมของเตี้อลแดเกร็งคุด้างเดิบของ) เป็นหนี้เงินเขา เขาทวงที ๆ ไม่ยอมส่งคืนจนเขาเร่งหนักจึงส่ง (ใช้ให้) (คำไทยเร่ง)

ริต (ริต) ๑. รัก รักให้ถึง เช่น ริตเขส (ริตเคซ) รักเชือกให้ถึง ริตจันง (ริตจ้อมนง) รักสิ่งที่ผูก จงริต (จงริต) ผูกให้ถึง ริตรวต (ริตรวต) ผูกรักตั้งแน่น ใช้ว่า จงริตรวต (จงริตรวต)

๒. มากขึ้น แรงแขึ้น ทวีขึ้น เช่น ชังริต (จ้วงจือริต) โกรธทวีขึ้น ริต

ไญ (ริตไค) แรงแขึ้น ทวีขึ้น เช่น กานัแตร์ริตไญจุจางฟี่เญ้ม (กันแตร์ริตไคไคเจียงปี่เดิม) ยิ่งทวีขึ้นผิดกว่าแต่ก่อน

๓. ไบสาน เช่น สาสุตฺราสุลิกัริต (ชะสฺตราเชลิกัริต) คัมภีร์ไบสาน กา รุงสุลิกัริต (การุงเชลิกัริต) กระสอบไบสาน ฎวนสุลิกัริต (ควนเชลิกัริต) งอบไบสาน ฦอิงริต (เขอิงริต) ก้านลาน

ริต, ริตแด (ริต หรือ ริตแด) ยิ่งทวี เช่น ริตจุจ (ริตไคจ) ยิ่งผิด ริตล่อ (ริตล่อ) ยิ่งก็ ริตแดขุด้างเพ็ง (ริตแดคุด้างเล็ง) ยิ่งทวีขึ้น ยิ่งแรงแขึ้น ยิ่งหนักขึ้น ริตแตร์ริต (ริตแตร์ริต) ยิ่งรักให้ถึงขึ้น

ริตตูปิต (ริตเตบิต) ๑. กวตขึ้นยิ่งขึ้น เช่น ริตตูปิตมันบณญเฑตบณญเฑ (ริตเตบิตมันบื้อนแดคบื้อนโดย) กวตขึ้นยิ่งขึ้นไม่ปล่อยปละละเลย

๒. มัธยัสต์ เช่น จายวายริตตูปิต (จายไวริตเตบิต) จายอย่างมัธยัสต์

ริตทิ (ริตทิ) ทู ฤทธิ

รึบ (รึบ) รึบ ยัก รึบทุกจุล (รึบตูกจุล) ยักเรือเข้า มานโทสตรูรึบ (เมียนโตะสฺไ้รึบ) มีโทสถูกรึบ (จากคำไทย รึบ) รึบขาน (รึบเจี้ยน) ย้าย

ข่มขืน ชูเจ็ดมียึดเอาทรัพย์สินไปเป็นของราชการ หรือเป็นประโยชน์ส่วนตัวโดยอ้าง อาญาศึกเป็นอำนาจ รับอุส (รับโอะส) ยึดโดยลากเอาทรัพย์สินสมบัติข้าวของเขา ตามอำนาจกฎหมาย (เฉพาะแต่กฎหมายให้อำนาจไว้) (ดู รับบ)

ริม (ริม) ริม ชาย ขอบ เช่น ริมสัฟต์ (ริมซ็อมบัต) ชายผ้า ริมบบูรมาต (ริมบอโบร์เมียด) ริมฝปาก (พูด ริม กัม) (จากคำไทย ริม)

ริม ๆ (ริม ๆ) ๑. เอื่อย ๆ เช่น ทักแพรกร หูริม ๆ (ตักแพรกรโฮร์ริม ๆ) น้ำ แควไหลเอื่อย ๆ

๒. รำไร ๆ เช่น ทักซันนัลจิ สนทงเงอญแดงริม ๆ (ตักจัมนิวน ลิจซ็อนตุงเคญแดงริม ๆ) น้ำบ่าท่วม กันเบ็ดเห็นแต่ปลายรำไร ๆ

รึล, รึล (รึล หรือ รึล) ทื่อ เช่น กำปิตรึล (กำเบ็ตรึล) มีดทื่อ เสุมารึล (เซุมารึล) หน้ำทื่อ โดยปริยายหมายถึงว่า ไม่เฉียบแหลม เช่น คินึตรึล (กั๊วนินึตรึล) ความคิดทื่อไม่เฉียบแหลม จิตตรึล (เจ็ตรึล) ใจทื่อตัน จนปัญญา จัณะรึล (จ็อมเนะรึล) ความรู้ไม่องงาม มีแต่คึกซึกหรือหลงลืม ปุราษญารึล (ปุราญารึล) ปัญญาตื้อตัน (ดู เรจ ค้วย)

รึสสา (ระชา) ดู ฤสสา

รึะ (ระห์) คำใช้กับ ร้าง (เรี้ยง) หยุดกัน กัน เป็น ร้างรึะ (เรี้ยงระห์) หยุด ไม่มีฝนตกเลย มักใช้ว่า แปรร้าง ร้างรึะ (แคปร้างเรี้ยงระห์) เดือนแล้ง ฝนหยุดตก

รึ้ง ๆ (เร็ง ๆ) กรัง ๆ เสียงสนกระตึง เช่น โอยสญญาโอยกณญึ้งรึ้ง ๆ (ออยซันญาโดยก๊อนเค็งเร็ง ๆ) ให้สญญาณ โดยสนกระตึงกรัง ๆ

รึด (รึด) รึด อย่างรึดนมวัว ใช้ รึดทัก โญะโค (รึดตักดอะทโก) รึดน้ำนมวัว รึดสรไส (รึดซอร์ไซ) รึดเส้น ฤนารึด (ท่นารึด) ยารึดคือยาสำหรับทาแก้โรค เหน็บชาเป็นคัน (พูดว่า รึด กัม) (จาก รึด คำไทย)

รูก (รูก) บุกเข้า รูก รุน แหย่ เช่น ฤเีร รูกไพร (เคอร์รูกเพ็รีย) เดินบุกป่า รูกจุกกนงไพรเซรา (รูกจอกคณงเพ็รีย เจริ้ว) บุกเข้าในป่าลึก โดยปริยายหมายถึงว่า พุดไล่ให้จนหรือพูดถักคอกให้ตอบต่อไปไม่ตลอด เช่น รูกแตมวยมีาด์พีร เทาเนาเสงญ (รูกแตมวยมีัดปรีเตวี เนวีเสงญ) รูกเพียงคำ ๒ คำ ก็อ้าปาก รุกราน (รูกเรียน) รุกราน บุกรุก เช่น ฤเีรรุกราน (เคอร์รูกเรียน) เดิน

บุกรุก ทัพเกรกราน(เต๊อ็บเกรกรเรียน)
ทัพเชากราน บุกรุก (บกฺรูก) บุกรุก
ค้วยอำนาจโดยไม่เกรงกลัว

รูกวน (รูกวน) รบกวณ รบร่าให้โต้แต่
ประโยชน์ของตน เช่น วาจะแตมกรูก
กวนขุญ์สุ่ที่รราด'ไถง (เวียเจะห้แต
รูกวนคฺญุมเสตอร์เรื่อล'ไถง) มันเอา
แต่มารบกวณฉั่นแทบทุกวัน (เทียบกับ
คำ รบกวณ ของไทย)

รุกร (รุกรอ) ไม้เถาชนิดหนึ่ง เปลือกข้าง
นอกมีสีเหลืองแก่ เปลือกข้างในกับเนื้อ
ไม้เหลืองอ่อน มีรสเผ็ด คั้นยิบ ๆ ไซ้
ทำยา เรียก วัลลิดรุกร (เวื่อล'รุกรอ)

รูกบ (รูก) ต้นไม้ รูกบเจติย (รูกบเจเตีย)
ต้นไม้ที่มีคนเคารพนับถือว่าศักดิ์สิทธิ์
รูกบฉายา (รูกบฉายา) รัมไม้
รูกบชาติ (รูกบเจียด) รูกบชาติ ต้นไม้
ทุกชนิด รูกบเทวดา (รูกบเตเวียะดา)
รูกบเทวดา เทวดาที่อาศัยอยู่ที่ต้นไม้
รูกบมูล (รูกบมูล) โคนไม้ รูกบมูลิก
(รูกบมูลิก) ผู้ที่รุดงค์อยู่ตามโคนต้นไม้
รูกบวิถิ (รูกบวิเทีย) ถนนที่มีต้นไม้
สองข้างทาง

รุง (รุง) ใหญ่ มาก เช่น ภารุงภพณุมาร
(พุนรุงพุนขุมาร) ภาพใหญ่ภพน้อย
มานรุงมานณุมาร(เมียนรุงเมียนขุมาร)

มีใหญ่มีเล็ก (คำโบราณ บัจุบันคำนี้
กลายมาเป็น ร่ง (ร้วง) และกลายมาเป็น
รง (รวง))

รุงเรื่อง (รุงเรื่อง) รุ่งเรื่อง สว่างกระจ่าง
สวยงาม ประเสริฐ สดใส เช่น กุรุง
รุงเรื่อง (กุรุงรุงเรื่อง) กุรุงรุ่งเรื่อง
ภูติรุงเรื่อง (พูติรุงเรื่อง) สว่างเรือง
รอง เถลิงรุงเรื่อง (เถลิงรุงเรื่อง)
รุ่งเรื่องเป็นที่เลื่องลือ(คำไทย รุ่งเรื่อง)

รุงโรจน์ (รุงโรจ) รุ่งโรจน์ แสงแวววาว
พรรณราย เช่น ภูติรุงโรจน์ (พูติรุง
โรจ) สว่างรุ่งโรจน์โชติช่วง

รุงร้าง (รุงเรี้ยง) เตือคร้อนนท์ พุดกระ-
โชกโชกซาก แสดงอาการอะอะตึงตัง
บึงบึง ทำให้คนแตกตื่นจลาจล เกิดความ
ไม่เป็นสุข เช่น เหวี่รุงร้าง (เทวอรุง-
เรี้ยง) ทำอะอะตึงตัง โฉดะปรแตก
คุนารุงร้าง (ขลัวะห้ปรอแตกเค้นี่รุง
เรี้ยง) ทะเลาะโต้เถียงกันอะอะบึงบึง
(คำไทย รุงร้าง)

รุงจร, รุงจร (รุงจระ, รุงจร์) รุ่งเรือง สวยงาม
เหมาะสม ที่ไพเราะ เช่น รุงจรบุสย
(รุงจระโบะส) ดอกไม้ที่สวยงาม
เรืองรอง รุงจรภาสา (รุงจระเพียชา)
หรือ รุงจรวาจา (รุงจระเวียจา) ภาษา
หรือถ้อยคำอันไพเราะ

รุธา (รุเจีย) โรคไข้ (คำใช้ในกาพย์กลอน)

รุธ (รุญ) รุน คัน ผลักคัน เช่น รุธโอส (รุญโอส) รุนพื้น หรือคันพื้น ทัก
อุมิรุญทักจาด (ตักเทมียรุญตักจัส)
น้ำใหม่คันน้ำเก่า รุธสมญ (รุญซอม
เดีย) โดยปริยายหมายความว่า พุดักหน้า
ดักหลังหรือไล่ให้จน

รุญ (โรญ) สันจุ เตยตะเหเมะแซ เช่น
วางรุญ (เรียงโรญ) วางเตยตะเหเมะแซ
รุญปญญ (โรญปอโคญ) ทิลเป็นรอย
ขรุขระอย่างยิ่ง เช่น รบสรุญปญญ
(รวบอะสโรญปอโคญ) ของทิลเป็น
รอยขรุขระ

รุญองแร (รุญอองเร) ชื่อการเล่นอย่างหนึ่ง
ซึ่งใช้สากคำที่ท่องกันกันไปมาเป็นการ
ประลองกำลังกัน ใช้ ทล่องแร (ตัวล
อองเร) ก็ได้ (ดู ทล่องแร)

รุณณ (รุนนะ) ร้องไห้

รุต (รุต) สุ่ม เช่น รุตตรี (รุตเตรีย) สุ่ม
ปลา รุตรก (รุตรวก) เทียวหา เค้น
ซอก ๆ หา

รุตนาม (รุตนาม) ลายรดน้ำ เรียก กุบาย
รุตนาม (กุบัจรุตนาม) ลายรดน้ำ
ทุรุตนาม (ตุรุตนาม) ตุ้ลลายรดน้ำ
(รดน้ำ คำไทย)

รุน (รุน) คันกล้า มี ๒ ประเภทคือ รุนทัก
(รุนตัก) กล้าน้ำ รุนภัน (รุนพุน)

กล้าภูเขา มีต้นใหญ่เนื้อแข็งใช้ทำตะบอง
ได้ เช่น ภูบงรุน (ค้อมบองรุน)
ตะบองต้นกล้า กนเทลรุน (กอนเทลรุน)
เสื่อกล้า

รุมมิณญ (รุมมินเด) ดู ลุมพินี

รุษ (รุษ) แมลงวัน รุษเขี้ยว (รุษเคียว)
แมลงวันหัวเขี้ยว รุษญงูว (รุษดอง
โกว) แมลงวันที่ขีมาเป็นหนอนเล็ก ๆ
รุษบาย (รุษบาย) แมลงวันที่ค่อมอาหาร
ตัวเล็กกว่ารุษญงูว รุษสวา (รุษขวา)
แมลงตัวเล็ก ๆ พวกแมลงหัวมักค่อมวัว
ควาย โดยปริยาย รุษ หมายถึง ประจบตี
กินหรือตะกละกิน คนลักษณะเช่นนั้น
เรียก มนุสสรุษ (มนุสสรุษ)

รุย (โรย) เรว ปรือ อย่างพุดหรืออ่าน
ผลุนผลัน เช่น สทุะรุย (สทุะที่โรย)
กรากเข้าไปโดยรวกเร็ว โกรกเถียรรุย
(โกรกเคอร์โรย) ลูกขึ้นเดินปรือ เถียร
รุย ๆ (เคอร์โรย ๆ) ผลุนผลันเดินไป
เดินปรือ

รุย ๆ (โรย ๆ) หอมแหม่ม ๆ ไทรงแหร
หิม ๆ อย่างฝน เช่น สกู่รุย ๆ
(ซอกไค้ที่โรย ๆ) ผมชั้นหอมแหม่ม ๆ
รลิมรุย ๆ (รวลิมโรย ๆ) ฝนตกหิม ๆ

รุล (รุล) รุน ดุน ชุน ร่นขึ้น เช่น รุลจูล
(รุลจอล) คันเข้า รุลเทามุข (รุลเตวิ
มุข) คันไปข้างหน้า ชุนไปข้างหน้า

รูล (โรล) หล่น ๆ เสียงสิ่งที่กลิ้ง หมุนหรือ
 ถิ่น เช่น รเม็ลรูล (รวเม็ลโรล)
 กลิ้งหล่น ๆ ฝรโมจจุลตรเจียกบงระ
 รูล ๆ (ขรโมจจุลตรเจียกบงระห
 โรล ๆ) มคเข้าหุคั่นยัก

ระ (ระห์) ๑. หล่น เช่น สตุ๊กเฒ่ระ
 (เชลิก์เชอระห์) ใบไม่หล่น

๒. รือ ระผทะ (ระห์เพดยะห์)
 รือบ้าน ระรบง (ระห์รวบอง) รือรว
 ระเร่ (ระห์เรอ) รือดอน (ดู เร่ ถ้วย)

ร, รุห (รุ หรือ รุห) เหมือน เสมอกับ
 เช่น รุตุณมกลิตา (รุชค้อมเขียลา)
 เหมือนเสาทิน รุหนตารากาสจ
 (รุหนตารैयाกาสจอร์) เหมือนควง
 คาวที่ล่องลอยในท้องฟ้า (คำใช้ในกาพย์
 กลอน)

รุง (รุง) ๑. โพรง ถ้ำ เช่น รุงเฒ่ (รุง
 เขอ) โพรงไม้ รุงฎี (รุงเตย) โพรงดิน
 รุงภนั (รุงพนม) ถ้ำ รุงราม (รุงเรียม)
 โพรงกับป่าระนามน้ำและในที่ลุ่ม โดย
 ปริยายหมายว่า เบียดเผยความตื้นลึกหนา
 บางหมดสิ้นไม่มีเหลือ เช่น รื่เล็กเบิกก
 ภายเรื่องราวฟักนุงรุงรามแอณามก
 อสัคฺมานสลดเท (รมเล็กเบิกกอกาย
 เรื่องราวฟักนุงรุงเรียมแอนาโมกอะส
 เคมีนซ็อลเต) ลำเล็กเบิกกระเฉอคุ้ย

เขี่ยเรื่องราวจากที่ลึกซึ้งไหน ๆ มาหมด
 ไม่มีเหลือเลย

๒. ชุกเป็นรูเป็นช่อง เชาวหรือค้ำ
 จนจะเกิดเป็นโพรง เช่น ยกจบรุงเท
 ขางโอยเชรียบนุติจเท (ยวกจบรุง
 เตวีคางออยเจรวีบ็อนเตจเตวี) เอาเสียม
 ชุกไปให้เป็นรูลึกสักหน่อย รลกลบ
 รุงจร้าง (รวลวกโบกรุงจร้าง) ระลอก
 ชักรุตลิ่ง ภูเบาสีรุงสาจ (ค้อมเบาชี
 รุงจจ) แผลกินเนื้อเป็นรู โดยปริยาย
 หมายถึง เบียดเบียนเอาทรัพย์สินสมบัติจาก
 พ่อแม่หรือผู้อุปการะอยู่เรื่อย ๆ เช่น
 กาลฟี่เฒ่คาค่าต๋มานทรพยุครานเป
 อีพวเทาชาอนกกร โพระกุนปรัส
 สวีวารุงคาค่ (กาลฟี่เฒ่เคียดเมียน
 เตรวีบ็อนเทอ เอยโล้วเตวีเจียเนียก
 กรอ พรวัระห์โกนโประสัเชรียเวียรุง
 เคียด) เมื่อแรกเขามีทรัพย์มากพอ
 เตียวนกลายเป็นคนยากจน เพราะลูก
 หลิงชายมันเบียดเบียนเอาทรัพย์สินเขา

รุง (โรง) เสียงก้องกังเป็นเสียงวัตถุแข็ง
 และเปราะกระทบกัน อย่างจกเล็ก
 กระทบกับขันเป็นต้น รุงร้าง (โรงร้าง)
 เสียงกรัง ๆ กรัง ๆ

รุต (รุต) ๑. รุต เช่น รุตว่างน (รุตว่าง
 นวน) รุตมาน

๒. รุด ไปโดยรวดเร็ว เช่น เถีร
รุด (เคอร์รุด) เดินรุดไป สรรต รุด
สรุด

รูตรระ (รุดเรยะห์) รวดเร็ว ว่องไว เช่น
เถีรรูตรระ (เคอร์รุดเรยะห์) เดินรวดเร็ว
เถือการรูตรระ (เทอการรุดเรยะห์)
ทำงานรวดเร็ว

รูป (รูป) รูป เช่น รูปล่อ (รูปล่อ)
รูปสวย รูปอากรก (รูปอากรอะก)
รูปชั่ว ลักษณะนามสำหรับภิกษุสงฆ์และ
นักบวช เช่น ภิกษุมวยรูป (พิกโฆ
มวยรูป) ภิกษุรูปหนึ่ง ตาบสมวยรูป
(ตาบอะสัมวยรูป) ตาบสรูปหนึ่ง บริพ
พาชกเจรีนรูป (บอเรบเบยจิวกเจรีน
รูป) บริพาชกหลายรูป รูปการ (รูป
การ) คนทำรูป ช่างเขียนหรือสลักรูป
รูปโฉมโฉมพรรณ (รูปโฉมโฉมเบือร์)
รูปร่างกับผิวพรรณ รูปชุณาน (รูปจ
เขียน) รูปฉาน ฉานที่มีรูปธรรมเป็น
อารมณ์ ดู ฉาน ๒. รูปต่าง (รูปต่าง)
หรือ รูปตัมฉาน (รูปต้อมฉาน) รูปแทน
รูปถด (รูปถอด) รูปถ่าย รูปธรรม
(รูปะเทือร์) รูปธรรม รูปทั้งปวง รูป
นาม (รูปะเนียม) รูปกับนาม นามที่มี
รูปอย่างคน สัตว์ คิน น้ำ เป็นต้น
รูปผัน (รูปะผัน) รูปพรรณ (ไทยเขียน

รูปพรรณ) ลักษณะของรูป รูปพหุ
(รูปะพหุ) รูปพหุ พหุมีรูป
พหุที่เกิดในรูปภพ รูปภพ (รูปะ
พหุ) รูปภพ ภพที่เกิดของพหุ รูป
ภาพ (รูปเพียบ) รูปภาพ แบบรูปต่างๆ
ใช้ ภาพ (เพียบ) ก็ได้ รูปราง
(รูปเรียง) รูปราง รูปสถฐาน (รูป
ซ้อนทาน) รูปทรง รูปสมบัติ (รูป
ซ้อนมัด) หรือ รูปสมบัติ (รูปซ้อน
ปะเตีย) การมีรูปสวย รูปสมบัติ
(รูปะซ้อนมัน) รูปสมบัติประกอบด้วย
ความงามของรูป รูปสิทธิ (รูปะเส็ด
ทะ) การสำเร็จรูป คือการผสมตัวศัพท์
ในภาษาบาลีหรือสันสกฤตสำเร็จด้วยวิ
กัตติกับปัจจัยเป็นต้น รูปสาก (รูปซาก)
หรือ รูปสัณาก (รูปซ้อนมาก) รูปที่
ลอกแบบมาเหมือนต้นแบบ รูปสชาติ
(รูปซาก) ลักษณะ รูปทรง รูปอา
รกส (รูปอาร์ก) คนทรงเจ้า รูปา
รมณ์ (รูปาร้อม) อารมณ์มีรูปเป็นต้น
รูปเป็นอารมณ์ รูปาวจร (รูปาวะจะ
ระ หรือ วะจอร์) ใจลอยล่องท่องเที่ยว
ไปในรูปภพ

รูปีย, รูปียะ (รูปียะเยยะห์) เงิน รูปียะ
บัตถ (รูปียะเยยะมัน) ธนบัตร
รูปีย (รูปียะ) ๑. เงิน เงินตราของประเทศ
อินเดีย เรียก รูปีย (รูปียะ)

เมื่อนั้นรวบ) ไขไก่เสีย (คำไทย ร่วน) รวบ (รวบ) รวบ จាប់รวบ ใญ่ทำง फिर (จับ รวบ ไคเตี้ยงปรี) จับรวบมือทั้งสอง นิยายรวบ (นิเียยรวบ) พุครวบ	(รวมต้อมเนกบ้องกุย) หรือ รวมปเวณี (รวมปเวณี) ร่วมประเวณี ร่วมรัก (รวมเรี้ยก) ร่วมรัก (จากคำไทย ร่วม รัก) รวมรุกส (รวมเรี้ยก) ร่วมกัน รักษา ช่วยกันรักษา รวมสุขทุกข์ (รวมสกตัก) ร่วมทุกข์ร่วมสุข (มัก ใช้เฉพาะสามีภรรยา ใช้หมายความว่า ร่วม ประเวณี ก็มี) รวมส้วาส (รวมส้วะส) ร่วมที่อยู่ ร่วมกิจการ ร่วมสังฆกรรม (สำหรับบรรพชิต) อยู่ร่วมกัน (อย่าง สามีภรรยา) ร่วมประเวณี รวมเสุนหา (รวมเสุนหา) ร่วมรักกัน
รวบรวม (รวบรวม) รวบรวม รวม เช่น รวบรวมเสกภู (รวบรวมซักเกตุย) รวบรวมซ้อความ เนารวบรวม (เนวี รวบรวม) อยู่รวมกัน ธิวบญรวบ รวมคณา (เทวอบนรวบรวมเคนีย) ทำ บญรวมกัน	รวบ (รวบ) เมื่อย เช่น รวบใญ่ (รวบไค) เมื่อยมือ รวบเซ็ง (รวบเจ็ง) เมื่อยขา รวบมาต (รวบเมือต) เมื่อยปาก
รวม (รวม) รวม ร่วม เช่น รวมเสกภู (รวมซักเกตุย) รวมซ้อความ ภูากัรวม คณา (ดักรวมเคนีย) ใ้รวมกัน ธิว การรวมคณา (เทวการรวบรวมเคนีย) ทำงานร่วมกัน รวมกันิต (รวมกัวม นิต) ร่วมความคิด รวมจิตต (รวม เจ็ด) ร่วมใจ รวมใญ่คณา (รวมไค เคนีย) ร่วมมือกัน รวมภูเณก (รวม ต้อมเนก) หรือ รวมภูเณกบงกุย	รวบ (รวบ) รวน ต้มปลาให้สุกแต่เพียงให้ เดือคณิดหน้อย เช่น รวดตุรี (รวบเตริย) รวบปลา ตุรีรวบ (เตริยรวบ) ปลารวน รวบ (รวบ) เร้ว ไร คล่อง เช่น โกรรวส (โกรรวส) วัไ้ง่ายคล่อง ญนังรวส (หนังรวส) หม้อเดือดไว รวสมาต (รวบเมือต) พุกคล่อง โอภาปราศรัย เช่น มนุสรวสมาตรวส (มนุส รวสเมือตรวบสโก) คนพุกคล่อง รวสรา (รวบสรา) รวดเร็ว ฉับพลัน รวบ (รวบ) รวบหา เช่น รวบรค

ทรพย (วัระสรวกเตรือบ) รับประทานอาหาร

รวสกรบร (วัระสรวกรวบอร์) รับประทานอาหาร

การทำมาหากิน (มักใช้ในกาพย์กลอน)

รวสราน (วัระสเรี่ยน) รับประทานอาหาร

เช่น ญีรวสราน (เคอร์วัระสเรี่ยน)

รับประทานอาหาร ฉาบรวสราน (ฉับวัระส

เรี่ยน) รับประทานอาหาร

รวสราย (วัระสเรี่ย) โอภาปราศรัยคล่อง

เช่น นิยายรวสราย (นิเยี่ยวัระส

เรี่ย) พูดโอภาปราศรัยคล่อง

รวสราว (วัระสราว) คล่องปากไม่ติดไม่ค้าง

เช่น นิยายรวสราว (นิเยี่ยวัระสราว)

พูดคล่องปากไม่ติดไม่ค้าง ราก่ทาก

รวสราว (เรี้ยกเตี้ยกรวัระสราว) โอภา

ปราศรัยคล่อง ทุ ราว

เร (เรอ) ๑. รือ เช่น เรือว่านไฟพะ

จาตู่เทากุณงพะทะภูมิ (เรอเอี้ย

วันปีเพตียะหัจจะสเติร์ดักคองเพตียะห

เทมีย) รือของจากบ้านเก่าไปใส่ในบ้าน

ใหม่ เรือโอส (เรอโอะส) รือพินออก

จากกอง เรือเส (เรอเสอ) หรือ เสเรือ

(เสอเรือ) รือพิน รือคัน ให้สิ่งที

กำกับปรากฏชัดขึ้น เช่น เรือเส หรือ

เสเรือรถสมบุดรภูมิ (เรอเสอ หรือ

เสอเรือรถซ็อมบุดเคิม) รือคันหาจ

หมายเดิม

๒. กลับ เช่น เรือลวน (เรอคูลวน)

กลับตัว เอาตัวรอดพ้นการเกี่ยวของ

เช่น เรือสมุฏี (เรอซ็อมเตี้ย) กลับคำพูด

เรื่อจกฏี (เรอซ็อเจ็คเตี้ย) กลับความ

เรื่อบุญติ (เรอบุญติ) แก่กลับ

กฎหมาย เรือบงคฺย (เรอบ้องคฺย) กลับ

นั้ง เรือบนทุก (เรอบ็อนตฺก) โดย

ปริยายหมายความว่า ปลดปล่อยในความรับผิดชอบ

ของผู้อื่นที่ตนพึ่งพาอาศัย เรือระห

(เรอระห) แก่กลับไปกลับมาไม่รู้จัก

เสร็จ โดยปริยายหมายความว่า โยกโย้ โสเล

เช่น นิยายเรือระห (นิเยี่ยเรอระห)

พูดโสเล

๓. คั้น เช่น เกมมึงเกอเจเตเร

(เคมมึงเคอเจห้เตเรอ) เค้กนอเนอแต่

คั้น เรือมึนราว (เรอมึนราว) คั้นไม่ไหว

๔. ส้ารอก เช่น สุนัขเรือฉีโอย

กุนตี (โชนัขเรือฉีโอยออยโกนขี)

หมาส้ารอกอาหารให้ลูกกิน หรือส้ารอก

อาหารมาบคเอื้อง ใช้ เรือเอียง (เรอ

เอียง) เช่น โคเรือเอียง (โกเรอเอียง)

วัวส้ารอกอาหารมาบคเอื้องแล้วกลืนกลับ

เข้าไปอีก

เรือก ๆ (เริก ๆ) ที่บางโกร่น ใช้ เสฎึงเรือก ๆ

(เสฎึงเริก ๆ) บางโกร่น

เรึง ๆ (เรึง ๆ) ที่บางโทรงแหรง หอมแหร

เช่น เสฎึงเรึง ๆ (เสฎึงเรึง ๆ) บาง

- โทรงเหรง สมรสาส์เร่ง ๆ (ซ็อมระส
เร่ง ๆ) กิ่งไม้สะไวห่าง ๆ โทรงเหรง
- เร็บ (เร็บ) รือไซ่ ฟันไซ่ เช่น เทียบนึ่ง
บานชาเร็บ ๆ (เด็บนึ่งบานเจียเร็บ ๆ)
ฟังจะฟันไซ่ ค่อยมีเนื้อหนังขึ้น เช่น
พื้เดิมสุมมณาส อีพูวบานเร็บสาจ
บนุดิจ ๆ (บ่เดิมซุ่กัวมณะสอียโล้ว
บานเร็บซัจบ๊อนเต็จ ๆ) แต่เดิมผอมมาก
เดียนค่อยได้เนื้อขึ้นมานิด ๆ ค่อยฟัน
ขึ้น เช่น ลูกภูรชาติเสทื่รแต่นึงรดี
อีพูวบานเร็บบนุดิจ ๆ เพ็งวิญเหีย
(ลัวกโคร์ชาติเสทื่รแต่นึงรวลุม อีย
โล้วบานเร็บบ๊อนเต็จ ๆ เล็งวิญเฮย)
คำขายชาติทุนแทบจะลัม เดียนค่อยฟัน
ทั่วขึ้น
- เริม (เริม) เริม โรคผิวหนังอย่างหนึ่ง มี
๒ ประเภท คือ เริมขุสาจ (เริมคุซัจ)
เริมที่พองเป็นเม็ดเล็ก ๆ เรียก เริม
องกาม (เริมอ้องกาม) ก็ได้ กับ เริม
ภูรี (เริมค้อมเรีย) หรือ เริมขี (เริมทม)
เริมที่พองเป็นเม็ดใหญ่ ๆ เจ็บเสียวและ
ปวดมาก
- เร็ด (เรอะส) เลือก เก็บ โดยเฉพาะผลไม้
หรือสิ่งที่ตกหล่น หรือสิ่งที่อยู่ต่างที่กัน
เช่น เร็ดยอกแตล่อ ๆ (เรอะสยวก
แตล่อ ๆ) เลือกเอาแต่ดี ๆ เกมม

ณณเฒ่าเร็ดส่วย (เคมม
ค้อนเค็มเค้นยเรอะสส่วย) เด็ก
แย่งกันเก็บลูกมะม่วง เร็ดยอกเสกณ
พื้กนุงคมพื้รเสง ๆ มกเรียบเรียง
(เรอะสยวกซัจเกดัยบ่คูนงกัวมบ่
เสง ๆ โมกเรียบเรียง) เลือกเอาเนื้อ
ความจากในคัมภีร์ต่าง ๆ มาเรียบเรียง
ขุญเฎีรตามผลุลวมกเร็ดบานกำบิต
บตมวย (ขุญมเคอร์ตามโพลัวโมก
เรอะสบานกำเบ็ดบ๊อตมวย) จันเดิน
ตามทางมาเก็บได้เม็ดหนึ่งเล่ม เร็ดมูข
(เรอะสมูข) เลือกหน้า เช่น สงโคระ
พื้เร็ดมูข (ซ็องกรวะที่ปุมเรอะสมูข)
สงเคราะห์ไม่เลือกหน้า สรพาลูเร็ด
มูข (ซุรอลัญเรอะสมูข) รักเลือกหน้า
เลือกที่รักมักที่ชัง

เร็ดเตือส (เรอะสเตืออะส) เลือก โดย
เฉพาะอาหาร เช่น สี่เทาถูเร็ดเตือส
เพก (ซ็เต๊วักมเรอะสเตืออะสเป็ก)
กินไปอย่าเลือกมากนัก

เร็ดเอ็ง (เรอะสเอ็ง) เลือกเอา ถือเอาตาม
ชอบใจ เลือกอาหาร ไม่เห็นแก่กิน เช่น
ยกณายกเทา ถูเร็ดเอ็งเพก (ยวก
นา ยวกเต๊ว กมเรอะสเอ็งเป็ก) เอา
ไหนเอาไป อย่าเลือกนัก เร็ดเอ็งจัน
(เรอะสเอ็งจันเนย) เลือกอาหาร

เรื่อง (เรื่อง) ๑. เกือบจะแก่ เช่น โกรธเรื่อง (โกรธเรื่อง) วัวเกือบจะแก่ กรรมเรื่อง (กรรมเรื่อง) สาวเกือบจะแก่ ญาติเรื่อง (ญาติเรื่อง) ต้นเกือบจะแก่

๒. ที่ทำให้หกล้มเตี้ยทู่ลงไป เช่น อารเรื่อสาจเฒ่า (อารเรื่อซังเซอ) เลื่อยเจียนเนื้อไม่เป็นชิ้นเล็ก ๆ

เรื่อง (เรื่อง) ๑. เรื่อง ความ เหตุ เช่น ตำนานเรื่อง (ตำนานเรื่อง) เล่าเรื่อง ทำนทาน แดงเรื่อง (แดงเรื่อง) แดงเรื่อง นิยายเรื่อง (นิยายเรื่อง) พดเรื่อง เล่าเรื่อง จាប់เรื่อง (จាប់เรื่อง) จាប់เรื่อง แดงเรื่อง (แดงเรื่อง) แต่งเรื่องหรือแต่งนิทานด้วยความคิดของตนเอง บงกเรื่อง (บงกเรื่อง) ก่อเหตุ ก่อเรื่อง มานเรื่อง (มานเรื่อง) มีเรื่อง มีเหตุ มีอธิกรณ์ รักเรื่อง (รักเรื่อง) หาเรื่อง หาเหตุทะเลาะวิวาท อัสเรื่อง (อัสเรื่อง) หมกเรื่อง หมกเรื่องปิดบัง เช่น เลงโอยอัสเรื่อง (เลงออยออสเรื่อง) เล่นให้หมกเรื่อง ปรัมปรา เรื่องตำนาน (เรื่องตำนาน) เรื่องเล่ากันต่อ ๆ มา เรื่องนิทาน (เรื่องนิทาน) เรื่องที่มีในกัมภีร์ ในประวัติศาสตร์ เรื่องโบราณ (เรื่องโบราณ) เรื่องโบราณที่มีมานานแล้ว

เรื่องปฤจฉาหรือเรื่องปรัจฉา (เรื่องปฺรอดีต) เรื่องนิทานที่แต่งขึ้น เรียกว่า เรื่องเล็ก (เรื่องเล็ก) หรือ เรื่องเล่บิก (เรื่องเล่บิก) เรื่องยกกัได เรื่องเพรง (เรื่องเพรง) เรื่องเก่าที่เล่ากันต่อ ๆ มา เรื่องเหตุ (เรื่องเหตุ) เหตุที่เกิดขึ้นเป็นเรื่อง

๒. เรื่อง รุ่งเรือง สว่างกระจ่าง เช่น เพิ่งสมบุรเรื่อง (เพิ่งสมบุรเรื่อง) ขึ้นสีเรื่อง ๆ มีผิวเปล่งปลั่ง ภาติเรื่อง (ภาติเรื่อง) สว่างเรื่อง เรื่องเดช หรือ เตชะ (เรื่องเดช หรือ เตเจชะห์) เรื่องเดช คือ เชนรุ่งเรือง เรื่องรังสี (เรื่องรังสี) เรื่องรังสี หรือรัศมี เรื่องระ (เรื่องระ) ส่องแสงสว่างจ้า เรื่องสุริ (เรื่องสุริ) เรื่องศรี มีสิริรุ่งเรือง เรื่องฤทธิ (เรื่องฤทธิ) เรื่องฤทธิ (มักใช้แต่ในกาพย์กลอน)

เรื่องราว (เรื่องราว) เรื่องราวฉาน ความหมองใจกัน เช่น เกิดมานเรื่องราว (เกิดเมียนเรื่องราว) เกิดมีเรื่องมีราว ต่อมาหมายความว่าเรื่องทั่ว ๆ ไปก็ได้ เช่น นิยายเรื่องราว (นิยายเรื่องราว) เล่าเรื่องราว (คำไทย ราว)

เรื่องนรงค์ (เรื่องนรงค์) สมรภูมิ สนามรบ

เช่น สถาปนากุญเรือณรงค์ (ขลุ่ยคน
เรือนร้ว) ตายในสนามรบ ต่อมาหมาย
ว่า ที่เล่นมหรสพก็ได้ เช่น เลงแฉ่ง-
กุนเรือณรงค์(เลงแฉ่งคนเรือนร้ว)
เล่นระบำในโรงมหรสพ

เรือนหลวง (เรือนหลวง) กรมพระราชมน-
เทียร เรียก กรมเรือนหลวง (กรม
เรือนหลวง) จางหวางเรือนหลวง
(จางหวางเรือนหลวง) อธิบดีกรมพระราช
มนเทียร (คำไทย)

เรื้อย (เรื้อย) เรื้อย เรื้อย ๆ เช่น อณูแฉ่ง
เรื้อย (อณูแฉ่งเรื้อย) ลอยเรื้อย
เทามกแต่เรื้อย (เตวีโมกแต่เรื้อย)
ไปมาอยู่เรื้อย พิจารณาเรื้อย ๆ
(พิจารณาเรื้อย ๆ) พิจารณาเรื้อย ๆ

เรียง (เรียง) ๑. เรียงให้เป็นแถว เป็น
ลำดับ ให้เป็นระเบียบ เช่น เรียงเลข
(เรียงเลข) เรียงเลข ฎีกาเรียงคณา
(ดักเรียงคณีย) วางเรียงกัน ฌรเรียง
คณา (ขั้วเรียงคณีย) ยืนเรียงกัน
เฐิมเฐิมเรียงคณา (เดิมเชอโคะห์
เรียงคณีย) ตันไม้ขึ้นเรียงกัน แปร์
เรียงเสจากฎี (แปร์เรียงขัจเก็ย)
แปลเรียงความ เรียงราบ (เรียงเรียบ)
เรียงตลอดไป เรียงราย (เรียงเรียบ)
เรียงรายไปตามลำดับ เลขเรียง (เลข
เรียง) เลขที่เรียงตามลำดับ

๒. ทุก ทังหมด เช่น เรียงขลุวน
(เรียงขลุวน) ทุกคน ของแต่ละคน ทุก
ตัวคน เรียงราลไถง (เรียงเรื่อลไถง)
ทุกวันตลอดไป เรียงฎาราบ (เรียง
ดอราบ) ต่อ ๆ ไป ตลอดไป

เรียน (เรียน) เรียน ผึก หัก เช่น เรียน
อักษ (เรียนอักษอ์) เรียนหนังสือ
เรียนจึณะ (เรียนจ้อมแนะห์) เรียน
ความรู้ เรียนเขว้การ (เรียนเทวอการ์)
ฝึกงาน เรียนสูตร (เรียนโชด) หรือ
สูตรเรียน (โชดเรียน) เล่าเรียนโดย
ท่องบ่น หรือท่องจำ

เรียบ (เรียบ) ๑. จัด จัดระเบียบ ทำให้มีระ
เบียบ เช่น เรียบผุทะ (เรียบเพ็ดยะห์)
จัดบ้าน เรียบสຸรูก (เรียบซุรูก) จัด
บ้านจัดเมือง

๒. แต่ง ตกแต่ง เช่น เรียบขลุวน
(เรียบขลุวน) แต่งตัว เตรียมตัว

๓. ตบแต่ง จัดการแต่งงานตามประ
เพณี เช่น เรียบกุนโออيمانผุทะสม
แบง (เรียบโกนออยเมียนเพ็ดยะห์
ซ้อมแบง) ตบแต่งให้ลูกมีเหย้ามีเรือน
สูตรเรียบการเหี้ย (เขตรัยเรียบการ์
เฮย) หญิงแต่งงานแล้ว

เรียบ, เรียบนึ่ง (เรียบ หรือ เรียบนึ่ง) เกือบ
จะ แทบจะ เช่น เรียบสถาบ (เรียบ

ขลุ่ย) แพบทาย เรียบนั่งเทา (เรียบ
นั่งเตวี) จวนจะไป เรียบนั่งบาน
(เรียบนั่งบาน) เกือบจะได้ เรียบนั่ง
ภูถ์ (เรียบนั่งค้อด) เกือบจะถึง จวน
จะถึง

เรียบจ้ (เรียบจ้อม) ๑. จัก จักแจ้งให้ลง
ระเบียบ ถูกต้องตามแบบ เช่น เรียบ
จัพทะ (เรียบจ้อมเพ็ดยะห์) จัดบ้าน
เรียบจ้เสจกฏี (เรียบจ้อมขจ้เกตุย)
จักแจ้งข้อความ

๒. จัดการแต่งงานตามประเพณี
เช่นเดียวกับ เรียบ เช่น เรียบจ้กุนเจา
โอยมานผุทะสมบง (เรียบจ้อมโกน
เจาออยเมียนเพ็ดยะห์ข้อมบง) จัดการ
ให้ลูกหลานมีเหย้ามีเรือน

เรียบรบ (เรียบรวบ) ดู รบ

เรียบรย (เรียบรวย) สุกภาพ มีแบบแผน
ประเพณีลงกัน ถูกกัน เช่น สรุทเรียบรย
(ซรุทเรียบรวย) บ้านเมืองเรียบร้อย
ปรเทศเรียบรย (ปรอเตะส้เรียบรวย)
ประเทศเรียบร้อย บณฎาราสตฺรเรียบ
รย (บือนดาเรยะส้เรียบรวย) บรรดา
ราษฎรเรียบร้อย สมุฏีเรียบรย (ข้อม
เตยเรียบรวย) คำพูดเรียบร้อย รบียบ
เรียบรย (รวบเบียบเรียบรวย) ระเบียบ
เรียบร้อย ฎากโอยเรียบรย (ดักออย
เรียบรวย) วางให้เรียบร้อย

เรียบรำน (เรียบเรือบ) ดู รำนเรียบ
เรียบเรียง (เรียบเรียง) เรียบเรียง เช่น

เรียบเรียงตามลัฎาป (เรียบเรียงตาม
ลุมดบ) เรียบเรียงตามลัคบ ฎากโอย
เรียบเรียงคณา (ดักออยเรียบเรียง
เคนย) วางให้เรียง ๆ กัน เสียวเกา
เนะแฎลโลกคุรุขุญเรียบเรียง (เขี้ยว
เพ็วินะห์แดลโลกคุรุคณุมเรียบเรียง)
หนังสือนี้คุณครุณนเรียบเรียง

เรียบ (เรียบ) พี (ราชาศัพท์) เช่น พระ
เรียบ (เพ็ริยะห์เรียบ) พระเชษฐา

เรียบจอบง (เรียบจอบง) พืหัวบี่ เช่น ตฺร-
กุกเรียบจอบง (ตฺรอกิลเรียบจอบง)
พืหัวบี่ของตฺระกุก จาส่ทุเรียบจอบง
(จิส่ตุมเรียบจอบง) พืหัวบี่ที่แก่เฒ่า

เรียรราย (เรียรราย) เรียราย เกลื่อนกลาด
กระจักกระจาย เช่น ฎากโอยเรียรราย
(ดักโอยเรียรราย) วางทั้งเกลื่อนกลาด
รบส่เรียรราย (รวบอะส่เรียรราย) ของ
เกลื่อนกลาด (มิใช่แต่ในกาพย์กลอน)
(จาก เรียราย คำไทย)

เรียไร (เรียไร) เรียรไร เช่น เรียรไรปราก่
เชวับณย (เรียไรปรักเทวอนน) เรียรไร
เงินทำบุญ ปราก่เรียไร (ปรักเรียไร)
เงินเรียไร กดินเรียไร (กะเท็นเรียไร)
กฐินเรียไร (มักใช้ในเขตพระตะบอง
จาก เรียรไร คำไทย)

เรียล (เรียล) ๑. รับ สัมผัสอย่างโคลงกลอน
เรียก พากย์เรียล (เบ๊ยักเรียล) คำ
สัมผัสกัน

๒. เกิดจากที่เดิม เช่น ไก่กำ-
เกดถึงเรียล (ไก่กำเพลิงเรียล) ไก่เป็น
เกดขึ้น

๓. เหยี่ย เช่น ปุราก์เรียล
(ปุระกัเรียล)เงินเหยี่ย อวเนะไถล
๕ เรียล (อวานะห์ไถลปุราเรียล) เสอ
นี้ราคา ๕ เหยี่ย ธนบัตร ๑ เรียล
(เทียะเนียะบัตมวยเรียล) ธนบัตร ๑
เหยี่ย (คำไทย เหยี่ยลาว เหลี่ยน
หิรณญ บาลี กับ หิรณญ สันสกฤต)

๔. ปลาแมงเม่า เรียก ตูรีเรียล
(เตุรีเรียล) ผูกตูลีเรียล (ผูกอก
เตุรีเรียล) ปลาร้าปลาแมงเม่า

เรียว (เรียว) เรียว เช่น รวงเรียว (เรียง
เรียว) รูปรางเรียว รืพาด์เรียว (รุม
เบ๊อิดเรียว) ไม่เรียวเรียว

เร (เร) เร่ สาย เช่น เรขุลวน (เรคูลวน)
สายตัว เรอะเรเพ็ง (เรโอะห์เรเล็ง)
สายไปสายมา แขนงเรตามขยล
(แกลงเรตามคย็อล) ว่าสายตามลม
เรรง (เรวัง) สายไปสายมากอย เรา
(เรเวีย) รีๆ รอๆ เช่น ฌรเรา (ชวีร์
เรเวีย) ยืนรีๆ รอๆ เรตามขยล

(เรตามคย็อล) สายตามลม โดยปริยาย
หมายความว่า หันเหความคิดตามเขา ริะเร
(ริะห์เร) คิคอาน์ กู ริะ เรคินิต (เร
กัวมินิด) ตรีกตรอง เรรก (เรรวัก)
คิดหาโดยพินิจพิจารณา

เร (เร) รวคเร็ว เป็นพักๆ (มักใช้เฉพาะ
สัตว์เล็กๆ อย่างแอ๊กบั้งเหลนเป็นต้น)
เช่น ชาสตร์เรจูลรณช (เจียะสัรวัดเร
โจลรวิน) แย้วิงปรุกเขารู

เรขา (เรขา) รอย ตาราง บรรทัด เช่น
เรขาบตร (เรขาบัค) กระดาษมีบรรทัด

เรจ (เรจ) ๑. รุ่ย ลี เช่น สัฟต์เรจชาย
(ซ็อมบิวัดเรจเจีย) ผ้ารุ่ยทรงชาย
ฉุน้างฎีเรจมาตี (ขุนังเตียเรจเม๊อิด)
หม้อดินปากลิ เรจริด หรือ รัดเรจ
(เรจริด หรือ รัดเรจ) ส้นๆ หรือแกร็น
ไม่ออกงาม เช่น เสุมาเรจริด (เซุม่า
เรจริด) หนูแกร็น ไม่งาม โดยปริยาย
หมายความว่า พินาศ วอดวาย ไม่สำเร็จ เช่น
การงารเรจริด (การ์เจียร์เรจริด) การ
งานพินาศ ชันวญเรจริด (จัวมนวนญ
เรจริด) การค้าพินาศวอดวาย

๒. อยู่ทีใดทีหนึ่งเป็นเวลานาน ใช้
เนาเรจริด (เนวีเรจริด)

เรจกเลซขุข, -ไกสขุข (เรอะกะเพสัจ หรือ
-ไฟสัจ) ยาด้าย

เรณู (เรณู) แกระ แกร็น เช่น สนทงเรณู (ช้อนตุงเรณู) ข้าวกล้าแกร็น รางเรณู (เรียงเรณู) รางแกระ ที่มีข้อดีอย่าง ข้อไม้ไผ่ คงใช้ว่า ฤๅสุตี่ถุน้างเรณู (ริๅสๅเชยๅทๅนงเรณู) ไม้ไผ่ข้อดี

เรณู ๆ (เรณู ๆ) ที่ไหลริน ๆ ใช้ ธิณู ๆ ก็ได้

เรณู, เรณู (เรณู หรือ เรณู) ละอองเกสร ดอกไม้

เรบัส (เรบะส) เตย ถูก ทำทรม ร้าย ขั้ว ขั้วชาติ ไม่มีสัมมาการวะ ตระหนี่ เหนียวแน่น เช่น มนุสๅสเรบัส (มนุๅสๅ เรบะส) คนขั้ว ทำทรม รบๅสเรบัส (รวๅบๅอะสๅเรบะส) ของถูก จิตๅตเรบัส (เจๅตเรบะส) ใจขั้วทำทรม (คำใช้ใน กาพย์กลอน)

เรพะ (เรพะ) เรพะ คืออักษร ร หรือ ร ที่ใช้ประสมกับพยัญชนะอื่นในภาษาสันสกฤต ออกเสียงรว เช่น ทรๅกๅต (ๅทรๅกๅต) = ทรๅกๅต ทรๅพล (ๅทรๅปๅล) = ทรๅพล

เรพล (เรปๅล) ฤๅ เรหๅพล

เรล (เรล) ๑. ล้มราบ ทลายลงมา ระเน ระนาค เช่น พินๅกจๅเปๅงเรล (ปๅวมๅนๅกจๅอมๅเบๅงเรล) ลอมฟางทลายลงมา คๅนรๅโๅตเรล (กๅวมๅนๅวๅรๅโๅอะสๅเรล)

กองพินๅทลายลงมา ฎๅวลเรล (ๅวลเรล) ลๅมระเนระนาค แผลๅตๅวๅยๅชๅระเรล (แผลๅชๅวๅยๅจๅระๅหๅเรล) ผลมะม่วงหล่น เกลๅน

๒. กองที่ทลายราบ เช่น จๅเปๅงๅมๅยเรล (จๅอมๅเบๅงๅมๅยเรล) ฟางที่ ทลายลง ๑ กอง แผลๅตๅวๅยๅมๅยเรล (แผลๅชๅวๅยๅมๅยเรล) ผลมะม่วงที่ทลายลง ๑ กอง

เร็ว (เร็ว) ๑. เร็ว เช่น รๅตๅเร็ว (เร็วๅดเร็ว) วิๅงเร็ว ฎๅเๅรเลๅนเร็ว (ๅเๅรๅเลๅนเร็ว) เๅนเร็ว ฎๅเๅรเร็ว ๆ (ๅเๅรๅเร็ว ๆ) เๅนเร็ว ๆ (จาก เร็ว คำไทย)

๒. เๅมกๅลๅงๅกรๅงๅหนๅง ๆ เช่น รๅตๅมๅยเร็ว (เร็วๅดๅมๅยเร็ว) วิๅงเๅมกๅลๅงๅกๅงๅหนๅงหรือๅกรๅงๅหนๅง

เรวตี (เรเวๅยะๅตี หรือ เรเวๅยะๅเตๅย) ชื่อดาว เรวตี เรียก ฤๅกๅตเรวตี (ริๅกเรเวๅยะๅตี) ฝุๅกๅยเรวตี (ฝุๅกๅยเรเวๅยะๅตี)

เรหๅพล (เรหๅปๅล) ฐๅพล พวกทหาร กองทัพ เช่น แๅนเรหๅพล (แๅนเรหๅปๅล) เกๅนๅฐๅพล เลๅกเรหๅพลๅจๅบๅง (เลๅกเรหๅปๅลๅเตๅวๅจๅบๅง) ยๅกๅฐๅพลไปรบ ใช้ เรพล ก็ได้

ระ (ระๅหๅ) ฤๅ แระ

ระะ ๆ (ระๅหๅ ๆ) ๑. เหยะแหยะ ๆ อ่อนแรง

เช่น เชื้อการเระ ๆ (เทวการเระ ๆ)
ทำงานเหาะเหาะ ๆ กมูลางเระ ๆ
(ก้อมลางเระ ๆ) กาลังถอยน้อย

๒. เตะตะ (เพราะมีทุนน้อย)

แระ ๆ (แระ ๆ) ๑. ปรุกระคายหรือทอง
อังกฤษให้ทะลุเป็นลวกลาย เป็นรอย
หรือเป็นรู เช่น แระกบัจแกนกมาน
(แรกบัจเพนกเมื่อน) ปรุลายตาไก่
แรลับุตรบกานไญ (แรลัอมบคบ้อง
กันไค) ปรุสมุทไบเสร็จ แหกจงบง-
กานไญตามสนามแระ (แหกจงบ้อง-
กันไคตามสนามแระ) จิกปลายไบเสร็จ
ตามรอยปรุ ปรุภูตแระ (ปรุคดะสัแระ)
กระคายปรุ

๒. แระ เช่น แระถัณ (แรลัอมนอ)
แรตะกัว แระแฏก (แรแตก) แระเหล็ก
(จาก แระ คำไทย)

๓. แหบ สั้นพรวา เช่น สัเพงแระ
(ซัอมเลงแระ) เสียงแหบ เสียงสั้นพรวา
กณเฎียรสัลลิกโตนตฤาแระ (กัอน
เดียรซัเชลลิกโตนตลือแระ) ปลวกกินไบ
ตาลไคยินเสียงจิก ๆ

แรก (แรก) ๑. หาบ เช่น แรกโฮส (แรก
โฮะส) หาบพิน แรกองกร (แรกออง
กอร์) หาบข้าว โดยปริยายหมายความว่า
เที่ยงตรงไม่ลำเอียงเข้าข้างใด เช่น เชื้อ

ชาอิสัสรชนตรูแรกกัพุน (เทวเจีย
อิสระจันโตริวเรกมปุน) ทำเป็น
คนใหญ่คนโตต้องเที่ยงตรงไม่ลำเอียง
เจ้ากรรมชมระกัฎเแรก ๆ (เจ้ากรรม
จัมเรยะห้เกดัยเรก) เจ้ากรรมชำระคดี
อย่างเที่ยงตรง หันไปมาได้ทั้งสอง
ข้าง เช่น สัแรก (ซัเรก) กินทั้งสองข้าง
(เช่นเล่นหมากแยก) นิยายแรก (นิ-
เยียเรก) พุดประนีประนอม เชื้อการ
แรก (เทวการเแรก) ทำการประนี
ประนอม

๒. หมากแยก เช่น เลงแรก
(เลงเรก) เล่นหมากแยก

แรง (แรง) ๑. ถักเผือก ใ้ว่า แรงรนาบ
(แรงเรยะเนียบ) หรือ แรงพรวล (แรง
พรวล)

๒. ร่อน เช่น แรงองกร (แรง
อองกอร์) ร่อนข้าว แรงฎิขุสาจ
(แรงเดัยคุขัจ) ร่อนคินทราย แรงเมสา
(แรงเมษา) ร่อนแป้ง

๓. ย่อมจะ ย่อมจะต้อง เช่น
อนกลกัแรงจงบานจัณณญ อนกทัญญ
แรงแดง้งบานโลก (เนี้ยกัลัวกแรงจ้อง
บานจ้อมเนญ เนี้ยกัคิณญแรงแดง้งบาน
โลก) คนขายย่อมจะอยากได้กำไร คน
ซัอย่อมจะต้งอยากได้ถูก(แรงแตกัใช้)

โรค (โรค) ๑. โรค การเจ็บไข้ได้ป่วย เช่น เกิดโรค (เกิดโรค) เป็นโรค ให้นำมุงาบโรค (ให้นำมุงีบโรค) ยาระงับโรค โรคบุรุษ หรือ โรคสตรี กามโรค (โรคโษะระอส์ หรือ โรค

เสตุรย กามโรค) โรคบุรุษหรือโรคสตรี
 กามโรค โรคสงฆ์ (โรคช้อง
 เพ็ญะห์) โรคสร้างบ้าน โดยปริยาย
 หมายถึง โรคที่เป็นอยู่ช้านาน โรคเรื้อรัง
 เกิดโรค (เกิดโรค) เจ็บใจ เกิดขัด
 แย้งกัน โรคกุสย (โรคเกียกไกษ)
 การหายจากโรค โรคเกษม (โรคเกียก
 แกษม) ความสบายหายจากโรค โรค
 นิทาน (โรคเกียะนิเตียน) ชื่อตำรา
 แพทย์แผนโบราณ ที่อธิบายสมุฏฐานของ
 โรค กับการประกอบยารักษาโรคต่างๆ
 โรคพยาบาล (โรคเกียะเพียบาล)
 การรักษาโรคและพยาบาลคนไข้ โรค
 ราช (โรคเกียะเรียด) วันโรค โรค
 ราชตบาค (โรคเรียดตบาค) โรค
 ระบาด โรคลักษณะ หรือ โรคลึงค
 (โรคเกียะเลียดคะนะห์ หรือ โรคเกียะลึง)
 ลักษณะหรืออาการของโรค โรควินิจ
 ฌย (โรคเกียะวินิจไฉ) การวินิจฉัยโรค
 โรคสนุนิบาด (โรคเกียะซือนิบาด)
 สถานที่ประชุมโรคคือร่างกาย การประ
 ชุมโรค โรคสมุฏฐาน (โรคเกียะ
 ชะมุดาน) กำเนิดโรค ที่ตั้งของโรค
 โรคสถานุต (โรคเกียะสถาน) หรือ โรค
 สถานติภาพ (โรคเกียะสถานเตะเพียบ)
 การระงับโรค โรคสาตุตร (โรคเกียะ

ชะลี) วิชาแพทย์ที่ว่าด้วยมูลเหตุกับอา
 การของโรคต่างๆ โรคสลิปะ (โร
 เกียะเชลปะ) วิชาแพทย์ ความรู้ต่างๆ
 สำหรับแพทย์

๒. ต้นไม้เล็กๆ เป็นต้น ไม้ครึ่งต้น
 ครึ่งเถา มักขึ้นบนจอมปลวกมี ๒ ชนิด
 คือ โรคส (โรคขอ) อย่างขาว กับ
 โรคกุรหม (โรคกุรอยอม) อย่างแดง
 มักใช้ทำยารักษาโรคจิตสัถวง เป็นต้น
 (เขียนเป็น โรค ก็ได้)

โรคพาธ (โรคเกียะเปียด) โรคไข้ที่เบียด
 เบียดร่างกาย

โรง (โรง) ๑. ปี่มะโรง เรียก ฉนำโรง
 (ชนำโรง)

๒. โรง เช่น โรงบุญ (โรงบน)
 โรงทำบุญ โรงอาร์ณ (โรงอาร์เชอ)
 โรงเลื่อยไม้ โรงทูก (โรงตุก) โรงเรือ
 โรงฉากโปต (โรงคักโปด) โรงไว้ข้าว
 โปต โรงโค (โรงโก) โรงวัว โรงเสะ
 (โรงชะห์) โรงม้า โรงรถ (โรงรวัด)
 โรงรถ โรงการ (โรงการ) โรงจัดงาน
 หรือโรงพิธีสำหรับทำพิธีแต่งงาน โรง
 กุน (โรงกน) โรงภาพยนตร์ โรงกุร
 ษาล (โรงกุรุษาล) ที่สำหรับรับแขก
 หรือพักผ่อน เรียก โรงตุรุษาล (โรง
 ตุรุษาล) ก็มี โรงจก (โรงจก)

โรงงานที่มีเครื่องจักรสำหรับผลิตสิ่งต่างๆ เช่น โรงจกกรมบาญ (โรงจกต้มบาญ) โรงงานทอผ้า โรงจกกรมภูาส (โรงจกกรมภูาส) โรงงานกระดาษ โรงจว (โรงจว) หอระฆัง โรงโถด (โรงโถด) ซ่อมบ้านแบบหนึ่ง เรียก ผุทะโรงโถด (ผุทะโรงโถด) โรงแถว หรือ โรงทง (โรงทง หรือ โรงตวง) วิหารคด โรงทาน (โรงเตียน) โรงทาน โรงพุทธาสถา (โรงพุทธาสถา) โรงพิเศษที่สร้างในพิธีมงคล สำหรับตั้งชันหมากกับเป็นที่พักชั่วคราวของเจ้าบ่าว โรงเรียน (โรงเรียน) โรงเรียน โรงรำ หรือ โรงโลขน (โรงเรียม หรือ โรงโลคน) โรงละคร โรงมหรสพ

โรง (โรง) ๑. ราไฟ เช่น โรงโอส (โรงโอส) ราฟีน โรงฤดูสี่ (โรงระชีเขีย) ชักไม้ไฟราไฟ

๒. ค่าจ้างแรม เช่น โถงสุกร ๒ โรง (โถงชกบโรง) วันศุกร์แรม ๒ ค่า

โรงนะ (โรงนะ หรือ โรง) ที่สว่าง รุ่งเรือง เรืองรอง เช่น โรงนปรภา (โรงนะปรอเพีย) แสงสว่างที่เรืองรอง โรงนภาพ (โรงนะเพียบ) ความสว่างรุ่งเรือง

โรห์ (โร) ร้องไห้ ร้องเสียงกั้ว ร้องเต็ม

เสียง เช่น โคโรห์ (โกโร) วัวร้อง ฎีโรห์ (ด้อมเรียโร) ช้างร้อง เกมมวายนารอห์รพง (เกมมวายนารอห์รพง) เด็กตักน้ำร้องโอดโอย โรห์สุคร (โรสุกั้ว) รวกลอง

โรธน (โรเทียะเนียะ) การปิด ปิดบัง การคุมขัง โรธนทณท (โรเทียะเนียะเตียน) โทษคุมขัง โทษจองจำ

โรม (โรม) ๑. รุม ตอม เช่น พวกเกมมโรมเมิลมนุสสุกั้วแปลง (พวกเกมมโรมเมิลมนุสสุกั้วแปลง) พวกเด็กตอมคูกนตลก สรโมจโรมสุกร (สรโมจโรมชกอร์) มดตอมน้ำตาล รุยโรมคั้ว (รุยโรมกั้วมรว) แมลงวันตอมซากศพ หมูโรมบงคอง (คุมมโรมบ้องกวง) ผึ้งตอมคอน โจมโรม (โจมโรม) รุมล้อม แท้ห้อม กู โจม

๒. ขน เช่น โรมจัญเจิม (โรมเจัญเจิม) ขนคั้ว โรมแกนก (โรมเพนก) ขนตา โรมเจียม (โรมเจียม) ขนแกะ โรมกูป (โรเมียะโกบ) รุกุม ขน โรมมัย (โรเมียะเมีย) ที่ทำด้วยขนสัตว์ มีขนแกะเป็นต้น เช่น สัฟต์ โรมมัย (ข้อมขั้วโรเมียะเมีย) ผ้าขนสัตว์ โรมราชี (โรเมียะเรียจี้) โรมมาลี (โรเมียะเมียลี) หรือ โรมาวลี

(โรเมียเวียละดี) คนที่ขึ้นเป็นแถวหรือ
ระเบียบ โรมห์สชาติ (โรเมียะหังสะ
เจียด) ที่ชนลูก คนที่ชนลูก โรมห์-
สนาการ (โรเมียะหังสะนาการ์) อา
การชนลูกชนชั้น

โรย (โรย) โรย อย่างคอกไม้ ไร่ ฝุกาโรย
(ฝุกาโรย) คอกไม้โรย โปรย เช่น
โรยสุรว (โรยโซ้ว) โปรยข้าวเปลือก
โรยลง (โรยลงว) โปรยงา โรยคุราบ
สณณากบาย (โรยเกือ๊อับซ็อนแดก
บาย) โปรยเมล็ดข้าวเขียว โรยอย่างโรย
ขนมจีน ไร่ โรยนับญุก (โรยนม
บญุก) โรยขนมจีน โรยน้ำต (โรย
นมลวด) โรยขนมลวดช่อง

โรยราย (โรยเรี่ย) เรียราย เรียราด กระ
จกกระจาย เช่น โรยรายสราม (โรย
เรี่ยซ็อมราม) ขยะเรียราด ฝุกา
ขุระโรยราย (ฝุกาขุระหังโรยเรี่ย)
คอกไม้ร่วงเรียราย ที่แตกแยก กระจัด
กระจาย เกื่อนนกลาด เช่น รบสโรยราย
(รวบอะสโรยเรี่ย) ของเกื่อนนกลาด
ทรพุยโรยราย (เตรือ๊อับโรยเรี่ย)
ทรัพย์สินกระจัดกระจาย ที่เกื่อนนกลาด
ไม่มีประโยชน์ เพ้อเจ้อ ถือเอาเป็นแน่
ไม่ได้ เช่น พากุยโรยราย (เปี้ยกโรย
เรี่ย) ถ้อยคำเพ้อเจ้อ

โรยเรียว (โรยเรียว) โรยรา ร่วงโรย
เสื่อมลง เหลือน้อย เช่น ศาสนาโรย
เรียว (ซาชะนาโรยเรียว) ศาสนาร่วง
โรย รบสโรยเรียว (รวบอะสโรย
เรียว) ของเหลือน้อย มนุสฺสโรยเรียว
(มนุสฺสโรยเรียว) คนเบาบาง

โรยใสบ (โรยใสบ) ฝนตกหิม ๆ ไร่
รลิมโรยใสบ (รวลิมโรยใสบ) ไร่รลิม

โรรพ (โรรพ) ซ็อนรอกซุมหนึ่งซึ่งมีเสียงร้อง
กึกก้อง โดยปริยายหมายถึงคนทุกซึ่ยาก
อนาถาอย่างหนัก ร้องครวญครางไม่
สร้างชา หรือที่ตกปรกโตโครกโดยทั่วไป
เช่น มนุสฺสโรรพ (มนุสฺสโรรพ) คน
ยากจนชั้นแค้น ฝุทะโรรพ (ฝุเตยะหัง
โรรพ) บ้านตกปรกโตโครก

โรล (โรล) ๑. ลน ลวก ย่าง เช่น เก็ดถึง
โรล (เพลถึงโรล) ไฟลน ไฟลวก โรล
ไญเชิงโอยบาตรงา (โรลไคเจิงออย
บัตรวเจีย) อังไฟมือเท้าให้หายหนาว
โรลสฺลิกเจกสุรสโอยสุรพาบ (โรล
เซลิเก้เจกขุระอะสออยขุระเบ้อ๊อ) ย่างใบ
ทองให้หมาด พวกปรมัญโรลชุก
ไพโร (ปวกปรมัญโรลชุกเพรีย)
พวกพรวนล่าสัตว์อย่างหมูป่า

๒. กัด อย่างรักกัด ไร่ว่า มุรกุสน
โรล (เมรียักโรล) (ยาง) รักกัด ถิ่น

โรล (ท่นาโรล) พิชยากั เป็นพิษกัน
อย่างถูกตัวบ่งเป็นต้น

๓. เร้าร้อน กระสับกระส่าย กระ
วนกระวาย ใช้ โรลราล (โรลเรียด)
เช่น กิลเลโรลราล (เกะละสโรล
เรียด) กิลเลเร้าร้อน เกฎาโรลราล
(เกฎาโรลเรียด) ความร้อนร่นกระวน
กระวาย โรลอาล (โรลอาล) ปวดแสบ
ปวดร้อน เจ็บแสบเหมือนถูกไฟเผา
เช่น ฌโรลอาล (ช้อโรลอาล) เจ็บ
แสบ ปวดแสบปวดร้อน โดยปริยาย
หมายความว่า เค็ดร้อนใจ ทำให้ใจเกิดความ
มัวเมา เช่น โรลอาลโอโยเกฎาจิตต
(โรลอาลอโยเกฎาเจ็ด) ทำให้เค็ด
ร้อนใจ (ใช้ว่า ฌุต (โด้ด) หรือ ฌุต
โรล (โด้ดโรล) ก็มี

๔. ซ้อตันไม่ประเภทหนึ่ง จำพวก
ตันหงอนไก่ มีลูกกินได้ เรียก แผลโรล
(แผลโรล)

โรส (โรสะ) ความโกรธ ใช้เป็นคำสมาส
เช่น โรสจิตต (โรสะเจ็ด) ใจโกรธ
โรสภาพ (โรสะเพียบ) ความโกรธ

โรหิณี (โรเหะนี) ชื่อดาวโรหิณี เรียก
ผุ่กายโรหิณี (ผุ่กายโรเหะนี)

โรหิต (โรเห็ด) สีแดง เรียก สมบุรโรหิต
(ซ้อมโบร์โรเห็ด) เลือด พระอาทิตย์
ละมั่ง ฯลฯ (คำใช้ในกาพย์กลอน)

ริ (รม) ๑. พัน ผูก มัด เช่น รัมมู (รมมู)
พันพลู รัมบัส (รมบัส) พันแผล
ผูกบาดเจ็บ รัมเขต (รมแข) พันเชือก
รัมคุด (รมบกกัด) มัดศพ (ถ้าศพ
ผู้เป็นใหญ่ใช้ว่า โหตพ (ฮอซ้อบ)
ห่อศพ)

๒. รม เช่น แผลตงริ (แผลตงรม)
รมควัน

ริ ๗ (รม ๗) กำความ ไม่ขัดแย้ง เช่น
นิยายริ ๗ (นิเยยรม ๗) พุดกำความ
ไม่ขัดแย้ง แต่งเสกภูมิริ ๗ (แต่งซ้อ-
เก็ดยรม ๗) แต่งความกำความไม่ขัดแย้ง

ริโกะ (รมกะห้) ๑. เชอะ เช่น แกอลริ
โกะ (แกอลรมกะห้) ซ้อเอะ

๒. เป็นหนังสือหนังสือทั่วทิศ เช่น
ซ้อพากบ่ณุลเคริโกะ (จ้วมเบียกบ้อม-
นลเกรมกะห้) เป็นหนังสือเขานงัน

ริ (รม) เข้ากระโจมรมาให้เห้งออกเพื่อ
ให้สบายตัว หายโรค

ริกาจ (รมกัจ) เศษไม้ เศษฟืน เศษถ่าน
ที่ติดไฟอยู่ เช่น ริกาจเฒ (รมกัจเข)
เศษไม้ ริกาจเฒ (รมกัจเฒ)
เศษฟืน ริกาจเฒ (รมกัจเฒ)
เศษถ่านที่ติดไฟอยู่ เศษไฟที่มีถ่านติด
อยู่ปลายไม้ โดยปริยายหมายความว่า ท่า้อย
ไม่มีอำนาจ ไม่มีค่า ใช้ ริกาจมนุส
(รมกัจมนุส) เศษมนุษย์

รังกำมาส (รวมกำเมียะส) ฐป็นแก้ว เรียก
พัสร์รังกำมาส (บัวะสร์รวมกำเมียะส)

รังกำรโกจ (รวมกำรวมโกจ) เป็นเศษเล็ก
เศษน้อย เล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น ตูรึงง-
วาร์กำรโกจ (เตรียจ้องวาร์รวมกำรวม
โกจ) ปลาชิว ปลาเล็กปลาน้อย โดย
ปริยายหมายความว่า นิด ๆ หน่อย ๆ เบ็ดเตล็ด
ต่ำต้อย เช่น มนุสสรังกำรโกจ
(มนุสส์รวมกำรวมโกจ) คนต่ำต้อย
รบสร์รังกำรโกจ (รวบอะสร์รวมกำรวม
โกจ) ของเบ็ดเตล็ด

ร็กิล (รวมเกิล) ถัด เคลื่อน เช่น ร็กิล
พระพุทธรูป (รวมเกิลเพริยะห้ปุดเทียะ
รูป) เคลื่อนพระพุทธรูป ร็กิลบงกุย
(รวมเกิลบ้องกุย) นั่งถัด ร็กิลสพ (รวม
เกิลซ็อบ) เคลื่อนศพ โดยปริยายหมาย
ว่า เลื่อนยศศักดิ์สูงขึ้นตามลำดับชั้น เช่น
ร็กิลยสสัทธิ (รวมเกิลยวะสสัทธิ) เลื่อน
ยศศักดิ์

ร้งาน (รวมคาน) รำคาญใจ ไม่สบายใจ ไม่
เป็นสุข เช่น นำโอयर้งาน (เน้อม
ออยรวมคาน) ทำให้รำคาญ ร้งานจิตุด
(รวมคานเจ็ด) ทำให้รำคาญใจ (จาก
รำคาญ คำไทย)

ร้งกแวเส่นพ (รวมกวงแวเซ่น) ซื่อบทเพลง
เขมรเพลงหนึ่ง

ร้คาย (รวมเกียะ) ทำให้กระจายออก คลี่คลาย
ข้อความให้ชัดเจน เช่น นายร้คายฎี
(นายรวมเกียะเตีย) เกลี่ยดินให้กระจาย
ออก ร้คายเสจกฏี (รวมเกียะซัจเกดีย)
คลี่คลายข้อความ อธิบายร้คายเสจกฏี
โอยทุลาย (อธิบายรวมเกียะซัจเกดีย
ออยตุเลียะ) อธิบายคลี่คลายข้อความ
ให้กว้างขวาง

ร้กาล (รวมเกียล) พร่อง ลดจำนวน (คำ
ใช้ในกาพย์กลอน)

ร้เคย (รวมเคย) ดู ถิ่นเคย

ร้ง (รวมจวก) ดู ร่มง

ร้งาจ (รวมจาง) ดู ร่มจาง

ร้งาบ (รวมเจ้อบ) ดู ร่มงาบ

ร้งาส (รวมเจ้อส) ดู ร่มงาส

ร้งึก (รวมเจ็ก) ดู ร่มงึก

ร้งาก (รวมจาก) ต้นค้อ ใบใช้ทอเสื่อ ทอ
กระสอบ เป็นต้น

ร้งอก (รวมเจก) ๑. ต้นลำเจียก ใช้ใบทอ
เสื่อได้ เรียก กนุเทลร้งอก (ก๊อนเตล
รวมเจก) เสื่อลำเจียก (จาก ลำเจียก
คำไทย)

๒. ฐตามเหลี่ยมเมื่อโตที่สุด เรียก
พัสร์ร้งอก (บัวะสร์รวมเจก) ดู ขา ๓.

ร้งา (รวมเจีย) ล้อเลียน เช่น ร้งาโอยคุนา
(รวมเจียออยเคุณีย) ล้อเลียนกัน นิยาย
ร้งาเลง (นียะยรวมเจียเลง) พุกล้อเล่น

รชีก (รุมจิก) ตันก้านเหลื่อง เนื้อไม้ตะเอยด
สีเหลื่องสค เรียก ฦ่มรชีก(เดิมรุมจิก)

รชิร์ชา (รุมจิร์มเจีย) พุดล้อยเลียนกัน หยอก
ล้อยกัน เช่น รชิร์ชาโอยคุนา (รุมจิร์
มเจียออยเค้นีย) หยอกล้อยกัน พุดล้อย
กันเล่น

รชัวล (รุมจวล) ๑. บั้นป่วน สะเทือน
กระเพื่อม เช่น ทักสมทุรชัวล (ตัก
ชะมตรุมจวล) น้ำทะเลกระเพื่อมบั้น
ป่วน ขยล่รชัวล (คย็อลรุมจวล) ลม
พัดบั้นป่วน เพ้อล่รชัวล (เพ้อล่รุม
จวล) แดกคั่นบั้นป่วน จิตุดรชัวล
(เจ็ดรุมจวล) ใจบั้นป่วน รัญจวนใจ
๒. อาการบั้นป่วน อาการสะเทือน
กระเพื่อม เช่น รชัวลสมทุร (รุมจวล
ชะมด) การบั้นป่วนของทะเล รชัวล
ขยล่ (รุมจวลคย็อล) การที่ลมพัดบั้น
ป่วน สรุกเก็ดรชัวล (ชรุกเก็ดรุมจวล)
บ้านเมืองเกิดการบั้นป่วน อนุสรุกล
มานรชัวล (เนย็ักชรุกเมียนรุมจวล)
ชาวบ้านชาวเมืองมีการบั้นป่วน รชัวล
จิตุด (รุมจวลเจ็ด) การมีใจรัญจวน

รเช็บ (รุมเจ็บ) คำใช้กับ รชัวล (รุมจวล)
บั้นป่วน เป็น รเช็บรชัวล (รุมเจ็บรุม
จวล) บั้นป่วนอย่างหนัก วุ่นวายทั่ว
ทุกแห่ง

รเชญ (รุมเจญ) พุดซ้ำซากหรือว่าต่าง ๆ

นานาให้ระอาใจ เช่น รเชญโอย (รุม-
เจญออย) พุดว่าต่าง ๆ นานาให้ระอาใจ
นินายรเชญ (นินเียยรุมเจญ) ก็ใช้ได้
รเชรเชญ (รุมเจรุมเจญ) พุดว่ากล่าว
หยอกล้อยให้ระอาใจ

รเช (รุมเจ) หยอกล้อย เช่น รเชโอยคุนา
(รุมเจ ออยเค้นีย) หยอกล้อยกัน นินาย
รเช (นินเียยรุมเจ) พุดหยอกล้อย

รเชก (รุมเจก) ชื่อไม้เลื้อยชนิดหนึ่ง ใช้
ทำยา

รชิร์แข่ง (รุมจุมรุมเจง) ชักสาคึกก้อง
โดยเฉพาะคลื่นใหญ่ ๆ เช่น รลกร์ ๆ
รชิร์แข่งโบกแบกผูกาแดรงคเครง
คคุร่า (ร่วลวกทม ๆ รุมจุมรุมเจงโบก
แบกผูกาแดรงกัวเกรงกัวเกรีอัม) คลื่น
ใหญ่ ๆ ชักสาคึกเป็นตอกเลา มีเสียง
กรั่นเกรง (คำใช้ในกาพย์กลอน)

รฎาก (รุมดาก) หย่อนยาน ยาน เช่น
โฎะรฎาก (ดอะห้รุมดาก) นมยาน

รฎวล (รุมดวล) ตันลำควน กรุมวนรฎวล
(กรอมวนรุมดวล) ช้างสี่ปากอบคอก
ลำควน

รฎเฏ (รุมเดก) คำใช้กับ รฎาก (รุมดาก)
หย่อนยาน ยาน เช่น รฎเฏรฎาก
(รุมเดกรุมดาก) หย่อนยาน ยานโง
เเทง เช่น โฎะรฎเฏรฎาก (ดอะห้
รุมเดกรุมดาก) นมยานโงเเทง

รังกะ (รุมแดง) ข้า มี ๒ ชนิด คือ รังกะสมุล
(รุมแดงซ็อมลอ) ข้าใช้ใส่แกงหรือใช้
ทำยา รังกะเขมา (รุมแดงเคมา) ข้าดำ
คือ ข้าสีม่วงแดง ใช้ทำยา

รังกะ (รุมแดง) ต้นไม้ป่าชนิดหนึ่ง ขึ้นใน
ที่ชื้นแฉะอย่างป่าระนาม มี ๒ ชนิด คือ
รังกะแกก (รุมแดงแกก) กับ
รังกะกุด (รุมแดงกุด)

รังกะ (รุมแดง) ต้นไม้ชนิดหนึ่ง
จำพวกกันยอบ้า รากมีสีเหลืองจืด ใช้
ทำยา

รังกะ (รุมแดง) ปลดเปลือก ทุ รุมโกะ
รังกะ (รุมแดง) ที่ฝึกได้แล้ว ที่สุภาพเรียบร้อย
ทุ รุมทาม หรือ รุมยทาม

รังกะ (รุมแดง) โรคปัจจุบันทุกชนิด เรียก
ขังรังกะ (จัมจือรุมแดง) เรียก ขัง
อาสนน (จัมจืออาสนน) หรือ อาสนน
โรค (อาสนนโรค) หรือ ขังขยล
(จัมจือคยล) ก็ได้ ใช้เป็นคำคำกัน
เล่นสำหรับคนสนิทสนมกัน หมายถึง ห่า
เช่น รังกะ (รุมแดง) ห่ากิน
รังกะ (รุมแดง) ผีหักคอ ทุ
รังกะ ค่าย

รังกะ (รุมแดง) ๑. ทุบ ๆ อยู่เรื่อย ๆ เช่น
บงเหี้ยกุนขี้โลดรังกะ (บ้องเฮย
โกนเขี้ยโลดรังกะ) หม่อมเต็กอ่อน
เต้นทุบ ๆ อยู่เรื่อย ๆ

๒. งก ๆ ไม่หยุดหย่อน เช่น
เฎีรังกะทาลองจา (เฎีรุมแดงเฎี
เฎีย) เคนง ๆ ไม่หยุดหย่อนจนเย็น
(มักใช้ ปเป่ลิก หรือ เป่ลิก ๆ มากกว่า)

รังกะ (รุมแดง) เสียงสนั่นก้อง เสียงกึกก้อง
เช่น รังกะสมุท (รุมแดงสมุท) เสียง
กึกก้อง ท้องทะเล รังกะอากาศ (รุม
แดงอากาศ) เสียงกึกก้องอากาศ พ้า
คะนอง ที่มีเสียงกึกก้อง เช่น สังกะ
(ข้อมเฎีรุมแดง) เสียงสนั่นก้อง ลาน
รังกะ (เฎีรุมแดง) ลั่นสนั่นก้อง

รังกะ (รุมแดง) เก เกก บิด เช่น เฎีเฎี
เฎีเฎี (เฎีเฎีเฎีเฎีเฎี) ไม่
มีเฎีเฎีหรือบิด ไม่คค แส่นกุนบี
รังกะ (แขนงกุนบีเฎีรุมแดง) เขาควาย
เกกหรือบิด เฎีเฎี (เฎีเฎีเฎี)
ไม่คค

รังกะ (รุมแดง) เศษเนื้อสัตว์ที่เหลือจากสัตว์
ร้ายมีเสื่อเป็นต้นกิน เช่น รังกะ
(รุมแดง) เศษเนื้อสัตว์ที่เหลือกิน
เหลือไว้ ขลการรังกะ (คลการรุม
แดง) เสื่อป้องกันเศษ โดยปริยายหมาย
ว่า หญิงหรือชายที่สนิทชิดใกล้ คนรัก
คงใช้ การรังกะ (การรุมแดง) ป้องกัน
คนรัก สดวรังกะ (สดวรุมแดง) สัตว์
ที่กินเนื้อสัตว์อื่นเป็นอาหาร ได้แก่สิงห์

หรือเสือซึ่งถือเป็น สัตว์รพ

รพาค (รุมเป้อัด) แต่ ไม่เรียว ไม่กระบอง
เล็ก ๆ เครื่องสำหรับตี เช่น รพาค
เผญา (รุมเป้อัดพุตา) ไม่เรียว หวาย
รพาคเขสตี (รุมเป้อัดแคชตี) แต่
สำหรับตี สัตว์รพาค (โค้วรุมเป้อัด)
ถูกตีด้วยไม้เรียวหรือแต่

รพาส (รุมเป้อะส) กู ลพาส

รพิง (รุมบิง) รพิง ค่านิง เช่น รพิงเมิล
(รุมบิงเมิล) ค่านิงกู ไกรกรวณดู รพิง
ธรรม (รุมบิงเทอ์) พิจารณาธรรม
รพิงทานสลิ (รุมบิงเตียนเซิล) ค่านิง
ถึงทานสลิ

รพะ (รุมปะห) เวลาช้วนน้ำเคือกครั้งหนึ่ง ๆ
เช่น ภูากิกมวรพะ (ด้าดักมวรุม
ปะห) ต้มน้ำช้วนน้ำเคือก โสุงรพัรพะ
(ขงอ์รปัรุมปะห) ต้มช้วนน้ำเคือกสอง
ครั้ง ทิกพะเจรินรพะ (ตักปะหเจริน
รุมปะห) น้ำเคือกหลายครั้ง

รเพ็ก (รุมเป็ก) ๑. บันป่วน ห้วนไหว
ไหวสะเทือน ทำให้บันป่วน เช่นกเกร็ก
รเพ็ก (กอเกรกรุมเป็ก) ไหวสะเทือน
บันป่วน รลกลโยลรเพ็ก (รวลกลโยล
รุมเป็ก) คลื่นโยนตัวบันป่วน รเพ็ก
รลกล (รุมเป็กรวลกล) ทำให้คลื่นบันป่วน
รเพ็กสมุทร (รุมเป็กษะมด) ทำให้

ทะเลบันป่วน รเพ็กแผนภูิ (รุมเป็ก
แผนเตีย) การทำให้แผ่นดินไหวสะเทือน

๒. อาการที่คันหัวเข้าไปกระดุก ๆ
เช่น กณฏฐตรสูลเชิงมุงทูล ๆ รเพ็ก ๆ
(ก๊อนโค้วตรอชลงเจมุงทูล ๆ รุมเป็ก ๆ
หนูคันหัวเข้าคันมุงทูล ๆ กระดุก ๆ

รเพิน (รุมเบิน) สาย อย่างทำรำ เช่น
รำรเพิน (เรอัมรุมเบิน) รำสาย เร
กบาลรเพิน (เรกบาลรุมเบิน) สายหัว
ไปมา ลำนรเพิน (ลุมเนอัมรุมเบิน)
ทำรำสาย

รเพ (รุมเป) นกนางนวล เช่น สัตว์รเพ
เห็รเรตามลัสมุท (ชัตรุมเปเฮอ์
เรตามลุมชอชะมด) นกนางนวลบิน
สายตามท้องทะเล

รเพอ (รุมเปอ) เวลาช้วนครุ ครุหนึ่ง ประ
เดี้ยวหนึ่ง สักครุ ใช้ มวรพะ (มว
รุมเปอ) เช่น จารพะ (จาร์มเปอ)
คอยสักครุ คอยประเดี้ยวหนึ่ง เทารพะ
(เตอ์รุมเปอ) ไปช้วนครุหนึ่ง

รเพน (รุมเบน) ที่สายไปสายมา คดเคี้ยว
เวียนวน เช่น ห่วงปลุกสี่เห็รรเพน
(โวงบักเซี่ยเฮอ์รุมเบน) ผูกนกบิน
คดเคี้ยวสายไปสายมา พส่ลุนรเพน
(บั่วะลุนรุมเบน) งูเลื้อยสายไปสายมา
รำรเพน (เรอัมรุมเบน) รำสายไปสาย

มา พลุวเวียจรัม (โพธิ์วเวียจรัม
เป็น) หนทางคดเคี้ยวววน

รัมไฟ (รัมเบีย) สอดส่อง เมียงมอง ใ้ว่า
รัมไฟเมิล หรือ เมิลรัมไฟ (รัมเบียเมิล
หรือ เมิลรัมเบีย) กรเพกรัมไฟเมิล
เฉวงเมิลสุก้า (กรอเล็ก รัมเบียเมิล
เขวงเมิลสุก้า) ข้าเลื่องเมียงมองเหลียว
ซ้ายแลขวา

รัมภาย (รัมเพีย) ๑. ผัวระบาย เช่น รัมภาย
กุลต์ (รัมเพีย กุลอะส) ระบายกลด
รัมภายบารำ (รัมเพียบารำ) ระบาย
ปะรำ

๒. โบกพัด รำพาย เช่น เฟลโนะ
พระพายรัมภายผาด (เปลนุสที่เพรียะที่
เพียรัมเพียพัด) เวลานั้นพระพาย
รำพายพัด (คำใช้ในกาพย์กลอน)

รัมเก็ก (รัมเพ็ก) อ่อนเียบหรือยวบ เช่น
กฏารทนรัมเก็กๆ (กฏารัต่วนรัมเพ็กๆ)
กระตานอ่อนเียบๆ เปื่อนทนรัมเก็ก
(เปื่อนต่วนรัมเพ็ก) สนนอ่อนยวบ

รัมเก็บ (รัมเพ็บ) สะทกสะท้าน ตันเต้นทั้ง
คี่ใจหรือเสียใจ ห้วน ไหวสะเทือน เช่น
ขยล่บักมินรัมเก็บ (คัยล่บักมินรัม
เพ็บ) ลมพัดไม่กระตึก ขญุมินรัมเก็บ
เท (คญุมมินรัมเพ็บเต) ฉั่นไม่ทวนเลย
จิตตรรัมเก็บ (เจ็ดรัมเพ็บ) ใจตื้นตัน
ปลาบปลื้มจนชนลุก

รัมเกีย (รัมเพย) รำเพย ไชยมาเบาๆ เช่น
ขยล่บักรัมเกียๆ (คัยล่บักรัมเพยๆ)
ลมรำเพยพัดมาเบาๆ ขยล่รัมเกีย
(คัยล่รัมเพย) ลมไชยเบาๆ (คำไทย
รำเพย)

รัมยาก (รัมเยียก) คร่ำคร่ำ หย่อนยาน ใ้
ขยายคำ จาต (จะส) แก่ เป็น จาตรัม
ยาก (จะสรัมเยียก) (ดู รยาก ค้วย)

รัมยึก (รัมยึก) คำใช้กับคำ รยาก (รัมเยียก)
คร่ำคร่ำ หย่อนยาน เป็น รัมยึก รยาก
(รัมยึก รัมเยียก) คร่ำคร่ำมาก หย่อน
ยานมาก ใ้ว่า จาตรัมยึก รยาก (จะส
รัมยึก รัมเยียก) (ดู รัมยึก ค้วย)

รัมโยล (รัมโยล) ระย้า เช่น รัมโยลองค์
(รัมโยล้ององค์) ระย้าลูกปัก รัมโยลพกา
(รัมโยลพกา) ระย้าดอกไม้ พกการัมโยล
(พการัมโยล) ดอกไม้ที่ทำเป็นระย้า

รัมลง (รัมลง) เลย ช้ำม เช่น รัมลงบวน
ไถ่งพีเนะเทา (รัมลงบวนไถ่งบั้นะห์
เดวี) เลย ๔ วันจากนี้ไป โลดโผละ
รัมลงมูราต (โลดพุดะห์รัมลงมูม-
ระส) กระโดดข้ามสิ่งทีสะไว้ รัมลงพทะ
พีรมินบานจุล (รัมลงพุดะห์บั้ง
มินบานโจล) เลยสองบ้านไม่ได้เข้า
เบาะสนทงรัมลงกน (บะห์ซ็อนตงรัม
ลงพุนม) ช้ำมหน้าช้ำมตา รัมลงมูมาต

	(<i>รุมลงมุนเขียด</i>) กัว่า รังอุนกจ	รัง	(<i>รุมรัง</i>) ทำให้เกลี้ยง ขัดเกลา ดู รุมรัง
	(<i>รุมลงเนี้ยกจอม</i>) ข้าม (หน้า) คนใหญ่	รลิก	(<i>รุมลิก</i>) รำลิก ดู รุมลิก
	คนโต	รลง	(<i>รุมลง</i>) บ้อล่อปลา หรือ หลุมพราง เช่น ตูร์รลง (<i>เตรียรุมลง</i>) ปลาตกคลัก ในบ้อล่อปลา ชุรูกไฟรูลากรลง (<i>จรูกรเพรียเทือกกรุมลง</i>) หมูป่าตกหลุมพราง ฎีรูลากรุงกนงรลง (<i>เตอร์เทือกทงคณกรุมลง</i>) เดินถล่ำตกลงไปในหลุมพราง
รลต	(<i>รุมลวด</i>) ทำให้คับ คับ เช่นเดียวกับ รุมลต ดู รุมลต	รลุป	(<i>รุมลุป</i>) ทำให้ลบ ใช้คนให้ลบออก ดู รุมลุป
รลบ	(<i>รุมลวบ</i>) ทำให้ลบออก ดู รุมลุป	รลละ	(<i>รุมละห์</i>) ๑. ทำให้ทะลุหลาย ๒. ทางน้ำที่ไหลเซาะ ดู รุมลละ
รลส	(<i>รุมลวะส</i>) ทำให้พร่อง ทำให้เบาบาง ดู รุมลส	รลุต	(<i>รุมลุต</i>) ๑. ทำให้แท้ง ๒. ทำให้หลุดออก ดู รุมลุต
รล	(<i>รุมเลีย</i>) ซึ่งไหลหลาก เช่น ทีกรล (ตีกรุมเลีย) น้ำไหลหลาก ชนรล (จวนรุมเลีย) หรือ ชนนรล (จวนนวันรุมเลีย) น้ำป่าไหลหลาก ตกหนักอย่างฝน เช่น เกลี้ยงรล (เพเลียกรุมเลีย) ฝนตกหนัก	รเล็ก	(<i>รุมเล็ก</i>) ลำเล็ก เช่น รเล็กคุณ (<i>รุมเล็กคุณ</i>) ลำเล็กบุญคุณ รเล็กเบิกกาย (<i>รุมเล็กเบิกกอกาย</i>) ลำเล็กเบิกกระเซอ ลำเล็กบุญคุณทั้งหมดไม่มีเหลือ รเล็กรูก หรือ รูกกรเล็ก (<i>รุมเล็ก รุมเล็ก หรือ รุมเล็กรุมเล็ก</i>) ลำเล็กให้หนักถึงบุญคุณเต็มต่อตัวเขา
รลาก	(<i>รุมเลียก</i>) รอยแผลไฟลวก ดู รุมลาก	รเลิง	(<i>รุมเลิง</i>) โคน ทำให้ล้ม ดู รุมเลิง
รलग	(<i>รุมเลียง</i>) ล้างผลาญ ทำลายล้าง ทำให้พินาศ เช่น รलगปรโยชน (<i>รุมเลียงปรโยจ</i>) ทำลายล้างประโยชน์ รलगวงส (<i>รุมเลียงวง</i>) ทำลายล้างวงศ์ตระกูล รलगชีวิตเก (<i>รุมเลียงจิวิตเก</i>) ล้างผลาญชีวิตเขา รलगขนุช (<i>รุมเลียงขัน</i>) ตาย (จากคำ ล้าง คำไทย)	รเลียง	(<i>รุมเลียง</i>) ๑. ขยับ เขยิบ เช่น รเลียงบงคุษ (<i>รุมเลียงบ้องคุษ</i>) ขยับที่นั่ง ขยับอาการที่นั่ง รเลียงขุลวน (<i>รุมเลียงคุลวน</i>) ขยับตัว
รलय	(<i>รุมเลียย</i>) ทำให้ละลาย หลอม ทำลาย ดู รุมलय		
รลิจ	(<i>รุมลิจ</i>) วังน้ำ เช่น กุบาลรลิจ (กุบาลรุมลิจ) หัวน้ำ จุงรลิจ (จุงรุมลิจ) ท้ายน้ำ		

๒. แบ่งถ่ายออกไปให้พร่องลงไป
 เช่น รีดเล็กสรูว์ฟู่ทุกธัญญาทุกตุจ
 (รุมเล็กโซ้วรับตุกหมดักตุกโตจ) แบ่ง
 ถ่ายข้าวจากเรือใหญ่ใส่เรือเล็ก

รื่อง (รุมเลียง) ลำเลียง เช่น รื่องรบบส
 (รุมเลียงรวบอะส) ลำเลียงของ รื่อง
 พล (รุมเลียงบ๊วล) ลำเลียงพล (จาก
 ลำเลียง คำไทย)

รื่อง (รุมเลอ) ทำให้สั่นขึ้น ทำให้ลวด
 ลายเด่นขึ้น เช่น รื่องพริณ (รุมเลอ
 เบอ) ทำให้สั่นขึ้น รื่องตบุง
 (รุมเลอโตบุง) ทำให้หัวโผล่เด่นขึ้น

รื่อง (รุมเลบ) ทำให้กลืน ทำให้ตุต ทำ
 ให้ซึมซาบ

รื่อง (รุมเลม) กลั้วคอ เช่น ส่วงตก ทาล
 แดเกรบที่กรื่องเลมเทบเลบบายรวจ
 (ข่วงด-กอดืออแดเกรบตกรื่องเลมเทบ
 เลบบายรวจ) คอแห้งจนต้องจิบน้ำกลั้ว
 คอ จึงกลืนข้าวได้

รื่อง, รื่อง (รุมเลห้ หรือ รุมเลห้) ทำ
 เช่น รื่องยัก (รุมเลห้ยัก) ทำกิน
 (คำคำ) รื่องรื่อง (รุมบ็อลรื่องเลห้)
 ค่ายีคยาวเกี่ยวไปถึงผีหน้า ๕ รื่อง

รื่อง (รุมเลก) แบ่ง เกลี้ย เช่น รื่อง
 มหุบแจกคณา (รุมเลกโมอบแจก
 เคนีย) แบ่งอาหารแจกกัน

รื่อง (รุมโลก) กินชุ่มน้ำ ๕ รื่องโลก

รื่อง (รุมโลง) ป่าโปรงที่ขึ้นในที่ลุ่ม เรียก
 ไพรรื่อง (เพ็ชรรื่อง) ที่ลุ่มที่มี
 ป่าโปรง เช่น ที่กสึงชนสายลิจ
 รื่อง (ตักสึงจวนขายลิจรื่อง) น้ำ
 ที่มีป่าโปรงที่ลุ่ม

รื่อง (รุมโลบ) ผ่าฟันหรือละเมิดด้วยความ
 โลก หรือด้วยอำนาจ วางอำนาจลงล้า
 หรือละเมิด เช่น รื่องโลกกฏีเค (รุมโลบ
 ยักเค) ถืออำนาจเอาที่ดินเขา
 รื่องเล็บบาบ (รุมโลบเลอบบ) ๕
 ละเมิดกฎหมาย

รื่อง (รุมลุม) ทำให้ลุ่มทั้งยืน โคนทั้งต้น ๕
 รื่อง

รื่อง (รุมขาย) สยาย ขยาย กลาย ๕
 รื่องขาย

รื่อง (รุมโซะส) ฟอก ทำให้ขึ้นขาวผุดผ่อง
 เช่น รื่องสสัฟักบาส (รุมโซะสซ้อม
 เล็กกับบ๊ะส) ทำให้ปุยฝ้ายขาวหมก
 จด ฟอกปุยฝ้าย

รื่อง (รุมเซว) กินประสิ้ว ดินปืน ๕ เมสว
 (มักใช้ รื่อง มากกว่า)

รื่อง (รุมชอะห้) ชี กระจาย ขยาย ทำให้
 หมกสรหมกชาติ ทำให้น้ำแห้ง เช่น
 รื่องสสรสเทหน้าทัก (รุมชอะสซอร์
 ชเทหน้าตัวตัก) ผึ่งเส้นยาที่เปียก

ร้ท (รุมฮอ) คู ลมฺห
ร้หส์ (รุมฮะส) ความเร็ว รวดเร็ว เช่น
 เทาญุ่ยร้หส์ (เดวีโดยรุมฮะส) ไป
 ด้วยความเร็ว การร้หส์ (การรุม
 ฮะส) ความเร็ว รวดเร็ว ญ้เ็รร้หส์
 (ด้อมเนอรรุมฮะส) ความเร็ว
ร้หาจ (รุมฮาจ) คู ลมฺหาจ
ร้หุก (รุมฮก) ชุกอย่างฝน ไข้ว่า เก็ลยง
 ร้หุก (เพ็ลยงรุมฮก) ฝนตกชุก (ใช้
 ดิหุก ก็มี)
ร้หุต (รุมโฮต) คู รุมฺหุต
ร้หุร (รุมโฮร์) การไหล เช่น ร้หุรทีก
 (รุมโฮร์ตีก) การไหลของน้ำ ญ้เ็รกาต
 ร้หุรทีก (เดอรรักตรุมโฮร์ตีก) เดินลุย
 ตักทางน้ำไหล คู บงฺหุร ด้วย
ร้หวด (รุมฮวด) ทำให้เหือกแห้ง เช่น ขยล
 ร้หวดทีก (คย็อลรุมฮวดตีก) ลมทำ
 ให้น้ำแห้ง แล้ง เช่น ร้างร้หวด (เว็ยง
 รุมฮวด) แห้งแล้ง แขร้หวด (แक्रम
 ฮวด) เกือบแห้ง
ร้เหีย (รุมเฮีย) ทากอากาศ ทากลม คู ลมฺเหีย
ร้แห (รุมแฮ) หย่อนอารมณ์ คู ลมฺแห
ร้โหก (รุมโฮก) ๑. เจาะ ทะลวง ฉลุ เช่น
 ร้โหกรูรทะ (รุมโฮกคมรว้ทะ) เจาะคุดมเกวียน ร้โหกกุบาช (รุมโฮก
 กุบัจ) ฉลุฉาย

๒. ฉายฉลุ เรียก กุบาชร้โหก
 (กุบัจรุมโฮก)
 ๓. ชีงชนิดหนึ่ง เรียก พส
 พพฺลากร้โหก (บ๊วะสับบ์เบ็ลยกรุม
 โฮก) เรียก พพฺลากล้โหก ก็มี
ร้อา (รุมอา) ทำให้ระอา คู รุมอา
ร้อล (รุมเอ็ล) ๑. ทำให้สิ้นลง ๒. น้ำเมือก
 คู รุมอิล
ร้อก (รุม-อก) แดกดัน รบกวณ ทำให้กลุ้มใจ
 ระอาใจ เช่น ร้อกโยย (รุม-อกออย)
 แดกดันให้ ร้อกสุมปฺราก (รุม-อก
 โขมประก) กวนขอเงิน
ร้อกร้อ (รุม-อก-รุมแอ) รบเร้า เช่น วา
 เจะแตมกร้อกร้อแอโออยขญุอ์พี (เว็ย
 เจะห์แตโมก-รุม-อก-รุมแอ-ออยคญุม
 อ้อมบ๊....) มันเขาแต่มารบเร้าฉันเนื่อง
 จาก....
ร้อวย (รุมอวย) ขี้แย ลำออย เช่น กุร้อวย
 เพก (กมรุมอวยเป็ก) อยู่ขี้แยนัก
 มนุสสร้อวย (มนุสสรุมอวย) คนขี้แย
 หรือคนลำออย ร้อวยร้อ (กู ร้อ
 ร้อวย)
ร้อเิก (รุมเอ็ก) เล่าเรื่องราวทำให้นึกถึงเรื่อง
 เดิม เช่น ร้อเิกเรื่องแกลลกลงหัวส
 เทาเหีย (รุมเอ็กเรื่องแดลก็อนลง
 บ๊วะสเดวีเฮีย) เล่าเรื่องที่ล่วงไปแล้ว

รื้อ^๕ฟื้นเรื่องเดิมที่พูดแล้วไปแล้ว มาพูด
ใหม่อีก เช่น รื้อเอ็กเสกกุฎิ^๕แฉก (รุม
เอ็กซักเก็คยดอแดล) รื้อ^๕ฟื้นความมาพูด
ซ้ำซาก

รื้อแอง (รุมแอง) ๑. ทำให้ขยัน

๒. ทำให้ขยาต ดู รุมแอง

รื้อแอรอวย (รุมแอรอวย) สำออยนัก ขี้แยนัก
เช่น มนุสสุร^๕รื้อแอรอวย (มนุสสุร^๕รุม
อวย) คนสำออยนัก ขี้แยนัก ไข้
รื้ออวยรื้อแอ ก็ได้ ดู รื้ออวย

รุ่มก (รุมเล็ก) ดู รุ่มเล็ก

ร่ำ (เรียม) ร่ำ เช่น โลขนร่ำ (โลคนเรียม)
ละครร่ำ ร่ำเจรียง (เรียมเจรียง) หรือ
เจรียงร่ำ (เจรียงเรียม) ทั้งร่ำทั้งร้อง
หรือทั้งร้องทั้งร่ำ ร่ำเรก (เรียมเรก)
ร่ำหาบ คือ ร่ำกางแขนเห็บ ๆ เหมือน
กับหาบไม้กางเห็บ ๆ

ร่ำ (ร่ำ) ร่ำ เรือย บ่อย เช่น เทามกร่ำ
ณาส (เตวีโมกรำนะส) ไปมาบ่อย ๆ
องคาสปรากฏร่ำเพก (อ้องเกียะส
ประกร่ำเป็ก) ถวายเงินบ่อยนัก (จาก
ร่ำ คำไทย)

ร่ำ (เรียง) ๑. ปัด กัน กัน บัง ขัดขวาง
เช่น ร่ำทวาร (เรียงเทวียร์) ปัดประตู
ร่ำพลู (เรียงโพลิ้ว) กันทาง ร่ำ
ภูเเอร์ (เรียงต้อมเนอ์) สะกั๊กัน หรือ

ขัดขวางการเดินทาง ร่ำมูข (เรียงมูข)
ขวางหน้า บังหน้า ร่ำรา (เรียงเรียง)
หรือ ร่ำร่ำ (เรียงเรียง) ดู รา ร่ำ
ฉนวน (เรียงฉนวน) กันฉนวน

๒. หยุด อย่างฝน หมกฝน แฉงฝน
เช่น เพญมวยแขเหี้ยร่ำกมานเกลี้ยง
มวยตัมก (เปญมวยแขเหี้ยเรียงเคมียน
เพี้ยงมวยต้อมน็อก) เต็มเดือนแล้ว
ไม่มีฝนตกสักหยดเดียว ร่ำแข (เรียง
แข) หรือ ร่ำรภูว (เรียงรวไต่) โดย
ปริยายหมายความว่า ระคุหยุด ไม่มีระคุ ร่ำ
เกลี้ยง (เรียงเพี้ยง) แฉงฝน โดย
ปริยายหมายความว่าตระหนี่เหนียวแน่น ดู
ป่ำ ร่ำระ (เรียงระห) หยุด ไม่มี
ฝนตกเลย ดู ระ

๓. ตันร่ำ มี ๒ ชนิด คือ ร่ำภัน
(เรียงพูนม) ตันเต้งร่ำ (มักเรียกว่า
ผุจิกร่ำ (ผุจิกเรียง) ตันจิก กับเต้งร่ำ
ร่ำอนล็ก (เรียงอ้อนลัวะก) ตันจิกนา
ใช้ใบกินต่างผักมีรสฝาด เรียก อนล็ก
ร่ำ (อ้อนลัวะกเรียง) ผักร้าง รโบาย
ตุรวร่ำ (รวโบายตุรวเรียง) เหมือน
ยอดรว

ร่ำคนลง (เรียงก้วนลง) ๑. ที่มีหางยาว
จดเท้าทั้งสอง เรียก กนทุยร่ำคนลง
(กอนตฺยเรียงก้วนลง) ข้างที่มีลักษณะ

เช่นนั้นเป็นข้างมงคล ข้างประเสริฐ
อย่างทีกล่าไว้ในเวสสันดรชาดก

๒. ที่กันไม่ให้เข้ามาในรอยหรือ
แนวทางหรือหน้าที่ของตน เช่น มาน์
ร่างกนฺต (เมื่อวันเรียมถึงวันลง)

ร่างชล (เรียมจิวล) ที่แล้งน้ำ ไม่มีฝน คำ
ใช้กับ จมฺบัง (จอมบัง) การรบ หรือ
จบบัง (จบบัง) รบ เป็น เกิดจมบัง
ร่างชล (เกิดจอมบังเรียมจิวล) เกิดการ
รบด้วยแล้งฝนด้วย

ร่างนุก (รงนก) รงนก ดู ตรเจียกก่า
ด้วย (จากคำไทย รงนก)

ร่างสาบ (เรียมซาบ) ต้นรวงจืด

รำเรียม (เรียมเรียม) ๑. วณไปวนมา ไม่
ไปไหน เช่น เญ็รำเรียม (เคอร์เรียม
เรียม) เคนวนไปวนมา

๒. ลังเล สองจิตสองใจ เช่น
กนิตรำเรียม (กัณนิตเรียมเรียม)
ความคิดลังเล สองจิตสองใจ

รำไร (รำไร) รำไร เรือร้าง เช่น เกมย
รำไร (เคมยุมรำไร) เด็กร้องไห้รำไร
ณรำไร (ชือรำไร) เจ็บเรือร้าง ชิงรำไร
(จิวมจือรำไร) โรคไข้เรือร้าง

ระ (เรียมะ) ๑. ขึ้น อย่างเดือนหรือตะวัน
คงไว้ว่า ไถ้ระ (ไท้เรียมะ) ตะวัน
ขึ้น แพรระ (แควเรียมะ) เกิดขึ้น

๒. ใส่เครื่องหมายละ ๆ ตอนท้ายวรรค
ระระระระ (เรียมะที่รวบะที่โต) ใส่
เครื่องหมายละ ๆ ที่วรรคเล็ก ระระระ
(เรียมะที่รวบะที่ทม) ใส่เครื่องหมายละ ๆ
ที่วรรคใหญ่ (ใช้ ขณฺท (คัน) ก็ได้
เช่น ขณฺทระระระ (คันรวบะที่โต)
คันวรรคเล็ก สรเสระขณฺท (ซอร์เซ
คัน) เขียนเครื่องหมายละ ๆ คันวรรค

๓. ทะ ระ กราด รวด เช่น
ระแผ่รนาต (เรียมะที่แผ่รวเนียด)
ระลุกระนาต วายระ (ไวเรียมะ) ที่ทะ
คือหวดซ้ายบ้ายขวาทั้งสองข้าง สีระ
ท้างพิรขาง (ซีเรียมะที่เตี้ยปรีคาง) กิน
ทะทั้งสองข้าง นิยายระ (นิเยียมเรียมะ)
พูดว่ากราดไปทั้งหมด ระสนเส็ม
(เรียมะที่ซ้นเซิม) ระนํ้าค่างคือเดินลัก
ไปบนที่ที่มีหญ้ายาว ๆ หรือลักบ่าที่เปียก
ชันด้วยนํ้าค่าง โดยปริยายหมายความว่า ไป
หรือมาโดยรีบด่วนตั้งแต่เช้า เช่น จูระระ
สนเส็มเทาณาพิพริลิมเมละ! (โอะที่
เรียมะที่ซ้นเซิมเตวันบปรีวลิ้มเมละที่!)
ระนํ้าค่าง (คือรีบด่วน) ไปไหนตั้งแต่
เช้ามีค่างอย่างนี้

ระมบ (เรียมะที่มบ): จุดสองจุดที่เรียกวิสรรค
ใช้ประกายคำ (ซึ่งใช้ แพน) เช่น ขละ
(คละที่) ละ (ละที่) กรัน เจะ (อะที่)

รู้ โฉมะ (ขมัวหะ) ชื่อ หรือใช้ไว้หน้า
คำที่แสดงว่าความต่อไปเป็นคำอธิบาย
เทียบเท่ากับคำ คือ: ขุส จุบาต คือ ขุส
(โกะส) ฉิด จุบาต (จมะส) ชัก

ระลัมแบง (เรียะหี่ข้อมแบง) คำใช้กับคำ
ส่งผู้ทะ (ซ้องเพตียะหี่) สร้างบ้าน เช่น
ส่งผู้ทะระลัมแบง (ซ้องเพตียะหี่เรียะหี่
ข้อมแบง) สร้างบ้านใหม่หรือบ้านเก่า
หรือสร้างบ้านใหญ่กับบ้านเล็ก

ก

กุก, กุกพา (รัก หรือ รักเบ๊ย) กิริยา มารยาท
อาการกิริยา แบบอย่าง ความประพฤติ
เช่น กุกดอ (รักดอ) มารยาท
กุกอากรัก (รักอากรัก) มารยาทชั่ว
กุกสุภาพ (รักโซะเพียบ) กิริยาสุภาพ
กุกไถด (รักไถด) มารยาทผู้ดี มีจรรยา
กุกโลก (รักโลก) มารยาททรม ไม่มี
จรรยา เชื้อรัก (เหวอรัก) แสดงกิริยา
อาการ วายกุก (ไวรัก) แสดงบทบาท
กุกพาสมรมบ (รักเบ๊ยข้อมร้อม)
มารยาทเหมาะสม

กุกส (รัก) ๑. กุกษ์ เวลาที่มีมงคล กำหนด
ตามโหราศาสตร์ เช่น โหรสูกะตรก
กุกส (โฮร์ซ้องเกดรีวกัก) โหรกำหนด
หาฤกษ์ ใญ่ฆานกุกส (ไท่เมียนรัก)
วันมีฤกษ์

๒. ชื่อดาวนพเคราะห์ ดาวจระเข้

กุกสพาร (รักเบ๊ย) วันมีฤกษ์

กุกเวท (รักเวเต๊ยะ หรือ รักเวด) คัมภีร์

กุกเวทของพราหมณ์

กุก (รีนะ หรือ ริน) หน

กุก (รีด) รีด ความแน่นนอน กฎหมาย ธรรมเนียม วินัย (สำหรับศาสนา) ความ
ประพฤติตามคลองธรรม หรือตามแนว
ทางกฎหมาย

กุก (รีโตะ) กุก กุกนียม (รีโตะนียม)
หรือ กุกนียม (โอะโตะนียม) การ
กำหนดตามกุก ธรรมดากุก กุก
ปริณามชาพาธ (รีโตะปะรินาเม๊ยะ
เจ๊ยะเบ๊ยะด) ใช้เปลี่ยนกุก กุกราช
(รีโตะเรียจ) เจ้ากุกคือ กุกโบไม่ผสิ
หรือวสันตกุก กุกสนธิ (รีโตะซ็อนท)
เวลาตอนเปลี่ยนกุก กุกสาตุมบ (รี
โตะสาต) อาหารที่อร่อยตามกุก กุก
สฺนาน (รีโตะซฺนาน) การอาบน้ำชำระ
ร่างกายในวันที่หมคระกุก เพื่อให้เกิดสิริ
สวัสดิ์ตามลัทธิพราหมณ์หรือลัทธิโบราณ

ฤทธิ (วิต หรือ วิตเหียะ) ฤทธิ ที่กล้าแข็ง
กล้าหาญ ทั้งองกาม สำเร็จ รุ่งเรือง
ฤทธิเตชะ (วิตเตเจียะห์) เดชกล้า
ฤทธิพล หรือ พลฤทธิ (วิตเหียะปัวล
หรือ ปัวลเดียะวิต) กำลังแข็งแกร่งหรือ
มีกำลังแข็งแกร่ง

ฤทธิ (วิต) ความสำเร็จ อำนาจ ความ
แก่งกล้า ความรุ่งเรืององกาม ความ
แข็งแกร่ง เช่น มานฤทธิ (เมียนวิต)
มีฤทธิ ประพงฤทธิ (ปรอลองวิต)
ประลองฤทธิ เปรีฤทธิอำนาจ (ปรอ
วิตอ์มนาจ) ใช้ฤทธิอำนาจ ฤทธิไกร
(วิตทิไกร) ฤทธิอย่างยิ่ง ฤทธิพล
(วิตทิปัวล) กำลังของฤทธิ ฤทธิรงค์
(วิตทิวัง) การรบอย่างมีฤทธิ ฐาน
ฤทธิ (เหียะเนียะวิต) หรือ ฌานฤทธิ
(เหียะเนียะวิต) ฤทธิของฌาน บุญ
ฤทธิ (บนยะวิต หรือ บนญะวิต) ฤทธิ
ของบุญ

ฤส (ริส) ๑. ราก เช่น ฤสเฌี (ริส
เชอ) รากไม้ ฤสเสมา (ริสเซมา)
รากหญ้า ฤสเชมญ (ริสเทมญ)
รากฟัน ฤสแกว (ริสแกว) รากแก้ว
โดยปริยายหมายความว่าที่อยู่อันแน่นอน หน้า
ที่อันสำคัญ สัมโยชนกิเลส เช่น บุคคล
แฉลบานพญาภิณฺฑิตกิเลสชาฤสแกว

อสรลึงเหียเหาธารหนต (บกกีวล
เตลบานพุดจพิตลเกะละสเจียะริส
แกวอะสริวลึงเฮียเฮาพาอะระหัน)
บุคคลที่ได้ตัดชาติกิเลสเป็นรากแก้วหมด
เกลี้ยงแล้ว เรียกว่า อรหันต์ ฤสธยาง
(ริสริวลึง) รากฝอย โดยปริยาย
หมายความว่า ที่พำนัก หน้าที่ ความสำเร็จ
ประโยชน์ กิเลสอื่น ๆ เช่น ฌาญ
ฤสธยารวจสิมพญาภิณฺฑิต (พุดจ
ริสริวลึงรวจเขิมพุดจริสแกว) ตัด
รากฝอยแล้วจึงค่อยตัดรากแก้ว

๒. เสาเข็ม เช่น บุคฤสธณเฐา
สตรสงวิหาร (บกระสิริวนเตาขอฮอร์
ซ็องวิเฮียร์) ตอกเสาเข็มหลุมเสาสร้าง
โบสถ์

๓. หูด เช่น เกิดฤสเนาแกงไถ
(เกิดริสเนัวแกงไถ) เป็นหูดที่ช้ำชอก
(ริสเดีย) ไล่เถื่อน หูด มีหลาย
ฤสฎง (ริสโดง) โรคริดสีดวง มีหลาย
ประเภท คือ ฤสฎงจุมมะ (ริสโดง
จุมมะห์) ริดสีดวงจุมก ฤสฎงบาท
(ริสโดงบาท) ริดสีดวงทวาร (จาก
ริดสีดวง คำไทย)

ฤสภ, **ฤสภะ** (ริสขบ หรือ ริสเพียะ) ประ
เสริฐ สูงส่ง วัวผู้ ฤสภราสี (ริสขบ
เรียะเขีย) หรือ อุตภราสี (อุช็อบ

เรียเขียว) ราชพิณ เรียกกลายเป็น
พริศกะ (พริศเพียะ) หรือ พริศก
ราตี (พริศเพียะเรียเขียว) ไปก็มี
ปัจจุบัน เป็นเดือนที่ ๕ ทางสุริยคติ
คือเดือนพฤษภาคม

ฤๅ (รีเขียว) ฤๅ คาบส นักบวช นักปราชญ์
ฤๅกุล (รีเขียวไกล) ตระกูลนักปราชญ์
ฤๅแปลงสาร, ฤๅ... (รีเขียวแปลงซาร์ หรือ
เอื้อเขียวแปลงซาร์) วิธีเขียนจดหมาย
เปลี่ยนแปลงระเบียบวิธีเขียนหนังสือให้
ผิดจากธรรมดา เพื่อไม่ให้คนอื่นรู้ข้อ
ความ มีหลายแบบด้วยกัน เช่น จิตต
ลุมินกรบุร (เจ็ดลุมินกรบุร)
เป็น ลอกรจิมียุตตนา ฯลฯ

ฤๅผลสำเร็จ, ฤๅ.... (รีเขียวผลสำเร็จ หรือ
เอื้อเขียวผลสำเร็จ) ชื่อคนฤๅผลสำเร็จ
(จากคำไทย ฤๅผลสำเร็จ)

ฤๅยา (รีเขียวยา) ความริษยา ริษยา เช่น
กัฤๅยาเค (กมรีเขียวยาเค) อย่าริษยาเขา

ฤๅ (รีเขียว) ไม่ไผ่ มีหลายชนิด เช่น
ฤๅสิตรุก (รีเขียวสิตรุก) ไม่ไผ่บ้าน
ฤๅสิไพร (รีเขียวเพียร) ไม่ไผ่ป่า
ฤๅสิรเล็ก (รีเขียวรวเล็ก) ไม่ไผ่
ชนิดมีหนาม กู รเล็ก ฤๅสิตรำจ
(รีเขียวตรำจ) ไม่ไผ่คือไม่ไผ่ชนิดหนึ่ง
กู ตรำจ ฤๅสิใบด (รีเขียวใบด)
ไม่ไผ่ชนิดหนึ่งไม่มีหนาม ฤๅสิถ
(รีเขียวถ) ไม่ไผ่ชนิดหนึ่ง เนื้อบาง
ไม่มีหนาม กู ใบด (เรียก รสี (เรีย
เขียว) ก็มีบ้าง)

ฤๅ (รี) เช่น มินแมนฤๅ (มินแมนรี)
ไม่ไผ่หรือ มานแณฤๅ (เมียนแณรี)
มีด้วยหรือ มาสฤๅปรำก (เมียะรี
ประก) ทองหรือเงิน หรือไม้ก็ เช่น
ไถงนะ ฤๅแสะก ฤๅก็ขานแสะก
(ไถงนะหรือแสะก รือก็ขานแสะก)
วันหรือพรุ่งหรือไม้ก็มะวัน

ล

ล (ลัว) ลอง ล้อ ทดลอง เช่น ลอโยง
(ลัวออยเดิง) ทดลองให้ดู กุ้อาลจาล
เมิลลิน (กมอาลจาลัวเมิลลิน) อย่า
เพ่ง คอยลองดูก่อน ลก่าบ (ลัวกับ)
ลัวว่าจะพัน เล็กกับโกรม (ลัวเลอ

กับโกรม) โดยปริยาย หมายถึง พู
กันกว่าหาหนทาง หาโอกาส เหมือนคน
ทำท่ายกอาวุธล่อหลอกว่า จะฟันข้างบน
พอให้ผลอดตัวแล้วก็กลับฟันข้างล่าง เช่น
นิยายล็กกับโกรม (นิยายลัวเลอ

กับโกรม) ลเลง (ลัวเลง) ล้อเล่น
หยอกล้อ เช่น นิยายลเลง (นิยายลัว
เลง) พุดล้อเล่น ลเลง ๆ (ลัวเลง ๆ)
ลอง ๆ เล็ก ๆ

๔ ล ๔ (ละ) ดู เปียล

ลก (ลก) ๑. ลอก อย่างลอกทองร่อง เช่น
ลกปรุพาย (ลกปรุรอย) ลอกทาง
ระบายน้ำ ใส่หรือชะให้เป็นร่อง เช่น
ลกสาอ่เมี (ลกซ้อเขอ) ลอกเนื้อไม้
ลกญี่โหมม (ลกญี่โหมม) ลอกเนื้อ
ไม้ให้เป็นร่อง และเกี่ยเพื่อให้กระดาน
เข้าตันทันกันได้สนิท

๒. ไม่ไผ่ล้ามะลอก เรียก ฤตส์ลก
(ระส้เขยลก)

ลก (ลก) ๑. ชาย เช่น ลกทำนญ (ลก
ตัมมญ) ชายสินค้า ลกขุลวน (ลก
คุลวน) ชายตัวไปเป็นผู้รับใช้เขา ลกเข
(ลกเจือ) ชายเชื้อ ลกภูร (ลกไคร์)
คำชายแลกเปลี่ยน ชายของเบ็ตเตล็ด
ลกภู (ลกคม) ชายส่ง ลกราย (ลก
เรย) ชายปลัก (ในการขายของเกี่ยว
กับพุทธศาสนา อันได้แก่หนังสือธรรมะ
กัมภีร์ บาตร ไตรจีวร ต้องใช้ว่า ชาว
(เจียว) เข้า หมายถึงเดียวกับ ซอเช่น
ชาวไคร์จีวร (เจียวไคร์เจียวอริ) เข้า
ไคร์จีวร ชาวเสียวเกาธรรม (เจียว

เจียวเพ็ทเทอริ) เข้าหนังสือธรรมะ แต่
ถ้าเป็นบรรพชิตกับคนชาย ต้องใช้ว่า
พิจารณา (บัจระนา) เช่น โลกคุ
โอบเคพิจารณาแต่บาตรมวยเท
(โลกคุร่อยเกบัจระนาแต่บาตรมวยเท)
ท่านอาจารย์ให้เขาพิจารณา (ซัย) แต่
บาตรใบเดียวเท่านั้น

๒. ปรับ เช่น ตูรวกยลก ๓๐
เรียด (โติรวกยลวกขามเข็บเรียด)
ถูกท่านภานีปรับ ๓๐ เหยียด ลกโพน
(ลวกเพนีย) ปรับสองเท่า (กลายมาจาก
คำ ลกพินีย (ลวกปีนีย) หรือ พินีย
ลก (ปีนียลวก))

๓. หลับ เช่น ลกมยลบก (ลก
มยลวบ็อก) นอนหลับไปตื่นหนึ่ง
ลกด่ง (ลกด้วง) หลับเกินกำหนด
ลกด่น (ลกด้วน) หรือ ดน่ลก (ดวน
ลวก) หลับนานเกินประมาณ หลับไม่ตื่น
ง่าย ๆ (คำใช้ในกาพย์กลอน) ลกสุวา
(ลกขวา) หลับอย่างลึงหรืออย่างนก คือ
ครั้งหลับครั้งตื่น แลกลก (แลกลวก)
หรือ ลกขานิจ (ลกเจียนิจ) นอน
หลับ โดยปริยายหมายถึง สติเลือนลอย
ไม่รู้ผิดรู้ถูก ไม่เข้าใจเรื่องผิดเรื่องถูก
ปล่อยไปตามเรื่องตามราว

ลกักจัน (เลี้ยกกะจัน) ลักกะจัน หรือหม้อ

น้ำ ใช้ให้น้ำเวลาเดินทาง เป็นบริวาร
สำหรับบรรพชิตเวลาธุดงค์ มักทำด้วย
ไม้กลึง หรือทำด้วยไม้ไผ่สานลงรักอย่าง
เครื่องเขิน มีสายสำหรับสะพาย (จาก
ลักจัน กำไหย)

ลกข, ลกส (เลี้ยกชะ หรือ เลี้ยกกุสะ) กำ
หนด เครื่องกำหนด เครื่องหมาย บุญ
วาสนา จำนวนแสน ลกขมูล (เลี้ยก
ชะมูล) ราคาสั้นหนึ่ง

ลกขบณฺท, ลักขบณฺท (เลี้ยกกัน) หลัก หมวด
หมู่ แผนก เขต อาณาเขต กฎเกณฑ์
เช่น สมภูมิมานลักขบณฺท (ซ็อมเตีย
เมียนเลี้ยกกัน) พุคมีหลักเกณฑ์ ตูรว
เรวี่ลกขบณฺทโอโยเที่ยงทาต (โตรว
เทวอเลี้ยกกันออยเตียงเตียด) ท้องทำ
หลักเกณฑ์ให้เที่ยงตรง

ลกขณ, ลกขณะ (เลี้ยกคะนะ) ลักษณะ
เช่น ลกขณะมานบุญ (เลี้ยกคะนะ
เมียนบน) ลักษณะมีบุญ ไหรทาย
ลกขณะ (โฮร์เตียเลี้ยกคะนะ) ไหร
ทายลักษณะ

ลกขณฺ, ลกสณฺ (เลี้ยก) ลักษณะ เช่น
มนุสฺสชาติลกขณฺ (มนุสฺสชาติเลี้ยก)
คนมีลักษณะอาภัพ หรือ มีกิริยามารยาท
ต่ำทราม สุตรีคุรปฺลกขณฺ (เชตุรีย
กัรวบเลี้ยก) สตรีที่บริบูรณ์ด้วยลักษณะ

ดีงาม เขียน ลักขณฺ หรือ ลักสณฺ ก็ได้)

ลกขณฺติก (เลี้ยกกันเตะกะ) กฎข้อบังคับ

ลกขณฺติกบญฺญตฺติ (เลี้ยกกันเตะกะ
บญฺญตฺติ) กฎบัญญัติ

ลักต, ลับ (เลี้ยก) ๑. ครั่ง ลักตฺสรฺม
(เลี้ยกซุรอมอ) รังครั่ง ลักตฺขุณฺลง
(เลี้ยกขุณฺกอนลง) รังครั่งที่ทำเกาะ
ติดกับกิ่งไม้ กากลักต (กากเลี้ยก)
หรือ อาจมีลักต (อาจเลี้ยก) ขั้ครั่ง
จงลักต (จงเลี้ยก) หรือ บนฺทลักต
(บนฺทวฺมเลี้ยก) ผูกครั่ง คือเอารังครั่ง
ที่มีตัวแม่ครั่ง ใส่ในใบตาลเป็นต้น ผูก
ติดกับกิ่งไม้มีต้นสะแกเป็นต้น รบรจ
ลักต (รวบอร์จองเลี้ยก) อาชีพผูกครั่ง

๒. สีย้อมผ้า เช่น ลักตฺเขียว
(เลี้ยกเกียว) สีเขียวแก่หรือเขียวคราม
ลักตฺไปตง (เลี้ยกไปตอง) สีเขียวอ่อน
ลักตฺสุวาย (เลี้ยกซุวาย) สีม่วง ลักต
เลื่องทุ (เลี้ยกเลื่องตุ่ม) สีเหลืองแก่

๓. สิ่งที่มีสีคล้ายคลึงกับสีครั่ง เช่น
เจกลักต (เจกเลี้ยก) กล้วยครั่ง เมทส
ลักต (เมตะส์เลี้ยก) พริกครั่ง

ลกสฺมณะ, ลกสฺมณฺ (เลี้ยกสะมะนะ หรือ
เลี้ยก) พระลักษณะอันหาพระราม

ลกสฺมิ (เลี้ยกเซมฺมิ) พระลักษณะ มีสิริสวัสดิ

ลาภ ความดี ความสุข ลกสฺมึบุสฺส

(เลี้ยกเขมัยโอะส) ดอกไม้พระลักษมี
คือ ทับทิม (พลอย) ลกฺขมวัต (เลี้ยก
เขมัยเวียด) ทมัสรวสดี ผู้มีบุญมีสมบัติ

ลกฺข (เลี้ยะกุด) ตะบอง (คำใช้ในกาพย์
กลอน)

ลกฺข (เลี้ยะคุ) รวดเร็ว เบา ลกฺขจิตฺต
(เลี้ยะคุเจ็ด) ใจเบาใจเร็ว

ลง (ลง) ๑. ลง เช่น ลงโอยกึ่งไถ
(ลงออยเค็งไค) ลงให้รู้มือ ลงเม็ล
(ลงเม็ล) ลงดู
๒. หลอก เช่น โขมจลง (โคมจ
ลง) ผีหลอก
๓. มอดกินไม้ เช่น เม็ลลงตี
(เขอลงชี) ไม้มอดกิน

ลง (ลง) จม ถลาล่่วงเกิน เช่น ลง
คณิต (ลงกัวมนิต) คัดผิด ลงขลวน
(ลงคฺลวน) หลวมตัว ลงไถ (ลงไค)
พลากทำ เสียที เสียท่า ลงสัฎฐี (ลง
ซ็อมเด็ย) พลั้งปาก พดผิด ลงทีก
(ลงตีก) จมน้ำ ลง (ลง) หรือ ลงละ
(ลงละห์) ล่วงมาถึง ตก นานมาก
กว่าจะมาถึง เช่น ลงละยุบ่สุงาต์ (ลง
ละหฺยุบขังด) ตกเวลากลางคืนอันเงิบ
ส่งต (คำใช้ในกาพย์กลอน)

ลงฺทฺรเนส (ลงฺทฺรวเนส) ถ่มนอนแบบลก
ไปไหนไม่ไหว เช่น โคจาตลงฺทฺรเนส

เนาเกบุรภูมิ (โกะจ๊ะส่ล้งทรวเนส
เน็วเกบุรุม) วัวแก่ถ่มนอนแบบริม
บ้าน โดยปริยายหมายความว่าหมดเงิน หมด
เสบียงอาหาร จนหนทาง จนปัญญา

ลงฺละ (ลงฺละห์) ลงถึง ทุ ลง หรือ ลงฺละ
ข้างต้น

ลงฺหิน (ลงฺเฮ็น) ลงหิน เช่น ผุดลลงฺหิน
(เพ็ดลลงฺเฮ็น) ขันลงหิน กำบัตลง
หิน (กำเบ็ดลงฺเฮ็น) มีดลงหิน

ลงฺกา (ลงฺกา หรือ ล้องกา) เกาะลงกา ใช้
ลงฺกาทวี่ป (ลงฺกาทวี่บ)

ลงฺชนะ (เลี้ยังเคี้ยะเน็ยะ) การกระโดด
การกระโดดข้าม ลงฺชนกัฟ้า (เลี้ยัง
เคี้ยะเน็ยะเก็ยลา) การเล่นกระโดด
การเล่นกระโดดข้าม

ลงฺแวก (ลงฺเวก) ๑. ละแวก ที่หรือตรอก
ระหว่างบ้าน เช่น เญ็รตามลงฺแวกพุทะ
(เดอรัตามลงฺเวกเพ็ดยะห์) เดินตาม
ละแวกบ้าน
๒. ช่วงเวลาระหว่าง เช่น ลงฺแวก
ศาสนา (ลงฺเวกชาสะนา) ช่วงเวลา
ระหว่างศาสนา

ลงฺขี (เลี้ยจี้) ที่มีความอาย คนมีความอาย
ใช้ มนุสฺสลงฺขี (มนุสฺสเลี้ยจี้) คนมี
ความอาย

ลงฺญ (ลงฺญ) ๑. บั้น พื้น เช่น ลงฺญี (ลงฺญ

เดี่ย) บั้นดิน ลญ์เพียน (ลญ์เตียน) พันเพียน	ลต (ลวด) คับ เช่น ลตเพฺลึง (ลวดเพฺลึง) คับไฟ จุ่มเหล็กกำลังร้อน ๆ ลงในน้ำ
๒. เกลียคินและ ๆ ให้เสมอหรือ สะอาค เช่น ลญ์ลาน (ลญ์เลียน) เกลีย ลานให้เสมอ	โดยหยั่งตามต้องการ ใ้ว่า ลตแฏก (ลวดแตก) ลตกำบิต (ลวดกำเบ็ด) จุ่มมีตร้อน ๆ ในน้ำ โดยปริยาย หมายถึง
๓. นวคพื้น เช่น ลญ์กัฏวนเชิง (ลญ์กัฏมพวนเชิง) นวคพื้นน่อง ลญ์ สรไส (ลญ์ซอร์ไซ) นวคเส้น	คับให้หายร้อน หายโกรธ เช่น ลต เกฺลึงทุกขเกฺลึงกิเลส (ลวดเพฺลึงตัก เพฺลึงเกะละส) คับไฟทุกขไฟกิเลส
๔. ไสให้เกลี้ยง เช่น ลญ์สสร (ลญ์ซอซอร์) ไสเสาให้เกลี้ยง สสรลญ์ (ซอซอร์ลญ์) เสาที่ไสเกลี้ยงแล้ว โดย ปริยายหมายความว่า เหยาะเหยาะไม่เต็มมือ	ลต (ลวด) คับความโกรธ (ลวดกัฏมเอ็จ) คับความโกรธ (เลี้ยะดา) เถววัลย์ ลตาชาติ (เลี้ยะ ดาเจียด) ไม่เลื่อยทุกชนิด ลตามณิ (เลี้ยะดาเมี้ยะนี) แก้วประพาฬ ลตา มรีค (เลี้ยะดามรีค) ถึง ชะนี
ลญจ (ลัญจะ) เงินสินบนหรือของสินบน เช่น ลญจทาน (ลัญจะเตียน) การให้ สินบน ลญจลาก (ลัญจะเลียบ) การ ได้รับสินบน	ลทต (ลัดเตี้ยะ) ที่ได้รับแล้ว เช่น ลทตผล (ลัดเตี้ยะพ้อล) ผลลัพธ์ เช่น บาน ททวลลทตผล (บานตัววลลัดเตี้ยะ พ้อล) ได้รับผลลัพธ์
ลญณกร (ลัญณะกอร์) ทราประทับ ราชา ศัพท์ใช้ พระลญณกร (เพฺรียะหัลลัญณะ กอร์) ลญณการ (ลัญณะการ) ช่าง แกะตรา	ลทธิ (ลัดติ) ลัทธิ ความเชื่ออย่างเชื่อศาสนา เช่น ลทธิพุทท (ลัดติพุต) ลัทธิพุทท ลทธิพฺราหมณ (ลัดติพฺราม) ลัทธิ พฺราหมณ มนุสฺสสมานลทธิเพฺสศกฺษา (มนุสฺสเมียนลัดติเพฺซงเคนีย) คนมีลัทธิ ความเชื่อต่าง ๆ กัน
ลต (ลวด) ลอดช่อง ลตเมฺสาณฺเณบ (ลวดเมฺซาต้อมเนบ) ลอดช่องแบ่งข้าว เหนียว ลตเมฺสาแซร (ลวดเมฺซาเจร) ลอดช่องสิงคโปร์	ลน (ลอน) ลงรัก หรือ ล่องชาด ใ้ ลน มรีกสน (ลอนเมรียัก) ลงรัก ลน ชาตหิงกุล (ลอนเจียดเฮิงกุล) ล่องชาด

ลาบถน (เลียบถน) ลงรักแล้วล่องชาด
อีกทีหนึ่ง รทะถน (รว้ทะห้ถน)
เกี่ยวลงรักหรือล่องชาด

ล่น (ลั่น) เหลือล่น อย่างยิ่ง เกินประมาณ
เช่น ล่อล่น (ล่อลั่น) ส่วยเหลือล่น
เจรินล่น (เจรินลั่น) มากเกินประมาณ
เล็ล่น (เลอะลั่น) เล็ล่น ล่นล็ก
(ลั่นล็ก) หรือ ลก่ล่น (ล็กลั่น)
หลับสนิท ไม่ยอมตื่นง่าย ๆ (คำใช้ใน
กาพย์กลอน) ดู ลก ๒

ล่นตัว (ลั่นตัว) รับสารภาพ เช่น แองขุส
เหี้ย ตูรวล่นตัวเกเทหา (แองโคะส้เฮย
โต้วลั่นตัวเกเทวี) เอ็งผิดแล้วต้องรับ
สารภาพเขาไป

ลนแต (ลั่นแต) ต้นไม้ประเภทหนึ่งต้นเล็ก ๆ
มีดอกหอม

ลนล่ง (ลั่นล้ง) เว้งว้าง ลิบ ๆ เช่น
นุญายลนล่ง (นุญายลั่นล้ง) ไกลลิบ ๆ
มักใช้กับ ลนโลจ (ลั่นโลจ) เว้งเวง
เช่น ลนล่งลนโลจ (ลั่นล้งลั่นโลจ)
เว้งว้างชวนเว้งเวงใจ (ในกาพย์กลอนใช้
ลนโลจลนล่ง (ลั่นโลจลั่นล้ง) ก็ได้)
เช่น จิตตลนล่งลนโลจ (เจ็ดลั่นล้ง
ลั่นโลจ) ใจเว้งเวงเพราะเห็นที่ไกลลิบ
เว้งว้างหรือที่แปลกตา

ลนลาม (ลวนเลียม) ที่ใหญ่กว้างดูเว้งว้าง

เช่น ทักลิจวาลลนลาม (ตักลิจเวียล
ลวนเลียม) น้ำท่วมทุ่งเว้งว้าง

ลนลิม (ลั่นลิม) สุกสายตา ลิบ เช่น
นุญายลนลิม (นุญายลั่นลิม) ไกลลิบ
ไกลสุกสายตา ขุพส์ลนลิม (ขุพส์
ลั่นลิม) สูงลิบ

ลนโลจ (ลั่นโลจ) เว้งเวง ลตใจ เช่น
จิตตลนโลจ (เจ็ดลั่นโลจ) ใจเว้งเวง
ลตใจ ลนโลจจิตต (ลั่นโลจเจ็ด)
ก็ใช้ ไกลลิบ ใช้ว่า นุญายลนโลจ
(นุญายลั่นโลจ) ไกลลิบ (ดู ลนล่ง
ด้วย) สรุโงจลนโลจจิตต (ขรุโงจ
ลั่นโลจเจ็ด) นึกเว้งเวงใจ นึกลตใจ
ขุพส์สรพุงลนโลจ (ขุพส์สรพุง
ลั่นโลจ) สูงลิบเว้งเวงใจ

ลน (ลวน) ๑. ลอบคักปลา ลนเผือก
(ลวนเผือก) ลอบนอน ลนบุญธร
(ลวนบุญขัวร์) ลอบยื่น

๒. ลอบ แอบ ย่อง เช่น ลนเม็ล
(ลวนเม็ล) แอบดู ลนสุญาบ (ลวน
สุดับ) แอบฟัง ลนจุล (ลวนจุล)
ลอบเข้า แอบเข้า ลนรต (ลวนรวด)
แอบวิ่ง นุมาลนบุญธร (นุมาลน
ก๊อนโคร์) แมวแอบหนู ลน ๆ (ลวน ๆ)
ค่อย ๆ ย่อง ย่องกริบ เช่น เญีลลน ๆ
(เฮอร์ลวน ๆ) เดินย่อง ๆ ลนลาก

(ลั้วเลี้ยก) แอบซ่อน ซุกซ่อนไม่ให้
ใครเห็น

ลบ (ลบ) ๑. ช่วยกันยก เช่น ลบปลวก (ลบ
ลั้วลวก) พะเนียดซ่อนนกเขา ลอกไพร
หาปลบ (ลั้วลวกเพรียเจ้อลบ) นก
เขาป่าติดพะเนียด

๒. ลบ กู ลบ

ลพบรี (ลบโอะเรีย) ลพบรี กู ลโว

ลพัธ (ลั๊) ได้รับแล้ว เลขลพัธ (เลขลั๊)
เลขลพัธ

ลม (ลม) ล่วม ซองหรือกระเป๋ใส่เงิน
เป็นต้น ทำด้วยผ้าหรือหนัง เช่น ลม
ปราก (ลมประก) กระเป๋าเงิน ลม
บารี (ลมบาเรีย) ซองบุหรี

ลเม (เลี่ยมเมอ) อินทผลัม

ลมบฏ (ลมบ๊อด) คนที่หนักในกาม ใช้ว่า
มนุสฺสลมบฏ (มนุสฺสลัมบ๊อด)

ลมห, ลม (ลมฮอ) ที่โล่ง เช่น ลมหสมุท
(ลมฮอซมด) เวียงทะเล ลมหนางจุราล
(ลมฮอเนียงจุราล) ช่องระหว่างเสา
ปราสาท ใช้ รุมห หรือ รืห ก็มี

ลมฺหาจ, ลมฺหาจ (ลมฺฮาจ) ที่เว้งว้าง เช่น
ลมฺหาจทีก (ลมฺฮาจตีก) น้ำเว้งว้าง
บึงลฺหาจ (เบ็งลมฺฮาจ) บึงน้ำเจ้งเว้ง
ว้าง ทีกชน่จูวาลแบกลฺหาจ (ตีก
จ๊วนโจลเวียลแบกลมฺฮาจ) น้ำหลาก

เข้ทุ่งนองเจ้ง ใช้ รุมฺหาจ หรือ รืหาจ
ก็มี

ลมฺเหย, ลมฺเหย (ลมฺเฮย) ทากอากาศ ทากลม
เช่น ลมฺเหยเหียขุลวน (ขั้วรลมฺเฮย
คฺลวน) ยืนทากลม ลมฺเหยเหียขุลวน
(ขบลมฺเฮยคฺลวน) หยุดทากอากาศ
รณฺวลฺเหย (รวิโดลมฺเฮย) ฤคทาก
อากาศ ใช้ รุมเหย หรือ รืเหย ก็มี

ลมฺแห, ลมฺแห (ลมฺแฮ) หย่อนใจ หย่อน
อารมณ์อย่างมีเวลากำหนด เช่น ลม
แหขุลวน (ลมฺแฮคฺลวน) พักผ่อน
หย่อนใจ ลมฺลแห (ขบลมฺแฮ) หยุด
พักผ่อนหย่อนใจ ใช้ รุมแห หรือ รืแห
ก็มี

ลมฺอ, ลม (ลมฺออ) ความงาม ความดี รูป
ทรง กิริยาอาการที่ดีที่งาม เช่น ลมฺอรูป
(ลมฺออรูป) รูปงาม ขนดีชาลมฺอ
รบส่อนกปฺราชญ (คันเตียเจียลมฺออ
รวบอะสัณเียกปฺราจ) ขันดีเป็นความดี
ของนักปฺราชญ

ลมฺอก, ลมฺอก (ลมฺอ็อก) ทำให้ชุ่ม เช่น
ลมฺอกทีก (ลมฺอ็อกตีก) ทำน้ำให้ชุ่ม
ลมฺอกจิตต (ลมฺอ็อกเจ็ด) ทำให้ชุ่มใจ

ลมฺอกพัธณ, ลมฺอกพัธณ (ลมฺอ็อกเป้อร์) ทำ
สีให้ชุ่ม โดยปริยาย หมายความว่าแสดงกิริยา
อาการไม่สมควรต่อหน้าผู้อื่น เช่น

นิยายล่องที่รณกนกนฤบาลัน (นิ
เยยลุมออกเบอรันกอนกาลจวมม)

พุกาไม่สมควรในท่ามกลางชุมนุม

ลมอง, ล่อง (ลุมออง) ละออง เกสร เช่น

ลมองพุกา (ลุมอองพุกา) เกสรดอกไม

ล่องธูลี (ลุมอองทูลี) ละอองธูลี ล่อง

ขุม (ลุมอองขุม) ละอองที่ตกขาง

ลมอน, ลอน (ลุมอออน) คำใช้กับ ลมอิต

หรือ ลอิต (ลุมเอ็ด) บดให้ละเอียด

เช่น ลมอิตลมอน (ลุมเอ็ดลุมอออน)

ละเอียดละออ ทำให้ละเอียดเป็นเป็นผง

โดยปริยายหมายความว่า ทำให้แหลกบ่น ทำ

ให้พินาศไม่เจริญงอกงามต่อไปอีก

ลมอาน, ลอาน (ลุมอาน) ทาง เช่น

ลอานเดิม (ลุมอานเดิม) ทางเดิม

ลมอิต, ลอิต (ลุมเอ็ด) ๑. ทำให้ละเอียด

เช่น ลมอิตโอยเขทง (ลุมเอ็ดออย

เข็ดจ) ทำให้ละเอียดให้บ่น โดยปริยาย

หมายความว่า ทำให้พินาศทำให้หมดอำนาจ

หมดพืชหมดพันธุ์ เช่น ลอิตสรุก

(ลุมเอ็ดซรุก) ทำลายบ้านเมืองให้

วินาศ ลอิตโอยอสักโอยสลมว (ลุม

เอ็ดออยออสักมวยซอลมว) ทำให้

พินาศให้หมด อย่าให้เหลือสักอย่างเดียว

๒. สิ่งที่เป็นผง ผงแบ่ง แบ่งผง

เช่น ลมอิตขลิมจนัน (ลุมเอ็ดเคลิม

จัน) ผงแก่นจันทร์

ลมเอียง, ลอเอียง (ลุมเอียง) ลำเอียงไปข้าง

หนึ่ง (ใช้เฉพาะทางใจ) เช่น ลมเอียง

จิตต (ลุมเอียงเจ็ด) ใจลำเอียง ลอเอียง

เสกกฎ (ลุมเอียงซักเก็ดย) ทำให้คิ

เอียงไปข้างหนึ่ง เจากรมกาทักฎลุม

เอียง (เจากรวมกัทเก็ดยลุมเอียง) เจ้า

กรม (ฝ่ายตุลาการ) ตัดสินคดีลำเอียง

ลย (ลวย) ลอย เช่น ลยคนโทง (ลวย

กอนโตง) ลอยกระทง

ลยปรที่ป (ลวยปรอติบ) ลอยประทีป

ทงลยต้

เพา (ตงลวยซิมเป้ว) นกกระทาลอย

ตัวตามกันหรือเรียงกัน อาการคล้ายคลึง

เช่นนั้น เช่น เฌูลยคณา (เคอร์ลวย

เค็นย) เดินตาม ๆ กัน

อณแฏต

เลื่อนลยตามอากาศ (อออนแดดเลือน

ลวยตามอาเกะส) เลื่อนลอยไปในท้อง

ฟ้า (คำไทย ลอย)

ลยะ (เลี่ยะเยี่ยะ) ๑. มาตรานับเวลา

ตามแบบโบราณ ๑ ลยะเป็น ๑๐๐ ขณะ

และเท่ากับการที่ตมื่อติดต่อกัน ๑๐ ครั้ง

การที่ตมื่อติดต่อกัน ๑๐ ครั้งเป็น ๑ ขณะ

๑๐ ขณะเป็น ๑ ลยะ ๑๐ ลยะเป็น ๑

ขณะ และ ๑๐ ขณะเป็น ๑ มหุต

๑. เสียงร้องเพลงที่กลอเข้ากันกับ

เสียงดนตรี หรือจังหวะดนตรีกับจังหวะ

เพลงเข้ากัน เช่น ลยะเกดง (เลี่ยะ-

เยี่ยะเพลง (เสียงคนทรีกับเสียงเพลงเข้ากัน) **ดนตรีนิจมนเรียงตุวละษ** **คณา** (ต่อนตรีนิจมนเรียงโต้วละี่ยะเยี่ยะเคนีย) คนทรีกับการร้องเพลงต้องเข้าจังหวะกัน

ลยแกว, พยแกว (ลวยแกว หรือ ลอยแกว) **ลอยแกว** (จาก ลอยแกว คำไทย) ถ้าใช้ส้ม เรียก **กัฟัสกรูบณแฉุต** (ก้อมปัสโกโรจนอนแดด) กลีบส้มลอย

ลยฉาย (ลวยชาย) นุ่งผ้าลอยชาย ใช้ **เสลียกลยฉาย** (เซลียกลวยชาย) (ตามธรรมเนียมเขมร ถือเป็นการนุ่งผ้าที่ไม่สมควร ไม่มีสัมมาคารวะ(จาก ลอยชาย คำไทย))

ลล (ลั่วลวก) **นกเขา** **ลลทอรล** (ลั่วลวกทอรล) **นกเขาขัน** **ลลกบร** (ลั่วลวกบอร์) **นกเขาคู** **ลลกบูล** (ลั่วลวกบูล) **นกเขาคู** ซ้ำสองหนเบา ๆ ห่าง ๆ บอกข่าว **ลลลล** (ลั่วลวกลล) **นกเขาใหญ่**

ลลลโขมจ (ลั่วลวกโขมจ) **นกเขาผี** เป็นนกชนิดหนึ่งตัวใหญ่ยาว เรียกว่านกเขาชวา สีเขียวมอ ๆ บินได้เร็ว เป็นสัตว์หากินกลางคืนมากกว่ากลางวัน กล่าวกันว่า ถ้านกบินไปถูกตัวใคร ไม่ว่าคน วัว ควาย ม้า พอหนีไปจะเกิด

โรคเมื่อยล้า และกลายไปเป็นโรคมือสั่นเท้าสั่น เรียก **โรคลลลล** (โรค ลั่วลวกลลลล)

ลลลทรวง (ลั่วลวกเตรีย้ง) **นกเขาขาว** **ลลลทรวงเกดิง** (ลั่วลวกเตรีย้งเพดิง) **นกเขาไฟ**

ลลลล (ลั่วลวกลลลล) **โรคเมื่อยล้าและมือสั่นเท้าสั่น** เพราะถูกนกเขาผีบินมาถูกตัว **ลลลล**

ลลลล (ลั่วลวกลล) ชื่อเพลงเขมร เรียก **บถลลลล** (บัตลั่วลวกลล) **กัม** หรือ **เกดิงลลลล** (เพลงลั่วลวกลล) **กัม**

ลล (เลี่ยะเลี่ย) **บ้านน้ำลาย** **บ้านบ** **เชอเชอ** เช่น **มนุสตุลล** (มนุสเลี่ยะเลี่ย) **คนบ้านบ** **อาลล** (อาเลี่ยะเลี่ย) **อ้ายบ้านบ** พุดกลายเป็น **เลล** (เลเลี่ย) **ไปกัม**

ลล (เลี่ยะเลี่ย) **ลล** หรือ **ลล** (เลี่ยะเลี่ยตะ, เลี่ยะเลี่ยค หรือ เลี่ยะเลี่ย) **หน้าผาก** **กะโหลก** **กะลา** ใช้ **ลลลลลล** (เลี่ยะเลี่ยลลลล) **กะโหลกหัว** **ลลลลล** (เลี่ยะเลี่ยโดง) **กะลามะพร้าว** ใช้ **ลล** (เลี่ยะเลี่ย) หรือ **รล** (รวเลี่ย) **ก็ได้**

ลลลลลล หรือ **ลลล** (เลี่ยะเลี่ยตะบัต) **กะบังหน้า**

ลลลล (ลั่วเลี่ยลล) **บ้านบ** **มนุสตุลล** **ลลลล** (มนุสตุลลลล) **คนบ้านบ**

หนัก โดยปริยายหมายความว่า เชื้อเชื้อ
เช่น **เถื่อนลาแต** (**เตอร์ลัวเลียแต**)
เดินเถลไถลเหมือนคนเชื้อเชื้อหรือบ้า
บอหนัก

ลลาม (**ลัวเลียม**) ๑. ผิงผาย รุ่งเรืองโดย
อำนาจ ที่องอาจไม่หวาดหวั่นสะทก-
สะท้าน เช่น **เถื่อนลลาม** (**เตอร์ลัวเลียม**)
เดินองอาจไม่หวาดหวั่น **แถนกลลาม**
(**เพนกลัวเลียม**) นัยน์ตาองอาจ **เถื่อนจุล**
ลลามอิตกติก (**เตอร์โจลลัวเลียมเอ็ด**
พุกิก) เดินเข้าอย่างองอาจไม่ตกอกตกใจ

๒. ที่เปล่งรัศมีหรือแสงแวววาบ
เช่น **เพลกบนโทรบาญร์สุมีลลาม**
(**เพลกบ็อนโตร์บัญญัติเรียะเซมียลัว-**
เลียม) ฟ้าแลบมีแสงแวววาบ (พูด
กลายเป็น **รลาม** (**รวเลียม**) ก็มี **ดู**
พกลาม คำวย) (คำใช้ในกาพย์กลอน)

ลลิต (**เลียะลิต**) ละม่อมละไม ชวนรักชวน
ใคร่ จับจิกจับใจ **ลลิตวิสูตร** (**เลียะลิต**
วิสูตร) ชื่อคัมภีร์สันสกฤตฉบับหนึ่ง

ลลิมลลาม (**ลัวลิมลัวเลียม**) องอาจไม่กลัว
เกรงอะไร ลุกกลน เช่น **ถูกลลิมลลาม**
(**ริก ลัวลิมลัวเลียม**) กิริยาลุกกลน **แถนกล**
ลลิมลลาม (**เพนกล ลัวลิมลัวเลียม**) ทา
ลือกเล็กเหลือบไปเหลือบมา

ลลิม (**ลัวลิม**) ปรีอ หรือ ใช้ **แถนกลลิม**
(**เพนกล ลัวลิม**) ทาหรือ ตาปรีอ

ลลวง (**ลัวลวง**) ล่อลวง ปลอบเล้าโลมด้วย
อุบาย ปลอบเล้าโลมให้สบายใจ เช่น
ลลวงโยยพรมตาม (**ลัวลวงโยยพรม**
ตาม) ล่อลวงให้ยอมตาม

ลเล (**ลัวเล**) **ดู รเล**

ลไล (**ลัวเลีย**) ที่ยาวเพื่อย หรือสูงลิ่ว ทั้งใช้
แวงลไล (**เวลัวเลีย**) ยาวเพื่อย
ขพสไล (**ขบัวะสไลัวเลีย**) สูงลิ่ว
(ใช้ **รไล** ก็มี)

ลโว (**เลียะโว**) ละโว้ ราชธานีของไทย
ในตำนานเขมรเรียก **นครลโว** (**นวกัรว**
เลียะโว) นครละโว้ พวกคนแก่ ๆ มัก
เรียก **นครสรีลโว** (**นวกัรวเซเรียะเลียะ**
โว) เมืองผู้หญิงละโว้ ละโว้ ปัจจุบัน
กลายเป็น **ลพบุรี** ในไทย

ลส (**ลัวะส**) หักออก ลท เว้น เช่น
กุนงจันวน ๑๐ ลส ๓ เจญเนาสล ๓
(**คุนงจ็อมนวนต็อบลัวะสเบียเจญเนวี**
ซ็อลปรัปรี) ในจำนวน ๑๐ หักออก
๓ คงเหลือ ๗ **กรุนลส** (**กรุนลัวะส**)
ใช้จับวันเว้นวัน **ลสโจด** (**ลัวะสโจด**)
ข้ามไปบ้าง **เถื่อนลสขาน** (**เตอร์**
ลัวะสจ็วมเฮียน) เดินก้าวสั้นบ้างยาว
บ้าง ไม่เป็นไปตามลำดับ

ลสลา (**ลัวะสเลีย**) ลกลาวาศอก ลทหย่อน
ผ่อนปรน เช่น **ถาวรลสลาขละเทา** **กู่**
ปรกานกุนา (**กัรวลัวะสเลียะคุละเตวี**)

กมปรอกันเค้น) ควรลดหย่อนผ่อน
ปรนไปบ้าง อย่าถือกัน **ลสฺสลาตุรา**
ปฺรณํ (ลัวะสฺสเลยตุราปฺรอนํ) ลค
โทษออกบ้างด้วยเมตตาปรานี

ลหุ (เลี่ยะหุ) เบา เร็ว รวดเร็ว เร็วพลัน
เบ็ดเตล็ด อักษรเสียงเบาอยู่กับคร้ออักษร
เสียงหนัก **ลหุกมฺม** (เลี่ยะหุกมฺม) การ
งานเบา ๆ หรือเบ็ดเตล็ด **ลหุทณฺท-**
กมฺม (เลี่ยะหุเตอินเดี่ยะกมฺม) โทษ
ทัณฑ์เบา **ลหุโทษ** (เลี่ยะหุโตะสฺ) โทษ
สถานเบา **ลหุบริกฺขาร** (เลี่ยะ
หุบอเร็กขาร์) หรือ **ลหุทณฺท** (เลี่ยะ
หุเพอิน) เครื่องใช้เบ็ดเตล็ดในวินัย
พุทธศาสนา มีบาตรกับจีวรเป็นต้น

ลา (เลี่ย) ๑. บาน กาง คลาย ถัด เช่น
ลารบฺกนฺเทล (เลี่ยรวบมกอนเตล)
คลี่มันเส้น **ลาไญ** (เลี่ยไต) กางมือ
ลาดํพเต (เลี่ยซอมบัต) ถัดผ้า **พุกา**
พฺรลิตฺตลาภํ (พุกาพฺรลิตฺตเลี่ยกอม
เบียง) ดอกบัวสายบาน **มะลิลลา** (เมี่ยะ
อิลเลี่ย) มะลิลา มะลิลชนิดที่กลีบกางไม่
ห่อ (ดู มะลิล ด้วย)

๒. ลา อำลา เช่น **ลาภุณา** (เลี่ย
เกนฺย) ลาภัน **ขณฺฑลาอนฺทราลภุณา**
สินฺเหย (คฺญุมเลี่ยเนี้ยกเว้อลเกนฺย
ซินฺเหย) ฉันทลาคุณทุกคนกันก่อนแล้ว

ลาลาถ (เลี่ยเลี่ยก) ลาจากกัน (ดู ลาก)

๓. ลาหยุด เช่น **ลาการ** (เลี่ย
เจียร์) ลางาน **ลาณบฺแลงเชวฺการ**
(เลี่ยขบฺแลงเทวอการ์) ลาหยุดไม่ทำ
งาน **ลาบาปลาถมฺม** (เลี่ยบาปเลี่ย
กมฺม) ตั้งสัจจะปฏิญาณว่าจะหยุดทำบาป
ทำกรรมต่อไปอีก **ลาสีกา** (เลี่ยเซ็ก
กา) หรือ **ลาสิตฺตพฺนฺวส** (เลี่ยเซิล
พฺนฺวะสฺ) ลาสีกจากบวช **ลาสีก** (เลี่ย
เซ็ก) ก็หมายเช่นเดียวกัน **ลาสมฺมุ**
(เลี่ยซอมมฺเตย) ยกเลิกคำที่พูดเอาไว้
ไม่ให้ผู้อื่นฝ่ายหนึ่งยึดถืออีกต่อไป **ลาบ-**
ณฺน (เลี่ยบอมฺนฺอน) ลาของเก็บ

๔. พ่อแม่ของ **ลาวต** เรียก **ชฺฎน**
ลา (จีโดนเลี่ย) **ชิตฺตา** (จีตาเลี่ย)
ลูกของลาวต เรียก **เจาลา** (เจาเลี่ย)
(ดู ชิตฺตา)

๕. ลา (สัทฺว์พาหนะ)

ลาก (เลี่ยก) หันเห ทวีตออกนอกทาง
คลาจากปรกติ คลาจากที่ จากกัน
เช่น **ลากจากภุณา** (เลี่ยกจากเกนฺย)
ลาจากกัน **ลากลา** (เลี่ยกเลี่ย) ก็ใช้
ลากจิตฺต (เลี่ยกเจ็ด) หันเหใจ (คำ
ใช้ในกาศยฺกถอน) (จาก ลาก คำไทย)

ลาก (เลี่ยก) ๑. บาก เช่น **ลากเณ** (เลี่ยก
เชอ) บากไม้

๒. ซ่อน เช่น **ลากับส** (เลี้ยก
รวบอะส) ซ่อนของ **ลากัขุวน**
(เลี้ยกคฺลวน) ซ่อนตัว **ลากัพุต** (เลี้ยก
ปฺต) ซ่อนกลมารยา **ลากักันว**
(เลี้ยกคฺกอมว) ซ่อนเงื่อน ซ่อนปม
หรือซ่อนความคิดความรู้หรือชั้นเชิง
ลากับางอวี (เลี้ยกบั้งเอวีย) ไม่ปีติบั้ง
ซ่อนเร้น

ลากัเลียบ หรือ **ลากัเลียม** (เลี้ยกเลียบ หรือ
เลี้ยกเลียม) เข้มแข็ง **ลากัสุ** (เลี้ยก
ซม) เก็บซ่อนรวมริบ

ลากักนุแสง (เลี้ยกคฺกอนแขง) การเล่นเกม
ซ่อนผ้า ใ้ว่า **เลงลากักนุแสง** (เลง
เลี้ยกคฺกอนแขง) เล่นมอญซ่อนผ้า (มัก
เล่นเวลากลางคืน เพื่อฝึกให้มีสติว่องไว)

ลากักนุทาส (เลี้ยกคฺกอนทะส) การเล่นเกม
เด็กคนหนึ่งโยนไม้ที่หักทำเป็นกะเนน
ลงไปในน้ำ แล้วช่วยกันกระทุ้งน้ำให้ขึ้น
กตไม้หักนั้นให้จม คอยอยู่ครู่หนึ่ง พอ
ไม้ลอยขึ้นมา ใครเห็นก่อนฉวยไม้
นั้นได้ก่อนจะเป็นผู้จับใบหูเพื่อนที่เล่น
ด้วยกันเขย่า ร้องตะโกนว่า **ญะย**
เรียก **เลงลากักนุทาส** (เลงเลี้ยกคฺกอน
ทะส) บางถิ่นเรียก **เลงทะขุนาจ**
(เลงเตยะหฺกฺนัจ) หรือ **เลงทะกาจ**
(เลงเตยะกักจ)

ลากัธูยง (เลี้ยกคฺทฺยง) การเล่นเกมซ่อนก้อนถ่าน
เรียก **เลงลากัธูยง** (เลงเลี้ยกคฺทฺยง)

लग (เลียง) ล้าง เช่น **लगใญ** (เลียงไค)
ล้างมือ **लगจาง** (เลียงจาง) ล้างจาน
ชกเปรงกาดलगไญโอยชระมรักส
(ชวกเปรงกาดเลียงไคออยเจรียะห
เมวียก) เอาน้ำมันกาดล้างมือเพื่อชำระ
ให้รักออก **लगมุข** (เลียงมุข) ล้าง
หน้า **लगจิตต** (เลียงเจ็ด) ล้างใจ
โดยปริยายหมายความว่า ชำระใจให้บริสุทธิ์
लगบาป (เลียงบาป) ล้างบาป **लग**
เพียร (เลียงเพียร) เหว เลิกของเหว
กันไป

लगสาธ (เลียงสาธ) ตีกัน เลิกแล้วต่อกัน
ไม่ฟ้องร้องกันอีกต่อไป เช่น **พรม**
ททวลलगสาธ (พรมตัวทวลเลียง
สาธ) ยอมรับการเลิกแล้วต่อกัน **กฤ**
लगสาธ (เกตุยเลียงสาธ) หรือ **กฤ**
สาธ (เกตุยสาธ) ความเลิกแล้วต่อกัน
ไม่แพ้ไม่ชนะกัน (สาธ ก็ใช้ คู่ สาธ)

लग (เลียง) ข้าวตอก มีหลายประเภทเช่น
लगญ์เฒิบ (เลียงคฺคฺมเนิบ) ข้าวตอก
ข้าวเหนียว

लगคฺทฺหะ (เลียงคฺทฺหะ) ต้นไม้ชนิดหนึ่ง
เนื้อแข็ง ชอบขึ้นในที่ลุ่ม หรือในป่า
ชื้นและอย่างป่าละเมาะ - ดอกเวลากา

มีสีขาวเหมือนข้าวตอกแก้ว ส่วนต้นใช้
ในการปักธงสีต่าง ๆ มีทำไม้เย็บทับ
จากเป็นต้น

ลาญ (เลี่ยน) วินาศ เสียหาย อันตราย
ผลาญ เช่น เกือบจะผุทะลาญทรพย
สมบัติคือสกุมาสน์ (เพลิงแะห์
เพ็ญะห์เลี่ยนเตรือบซ้อมบัตตะอะอะ
เคมียันซ้อล) ไฟไหม้บ้านผลาญทรัพย์
สมบัติหมดไม่มีเหลือ ลาญเทา (เลี่ยน
เตวี) ฉิบหายไป (คำแข่ง) อาลาญ
(อาเลี่ยน) อ้ายฉิบหาย (คำคำ)

ลาด (เลียด) ๑. แเบ ลาด คีล กาง เช่น
ลาดไถลาดเซ้ง (เลียดไคเลียดเจิง)
แบมือแบเท้า ลาดกมฺรล (เลียดก้อม
รล) คลี่ผ้าปูลาด ลาดสลัก (เลียด
เซลัก) ลาดใบไม้ ลาดตมฺบาญ
เลียดตอมบาญ) กางเครื่องทอ

๒. เกลี้ยงไม่มีตอก ไม่มีลวดลาย
เช่น ลาดลาด (ซ้อมบัตเลียด) ผ้า
เกลี้ยง ๆ ไม่มีลาย โหซางลาด (โฮ
เจียงเลียด) จัวเกลี้ยงไม่ได้สลักลวดลาย
โดยปริยายหมายความว่า ยังโลดแท้ ๆ เช่น
กัโละลาด (ก้อมลอะห์เลียด) หนึ่งโลด
ที่ไม่มีความรู้อะไร แม้นหนังสือไม่รู้
เรียก มนุสฺสลาด (มนุสฺสเลียด)

ลาด (เลียด) ลก ลก เช่น ลาดสำล

(เลียดซ้อมบัต) ลกผ้า ลาดเซ้งโซ
(เลียดเจิงโค) ลกขากางเกง ลาด
สลับกพล (เลียดซ้อมบัต) ลก
หนัง ลาดก่งแกบ (เลียดก้องแกบ)
ลกหนังกบ ลาดก่งเข็ญจุล (เลียด
ก้องเค็ญจุล) ลก (ผ้า) ทลบเข้า
ลาดเสีย (เลียดเซย) หรือ เสียลาด
(เซยเลียด) ทั้งลกทั้งทลบชั้น ถาชั้น
ลกลง

ลาทา (เลียดเตย) ที่อยู่เปล่า ๆ ไม่มีงาน
ไม่มีที่อยู่ ไม่มีที่พึ่งพิง จรจัด เช่น
มนุสฺสลาทา (มนุสฺสเลียดเตย) คน
จรจัด เลือลาทา (เคอร์เลียดเตย) เiten
ไม่มีจุดหมาย

ลาน (เลี่ยน) ๑. ลั่น

๒. ลาน เช่น ลานเจตีย (เลี่ยน
เจเตีย) ลานเจตีย พระลาน (เพรียะห์
เลี่ยน) หรือ มุขพระลาน (มุขเพรียะห์
เลี่ยน) หน้าพระลาน

ลาน (เลี่ยน) ๑. ลั่น เช่น ผลุรลาน
(หุกัวร์เลี่ยน) ฟาลัน แมกเลลาน
นิงบัก (แมกเซอเลี่ยนนิงบัก) ถึงไม้
ลั่นจะหัก ลานมัต (เลี่ยนเมียด) ลั่น
ปาก ลานสมฺกั (เลี่ยนซ้อมเตย) ลั่น
วาจา นิยายลาน (นิเยียเลี่ยน) พก
(ทั้ง) ลั่น ลานกักลานกั (เลี่ยนลัก)

เลี่ยนเคียว) ล้นคินล้นน้ำ โดยปริยาย
หมายความว่า กึกก้อง ครึกครื้น แดกซื่อ
เช่น เกเทาลาน^๑ทักลาน^๒ (เกเตว
เลี่ยนตักเลี่ยนเคียว) เขาไปอย่างครึก
ครื้น ลาน^๓พุทโธ (เลี่ยนปุดโท) ล้น
ปากว่า พุทโธ

๒. ล้น เครื่องจับปลาไหล เช่น
อนทงจุลกุน^๑ลาน^๒ (อันตวงจุลกุน
เลี่ยน) ปลาไหลเข้าในล้น

ลานช้าง (เลี่ยนเจียง) ลานช้าง คือ หลวง
พระบางในปัจจุบัน (จาก ลานช้าง คำ
ไทย)

ลาน (เลี่ยน) ทา ใส เช่น ลาน^๑น้า
(เลี่ยนท่น้า) ทา^๒ยา ลาน^๓เปรง (เลี่ยน
เปรง) ทาน้ำมัน ลาน^๔เมสา (เลี่ยน
เมสา) ทาแบ่ง โดยปริยายหมายความว่า
เสฟ คบหา สนทนาใกล้ เช่น กุ^๑ลาน
โถม^๒นุส^๓สุข^๔จ (กมเลี่ยนโดยมนุส
โข) อย่าคบคนชั่ว ลาน^๕ลน (เลี่ยน
ลน) ทา (ดู ลน)

ลาน^๖ (เลี่ยนหรือลี่ยน) กลับอย่างไขกลับ
เพราะกินอาหารผิดสำแดง เป็นตัน เช่น
ขัง^๑ลาน^๒ (จ้วงจ้อเลี่ยน) ไขกลับ ลาน^๓
จัน^๔ (เลี่ยนจ้อมเนี่ย) อาหารผิดสำแดง
ลาน^๕ทัก (เลี่ยนตัก) ผิดน้ำ ที่เกินหรือ
เสกน้ำจนจนกระทั่งรินจน เช่น สัม^๑เพง^๒ลาน^๓

(ข้อมเลงเลี่ยน) เสี่ยงทั้งเกินประมาณ
เชว^๑การ^๒ขง^๓ลาน^๔หัว^๕สก^๖ม^๗ลาง (เทว
การ^๘ทง^๙วน^{๑๐}เลี่ยน^{๑๑}ฮัว^{๑๒}ส^{๑๓}ก^{๑๔}ม^{๑๕}ลาง) ทำงาน
หนักเกินกำลัง สด^๑ลง^๒เก^๓ร^๔อง^๕ลาน^๖
(ข้อม^๑ล^๒อง^๓บ^๔อง^๕เก^๖ร^๗อง^๘เลี่ยน) แวงใส
เครื่องมากเกินไป

ลาม, ลามะ (เลี่ยน หรือ เลี่ยนเพียะ^๑) การ
ได้รับ ลาม สิ่งที่ได้รับ เช่น มาน^๑ลาม
(เมี่ยนเลี่ยน) มีลาม เกิด^๑ลาม (เกิด
เลี่ยน) เกิด^๒ลาม ขาด^๑ลาม (ขาด^๒เลี่ยน)
ขาด^๓ลาม ลาม^๑ส^๒ก^๓การ^๔ระ (เลี่ยนซักกา
ระ) ลาม^๑ส^๒ก^๓การ^๔ระ รน^๑ลาม (เกียะ
เนี่ยะ^๒เลี่ยน) การได้ทรัพย์ รน^๑ม^๒ลาม
(ทัม^๑เมี่ยะ^๒เลี่ยน) การได้โดยธรรม
ป^๑ญ^๒ญ^๓ลาม (ป^๑น^๒ญ^๓เยะ^๔เลี่ยน) บุญลาม
ลาม^๑ได้^๒มา^๓ด้วย^๔บุญ ป^๑ตุ^๒ต^๓ลาม (ป^๑ตุ^๒เตียะ^๓
เลี่ยน) การได้ลูก มิ^๑ตุ^๒ต^๓ลาม (มิ^๑ตะ
เลี่ยน) การได้มิตร

ลาม (เลี่ยน) ๑. คลี่เชือกให้ยาวออกไป
ต่อเชือกสั้นให้ยาวออกไป ใช้ ลาม^๑แข^๒ส
(เลี่ยน^๑แข^๒ส) แขวง^๑ลาม (แข^๑ส^๒เลี่ยน)
เชือกเล่มที่ต่อให้ยาวสำหรับเล่มยาวให้
เดินไปกินหญ้าในทุ่งได้ (มักเรียก แขวง^๑
บน^๒ลาม (แข^๑ส^๒บ^๓ออน^๔เลี่ยน) มากกว่า)

๒. ล่าม (ใช้แต่ในเขตพระกะบอง
ในสมัยก่อน จาก ลาม ล่าม)

ลามก (เลี่ยมัก) ๑. ลามก ชั่ว คำซ้ำ
เช่น มนุสฺสลามก (มนุสฺสเลี่ยมัก)
คนชั่ว ลามกกมฺม (เลี่ยมักกมฺม) การ
กระทำชั่ว ลามกกรรม (เลี่ยมักเทอรฺ)
กรรมลามก คือ ภาวะที่ทำให้ใจให้ชั่ว
ทำชั่ว

๒. อจจาระ เช่น บณฺโฑลามก
(บณฺโฑเลี่ยมัก) ถ่ายอจจาระ สอฺย
ญฺจลามก (โฆธฺยโฑจเลี่ยมัก) เหมือน
เหมือนขี้

ลาย (เลี่ย) ๑. ประสม เช่น ลายถุณฺา
(เลี่ยทฺุณฺา) ประสมยา ลายตักเกฺรือง
(เลี่ยตักเกฺรือง) ละลายน้ำพริก เปฺรง
ลายทิก (เปฺรงเลี่ยตัก) น้ำมันประสม
น้ำ ปะปน เช่น สตรีปฺรฺสอฺกฺยลายกฺุณฺา
(เชฺรฺยปฺรฺสอฺกฺยเลี่ยเคฺนฺีย)
ผู้หญิงผู้ชายนี้ปะปนกัน

๒. เครื่องจับสัตว์น้ำชนิดหนึ่ง ทำ
ด้วยตอกไม้ไผ่รูปร่างเล็กยาวคล้ายไซ
ปากบานไม่มีงา ไม่มีลิ้น กันรวบสอ
มี ๒ ประเภท คือ ลายกรฺอง (เลี่ย
กรฺอง) กับ ลายรุต (เลี่ยรุต)

๓. ลาย เค้น เช่น ลายไฏ (เลี่ย
ไฏ) ลายมือ ลายลกฺุณฺ์ (เลี่ยเลี่ยก)

ลายมือลายเท้า (จาก ลาย คำไทย)

ลายแทง (เลี่ยแทง) ปากกับเหล็กเล็ก ๆ

แหลมบางของข้างทอง ไขกับของเล็ก
มีผงทองเป็นต้น

ลายลักฺต, ลายลัษ (เลี่ยเลี่ยก) ต้นไม้ใหญ่
ชนิดหนึ่ง ใบเหมือนต้นชิงชัน เปลือก
นอกอ่อนเป็นสะเก็ด เปลือกข้างในเนื้อ
สีแดง ถ้าฉีกเอามาแช่น้ำจะมีสีแดงออก
มาเหมือนสีคัง

ลายล้า (เลี่ยล้า) ที่ผสมปนกัน เช่น
รบสลายล้า (รวบอะสเลี่ยล้า) ของ
ผสมปนกัน ฎากลายล้า (ดักเลี่ยล้า)
วางผสมปนกัน

ลายพิ (เลี่ยลือม) ปะปน เช่น องฺกุย
ลายพิคฺุณฺา (อองฺกุยเลี่ยลือมเคฺนฺีย)
นั่งปะปนกัน รบสลายพิ (รวบอะส
เลี่ยลือม) ของปะปนกัน

ลาว (เลี่ยว) ชนชาติลาว ประเทศลาว
เรียก ชาติลาว (เจียตเลี่ยว) ปฺรเทศ
ลาว (ปฺรเทศะสเลี่ยว)

ลาวณฺย (เลี่ยเวอัน) เค็ม สวย น่ารัก
(คำใช้ในกาพย์กลอน)

ลาส (เลี่ยะส) ห้าง ถ้าง ทาง เช่น
อฺพาณําลาส (อ้อมเปว้ทฺุณฺ์
เลี่ยะส) อ้อยข้อห่าง โคแสดนงลาส
(โกแสดนงเลี่ยะส) วัวเขากาง

ลัส (เลี่ยะส) ผลิ เช่น สฺลิกฺเณลัส
(เชฺลิกฺเชอเลี่ยะส) ใบไม้ผลิ ลัก เช่น

สนทูลาส (ซ็อนตุงเลอะส) กง้าท
 ทำไว้คัก กอก (เช่น กรอกกลาส (กรอก
 จอกเลอะส) เล็บอก โดยปริยายหมาย
 ว่า ความคิดเห็นยาวไกล รวดเร็ว ใช้
 คณิตลาส (กัวมนิตเลอะส) ความคิด
 แรกงาน ปราชญลาส (ปราชเลอะส)
 ปัญญาแตกงาน (ตุ ลุต ต่วย)

ลิเก (ลิเก) ลิเก ตุ ยี่เก

ลิขฯ, ลิขสา (ลิขฯ หรือ ลิขฯ) ไข่เหา
 มาตรการของเล็กขนาดไข่เหา ๑ ลิขฯ =
 ๓๖ รตเรณู

ลิขนกัจจ, กริตย (ลิขนะเก็จ หรือ กริตย)
 ธุระยุ่งอยู่ด้วยการเขียนการวาด เช่น
 กัฟงมานลิขนกัจจ (กัอมปงเมียน
 ลิขนะเก็จ) กำลังมีงานเขียนยุ่งอยู่

ลิขิต (ลิขิต) ที่เขียนแล้ว วาดแล้ว จดหมาย
 (โบราณใช้เฉพาะจดหมายของบรรพชิต)
 ฎีกาเช่น ลิขิตรบสโลกเจ้าอธิการวตต
 (ลิขิตรวบอะสโลกเจ้าอธิการเวียด)
 จดหมายของท่านเจ้าอาวาสวัด ธรรม
 ลิขิต (ทัมเมียะลิขิต) ฐานันดร
 พระราชาคณะ เรียก พระธรรมลิขิต
 (เพรียะทัมเมียะลิขิต)

ลิขิตโคจร (ลิขิตโกจอร์) หนังสือสุทธี

ใบสุทธีสำหรับเดินทางของภิกษุสามเณร

ลิขิตจุลงแฏน (ลิขิตจุลงแฏน) หนังสือ
 เดินทาง

ลิงก (ลิง หรือ ลิง) เพศ เครื่องหมายสำคัญ
 ถวายพระเพศชาย ลิงคพระอิสริ (ลิง
 เพรียะทัอะไซร์) ศิวลึงค์ สิวลึงค
 (เสะวะลิง) ก็ใช้ เพศในไวยากรณ์
 ภาษาบาลีและสันสกฤต กำหนดตาม
 การันต์หรือสระท้ายคำมี ๓ เพศ คือ
 ปุ่ลิงค หรือ ปุ่ลลิงค (ปุ่ลลิง) เพศชาย
 อิตถ์ลิงค (เอ็ดเทียลิง) หรือ สตุ์ลิงค
 (เขตุ์รียลิง) เพศหญิง นปุ่สกลิงค
 (เนียะปุงสะกะลิง) ไม่มีเพศ คือ
 ไม่ใช่เพศหญิงหรือชาย อลิงค (อะลิง)
 ก็ใช้ ชาตลิงค (เจียเตะะลิง) เพศตาม
 กำเนิด สมมุติลิงค (ซั่มมะเตะะลิง)
 เพศสมมุติ

ลิง (ลิง) ๑. จม เช่น ทูกลิง (ตูกลิง)
 เรือจม ลิงทัก (ลิงตัก) จมน้ำ เช่น
 สมทูลิงทัก (ซ็อนตูลิงตัก) ข้าวกล้า
 จมน้ำ บนลามุตลิง (บ็อนลามุตลิง)
 หนามตำมิต ท่วม เช่น ทักลิง (ตักลิง)
 ฆ่าท่วม พระอาทิตย์ตก ใช้ พระอา
 ทิตยลิง (เพรียะทัอาตติลิง) โดยปริ
 ยายหมายว่า เสียหาย พินาศ เสียชื่อ
 เช่น ลิงขลวน (ลิงคฺลวน) เสียตัวหรือ
 เสียชื่อ ลิงกญฺขง (ลิงกญฺจวัง) จมทั้ง
 คือเอาแต่ผลาญทรัพย์สมบัติให้พินาศอยู่
 เสมอ ทั้งใช้ มนุสฺสลิงกญฺขง (มนุสฺส

ลิกักญัจฉ **ลิกกรำ** (**ลิกกรอเกียม**)
 หมกทาบพยับแก้ว **ลิจลง** (**ลิจล้ง**)
 ล่มจม **ลิจลงผุงไค** (**ลิจล้งผุงไค**)
 ล่มจมจนแก้ตัวไม่รอด **ลิจอญแญต**
 (**ลิจอญแญต**) หรือ **ลิจ ๆ อญแญต ๆ**
 (**ลิจ ๆ อญแญต ๆ**) จม ๆ ลอย ๆ คือ
 ขาดทุนแล้วได้กำไร ได้กำไรแล้วกลับ
 ขาดทุนหรือเสียแล้วได้ ใ้แล้วกลับเสีย
อลิจ (**อลิจ**) อ้ายห่า (คำคำกันเล่น)
 ๒. ทิศตะวันตก ใช้ **ทิสขางลิจ**
 (**ต๊ะส่กขางลิจ**) **เทาแอลิจ** (**เตวีแอลิจ**)
 ไปทางตะวันตก **ลงงมื่นญิงแอลิจแอ**
เกิต (**ลงงมื่นญิงแอลิจแอเกิต**) งงไม่
 รู้ทิศตะวันตกตะวันออก คืองงไม่รู้ทิศ
 ทาง (เขียนกลายเป็น **พิจ** ตามเสียงพูด
 ก็มี)
ลิญ (**ลิญ**) ทหาร (คำญวน **linh** (**หลิญ**))
ลิญคิญ (**ลิญคิญ**) ผู้สืบความลับ จารบุรุษ
 (คำญวน **linh kin** (**หลิญกิน**))
ลิม, ลิทุ (**ลิด** หรือ **ลิด**) เลี้ย เช่น **ลิม**
บบุรมาต (**ลิตบอโบรเมียด**) เลี้ยริม
 ฝปาก **ลิทุเมตโอยญิงรส** (**ลิตเมต**
ออยเจ็รวะส) เลี้ยดูให้รู้รส
ลินขี (**ลินขี**) **ลันจี** (คำไทย **ลันจี** ใช้แต่
 ในเขตพระตะบองสมัยก่อน)
ลิปการ (**ลิปการ**) เสมียน ข้างสลักอักษร

เช่นเดียวกับ **เลขกะ** (เลขกะ)
ลิปกุม (**ลิปกุม**) ลำดับหรือระเบียบอักษร
ลิปตา (**ลิปปะตา** หรือ **ลิปปะตา**) มาตรา
 กำหนดเวลา ๑ ลิปตา = ๑ นาที มาตรา
 วัดห้วงเวลา ๖๐ ลิปตา = ๑ องศา (ดู
ราสี กับ **องศา** ด้วย)
ลิมปคม (**ลิมปะกัม**) การทา การทาสี
 การโบกปูน เช่น **เชวีลิมปคม** (**เทวอ**
ลิมปะกัม) ทำการทาสี
ลี (**ลี**) ๑. แบก เช่น **ลีอูส** (**ลีโอะส**)
 แบกพื้น **ลีเฌ** (**ลีเชอ**) แบกไม้
 ๒. หลี่ (คำจีน หลี่) ๑๐ หลี่ =
 ๑ หุน เช่น **แฉกทำหี ๕ ลี** (**แฉกตัวม**
ฮมปรัล) เหล็กขนาดใหญ่ ๕ หลี่
ลิกลาน (**ลิกเลี่ยน**) ยี่ตยาต เหลาะเหละ
 เดินเลื้อย มักง่าย ทำท่าล้อเล่น เช่น
เชวีการลิกลาน (**เทวการลิกเลี่ยน**)
 ทำงานยี่ตยาต **มนุสสุลิกลาน** (**มนุส**
ลิกเลี่ยน) คนเหลาะเหละ (คำใช้ใน
 ภาพยนตร์ตอน ดู **เลลาบ** ด้วย)
ลิ่ง (**ลิ่ง**) คั่ว **ลิ่งลาซ** (**ลิ่งเลียง**) คั่วข้าว
 ตอก **ลิ่งโพต** (**ลิ่งโปด**) คั่วข้าวโพด
 โดยปริยาย หมายถึงอาการเจ็บ ปวด
 มวน เช่น **ฉิ่งกุนงโพ** (**ข้อลิ่งกุนง**
บั่วส) ปวดมวนในท้อง
ลิ่งลัต, ลิ่งลั (**ลิ่งเลี้ยก**) ๑. นักชนิดหนึ่ง

จำพวกนกกระสาคอดำ จะงอยปากมีสี
แดงเหมือนสีกรง เรียก **รณาลิงลักต**
(**รวเนียลลิงเลี้ยก**)

๒. กะเพราแดง ต้นกับใบมีสี
เหมือนสีกรง เรียก **ขรลิ่งลักต** (**จี้รลิ่ง
เลี้ยก**)

ลิ่งลาข (**ลิ่งเลี้ยจ**) บินสูงลิ่ว แล้วหมุนกลับ
ไปกลับมาหลายรอบ เช่น พวกกุกลิ่ง
ลาขพราต (**ปวก กก ลิ่งเลี้ยจเปรียค**)
พวกนกยางบินสูงลิ่ววกไขว่ **สตวเพีร**
ลิ่งลาข (**ขัคเฮอร์ลิ่งเลี้ยจ**) สัตว์บิน
สูงลิ่ววกไขว่

ลี้ลา (**ลี้เลี้ย**) ลี้ลา การเยื้องกราย การร้อง
รำเด่น เช่น **ลี้ลาโลชน** (**ลี้เลี้ยโลคน**)
ลี้ลาละคร **ลี้ลานาร** (**ลี้เลี้ยเนียร์**)
หญิงสาวสวย **ลี้ลาวตี** (**ลี้เลี้ยเวียะเตย**
หรือ **เวียะเตย**) ก็ใช้ **ลี้ลากรณี** (**ลี้เลี้ย
พั่ว**) เครื่องประดับ (เฉพาะของราชา
ถูก ๆ ใช้ครั้งเดียวแล้วทิ้ง อย่างตอกไม้
ร้อยกรองเป็นพวงมาลัย เป็นต้น)

ลี้ลาบ (**ลี้เลี้ยบ**) หาย สูญ หมก วนเวียน
เช่น **สตวทำงานขางแตงลี้ลาบเนากุนง**
วภูตสงสาร (**ขัคเตี้ยงลายแตงลี้เลี้ยบ**
เนีวคูนงเวียดตะข้องขาร์) สัตว์ทั้งหลาย
วนเวียนอยู่ในวัฏสงสาร (คำใช้ในกาพย์
กลอน) (คำไทย **ลี้ลับ**)

ลี้ลาส (**ลี้เลี้ยสะ**) ลี้ลา เชื่องกราย ใช้ว่า

ลี้ลาสแกกราย (**ลี้เลี้ยสะแกกราย**)

ลิว (**ลิว**) โสก เช่น **มนุสสุลิว** (**มนะสูลิว**)

คนโสก **เนาลิว** (**เนีวลิว**) อยู่เป็นโสก

ลี้พพา (**ลี้ลพา**) ความงาม การใช้อย่าง

เช่น **พุทธรลี้พพา** (**ปุตเทียะลี้ลพา**)

พุทธรลี้ลา (คำใช้ในกาพย์กลอน)

ลีน (**ลีน**) ๑. เล็มชายผ้าไม่ให้ลุ่ย ใช้ **ลีน**

สัพต (**ลีนซ็อมบ๊วด**) เล็มผ้า

๒. อวัยวะสืบพันธุ์ของสัตว์ตัวผู้

เช่น วัว ม้า ช้าง ใช้ **ลีนโก** **ลีนเสะ**

ลีนฎีร์ (**ลีนโก** **ลีนแซะห์** **ลีนต้อมเรีย**)

ลืบ (**ลืบ**) ๑. หุบ หด เช่น **พสลืบกบดล**

จูลกนงรุงฉี (**บ๊วะสลืบกบดลจิด**

คุนงรุงเชอ) งูหดหัวเข้าในโพรงไม้

ลืบล ๆ (**ลืบลลลืบลล**) **ลืบ** ๆ **ล่อ** ๆ

เช่น **จูลกมินจูลเจญกมินเจญ** **เจะแด**

ฉรลืบล ๆ (**จูลกมินจูลเจญกมินเจญ**

เจะห์แดขั้วรลืบลลลืบลล) เขาก็ไม่

เข้าออกก็ไม่ออก ได้แต่ยืนลืบ ๆ **ล่อ** ๆ

ลิม ๆ (**ลิม ๆ**) **ลืบ** ๆ **ราง** ๆ เห็นไม่ค่อย

ชัด เพราะไกลหรือเพราะไม่ค่อยสว่าง

ทั้งใช้ว่า **เมิลณิณลิม ๆ** (**เมิลณิณ**

ลิม ๆ) ดูแต่เห็นลืบ ๆ เห็นราง ๆ

ลือ (**ลือ**) **ลือ** (คำจีน)

ลือย (**ลือเจีย**) **ลือ** **ภัชย**

ล้นา (ลื้อเจีย) คุ ภาษา
 ล้นาน (ลื้อเจี้ยน) คุ ภาษาน
 ล้นาย (ลื้อช่าย) คุ ภาษาย
 ลุก (ลุก) บุก รุก เช่น ลุกทัพ (ลุกเต๊อับ)
 รุกทัพ ลุกไพร (ลุกเพรีย) บุกป่า
 จุลลกณฺณงฆะ (โกลลกณฺณงเพตียะห์)
 เข้าบุกในบ้าน ลุย เช่น เฌมงลุกทัก
 ลอกอส (เคมงลุกตักลือออกอะส) เต็ก
 ลุยน้ำ น้ำขึ้นหมด ลุกลุย หรือ ลุยลุก
 (ลุกลุย) บุกรุก บุกเข้าไป เช่น ลุก
 ลุยอิตญฺเฐต (ลุกลุยเอ็ดญฺเฐต) บุก
 รุกไม่กลัวเกรง โกลลกลุยภูณฺา (โกลลก
 ลุยค้อมนำ) วับบุก (ย่ำ) พิชที่ปลุกไว้
 ลุง (ลุง) ขุกเป็นรูปเป็นช่อง ทะลวงเป็นรูป
 ใหญ่ เช่น ลุงภู (ลุงเคีย) ขุดดินเป็น
 ช่อง ลุงเฌ (ลุงเชอ) ขุดไม้เป็นโพรง
 ชักลุง (จัก ลุง) ขุดเป็นรูปเป็นช่อง
 ภูาบลุง (คับลุง) ทอทะลวง
 ลุด (ลุด) ๑. คุกเข้า ใช้ว่า ลุดชงก
 (ลุดจั้งกั้ง) ลุดกราบ (ลุดกราบ)
 คุกเข้ากราบ
 ๒. หลุด เช่น นาฬิกาลุด (เนีย
 ลิกาลุด) นาฬิกาหลุด คือ ลานขาด
 เพราะตั้ง แขนสลุด (แขนลุด) เชือก
 พวนสำหรับดึงเสากระโดงเรือใหญ่ หรือ
 เรือสำเภา หรือเชือกผูกใบเรือเล็ก (คำ
 ไทย หลุด)

ลุดต (ลุด) ลบออกแล้ว ลุดตสมาส (ลุด
 ตะชะมาส) สมาสที่ลบวิภัติ
 ลุดธ, ลุดธะ (ลุดเทียะ หรือ ลุดเทียะกะ)
 พราน
 ลุน (ลุน) ว้างเรียบ (เฉพาะน้ำ) ใช้ เสะลุน
 (แซะห์ลุน) น้ำ้างเรียบ ลุนราบ (ลุน
 เรียบ) ว้างเรียบ ตรงข้ามกับคำ เฌร์
 (เตอร์) เติ้น ผาย (พาย) ห้ว รตยวน
 (รวัดยวน) ว้างเหาะ ๆ
 ลอบ (ลอบ) ลบ เช่น ลอบอกสร (ลอบอ
 ขอร์) ลอบอักษร ลอบฐาน (ลอบดาน)
 ลบรอย ลอบโฌมะ (ลอบชัมวะห์) ลบชื่อ
 กลบ เช่น ลอบอณฺฐ (ลอบอณฺโฑง)
 กลบชื่อน้ำ ลอบรณฺเฌา (ลอบรวันเตา)
 กลบหลุม ล้าง เช่น ลอบมุข (ลอบมุข)
 ล้างหน้า ลอบขลวน (ลอบคลวน) ล้าง
 ตัว กลบเสียงคนอื่น เช่น สมภูลุดเล
 (ซ็อมเตียลุดเลอ) พุทกลบเสียง ต้มเพง
 ภาลุดเกทำงอส (ซ็อมเลงลือลุดเก
 เตียงอะส) เสียงไต้ยั้งกลบเขาทั้ง
 หมก ลุดกณฺ (ลุดกณฺ) ลบหลุมญฺกณฺ
 เช่น มนุสฺสลุดกณฺเก (มนุสฺสลุดกณฺ
 เก) คนลบหลุมญฺกณฺเขา สมภูลุดกณฺ
 (ซ็อมเตียลุดกณฺ) พุทลบหลุมญฺกณฺ
 ลุดถลุด (ลุดทลุด) กลบปลัก โดย
 ปริยายหมายความว่า พุทกลบเกลื่อน ใช้ว่า

นิยายลบลุลุก (นิยายลบลุลุก)

ลบลุมাত্র (ลบลุมัตถ) เกินกำลัง เกิน
ขนาด เช่น ลบลุมัตถ (ลบลุมัตถ)
ลบลุมัตถ (ลบลุมัตถ) แยกหนักเกินกำลัง ขุดล้าง
ลบลุมাত্র (ลบลุมัตถ) แรงเกินขนาด
ลบลุมাত্র (ลบลุมัตถ) หรือ กายกบลบลุมাত্র
(กายกบลบลุมัตถ) ลบลุมাত্রหรือกาย
กลบลบลุมাত্র (เขียนเป็น ลบลุมাত্র ตามการออก
เสียงก็มี) ดู โลก ข้าง)

ลบลุมัตถ, โลกนิยาย (ลบลุมัตถ หรือ โลกนิยาย)
การลบลุมัตถบางส่วนที่อยู่หน้าคำบาง
กลางคำบาง ข้างคำบาง เช่น อบลุมัตถ
อบลุมัตถ เป็น บลุมัตถ กับ ลบลุมัตถ
เป็น ลบลุมัตถ หรือที่ย่อ สลบลุมัตถ จินต บลุมัตถ
ลบลุมัตถ เป็น สล. จิ. บล. ลบลุมัตถ ก็ถือเป็น ลบลุมัตถ
ข้าง

ลบลุมัตถ (ลบลุมัตถ) สถานที่ประสูติของพระ-
พุทธเจ้า

ลบลุมัตถ (ลบลุมัตถ) ๑. ลบลุมัตถ เช่น ลบลุมัตถ (ลบลุมัตถ)
ลบลุมัตถ บลุมัตถ ฝ่าไป เช่น ลบลุมัตถ (ลบลุมัตถ)
ดอมัตถ บลุมัตถที่ปลุกไว้ เพืู่ลบลุมัตถ
(เดอรัลบลุมัตถ) เดินบลุมัตถ ลบลุมัตถ
หรือ ลบลุมัตถ (ลบลุมัตถ หรือ ลบลุมัตถ) บลุมัตถ
บลุมัตถ บลุมัตถ ดู ลบลุมัตถ

๒. ลบลุมัตถ (กลายมาจากคำ ลบลุมัตถ
(Louis) ลบลุมัตถเป็นชื่อคนสัญชาติฝรั่งเศส

เทศ) เช่น เกมมบลุมัตถ (เกมมบลุมัตถ)
ลบลุมัตถ) เขามีเงินมาก อบลุมัตถ
ลบลุมัตถ (อบลุมัตถลบลุมัตถ) หมกลบลุมัตถ
ข้างเกลี้ยง

ลบลุมัตถ (ลบลุมัตถ) ๑. ลบลุมัตถ อยู่ในอำนาจ เช่น
ลบลุมัตถอบลุมัตถ (ลบลุมัตถอบลุมัตถ)
อยู่ในอำนาจเขา ลบลุมัตถอบลุมัตถ
ลบลุมัตถ (ลบลุมัตถอบลุมัตถ) อยู่ในอบลุมัตถ

๒. อบลุมัตถ หัวหบลุมัตถ ไม่ย่อท้อ
กรันคร้าม เช่น จิตลบลุมัตถ (จิตลบลุมัตถ)
ใจไม่ย่อท้อ มบลุมัตถลบลุมัตถ (มบลุมัตถ
ลบลุมัตถลบลุมัตถ) คนนั้นหัวหบลุมัตถ

๓. บลุมัตถ สำเร็จ ตรัสรู้ เช่น บลุมัตถ
ลบลุมัตถ (บลุมัตถลบลุมัตถ) ได้
บลุมัตถ

๔. กรัน เช่น ลบลุมัตถ ๒๐ จบลุมัตถ
(ลบลุมัตถอบลุมัตถ) กรันอายุ ๒๐ ปี
ลบลุมัตถอบลุมัตถ (ลบลุมัตถอบลุมัตถ)
ลบลุมัตถอบลุมัตถ (ลบลุมัตถอบลุมัตถ) กรันบลุมัตถ
อาหารเสร็จแล้ว ลบลุมัตถ (ลบลุมัตถ)
กรันถึง (เวลา) ลบลุมัตถเวลาอบลุมัตถ
(ลบลุมัตถเวลาอบลุมัตถ) กรันถึง
เวลาเที่ยงคืน ลบลุมัตถ (ลบลุมัตถ)
จนกระทั่ง จนกว่า ต่อเมื่อ เช่น ลบลุมัตถ
ลบลุมัตถอบลุมัตถ (ลบลุมัตถ)

ผิวพรรณเศร้าหมอง **ลูขวาจา** (ลูกเวีย
 จา) พุคหยาบ
ลูจ (ลูจ) ปลิ้นออก
ลูค (ลูค) ชื่น เจริญขึ้น เช่น **ลัฟ่งเห็ดลูค**
 (ลุ่มบัวเห็ดลูค) หน่อไม้แทงขึ้น โดย
 ปริยายหมายความว่า เกินเลย เกินประมาณ
 เช่น **สมภูลูค** (ซ็อมเตียลูค) พุดเกิน
 เลย **ลูตลาส** (ลูตเลอะส) งอกงาม
 เช่น **เห็ดลูตลาส** (เขอลูตเลอะส) ต้น
 ไม้งอกงาม โดยปริยายหมายความว่า เจริญ
 งอกงามด้วยทรัพย์สินสมบัติและยศศักดิ์เช่น
มนุสสกตญญูรแมงแตลูตลาสมีน
แถลลยจะ (มนุสส์กตญญูรวิแมงแต
 ลูตเลอะสมีนแดลทอยโอะห) คน
 กตัญญูยอมเจริญงอกงามไม่เคยเสื่อมถอย
เห็ดตูลูตตามเห็ด (เขอโตลูตตาม
 เขอทม) ต้นไม้เลื้อยงอกงามตามต้นไม้
 ใหญ่ โดยปริยายหมายความว่า ถ้าคนใหญ่
 สงเคราะห์ทำนุบำรุง คนเล็กก็จะเจริญ
 งอกงามตามไปด้วย
ลุน (ลุน) เลื่อย ถาก เช่น **พส่ลุน** (บ๊วะส
 ลุน) งูเลื่อย **มนุสสลุน** (มนุสสลุน)
 คนถาก **สตัลุน** (ขัตลุน) สักเลื่อย
 ถาก **รตัลุน** (วีคัลลุน) วึ่งหนึ่หัวซุก
 หัวซุนหลบภัย **สุมลุนจูลมกสุมซุรค**
โกรมมุลบ (โหมลุนโจลโมกโหม

จรวกโกรมมัลลุน) โดยปริยายหมายความว่า
 ขอเข้ามาพึ่งใบบุญ

ลวง (ลวง) ปลอบ เช่น **มฤทายลวงกุน**
 (มฤทายลวงโกน) แม่ปลอบลูก **ลวง**
โลม (ลวงโลม) ปลอบโยน **ไอ้โลม**
 เล้าโลม

ลวง (ลวง) ลัก ขโมย เช่น **ลวงทรพุขเค**
 (ลวงเตริ้อบเค) ขโมยทรัพย์เขา **ลวง**
กัณิต (ลวงกัณนิต) ขโมยความกิต
 ลักเก่า **ลวงจิตต** (ลวงเจ็ด) ใจคิดลัก
ลวงจ้เณะ (ลวงจ้อมเณะ) ขโมยวิชา
 ความรู้ **ลวงโณมะ** (ลวงนัมมะห) ขโมยชื่อ
 แอบอ้างชื่อผู้อื่น **ลวงปฤ**
 (ลวงเป็ตีย) หรือ **ลวงปรพนุชเค** (ลวง
 ปรอบ๊วนเค) ผิดแผ้วผิดเมียเขา ลัก
 ครอบใต้เสียกับผัวหรือเมียเขา **ลวงเกท**
 (ลวงเพด) ลักเพศ **ลวงลาก** (ลวง
 เลียก) ลักซ่อน แอบซ่อน **ลวงลบก**
 (ลวงล๊อบ) ฉวยโอกาส ย่องเบา
ลวงลบบิจ (ลวงเลบัจ) ลักขโมยเชิงเขา
ลวงสท (ลวงซ็อบ) ลักศพ **ลวง**
ส้วาส (ลวงซ็องวะส) ปลอมเป็นภิกษุ
 มาร่วมกับภิกษุสงฆ์

ลวด (ลวด) บิดามารดาของทวด เรียก
ชีณุลวด (จีโตนุลวด) . ชีตาลวด
 (จีตาลวด) เจาลวด (เจาลวด) ชู

ของเนน (ดู ชั่วต กับ ชั่วตมว) **ลวส** (ลัวะส) ๑. ลิต เช่น ลวสแมกเก (ลัวะสแมกเขอ) ลิตกิงไม้ ลวสรวน (ลัวะสรวนียบ) ลิตฟาก ลวสอเพา (ลัวะสออมเปว) ลิตอ้อย

๒. ลวต เช่น ลวสสุพาน (ลวต เสปอัน) ลวตทองเหลือง ลวสทงแกง (ลวตตวงแดง) ลวตทองแดง

เล (เลอ) บน เหนือ ที่ **เล็โลก** (เลอโลก) บนบก โดยปริยายหมายความว่า ง่าย ๆ **เล็ญ** (เลอคือมโบล) บนหลังคา **เล็ราน** (เลอเรียน) บนร้าน **จาบมนทิลเล** **มนุสฺสมุนาก** (จันม้วนติลเลอมนุส เมนียัก) จับมนทิลที่คนคนหนึ่ง **ตรวต** **ตราเล** (ตรวตตราเลอ) ตรวตตรา เหนือ ครอบครอง **นิยายเล** (นิเยีย เลอ) พูดส่าทับ **เกอเล็เกอ** (เดกเลอ เกอ) นอนบนเตียง **องคุยเล็เกอ** (อ็องคุยเลอเกาเอีย) นั่งบนเก้าอี้

เล็ก (เล็ก) ๑. ยก เช่น **เล็กอ้วนพิ** **ฎากเล็กทะ** (เล็กเอี้ยวันบ่เตียตักเลอ เพตียะห์) ยกของจากดินวางบนเรือน **เล็กไฏ** (เล็กไค) ยกมือ **เล็กบาย** (เล็กบาย) ยกข้าว **เล็กมนุสฺสม** (เล็ก มนุสฺสซอ) อัมคนจับ **เล็กญ** (เล็กเตีย) ยกดิน ถมดินให้สูงขึ้น **เล็กถุนล** (เล็ก

ถุนล) ยกถนน **เล็กก๊อแล** (เล็ก พุ่ลือแขว) ยกคันนา **เล็กกัณหา** (เล็กกัอมนาบ) แต่งกาพย์กลอน **เล็ก กมพส** (เล็กกัอมบวะส) ยกตัว อวด ฐานะตัว เช่น **นิยายเล็กกมพส** (นิเยียเล็กกัอมบวะส) พูดยกฐานะตัว **เล็กโขมจ** (เล็กโคมจ) ยกศพ **บุญ** **เล็กโขมจ** (บนเล็กโคมจ) พิธีทำบุญ ยกศพ **เล็กโขมจโสจรจ้อง** (เล็ก โคมจโซจรเขือ) ยกศพอาบน้ำล้าง กระดูก **เล็กขลวน** (เล็กคฺลวน) ยกตัว อวดตัว **เล็กคฺนา** (เล็กเคฺนีย) ยกพวก **เล็กโจล** (เล็กโจล) บัดทั้ง ยกเล็ก **เล็กเซ้ง** (เล็กเจิง) ยกทำ โดยปริยาย หมายถึง ยกยอ เช่น **นิยายเล็กเซ้ง** (นิเยียเล็กเจิง) พูดยกยอ **เล็กฎาก** (เล็กดัก) อุ่มวาง คือ อุ่มนั่งแล้วจับให้นอนลง เช่น **ฉเล็กฎาก** (ซ้อเล็กดัก) จับหนักลุกไม่ขึ้น **เล็กตมเก็ง** (เล็ก ค้อมเก็ง) ยกย่อง เชิดชู เช่น **นิยาย เล็กตมเก็ง** (นิเยียเล็กค้อมเก็ง) พูดยกย่องเชิดชู **เล็กทัพ** (เล็กเตือบ) ยกทัพ **เล็กทุก** (เล็กตุก) ยกไว้ **เล็ก โทส** (เล็กโตะส) ยกโทษขึ้นมากล่าว กล่าวโทษ **เล็กโทสโจล** (เล็กโตะส โจล) ยกโทษให้ **เล็กบมณ** (เล็ก

บ้อมน้อ) ทั้งพิศนบนาน เล็กมนุสฺส
(เล็กมนุสฺส) ถกคนให้สูงขึ้น เล็กมฺข
(เล็กมฺข) เช็ดหน้าซุตา เช่น กุนเล็ก
มุขโอฬพุกมฺฎาย (โกนเล็กมุขโอฬปุก
มฺฎาย) ลูกเช็ดหน้าซุตาพ่อแม่ สีสฺส
เล็กมฺขกรฺ (เขอะสฺเล็กมฺขกรฺ) คิษย์
เช็ดหน้าซุตาครฺ เล็กยก (เล็กยวก)
ยกเอา นำเอา เช่น เล็กยกเรื่องมกฺ
ณาล (เล็กยวกเรื่องโมกคิอมนาล) ยก
เอาเรื่องมาแล้ว เล็กราสฺ (เล็กเรี่ยเขีย)
ยกราสฺ คือตั้งพิธียกราสฺให้มีราสฺเจริญ
รุ่งเรือง เล็กเรื่อง (เล็กเรื่อง) ยกเรื่อง
แต่งเรื่อง เล็กละ (เล็กละห์) ละไว้
บ้างไม่ครบถ้วน เช่น นิยายเล็กละ (นิ
ยายเล็กละห์) พุดละไว้บ้างไม่ครบถ้วน
เล็กแลง (เล็กแลง) ยกเว้น เล็กแลง
แต (เล็กแลงแต) ยกเว้นแต่ เช่น
เล็กแลงแตมนุสฺสพิการ (เล็กแลงแต
มนุสฺสปิการ์) ยกเว้นแต่คนพิการ
เล็กสตุว (เล็กซัด) ล่าสัตว์ได้ราว คือ
ยกพวกเข้าต้อนสัตว์ตกยิงหรือให้ติด
เครื่องตกของพราน เล็กสพ (เล็กขอบ)
ยกศพ เล็กสพสํสการ (เล็กซอบซ้อง
สํการ) ยกศพแล้วทำฌาปนกิจ (คำสามัญ
คำสูง ใช้ว่า เล็กโขมจโสฺรจนฺธิง ทั้ง
กล่าวแล้ว) เล็กสุลา (เล็กขุลา) ยก

ขึ้นหมาก

๒. ยก ! กำบอกให้ยกพร้อมกัน
หรือบอกสัตว์พาหนะมีโคกระบือเป็นต้น
ให้ยกเท้า

เล็ง (เล็ง) ขึ้น เช่น ชักเล็ง (จักเล็ง) ชกขึ้น
เล็งคล่เฒ (เล็งกัวลเขอ) ขึ้นกันไม้
เลิส (เลอะสฺ) เกิน ยิ่งกว่า เลิศ เช่น เจริน
เลิส (เจรินเลอะสฺ) มากมาย ลอเลิส
เก (ลออเลอะสฺเก) สวียิ่งกว่าเขา
มานทรพฺยเลิสเก (เมียนเตรือบเลอะสฺ
เก) มีทรัพย์ยิ่งกว่าเขา เลิสขะ
(เลอะสฺขะห์) ขาดเกิน เลิสปรมาณ
(เลอะสฺปรอมาณ) เกินประมาณ เลิส
มาตร (เลอะสฺเมียด) เกินขนาด เกิน
ตัว เช่น ขุด้างเลิสมาตร (กุด้างเลอะสฺ
เมียด) แรงเกินตัว เลิสมาตรา
(เลอะสฺเมียตรา) เกินขนาด เกินประ
มาณ เลิสลน (เลอะสฺลัน) เลิศล้ำ
เลิสลา เลิสลส (เลอะสฺลัส) เหลือม
ล้า ไม่ครบถ้วน ไม่เหมาะสม เลิสลบ
(เลอะสฺลบ) เลิศลบ เลิศยิ่ง เลิสแลง
(เลอะสฺแลง) เลิศล้ำ อย่างยิ่ง ดันพัน
เลิสวิสัย (เลอะสฺวิไซ) เกินวิสัย เลิส
สมัย (เลอะสฺชะไม) เกินสมัย ล่วงสมัย
เลื่อง (เลื่อง) ๑. เหลื่อง เช่น พรณเลื่อง
(เปอร์เลื่อง) สีเหลื่อง สางเลื่อง

(ชักเลื่อง) เนื้อเลื่อง เลื่องขจี (เลื่อง
เข็ญ) เลื่องอ่อน สีไฟล เลื่องจาส
(เลื่องจัส) เลื่องจัท เลื่องทุ (เลื่อง
คุม) เลื่องแก

๒. โรคผอมเหลือง เรียก โรค
เลื่อง (โรคเลื่อง) โรคเหลือง หรือ
โรคสคนเลื่อง (โรคขุทวิมเลื่อง) โรค
ผอมเหลือง

เลื่องกา (เลื่องลือ) เลื่องลือ เช่น เกรต
โถมะพีโรเลื่องกา (เกรตมะสับ
วิระห์เลื่องลือ) ชื่อเสียงไพเราะเลื่องลือ
(มักใช้ในภาพยักลอน)

เลือน (เลือน) ๑. เร็ว เช่น เกรเลือน
(เคอร์เลือน) เติบเร็ว รตเลือน (รวต
เลือน) วังเร็ว ภูเณรเลือน (ด้อม
เนอ์เลือน) เป็นไปเร็ว เลือนเทา मुख
(เลือนเตวิ मुख) ก้าวหน้า เช่น เชว้การ
เลือนเทา मुख (เทวอการเลือนเตวิ मुख)
ทำงานก้าวหน้า

๒. เลือน เคลื่อน เช่น เลิกทัพ
เลือนจุลขรุรเทา मुख (เลิกเตอับเลือน
โกลจุรเตวิ मुख) ยกทัพเคลื่อนรุกเข้า
ไปข้างหน้า เลือนที (เลือนตี) เลือนที
เลือนตำแหน่ง เลือนลย (เลือนลวย)
เลือนลอยไปตามท้องฟ้า เช่น อยแฏต
เลือนลยตามนภาลัย (ออันแดคเลือน

ลวยตามเนยะเพียเลีย) ลอยเลื่อนไป
ตามท้องฟ้า เลือนสมภู (เลื่อนซ้อม
เดีย) ที่มักพูดเกินกว่าเหตุ เช่น มนุส
เลือนสมภู (มนุสเลือนซ้อมเดีย)
คนพูดเกินกว่าเหตุ

เลื่อม (เลื่อม) เลื่อม เช่น เลื่อมสุพาน
(เลื่อมเสบอัน) เลื่อมทองเหลือง เลื่อม
ปรัก (เลื่อมประก) เลื่อมเงิน เลื่อม
มาส (เลื่อมเมยะส) เลื่อมทอง (จาก
เลื่อม คำไทย) เขมรเรียก แถนกมาน
(เพนุกเมอัน)

เลื่อย (เลื่อย) เถื่อ เลื่อยหนังออก เช่น เลื่อย
แสบกตริ (เลื่อยแซบกตริ) เถื่อ
หนังปลา อารเลื่อยแสบก (อาร์เลื่อย
แซบก) เลื่อยเถื่อหนัง (จาก เลื่อย
คำไทย)

เลียง (เลียง) เลียง เช่น เลียงชีวิต (เลียง
ชีวิต) เลียงชีวิต เลียงสตุ (เลียงซัด)
เลียงสตั เลียงเกญียว (เลียงเพญียว)
เลียงแซก สเลียง (ซเลียง) กินเลียง
เลียงโลม (เลียงโลม) จัดพิธีบูชา เพื่อ
ปลอบประโลมอารักษ์ เลียงอารกต
(เลียงอารัก) จัดพิธีขึ้นข้าวปลาอาหาร
พร้อมทั้งคนตริบูชาอารักษ์ คือผีหรือ
แม่มด โดยปริยายหมายความว่า แอบให้
สินบน หรือให้สินบนโดยแบ่งปันกัน
(จาก เลียง คำไทย)

เลียงผา (เลียงเพี้ย) เลียงผา (จาก เลียงผา
คำไทย)

เลียด (เลียด) เลียด (บางคนใช้ เลียด
(เลียด) เลียด หรือ ลัก (ชก) สอด)

เลี่ยน (เลี่ยน) ปลิ้น แลบ เช่น สัโบริ
เลี่ยนเจญ่เพ็กนุงจรมะ (ซ็อมโบร์เลี่ยน
เจญ่เพ็กนุงจรมะ) นามุกย้อยออก
จากในมูก เลี่ยนอนฤท (เลี่ยนอัน
ดาด) แลบลัน แถนกลีเยน (เพนกลี
เยน) ปลิ้นตา ตาเหลือก ภูเบาเลี่ยน
(ค็อมเบาเลี่ยน) แผลปุกออก

เลียบ (เลียบ) ตันเลียบ ไม่ประเภทตันไทร
มี ๒ ชนิด คือชนิดใบใหญ่ เรียก เลียบธัม
(เลียบทม) ชนิดใบเล็ก เรียก เลียบ
ตุจ (เลียบโตจ)

เลี่ยม (เลี่ยม) ๑. เลี่ยม เช่น เลี่ยมแปง
(เลี่ยมเปง) เลี่ยมถั่ว เลี่ยมปาน
(เลี่ยมป่าน) เลี่ยมบ้าน แปงเลี่ยมปราก
(เปงเลี่ยมประก) ถั่วเลี่ยมเงิน (จาก
เลี่ยม คำไทย)

๒. มีสำหรับดวงหญ้าชนิดหนึ่ง
คำมยารกมีสนกมี

๓. ชื่อทำละครประเภทหนึ่ง

เลี้ยว (เลี้ยว) เชือกเลี้ยวสาวใบเรือ เขมร
เรียกเฉพาะเชือกเล็ก ๆ ว่า แขุสเลี้ยว
(แคะเลี้ยว) (จาก เลี้ยว คำไทย)

เลียส (เลียะส) หอยแครง กัโบริเลียส
(กัอมโบร์เลียะส) ปูนที่ทำจากเปลือก
หอยแครงเผา สีเลียสเอียสขุลวน
(ซีเลียะสรวเอียะสคุลวน) กินหอยแครง
ร้อนตัว คือ กินปูนร้อนท้อง ดู รเอียส

เลข (เลข) เลข เช่น เลข ๑, ๒, ๙, ๑๐
(เลขมวย ปี่...ปี่รววน ค็อบ) เลข
๑, ๒, ๙, ๑๐ เลขจตุพพิช (เลขจตบ
ปัด) เลข ๕ อย่าง คือ เลขบุก (เลข
โบก) เลขบวก เลขสง (เลขของ)
เลขลบ เลขคูณ (เลขกุน) เลขคูณ
เลขแจก (เลขแจก) เลขหาร เลขผา
(เลขผา) เลขผา คือ เลขนพพัน เป็น
เลขแบบโบราณแบบหนึ่ง เลขยันต์
(เลขเยอัน) เลขที่เขียนลงในยันต์ เช่น
จะเลขยันต์มนต์อาคม (จะห้เลข
เยอันม้วนอาคม) ฐุเลขยันต์มนตร์
และอาคม เลขวิชา (เลขวิดเจีย)
หรือ เลขวิทยา (เลขวิดตะเยีย) วิชา
เลข เมเลข (เมเลข) สูตรเลข

เลข (เลขะ) การเขียน การวาด เลขภณทา
(เลขะเพอัน) เครื่องเขียนมีปากกา
ดินสอเป็นต้น เลขหาริน (เลขะหาริน)
บุรุษไปรษณีย์

เลขกะ (เลขะกะ) เสมียน ผู้เขียน

เลขโท (เลขโต) ไม่ยมกสำหรับเขียนคำซ้ำ

เลขนี้ (เลขนี้) ปากกา ปากไก่ เลขนี้-
กรณฯ (เลขนี้กระรอน) ที่ใส่ปากกา
เลขนี้ทณฯ (เลขนี้เต๋อัน) ต้มปากกา

เลขอสุภา (เลขอะสสะตา) เลข ๘ ไม่ไต่คู้
เขมรใช้เขียนบนคำที่มีพยัญชนะเดียว ทำ
ให้เป็นเสียงสั้น เช่น กีบาน (กอบาน)
ก็ไต่ ก็ไถย (กอดิย) ก็ตาม ฎีประเสริ
(ดอะประเสริ) ที่ประเสริฐ หียกจะ
(ฮอยวกโจห้) เอ้า เอาไป หนุน
(หนุนท้าว) นันแหละ

เลขฯ (เลขฯ) การเขียน รอยเขียน จดหมาย
เครื่องสำคัญ เลขธิการ (เลขธิการ์)
เลขธิการของอธิบดีกระทรวง เลขฯ
นุกร (เลขานุกร) เลขานุกร ตำ-
แหน่งรองจากเลขธิการ จกเลขฯ
(จกกะเลขฯ) หรือ จกเลขฯ (จกกระ
เลขฯ) รอยล้อ จกเลขฯ (จันเตียะ
เลขฯ) รอยหรือเครื่องหมายในดวงจันทร์

เลข (เลข) เล่น เช่น เลขสี่ (เลขเชีย)
เล่นตะกร้อ เลของคภู (เลขอองคภู)
เล่นสบบ้า เลขจตุรงค์ (เลขจัตตุรงค์)
เล่นหมากรุก เลขจำباب (เลขจ้อมباب)
เล่นมวยปล้ำ เลขเบี่ย (เลขเบี่ย) เล่น
ไฟ นิยายเลข (นิยายเลข) พุกเล่น
เถรเลข (เถรเลข) เถินเล่น เทกเลข
(เทกเลข) นอกเล่น ออญเลข (ออญ

ญเลข) นั่งเล่น สี่เลข (สี่เลข) กินเล่น
เลขกล (เลขกล) เล่นกล เลขกาพ
(เลขกาพ) เล่นกาพย์ คือ หมกมุ่นกับ
การแต่งกาพย์กลอน เลขกัณหาพ (เลข
กัณหาพ) เล่นเพลงยาวตอบโต้กันไปมา
เลขขลุวน (เลขขลุวน) เล่นขลุ่ย หมายถึง
ว่า แต่งตัวเก่ง ชอบแต่งตัว เลขเกลง
(เลขเกลง) เล่นดนตรี บรรเลงดนตรี
ทั้งวง เลขสมัญ (เลขซอมเตีย) พุก
เล่นดิน มีไม้คพรายเยบคาย เลขส่นวน
(เลขซอมนวน) เล่นส่นวน เลขถูก
(เลขรัก) วางท่า เลขโอยเพญไถ
(เลขออยเบญไถ) เล่นให้เต็มมือ หมายถึง
ว่า คำทอให้หมดทุกอย่าง

เลข (เลข) ๑. โผล่ เช่น สร่าบแต่เฉ็ญ
เลขปล้มที่กุนงไฟรมก (ขรับแต่เฉ็ญ
เฉ็ญเปลิบคองเพรียโมก) ทันใดนั้นก็
เห็นโผล่ให้ปรากฏออกจากในป่ามา ทัก
เลขพิภลัสสร (ตักเฉ็ญพิลลอสสร)
นำล้นจากคันทนา ขร่าบเฉ็ญเลขทน-
ลกที่กุนง (เกริอับเชอโตะห้เฉ็ญ
ข่วนลวกคองเตีย) เมล็ดพืชงอกโผล่
หน่อออกจากดิน เลขสมัญ (เลขซอม
เตีย) หรือ เลขกัณง (เฉ็ญค้อมเน็ง)
กระจายข่าว จะเทบนิ่งเลขมุกมกที่
กาพนิ่ง (โจห้เตบนิ่งเฉ็ญมุกมก)

นาหนึ่ง) เพิ่งจะโผล่หน้ามาจากไหนนะ
เลงกา (เล็งลือ) กระจายข่าวให้ไต่ยิบ
 ถึง **เลงทีกเลงตรี** (เล็งตึกเล็งเตรีย)
 กระจายข่าวให้เข้าหูคนคนหนึ่งแล้วก็กระจายต่อ ๆ ไปอีก เหมือนกับที่ว่า **แกอก
 มวยชาแกอกกุ่ม** (แกอกมวยเจีย
 แกอกค้อบ) อีกาตัวหนึ่งเป็นอีกาสืบตัว

๒. ร้ว เช่น **กุ่มเลง** (กุ่มเล็ง)
 กระอ่อมร้ว **ผทะเลง** (เพตียะห์เล็ง)
 บ้านร้ว **การุงเลง** (การงเล็ง) กระ-
 สอกร้ว **มาตเลง** (เมอียดเล็ง) ปากร้ว
 โดยปริยายหมายความว่า พุดพล้อย เช่น
มนุสฺสมาตเลง (มนุสฺสเมอียดเล็ง) คน
 ปากพล้อย (ใช้ **มาตฎา** (เมอียดดา)
 ปากขาด ก็ได้)

๓. หน่อ แผลเรื่อรังเป็นทิวาเท้า
 เช่น **เก็ดกุ่มเบเลง** (เก็ดค้อมเบเล็ง)
 เป็นหน่อ

เลญ (เลญ) ปลาสร้อย เรียก **ตุริเลญ**
 (เตรียเลญ)

เลญชา (เลญเจีย) ล้อเล่นซ้ำ ๆ ซาก ๆ
 ชวนให้โกรธ เช่น **เลญชาโอยชิง**
 (เลญเจียออยเคิง) ล้อให้โกรธ
มนุสฺสเลญชา (มนุสฺสเลญเจีย) คนช่าง
 ล้อ **สมญเลญชา** (ซ้อมเตียเลญเจีย)
 พุดหยอกล้อ

เลบ (เลบ) กลืน เช่น **เลบบาย** (เลบบาย)
 กลืนข้าว **เลบทีก** (เลบตึก) กลืนน้ำ
เลบถุน่า (เลบทุน่า) กลืนยา ชุก เช่น
สาจเลบถุน่าเปรง (ซัจเชอเลบทุน่า
 เปรง) เนื้อไม้ตุตสีน้ำมัน ฎิซุสาจเลบ
 ทีก (เตียซุซัจเลบตึก) ถินทรายตุตสีน้ำ
 โดยปริยายหมายความว่า ชุกให้ได้จำนวน
 มาก ๆ เช่น **การนุ้เลบทีกปราคเจริน**
ณาส (การนุ้เลบตึกประกเจริน
 นะส) งานนั้นตุตเงินมากนัก บัง ทำให้
 เห็นไม่ชัด เช่น **ผทะธเลบผทะตุง**
 (เพตียะห์ทมเลบเพตียะห์โตจ) บ้าน
 ใหญ่บังบ้านเล็ก **ราญเลบพระจนทร**
 (เรียหุเลบเพรียะห์จัน) ราชบุ่งดวงจันทร์

เลปกมม (เลปะกัม) การทาสี ดู **ลิมปกมม**

เลลา (เลเลีย) ดู **ลลา** กับ **ลลาเต**

เลلاب (เลเลียบ) ยึดยาด โอ้อ้อ เหยาะแหะ
 ทำหยาบ ๆ เช่น **เรวการเลلاب** (เทว-
 การเลเลียบ) ทำงานยึดยาด **มนุสฺส**
เลلاب (มนุสฺสเลเลียบ) คนยึดยาด
 โอ้อ้อ **กนิตเลلاب** (กัณนิตเลเลียบ)
 คิยยึดยาด ดู **ลักลาน**

เลส (เลสะ) น้อย เล็กน้อย เล็ก เล็ก
 ที่สุด เหตุเล็กน้อย ข้อย่าง เช่น **ยก**
ซังบับติจบบตวจาเลส **ฉบมินเท**
เรวการ (ยักจัมมัจจอบบตวจันตวล

เจียและส ขบมันเติร์เทวอการ์) เอา
ความเจ็บไข้เล็ก ๆ น้อย ๆ เป็นเหตุหยุด
ไม่ไปทำงาน เลสาปเทศ (เลสาปะ
เตะส) การอ้างเหตุ การเอาเหตุเป็น
ข้ออ้าง

และ (ละห์) ทุ และ

แล (แล) ทุ เหลียว เหลียวดู เหลือบดู
เขมรมักพูดเฉพาะรูปโฉมที่หนุ่มหรือสาว
หรือแก่ มักใช้เป็นคำปฏิเสธด้วย เช่น
รูปแองจาตเมละเทหาเหีย กุมานอนก
ณาเกแลเท (รูปแองจาตเมละห์เติร์
เฮยเคมียันเนียกนาเกแลเต) รูปเอ็งแก่
อย่างนี้ไปแล้ว ไม่มีคนไหนเขาแลหรือ
(จาก แล คำไทย)

แลง (แลง หรือ เลง) ปล่อย ทอถูระ วาง
เล็ก เช่น แลงโอย (แลงออย) เล็กให้
แลงยก (แลงยัก) เล็กเอา ไม่เอา
แลงบริโกท (แลงบอเรโทท) เล็กกิน
แลงปรุทนุช (แลงปรอบวน) เล็ก
กับเมีย แลงโก (แลงโก) ปล่อยวัว
แลงมนุสสโทส (แลงมนุสส์โตะส)
ปล่อยคนโทษ แลงโจร (แลงโจร์)
ปล่อยโจร แลงแซสพีไถ (แลงแซซ
บิไค) ปล่อยเชือกจากมือ แลงขุลวน
(แลงคุลวน) ปล่อยตัว แลงละ (แลง
เละห์) หรือ ละแลง (เละห์แลง)

ตัดขาดจากกัน ไม่ต้องการต่อไปอีก
แลงละปฏิปรุทนุช (แลงเละห์เพ็ค
ปรอบวน) หย่าขาดจากความเป็นผัว
เป็นเมียกัน

แลนแพน (แลนเป้น) เถาว์ลยัชนิตหนึ่ง
ต้นแบนเนออันฟู มักชนในป่าระนาม

แลนสน (แลนลวน) ยักยาด ไอเอ ยัด ๆ
กำกึ่ง ที่จับไม่เต็มมือเต็มกำลึง เช่น
เรวีการแลนสน (เทวอการ์แลนลวน)
ทำงานยักยาด คณิตแลนสน (กัวมนิต
แลนลวน) ความคิตยักยาด

แลบขาย, แพบขาย (แลบคาย) แพบคาย
เช่น สมภูแลบขาย (ซอมเตียแลบคาย)
คำพูดแพบคาย นิยายแลบขาย (นิเยีย
แลบคาย) คำพูดแพบคาย มนุสสแลบ
ขาย (มนุสส์แลบคาย) คนที่มักใช้คำ
พูดแพบคาย

และ, ละ (ละห์ หรือ เละห์) ของที่จะ
ต้องเลี้ยงกิน ต้องกักที่ละนิต ๆ ของนิต ๆ
น้อย ๆ เช่น อัสองกรอดัมหุบทา
เหียมานและอัส (อะส้อองกอ
อะสโมหบเติร์เฮยเมียนและห์เอียช)
ข้าวหมดกับหมดไปแล้ว มีของ (กิน)
อะไรกิน อัสปราก์รลึงเทหาเหีย บาน
และอ้าย (อะสัปรักร์วลึงเติร์เฮย
บานและห์เอียลวน) เจ้าแห่งคณลึงไป

แล้ว ใต้เงินอะไรจ่าย กณฺฏาจและ
(ก๊อนตัจและห์) ขาดแคลน ยากจนหา
นี้หายหานั้นไม่มี เช่น มนุสฺสกณฺฏาจ
และ (มนุสฺสีก๊อนตัจและห์) คนขาด

แคลน

โล (ลีย) ๑. เฉลี่ย กะเน เช่น โลโยย
เสมื่กุนา (ลียออยเขมอเค้นีย) เฉลี่ย
ให้เสมอกัน โลขนาตเม็ล (ลียกุนาต
เม็ล) กะเนชนากุ ตูรวโลกัโยยวะ
(โตรวลียักมออยกะวะห์) ต้องเฉลี่ยอย่า
ให้ขาด

๒. สูงโคต สูงต้าง สูงโปรง เช่น
โตนตโล (โตนดลีย) ต้นตาลสูงโคต
กุงโล (โคงลีย) มะพร้าวสูงโคต
มนุสฺสโล (มนุสฺสลีย) สูงโปรง สูง
โย่งเย่งกว่าคนทั้งปวง

โลก (ลียลวก) พินิจพิจารณา เช่น กุ้อาล
ยก จำโลกกเม็ลสิน (กมออลยวก จำ
ลียลวกเม็ลเซ็น) อย่าเพ่งเอา กอย
พินิจพิจารณาคูก่อน

โล (โล) ๑. โล โยกตัวไปข้างหน้า ปราด
เข้าไป เช่น โลจุลเทาจาบ (โลโจล
เต็วัจบ) ปราดเข้าไปจับ ว่ายน้ำแบบวัด
วา ใช้ แหลโล (แฮลโล) ใช้เป็น
ลักษณะนามของการว่ายน้ำแบบวัดวาด้วย
เช่น สกั๊งหุ้ะตูกเท แหลลงปรุแหล
ปรำปำปรำนวนโลกุด์เทาเต็ว็มขาง

(สคั๊งหุ้ะห์โตจเต แฮลลงปรุแฮล
ปรำเป็ยปรำนวนโลค้อลเต็ว็เต็ว็มขาง)
แม่น้ำเล็กนิกเคียว ว่ายข้ามราว ๘-๙
วา ก็ข้ามไปอีกฝั่งหนึ่งได้

๒. บางที หาก ถ้ำหาก จุเบ็โลเค
สัวโรยขุญุปรำบเคาเม็จ (โจะห์เบอ
โลเคหวัร้อยคุญุปรำบเคาเม็จ) ถ้ำ
หากเขาตาม จะให้ฉันบอกเขาว่าอย่างไร
โลเทวัชามินเจ็ญ (โลเทวัเจ็ยมิน
เจ็ญ) บางทีทำเป็นไม่เห็น โลชามิน
เก็ต (โลเจ็ยมินเก็ต) บางทีไม่ได้ผล
โลแบรชามินโอยเทาวิญ (โลแบร์
เจ็ยมินออยเต็ว็วิญ) บางทีกลับไม่ให้
ไปเสียฉิบ (ตุ จวน หรือ ขวน)

โลก (โลก) โลก โลกธรรม (โลกกะเทือร์)
โลกธรรม โลกบาล (โลกกะบาล)
โลกบาล โลกสนุวิวาส (โลกะซ็อน
นิวะส) โลกสนุวิวาส มนุชย์สัตว์ที่
อาศัยในโลก โลกทั้งหมด เทวโลก
(เตเวียะโลก) เทวโลก พรหมโลก มนุสฺส
โลก (มนุสฺสสะโลก) มนุชย์โลก โลก
กถา (โลกกะทา) เรื่องราวสำหรับโลก
โลกคติ (โลกเกียะคั) คติโลก กิจการ
การกระทำของมนุษย์และสัตว์ โลก
นิมม (โลกะนิมม) ธรรมชาติของโล-

โลกวิทู (โลกะวิทู) โลกวิทู พระผู้
 แจ่มโลก คือพระพุทธเจ้า **โลกสณฺฐาน**
 (โลกะซ็อนทาน) โลกสณฺฐาน รูปทรง
 สันฐานของโลก หลักโลก **โลกาธิป**
เตยฺย (โลกาธิปปะไต) การถือเอาโลก
 เป็นใหญ่ กลัวใจพวคนุษย์ด้วยกัน การ
 ระวังไม่กล้าทำความชั่ว กลัวคนรู้และ
 นึกอับอายคนเอาไว้มาก่อน **โลกุตตรธรรม**
 (โลกุตตะระเทอ์) โลกุตตรธรรม คือ
 ธรรมส่งสัตว์ข้ามจากโลก **โลกเส** (โล
 เกส) ผู้เป็นใหญ่กว่าสัตว์โลก คือพระ
 พุทธเจ้า (ทางศาสนาพราหมณ์ถือว่า
 คือมหาพรหม) **โลกสวระ** (โลกะส
 สวระห์) ผู้เป็นใหญ่ในโลกหรือเป็น
 ใหญ่กว่าสัตว์โลก คือพระโพธิสัตว์ใน
 พุทธศาสนาฝ่ายมหายาน เรียก **อวโลก**
สวระ ก็ได้ **ปรโลก** (ปะระโลกหรือ
 บอ์โลก) โลกหน้า **อิธโลก** (เอ็ด
 เทียะโลก) โลกนี้ ชาคิน

๒. พระองค์ ท่าน คุณ พระสงฆ์
 เช่น **อญฺเญโลกทิสา** (อญฺเญโลก
 ปัสสา) เชิญท่านรับประทาน **โลกคุรุ**
 (โลกคุรุ) คุณครู ท่านอาจารย์ **โลก**
อนกอกญา (โลกเนี้ยก้ออกญา) ท่าน
 ออกญา **โลกอภิบาลเขตร** (โลกอะ
 ทิบาลเขต) ท่านข้าหลวงจังหวัด **โลก**

นาย (โลกเนี้ยย) เจ้านาย **โลกโอา**
พุก (โลกโอิ้วปุก) คุณพ่อ **โลกตา**
 (โลกตา) คุณตา **โลกยาย** (โลกเยี้ยย)
 คุณยาย **โลกมา** (โลกเมี้ย) คุณเ้า
 หรือคุณน้า (ชาย) **โลกกุมว** (โลก
 คุมว) คุณหลาน **นิมนตโลกจัน**
 (นิมนตโลกจัน) นิมนต์พระฉัน

โลกนุตรนรก (โลก็อนตะระเนี้ยะรวัก หรือ
 โลก็อนดอ์เนี้ยะรวัก) โลกนุตรนรก

โลกา (โลกา) โลกทั้งหลาย (คำใช้ในภาพย
 กลอน)

โลกีย (โลกะยะ หรือ โลกีย) ที่มีในโลก
 ที่เกี่ยวข้องกับโลก สำหรับโลก ตรง
 ข้ามกับ **โลกุตตร** **โลกียจิตต** (โลกะ
 ยะเจ็ด) จิตของโลกียสัตว์ **โลกียธรรม**
 (โลกะยะเทอ์) ธรรมสำหรับโลกีย
 สัตว์ **โลกียสว** (โลกะยะสัด) สัตว์
 ที่มีในโลก **โลกียสพฺพธา** (โลกะยะสัด-
 เทีย) ความเชื่อของโลกียชน ความเชื่อ
 ผลแห่งกรรมของโลกียชน

โลกีย (โลก็) โลกียะ เช่น **ขังโลกีย** (ขังม
 ง้อโลก็) โรคใช้สำหรับสัตว์ในโลก ได้
 แก่ **อาสนนโรค** (อาซ็อนนะโรค)
 โรคปัจจุบัน หรือ **อหิวาตกโรค** (อะ
 หะวะตะกะโรค) อหิวาตกโรค ใช้เป็น
 คำต่ำกันเล่น เช่น **อาโลก็ยักาง** (อาโล

นี้ยัก) อ้ายห่า

โลง (โลง) ๑. ขา เช่น สุวัดโลงมขาง
(เซวัดโลงมขาง) ขาสิบข้างหนึ่ง

๒. โลง (จาก โลง คำไทย)

โลณมพิล (โลนมปิล) เปรี๊ยะเต็ม สิ่งที่มี
รสเปรี้ยวเต็ม (คำใช้ในภาพยนตร์ดอน)

โลด (โลด) กระโดด กระโจน เต้นแรง
เช่น โลดตุนตุร่า (โลดต้อนตุร่า) กระ
โดดกระเทีบ โลดทรงปรุพาย (โลดรวม
ดลงปรุอลาย) กระโดดข้ามท้องร้อง
สวาโลดที่เต็มอมพิลเทาเต็มสววย
(สวาโลดปเต็มอ้อมปิลเตวีเต็มสววย)
ถึงกระโดดจากต้นมะขามไปต้นมะม่วง
บรโฌบโฌโยโยโลดเพญกมุล้าง (บอร์
โกบ้อมโฌล ออยโลดเบญก้อมลึง) ขับ
ว้าวให้วิ่งให้กระโดดเต็มกำลัง **กรุน**

เกฎาชีพจรโลดขลุ้ง (กรุนเกดาจิบ
เบยะจอร์โลดคูลัง) ใช้ตัวร่อนชีพจร
เต้นแรง โดยปริยายหมายความว่า เหนือกว่า
เขา อาจมีทรัพย์สินมากกว่า หรือความ
สามารถเก่งกว่าเขา เช่นบณฎา กุน ๕
นาก่บานแตมนาก่โลดขางเก (บ๊อน
ดาโกนปฺร่าเนียกบานแตเมเนียกโลด
เจียงเก) บรรดาลูก ๕ คน ได้แต่
เพียงคนเดียวที่เก่งกว่าเขา **โลตกณ**
ฉาด (โลตกณฉัด) กระโดดโลดเต้น

โลตกณเจง (โลตกณเจง) กระโดด
โลดเต้นด้วยความแข็งแรง เช่น โค
กฺลาโลตกณเจง (โกคฺลาโลตกณเจง)
วู้ดึกกระโดดโลดเต้น โดยปริยายหมายความว่า
โกรธรุนแรง ดีใจเหลือล้น หรือ ออก
ท่าทาง วิ่งกระโดด ทั้งนั่งหรือยืน เช่น
จิงจอร์โพตโลตกณเจง (เคิงจอร์โพต
โลตกณเจง) โกรธชั๊ตชั๊ตอย่างรุนแรง
อรโลตกณเจง (ออร์โลตกณเจง) ดีใจ
เหลือล้น โลตโฌฏโลตกณมด (โลด
โฌฏโลตกณมด) โกรธเต็มที่ มักใช้
จิงโลตโฌฏโลตกณมด (เคิงโลดโฌ
ฏโลตกณมด) โลตกณทุรง (โลตกณ
ตุรง) การเล่นกระโดดขาเดียว เล่น
ต๋องเต

โลตองแร (โลตอ็องเร) การเล่นกระโดด
กระทบสาก ให้คนโดดข้ามเข้าไปใน
สากยาวสองอันที่คนสองคนถือกระทบกัน
ไม่ให้สากกระแทกเท้าคนโดดข้ามเข้าไป
เรียก เลงโลตองแร (เลงโลตอ็องเร)

โลตอนหาก (โลตอ็อนเตียก) กระโดดแล้ว
เป็นการเล่นอย่างหนึ่งของเด็กผู้ชาย ที่
แบ่งเด็กเป็นสองกลุ่ม กลุ่มหนึ่งนั่งล้อม
วงห่าง ๆ จับมือกัน ส่วนอีกกลุ่มหนึ่ง
อยู่นอกวงคอยหาโอกาสโดดข้ามมือที่จับ
กันเข้าไปในวงแล้วโดดออกมา ถ้าคนที่

แว้วว และยกมือทำกันกระทบอก
 เท้าที่โตเข้ามาได้ พวกโตควมต้อง
 กลับมานั่ง และพวกที่นั่งกลับไปโต
 ข้ามบ้าง เป็นการฝึกความชำนาญในการ
 ลอดเข้าไปในที่ชุมนุมและออกมาจากที่
 นั้น

โลต (โลต) ทันที่ทันโต บังเอิญ โดย
 ไม่คาดฝัน เช่น โลตมก (โลตมก)
 บังเอิญมา โลตบาน (โลตบาน)
 บังเอิญได้ โลตเลอปลิมมกที่เฒ่า
 (โลตเลอปลิมมกที่เฒ่า) บังเอิญโผล่
 มาจากไหน

โลท (โลท) ต้นโลท ต้นไม้ชนิดหนึ่ง เปลือก
 หนาเหมือนกับต้นเฒ่า ใบเหมือนกับ
 ต้นหว้า แต่มีรสเปรี้ยว เช่น โสธรสลัก
 โลทกลางสัพท (ซงอรัลสลักโลทเฉียง
 ข้อมบวด) ต้มใบโลทชกผ้า

โลป (โลป) ๑. การลบบอก การยกเลิก
 การเลิกล้ม การล้มล้าง โลปกมม
 (โลปะกัม) การลบล้าง การยกเลิก
 โลปสนธิ (โลปะซ็อนทะ) สนธิโดย
 ลบสระหรือพยัญชนะ

๒. การลบอักษร ถอลบอักษรหรือ
 ส่วนต้นศัพท์ เรียก อาทิลوپ เช่น
 อุปาสก เป็น ปาสก อุปาสิกา เป็น
 สิกา (การลบทั้งตัวต้นและตัวกลางเขมร

เรียกว่า วาจาสิทธิ (เวียจาเซะเล็ด)
 ถ่อ ตามสะทอปาก) คำภาษาเขมรเองที่
 ลบเช่นนี้มี เช่น สบายเหียฎาเนา
 (สบายเฮยรือเนวี) กินข้าวแล้วหรือยัง
 อาจพูดได้ว่า บายเหียฎาเนา (บาย
 เฮยรือเนวี) ข้าวแล้วหรือยัง ลบ ส
 ออก ถอลบกลางศัพท์ เรียก มขเณโลป
 เช่น อยสมัช มารกยาน(อะยะสัฆม
 เมียกเยียน)ยานที่วิ่งไปตามทางเหล็ก
 คือ รถไฟ ลบกลางศัพท์ออกเป็น อย-
 สมัชยาน (อะยะสัฆมเยียน) คำภาษา
 เขมรได้แก่ เทากานเฒ่า (เตี๊วกัน
 เพ็ดยะห์) ไปสู่บ้าน เป็น เทากะ(เตี๊
 เพ็ดยะห์) ไปบ้าน รบสโนชญ (รว
 บอะสเนยชญ) หรือ รบสผงชญ (รว
 บอะสพองชญ) ของของนั้น เป็น รบส
 ชญ (รวบอะสชญ) ของนั้น ส่วนที่
 ลบท้ายศัพท์ เรียก อุตตรโลป(อดตะระ
 โลป) เช่น สาริปุตตโมกคุดลาน(ซาริ
 ปตตะโมกคัลเลี่ยน)สาริปุตระและโมกคั
 ลานะ ลบท้ายศัพท์ออกเป็น สาริปุตตา
 (ซาริปตตา) มาตาปิตา(เมียดาเบียดา)
 หรือบิดามารดา เป็น มาตโร(เมียดะโร)
 คำภาษาเขมร เช่น เทากะซัรแสร (เตี๊
 พุจัวร์แซร) ไปไถนา เป็น เทากะซัร
 (เตี๊พุจัวร์) ไปไถ เทาราสฎี (เตี๊

เรื่อสัคเคย) ไปกราบทิน เป็น เทาราส
(เดวีเรื่อสัค) ไปกราบ

โลก (โลเพียะ หรือ โลบ) โลก ความอยาก
ให้ เช่น เปรื่องรถทฤษฏ์โดยโลก (เปรื่อง
รวัคเตรือบโดยโlob) พยายามหาทรัพย์
จ้วยความโลภ กมจาดโลก (ก้อมจัด
โlob) ขจัดความโลภ โลกจิตต (โล
เพียะเจ็ด) หรือ โลกเจตนา (โลเพียะ
เจตตะนา) ความกตประกอบด้วยความ
โลภ โลกมุล (โลเพียะมุล) ที่ตั้งแห่ง
ความโลภ โลกน (โlobน) โลกน
พัน กุโลกเพก (กมโlobนเพ็ก) อย่าโลภ
นัก มนุสสุโลก (มนุสส์โlob) คนโลก
จิตตโลก (เจ็ดโlob) ใจโลก

โลโก (โลโพ) ที่โลภอยากได้มากเกินไป
เช่น มนุสสุโลโก (มนุสส์โลโพ) คน
โลภเกินไป จิตตโลโก (เจ็ดโลโพ)
ใจโลภมากเกินไป

โลม (โlob) ๑. ปล่อยโยน เช่น โลมโอย
บาทขึง (โlobมออยบัตเค็จ) ปล่อยโยน
ให้หายโกรธ นิยายโลม (นิเยียโยม)
พุดปล่อยโยน

๒. ขน เช่นเดียวกับคำ โรม (ดู
โรม)

โลมโทม (โlobมโทม) เล้าโลม เช่น โลม
โทะโอะสุขจิตต (โlobมโทมออยสกุ

เจ็ด) เล้าโลมให้สบายใจ นิยายโลม
โทม (นิเยียโยมโทม) พุดเล้าโลม
องวรโลมโทม (อ็องวร็โlobมโทม)
อ้วนนวนเล้าโลม

โลมพัรณ (โlobมเบือร์) สีขน เขมรใช้
หมายความว่า รูปสวย มักใช้ รูปโลม
โลมพัรณ (รูปโลมโlobมเบือร์) รูป
โลมโนมพรรณ

โลมसार (โลเมียะซาร์) มรกต เรียก
ตบุงโลมसार (โlobมงโลเมียะซาร์)
มรกตหัวแหวน

โลมา (โลเมีย) ๑. ขนทั้งหลาย ราชศัพท์
ใช้ พระโลมา (เพ็ริยะห์โลเมีย)
พระโลมา

๒. ชื่อปลาทะเลชนิดหนึ่ง ตัวใหญ่
มาก เรียก ตูร์โลมา (เตรียโยเมีย)

โลลตา, โลลภาพ (โลเลียะตา, โลเลียะ
เพียบ) ความโลเล ความเหลวไหล

โลลา (โลเลีย) โลเล เหลวไหล สะตั้ง
(ใช้เฉพาะสตรี) เช่น สตรีโลลา (เซ็ริย
โลเลีย) หญิงเหลวไหลเซ้งซู้สาว

โลลุป, โลลุก (โlobลุป) ที่ละโมภโลภมาก
เป็นล้นพ้น เช่น มนุสสุโลลุป (มนุสส์
โlobลุป) คนละโมภโลภมาก โลลุปจาร
(โlobลุปะจาร์) ความประพฤติกโลภเหลือ
ล้น

โลหะ (โlobหะห์) โลหะ โลหกมม (โlob-

กัม) การทำโลหะ โลหากานต (โลหะ
กานตะ หรือ กาน) แม่เหล็ก โลหกุมภี
(โลหะกุมพี) ช้อนรกรกหนึ่ง โลหชิต
(โลหะจิต) เพชร โลหกลุท (โลหะ
เพี้ยน) ของทำด้วยโลหะ โลหาชนะ
(โลหะเพี้ยะเจียะเนียะห์) หรือ โลหาชนะ
(โลหะเพี้ยะ) ภาชนะโลหะ โลหมัย
(โลหะเมีย) ที่ทำด้วยโลหะ โลหมด
(โลหะมัว หรือ โลหเมียะเลียะ)
สนิมเหล็ก โลหกร (โลหะกอร์)
บ่อแร่

โลหิต (โลหิต) ๑. สีแดง โลหิตจนันท์
(โลหิตจัน) จันท์แดง โลหิต
พัธ (โลหิตตะเพอร์) สีแดง โลหิต
ทสุตร (โลหิตตะเบอะส) ผ้าสีแดง
โลหิตทสุตรา (โลหิตตะเบอะสสุตรา)
ก็ว่า

๒. เลือด ราชาศัพท ใช้ พระโล
หิต (เพรียะห์โลหิต) พระโลหิต
โลหิตธารา (โลหิตตะเทียเรีย) โลหิต
ไหลหลังลงไม่ขาดสาย โลหิตนที (โล
เฮ็ดตะเนียะตี) เลือดออกมากไหลโครม
เหมือนแม่น้ำ โรคโลหิตพิการ (โรค
โลหิตปีการ์) โรคโลหิตพิการ โลหิต
วิปริต (โลหิตวิปะเร็ด) เลือดวิปริต
แปรปรวน

โลหิตปลุบนทิลภาพธ (โลหิตตะบักขันทิก
เบียด) โรคลงแดง ถ่ายเป็นเลือด

โลหิตภกข, ภกส (โลหิตตะเพียก) สัตว์ที่
กินเลือดเป็นอาหาร ไล่แก่เลือดเป็นกัน

โลหิตลาการ (โลหิตตะเกียร์) ธนาการเลือก

โลหิตุปปาต (โลหิตตะบุด) อนันตกรรม
อย่างหนึ่ง ที่ทำให้พระโลหิตพระสัมมา
สัมพุทธเจ้าออก

โลหะ (โลหะ) ๑. โลห เช่น โลหะรสสัม
(โลหะรสสัม) โลหของจันท์
โลหะมนุสสุเปรี (โลหะมนุสสุเปรี)
โลหะกน (ในสมัยก่อน) โลหะขุลวนโอย
รวชาอนกชา (โลหะกุลวนออยรว
เจียเนียกเจีย) โลหตัวให้เป็นคนดี

๒. ยิง เช่น โลหะก่เกล็ด (โลหะ
ก่าเพ็ด) ยิงปืน โลหะสุนา (โลหะสุนา)
ยิงหน้าไม้ โดยปริยายหมายความว่า พลุโป้ง ๆ
ไม่กลัวเกรง เช่น โลหะเตพีร์ปี่มาดเต
บาตมาตฎูจเกจก (โลหะเตพีร์เบีย
เมียดเตวีบัตเมียดโตจเกจก) พลุโป้ง ๆ
ไป ๒-๓ คำ ถ้อยคำหายไปเหมือนเขา
อุดปาก

๓. ต้นกระท่อน (จากคำไทย กระ
ท่อน หรือ สะท่อน) เขมรเรียก กอน
(กะทอน) ก็มี แต่สมเด็จพระพุทธยกราชา
ทรงให้เรียกใหม่ว่า เมื่อบัญชรราช

(เชอบ้อมเป็ญเรียว) ไม่นำเพ็ญราชย์
โละลาย (ลัวะห์เล็ย) สุขสบาย สุขสำราญ
บริบูรณ์ (คำโบราณ)

เลา (เลวี) บ้อง ที่มีรูสำหรับบรรจุกันค้ำ
ศัสตราวุธ เช่น เลาปัวเถา (เลวีปัว
เถา) บ้องขวาน (บางถิ่นเรียก ปุลก
ปัวเถา (ปุลกปัวเถา) ก็มี)

ล, ลั (ลุม หรือ ลุม ๆ) ลวก ๆ เกร่า ๆ
ยังไม่สำเร็จเรียบร้อยใช้การได้ เช่น
ผูลวล (โพธิ์ลุม) ทางลำลองยังไม่
เสร็จเรียบร้อย เห็นการล ๆ (เทวการ
ลุม ๆ) ทำงานลวก ๆ

ลเคญ, รัเคญ (ลุมเก็ญ หรือ รุมเก็ญ) ถีบ
เช่น เสระทรายวนญาบเชิงลเค็ญ (แซะ
รัวทรายวนญือบเชิงลุมเก็ญ) ม้วนเร็ว
ซอยเท่าถีบ (คำใช้ในกาพย์กลอน)

ลัจ (ลุมจ้อง) ลินจง คอกบัวชนิดหนึ่งมีสี
ขาว เช่นเดียวกับคอกบัวที่เรียก นิล
อุบล (คำใช้ในกาพย์กลอน) (คำไทย
ลินจง หรือ เลนจง)

ลัญ (ลุมญวง) ๑. อ่อนช้อย (คำใช้ใน
กาพย์กลอน) (จากคำไทย ลำของ)

๒. มะเขือพวง เรียก ตูรบลัญ
(ตูรบลุมญวง) หรือ ตูรบพุตลัญ
(ตูรบปุตลุมญวง) ก็ได้ (ชาวพระ-
ตะบองเรียก ตูรอานเดียว)

ลัญ (ลุมดับ) ลำดับ เช่น ลัญบัสสัคติ
(ลุมดับยวัสะสัค) ลำดับยศศักดิ์ อง
กฤษตามลัญ (อังกฤษตามลุมดับ)
นั่งตามลำดับ ลัญบโนะ (ลุมดับนะห์)
ลำดับนั้น เวลาต่อไปนี้ (คำใช้ใน
กาพย์กลอน)

ลัญ (ลุมโดย) คำใช้คู่กับ ลัญ (ลุม
ดับ) ลำดับ เป็น ลัญลัญ (ลุมดับ
ลุมโดย) เรียงตามลำดับก่อนหลัง เช่น
ฎากตามลัญลัญโอฆมานรเบียบ
เรียบรบ (ดักตามลุมดับลุมโดยออ
เมียนรวเบียบเรียบรบ) วางเรียงตาม
ลำดับก่อนหลังให้มีระเบียบเรียบรบ

ลัน (ลุมโตน) นอบน้อม อ่อนน้อม
เช่น ลันทก (ลุมโตนทก) น้อมทก
น้อมทก

ลัน (ลุมเน็ญ) การลงของน้ำ เช่น ลัน
สมุทร (ลุมเน็ญสมุทร) การลงของน้ำ
ในมหาสมุทร (ตรงข้ามกับ ชโนร (ลุม
โนร) การขึ้น (ของน้ำ) ทักโซร (ดัก
โจร) น้ำขึ้น)

ลัน (ลุมนึ่ง) ความนึ่ง ความอยู่นึ่ง เช่น
ลันนิก (ลุมนึ่งนิก) ความนึ่งของร่าง
กาย ลันนัสมารตี (ลุมนึ่งนัสมารเตีย)
ความนึ่งของสติ

ลัน (ลุมเน็ว) ที่อยู่ เช่น ฤทธาลัน

របស់มนุษย์ (เพื่อยะหฺเจียมเวีรว
 บอะส่มนะส์) บ้านเป็นที่อยู่ของคน
 ไพรหาล์เนารบสสตุว (เพียเจียม
 เวีรวบอะสซ์) บ้านเป็นที่อยู่ของสัตว์
 ลำน้า (ลุมเนี่ยม) ลำน้า ทรง ทรวตทรง
 แบบแผน คั่นเงื่อน เช่น มานลำน้าล่อ
 (เมียลุมเนี่ยมล่อ) มีแบบแผนสวย
 งาม ขุส่าลำน้าเี่ยม (โอะสับลุมเนี่ยม
 เติม) ผิดจากทรงเดิม แบบแผนเดิม
 ลำน้าเสกกุ (ลุมเนี่ยมซัจเกุคฺย) ลำน้า
 ซ้อความ
 ลำน้าสมุทร (ลุมเนี่ยมซ้อมซาร์) กิริยา
 มารยาทน่ารักไม่ขัดตา เช่น มนุสฺสนะ
 มานลำน้าสมุทรควรโอยอุณกผงเพญ
 จิตต (มนุสฺสฺหฺนะทเมียนลุมเนี่ยม
 ซ้อมซาร์กัรวออยเนียกพองเป็ญเจ็ด)
 คนนั้นมีกิริยามารยาทน่ารัก ชวนให้คน
 ทั้งปวงพอใจ
 ล่ำปา (ลุมปา) คุ พ่ำปา
 ล่ำบาก (ลุมบาก) ล่ำบาก เช่น ล่ำบากเทา
 (ลุมบากเตวี) ไปล่ำบาก การล่ำบาก
 (การ์ลุมบาก) ความล่ำบาก มนุสฺส
 ล่ำบาก (มนุสฺสลุมบาก) คนล่ำบากยาก
 แค้น มนุสฺสกรุล่ำบาก (มนุสฺสกรุลุม
 บาก) คนยากจนล่ำบาก เชื้อบ้านโถย
 ล่ำบาก (เทวอนานโดยลุมบาก) ถ้าได้

โดยความล่ำบาก ร็วกส์ โถยล่ำบาก
 (ร็วกส์โดยลุมบาก) หากินด้วยความ
 ยากล่ำบาก
 ล่ำบิน (ลุมเบ้น) คำใช้กับ ล่ำบาก (ลุมบาก)
 เช่น ล่ำบากล่ำบิน (ลุมบากลุมเบ้น) ล่ำ
 บากล่ำบิน
 ล่ำเบก (ลุมเบก) คำใช้กับ ล่ำบาก (ลุมบาก)
 เช่น ล่ำเบกล่ำบาก (ลุมเบกลุมบาก)
 ล่ำบากยากเย็น
 ล่ำผก (ลุมพอก) ลอมพอก เช่น นาคพาก
 ล่ำผก (เนียกเปียกลุมพอก) นาคสวม
 ลอมพอก (จากคำ ลอมพอก ของไทย)
 ล่ำผง (ลุมโพง) โปะตะเกียง เช่น ล่ำผงโคม
 เปรงกาด (ลุมโพงโคมเปรงกาด) โปะ
 ตะเกียงน้ำมันก๊าด
 ล่ำฟ่ง (ลุมบั้ง) หน่อ เช่น ล่ำฟ่งเฒ่า (ลุม
 บั้งเขอ) หน่อต้นไม้
 ล่ำฟัส (ลุมบั่วส) ชื่อไม้เล็ก ๆ อย่างหนึ่ง
 เป็นไม้ครึ่งต้นครึ่งเถา ใบแหลมบาง
 ยอดใช้เป็นผักแกงส้มกินได้ไม่มีรสฝาดรส
 ขมเลย เชมรที่เป่าใบไม้อย่างที่เรียก
 เลงเกลงผลลู่ลือก (เลงเพลงฟูลม
 เขลือก) เล่นเพลงเป่าใบไม้ ใช้ใบไม้
 ชนิดนั้นอย่างใบเก้ ๆ เป่า
 ล่ำฟาน (ลุมเบี่ยน) ชื่อว่านชนิดหนึ่ง จำ
 พากินกับ ใบแดง ใช้ทำอาหารจับใบได้

ลัมพาส (ลุมเป้อะส) ส่วนโค้งหรือส่วนอ่อน
ที่คดโค้งได้สะดวก ไข เช่น ลัมพาสใหญ่
(ลุมเป้อะสโต) ส่วนโค้งของแขน
ลัมพาสสูงแรก (ลุมเป้อะสตองแรก)
ส่วนโค้งของข้อมือกำจ้ำ ลัมพาสแต่ง
กุ่มปี (ลุมเป้อะสแซงกุ่มปี) ส่วน
โค้งของเขาควาง ไข รัมพาส (รุมเป้อะส)
ก็ได้

ลัมเฟิน (ลุมเฟิน) หลีกเลี้ยง หลบออกไป
ซ่อนตัวในเวลาที่ถูกภัย ไข เช่น ลัมเฟิน
จุลโพธิ์พระภิกษุเถร (ลุมเฟินจุล
เพริยพวัระหัพพิยเถร) หลบหนีเข้าป่า
ไปเพราะกลัวถูกไล่

ลัมแพง (ลุมแพง) หอก แผลลัมแพง (แพล
ลุมแพง) ใบหอก

ลัมแพงพระราม (ลุมแพงเพริยะหะเรียม) หอก
พระราม ชื่อว่าชนิดหนึ่ง ใบยาวแหลม
หนา ขึ้นเป็นกอดเกาะติดอยู่กับคันไม้ มัก
เป็นต้นตาลที่มีกาบแก่ ๆ หรือกาทาย
แห้งหม่นอยู่

ลัมแพงแสงกุ่มปี (ลุมแพงแซงกุ่มปี)
หอกเขาควาง คือหอกซัดหรือโตมร มี
ใบหอกรูปเหมือนเขาควาง

ลัมแพงอริส (ลุมแพงอะเรอะส) โรคชนิดหนึ่ง
พวกโรค ฤๅณมเขสีย (ฤๅตามเคซีย)
โรคอณูเก็ก (โรคอณูเก็ก) มักทำให้

จุกเสียด

ลัมพาง (ลุมเปียง) ลำพาง ตามลำพางจิตต
(ตามลุมเปียงเจ็ด) ตามลำพางใจ (มัก
ใช้ในภาพยักกลอน)

ลัม, รัม (ลุมฮอ หรือ รุมฮอ) ที่โค้ง
ลัมหาจ, รัมหาจ (ลุมฮาจ หรือ รุมฮาจ) ที่โค้ง
กว้าง

ลัมหุก (ลุมฮุก) หู รัมหุก

ลัมหวด (ลุมหวด) การลอกหรือเซาะเนื้อไม้
ให้เป็นลวดคือเป็นร่องเป็นลวดกลาย ลวด
ลายที่เซาะ ไข เช่น ลัมหวดกุกบาจกุกบาล
สสร (ลุมหวดกุกบาจกุกบาลซอร์) การ
เซาะไม้ทำลวดลายหัวเสา

ลัมเหีย, รัมเหีย (ลุมเฮีย หรือ รุมเฮีย) ทาก
อากาศ ทากลม หู ลมเหีย รุมเหีย

ลัมแห, รัมแห (ลุมแฮ หรือ รุมแฮ) ฆวนอา-
รมณ์ หู ลมแห รุมแห

ลัมโหก (ลุมหอก) เเจาะ ทะลวง ฉลุ หู
รัมโหก

ลัม (ลุมอ) ความถี่ หู ลมอ

ลัมกัก (ลุมอ็อก) ทำให้ขึ้น หู ลมอ็อก

ลัมกักพัณ (ลุมอ็อกเป้อร์) ทำให้สั่นหรือผิว
พรรณขึ้นมัว หู ลมอ็อกพัณ

ลัมอง (ลุมออง) ละออง หู ลมออง

ลัมอน (ลุมออน) หู ลมอน

ลัมอาน (ลุมอาน) หู ลมอาน

ลัทธิ (ลุมเอ็ด) ๑. ๒. ดู ลุมอิติ

ลัทธิล่อน (ลุมเอ็ดลุมโอน) ที่นับถือไปมา
หาสู้กัน สุภาพอ่อนโยน ที่คอยปกปักรักษา
(คำใช้ในกาพย์กลอน)

ล่อ (ลุม-อด) นอบน้อม นอบน้อม (เฉพาะ
แต่กาย วาจา ใจ) เช่น ล่อตกายถวาย
บังคม (ลุมอดกายถวายบังคม) น้อม
กายถวายบังคม ล่อตวาจากันแหม่ม
(ลุมอดเวียจัตวนแหม่ม) เปล่งวาจา
อ่อนหวาน ล่อตจิตต (ลุมอดเจ็ด)
น้อมใจ เพียรล่อตกาย (เคอร์ลุม-อด
กาย) เ็นน้อมตัว ล่อตล่อน (ลุมอด
ลุมโอน) นอบน้อมด้วยกาย วาจา และ
ใจ

ล่อน (ลุมโอด) นอบน้อมด้วยกาย วาจา
ใจ สุภาพอ่อนน้อม (คำใช้ในกาพย์
กลอน)

ล่อเยี่ยง (ลุมเอี่ยง) ล่อเยี่ยง ดู ลมเอี่ยง

ล่อน (ลุมโอน) น้อม ทำให้ นอบน้อม
(จำเพาะแต่กาย วาจา ใจ) เช่น ล่อน
กาย (ลุมโอนกาย) น้อมกาย ล่อน
วาจา (ลุมโอนเวียจ) วาจนอบน้อม
ล่อนจิตต (ลุมโอนเจ็ด) น้อมใจ (ดู
ล่อต)

ล่ำ (เลี่ยม) ๑. คล้ายคลึง เช่น สมบุรล่ำ
คณา (ซ็อมโบร์เลี่ยมเค้นย) สักคล้าย

คลึงกัน มาตรล่ำคณา (เบ๊อ็ดเลี่ยม
เค้นย) รูปร่างคล้ายกัน จะล่ำ ๆ คณา
(จะห์เลี่ยม ๆ เค้นย) รูปอ ๆ กัน
คล้าย ๆ กัน

๒. ล้นของปี ใช่ว่า ล่ำสุรไพ
(เลี่ยมซุรโอด) ล้นปีโนน

๓. เลิศล้ำ ประเสริฐ เช่น ประ
เสริฐเลิศล้ำ (ปฺรือเซอ์เดอะสเลี่ยม)
ประเสริฐเลิศล้ำ ล่อเลิศล้ำ (ล่อ
เดอะสเลี่ยม) สวยเลิศล้ำ

๔. บรรดา เช่น ล่ำกุนทำงาน
อุนกโนะ (เลี่ยมโกนเต็ยงานเน็ย
โนะห์) บรรดาลูกทั้งสี่คนนั้น

ล่ำ (เล็ยง) ชื่อต้นไม้ใหญ่ชนิดหนึ่ง แก่น
ใช้ประกอบกับแก่นไม้นางนวลได้

ล่ำ ๆ (เล็ยง ๆ) ใหม่ ๆ สด ๆ จัปลัน
ทันใด เช่น รบสขญ์ล่ำ ๆ วาหาม
บับาด์ถาหารบสว่า (รวบอะสคฺญม
เล็ยง ๆ เวียเฮียนบ้อมบัตทาเจ็ยรว
บอะสเวีย) ของฉันใหม่ ๆ มันกล้ำ
ยักยกกว่าเป็นของมัน

ล่ำมัย, ล่ำไซ (เล็ยงเจ็ย) ชื่อต้นไม้มี ๒
ประเภท ประเภทหนึ่งมีใบเล็ก ๆ เป็น
ช่อ ๆ อีกประเภทหนึ่งใบใหญ่ ๆ เรียง
กัน มักมีตัวตัวกันต้น มียางออกมา
เปียกชุ่ม ตัวตัวนี้เรียก ภูวงล่ำมัย

(ดวงเลี้ยงเจีย)

ล้างสาต (เลี้ยงขาด) ล้างสาต (ถ้าไทย
ล้างสาต)

ล้าง (เลี่ยมเลอะส) ล้าง (ใช้แต่ใน
ภาพยกตอน)

ละ (เลี่ยม) ๑. ลิต ทัก ผ่าโดยตลอด บาก
เช่น ละแมกเค (เลี่ยมแมกเค)
ลิตกั้งไม้ พุทธสสีละพิจูเทกาล
(ปุระที่ระสเซียเลี่ยมหีบงเตวิทวล)
ผ่าไม้ผ่าโดยตลอดจากปลายไปหาโคน
เสมตลิตละเซ้ง (เซมาตลิตเลด
เลี่ยมหีบเจิง) หย้าไซบาคเท้า

๒. ละ สละ เช่น ละทจจริต
(เลี่ยมหีบตจจะเร็ด) ละทจจริต ละเสจ
กฏีทุกข (เลี่ยมหีบขักเกตุยตุก) ละความ
ทุกข์ ละกิเลส (เลี่ยมหีบเกะละส)
ละกิเลส

๓. ที่ขัดเจน ขัดถ้อยขัดคำ เช่น
สนธิละ (ข้อมเคี้ยเลี่ยม) จำพูดขัด
ถ้อยขัดคำ เมลลัมบุตรละ (เมลลัม
บดเลี่ยม) คุณนังสือขัดเจน

ละบง (เลี่ยมหีบ้อง) ละเลย ทอทั้ง เช่น
ละบงการเรียนสูตร (เลี่ยมหีบ้องการ
เรียนโสด) ทอทั้งการเล่าเรียน ละ
การเล่าเรียน

ละลาก (เลี่ยมหีบเล็ก) ละทั้ง เช่น ละลาก

กิจการแล้งเงา (เลี่ยมหีบเล็กเกิด
จะการแล้งเงา) ละทั้งการงาน ไม่
เคยนึกถึงเลย

ละแสง (เลี่ยมหีบแสง) ละทั้ง เช่น ละแสง
เรื่อเพิ่นเตเตเย็ด (เลี่ยมหีบแสง
เทวอ้อมเปอนะหัดอเดวิเตียด) ละ
ทั้งทำการงานนั้นต่อไปอีก ละแสงคุนา
(เลี่ยมหีบแสงคุน) หย้าชาจากกัน
ละแสงรวางบง (เลี่ยมหีบแสงรวาง
บ้อง) คุ รวางบง

ลูก (ลูก) ที่ออกมาสะพร้ง เช่น ภูถ่า
ลูก (ค้อมนำลูกออก) พืช
งอกงามสะพร้ง สนทนูลาสลูก (ซ็อน
ตงเลื่อสลูก) ข้าวกล้างลิงามสะพร้ง

ลูกม (ลูกอม) เน่าเปื่อย เช่น ผุขลูกม
(โพยลูกอม) ผุเปื่อย รกม (รวักอม)
ก๊ว

โลชน (โลคน) ละคร เช่น เมลโลชน
(เมลโลคน) คุละคร โรงโลชน (โรง
โลคน) โรงละคร โลชนโหล (โลคน
โหล) โชนละคร ละครโชน (จากคำ
ไทย โชน) คือ ละครที่มีแต่ผู้ชายเล่น
โลชนจาบฉาย (โลคนจ๊าย) ละคร
พันทาง ที่เล่นปนกันหลายอย่างตามสมัย
นิยม โลชนรมิง (โลคนร่วเม็ง) ละเม็ง
ละคร ละครธรรมดา

ลุดง (ลูกวาง) ลูก รกง

ลุดาส (ลูกเกียย) อ่อนช้อย เช่น เถียรลุดาย
(เคอร์ลูกเกียย) เดินอ่อนช้อย

ลุดายลุดง (ลูกเกียยลุดง) มีท่าทางเยี่ยงอย่าง
อ่อนช้อย (ใช้เฉพาะแต่การเดินของช้าง)

ลุดัก (ลูกัก) บาดหมาง เช่น สรพญารับ
อานคนามินแลดมานลุดักเท (ซรอ
ลัญเรือบอานเค้นยมีนแดลเมียนลุดัก
เต) รักนับถือกันไม่เคยมีบาดหมางเลย

ลุดักณาเต, ลุดักแด (ลูกักณาเต หรือ ลูกัก
แด) ถ้าหากว่า ถ้าว่า เช่น หามผญา
มินโอยสาธารณชนจุตตามทวารนะ,
ลุดักณาเตมินสุฎาบทรว (ฮามผุดัจ
มินออยซาเทียเรยะนะจวนโจล ตาม
เทวียรณะห์ ลูกักณาเตมินชดับโต้ว)
ห้ามขาดไม่ให้สาธารณชนเข้าตามประตู
นี้ ถ้าหากว่าไม่ฟังต้อง....

เลเดน (เลเดน) ระเนระนาด ปราดอย่างงู
เลื่อย เช่น สรวทุฎวาลเลเดน (โซรวทุม
ควลเลเดน) ข้าวสกลัมระเนระนาด พส
ลุนเลเดน (บะสูลุนเลเดน) งูเลื่อยปราด

ล่ง (ล่ง) งา ทราบล่ง (เตรียบล่ง)
งาตัด เปรงล่ง (เปรงล่ง) น้ำมันงา

ล่ง (ล่ง) งอ เช่น ขญล่งกิตมินเล
(คญมล่งกิตมินเล) ฉันทังคิตไม้ออก
มนุสสล่ง (มนุสสล่ง) คนงอ (คำ

ใช้ในกาพย์กลอน) ล่งเขลา (ล่ง
เคลา) หรือ เขลาล่ง (เคลาล่ง)
งอเขลา งงิตล่ง (งงิตล่ง) งอทับ
เหมือนอยู่ในที่มืด โฉตล่ง (โศ
ล่ง) โฉตเขลา งอเขลา เลงล่ง
(เลงล่ง) งอ ไม่รู้ถูกผิด งอเงา

ล่งม (ล่งม) โทรมมาก เช่น อสกมล่ง
ล่งม (ออะสีกอมล่งล่งม) หมดกำลัง
โทรมมาก (ไม่ค่อยใช้คำนี้ มักใช้
อสกมล่งเลว (ออะสีกอมล่งเลว)
หมดกำลังอ่อนระโหย หรือ อสกมล่ง
เพก (ออะสีกอมล่งเพก) หมดกำลัง
อย่างยิ่ง

ล่งจา (เล็ยง) เวลาเย็น เช่น เชวการ
ต่างพิพริกถูล่งจา (เทวการตั้งบร
พริกตอลเล็ยง) ทำงานตั้งแต่เช้าจน
เย็น

ล่ง (เล็ยง) ลูก รงน

ล่งเล็ (ล่งเล็) ลูก รเงงเง

เล็ยง (เล็ยง) ชื่อต้นไม้ป่าประเภทหนึ่ง
มักขึ้นในที่ดินทราย ยอดกับดอกใช้เป็น
ผักแกงส้มหรือผักแกงส้ม หรือยากก็ได้
ตั้งใช้ สมบลล่งเล็ยง (ซอมบลล่งเล็
เล็ยง) แกงใบเล็ยง ญ่าพุกาเล็ยง
(ญ่าพุกาเล็ยง) ยำดอกเล็ยง

เล็ยงชุตอาจมัญญ (เล็ยงชุตอาจโกน)

ต้นไม้ป่าประเภทเลียง แต่ต้นเล็กกว่าเตย
กว่าเลียง ใบกลมเฝื่อน (บางถิ่นเรียก
เลียงสาว)

เลี่ยม (เลี่ยม) ทุ รเลี่ยม

เลงเล้ง (เลงเลง) ทุ รเงรเง

ลบก (ลบก) ๑. เหล็กสำหรับล็อกกลด
คือเขาไม้ให้เป็นร่องเป็นลวดลาย เรียก
แกลกลบก (แกลกลบก) กุบายลบก
(กุบายลบก) ลายที่ล็อกเป็นลวดหรือ
เป็นร่อง

๒. ลอกหรือเขาให้เป็นร่องเป็น
ลวดลาย เช่น ลบกกุบังทุ (ลบก
กุบังทุ) ลอกหรือเขาลวดลายกระบังทุ

ลบก (ลบก) เวลาพักหนึ่ง เวลาครู่หนึ่ง
เวลานอนหลับตื่นหนึ่ง เช่น แกลมว
ลบก (แกลมวลบก) นอนตื่นหนึ่ง
ลวกลบก (ลวกลบก) ฉวยโอกาส
ลอบทำการ เวลาคนเผลออกไปพักหนึ่ง
(คำใช้ในกาพย์กลอน)

ลบก (ลบก) ทดลอง ประลองฝีมือ เช่น
ลบกปราชญา (ลบกปราชญา) ทดลอง
ปัญญา ลบกเมิล (ลบกเมิล) ทดลอง
ทุ หยั่งทุ

ลบก (ลบก) กฎเกณฑ์สำหรับชูปโลหะมี
เหล็กเป็นต้น แกลกอสลบก (แกล
กอสลบก) เหล็กที่ชูปหลายต่อหลาย

ครั้งจนกระทั่งหมดคมไปแล้ว โดยปริยาย
ใช้ มนุสสอสลบก (มนุสสอสล
ลบก) คนหมดทางชูป คือคนที่สอน
หลายต่อหลายครั้งก็ยังไม่เป็นผล หรือที่
หมกวิธี หมกอุบายจะแก้ไขให้คนนั้นก็
ขึ้นมาได้

ลบก (ลบก) น้ำดินหม้อใช้ลบกระดานดำ

ลบก (ลบก) ชน ดินหรือหินที่บากเป็นชั้น ๆ
อย่างชั้นตามตลิ่ง เช่น ลบกจรัส-
ทนเล (ลบกจรัสทนเล) ชนตลิ่งริม
แม่น้ำ ลบกกน (ลบกกน) ชนหิน
ตามภูเขา

ลบกหัก (ลบกหัก) น้ำตกที่ไหลลงมาเป็น
ชั้น ๆ

ลบกสา (ลบกสา) ฝัปป่า ตา ยาย ฝัปรรพ
บุรุษ ฝัปสา เช่น ลบกสาขามูฏาย
(ลบกสาขามูฏาย) ฝัปรรพบุรุษข้างแม่

ลบก (ลบก) คำใช้กับ ลบ (ลบ) ระ
บือ กระฉ่อน เช่น ลบลบก (ลบ
ลบก) เลื่องลือ เจบลบลบก (เจบล
ลบลบก) รู้กันเป็นที่เลื่องลือ กาจ
ลบลบก (กาจลบลบก) ร้ายเป็น
ที่เลื่องลือ

ลบก (ลบก) ลากตระเวน เช่น ลบก
ผูล (ลบกผูล) ลากตระเวนทาง
ลบกภูม (ลบกภูม) ตะเวนดู

พืชที่ปลูก **กยลฺบาท** (*กยลฺบาท*) คน
 ลาดตระเวนย่านภาษี **ทฬลฺบาท** (*เต็ลลฺ*
บาท) กองทัพลาดตระเวน **ยามลฺบาท**
 (*เยียมลฺบาท*) ยามสำหรับลาดตระเวน

ลฺบาท (*ลฺบัต*) เล่น เช่น **เฎ็ลลฺบาท**
 (*เดอรัลลฺบัต*) เดินลุยเลน **ภกฺลฺบาท**
 (*พิวกฺลฺบัต*) โคลนเลน **ภูจุมฺการณ**
ลฺบาท (*เตยจุมการเมียนลฺบัต*) จีน
 ล้วนมีเลน **ลฺบาทมฺณฐ** (*ลฺบัตมฺนอต*)
 เล่นที่ไม่มีทรายปน

ลฺบาย (*ลฺบาย*) ที่ผสมปนกัน คละกัน ประ
 ปราย เช่น **ภูลฺบายขุสาจ** (*เตยลฺบาย*
คุซจ) จีนปนทราย **สทฺสกุวลฺบาย**
 (*ซือกโซกิวลฺบาย*) ผมหงอกประปราย
สทฺสกุวลฺบายอาจมฺขลา (*ซือกโซกิว*
ลฺบายอาจคุลา) ผมหงอกประปราย
 ขี้เสื่อ **โกลฺบาย** (*โกลฺบาย*) วัวลูกผสม
 วัวที่เกิดจากแม่โคธรรมดากับพ่อโคเขมร
 (พวกวัวป่า) มีรูปร่างเหมือนกับวัวเขมร
 (สมัยนั้นไม่ค่อยมี) (คำนี้พูดกลายเป็น
 ระบาย ก็มี)

ลฺบาส (*ลฺบะส*) ใบอ่อนที่เพิ่งจะผลิ เช่น
ลฺบาสเพฺรจ (*ลฺบะสเพฺรจ*) ใบไม้อ่อน
 เพิ่งจะผลิ **ลฺบาสสุลลิกเณ** (*ลฺบะสเชลิก*
เชอ) ใบไม้อ่อนเพิ่งจะผลิ **ลฺบาสเสฺมา**
 (*ลฺบะสเชมา*) ใบหญ้าอ่อนเพิ่งจะผลิ

ลฺบาสก้า (*ลฺบะสีก้า*) ที่งอกงามหรือมากมาย
 เกือบจะเสมอกัน เช่น **เจะลฺบาสก้ากุนา**
 (*เจะหฺลฺบะสีก้าเคนีย*) ฐเกือบจะเสมอ
 กัน **มานทฺรพฺยลฺบาสก้ากุนา** (*เมียน*
เตรัลลฺบะสีก้าเคนีย) มีทรัพย์เกือบ
 จะเสมอกัน **เลบือนลฺบาสก้ากุนา**
 (*เลบือนลฺบะสีก้าเคนีย*) ความเร็วเกือบ
 จะเสมอกัน

ลฺบิจ (*เลบิจ*) ช้นเชิง เล่ห์เหลี่ยม กลอุบาย
 เช่น **ณนะโยยลฺบิจ** (*เขนียะหฺโดย*
เลบิจ) ช้นโดยช้นเชิง **ลฺบิจบญฺโจต**
 (*เลบิจบญฺโจต*) กลอุบายหลอกลวง
ลฺบิจดฺบง (*เลบิจดฺบง*) ช้นเชิงก่อน
 ลงเชิง **ลฺบิจเลบิก** (*เลบิจเลบิก*) ผ่า
 ยก **ลฺบิจแลบง** (*เลบิจแลบง*) การ
 เล่นโดยช้นเชิง เช่น **จตรฺกขาลบิต**
แลบง (*จัตตรองเจียเลบิตแลบง*)
 การเล่นหมากรุกเป็นการเล่นโดยช้นเชิง
 (ใช้ แลบงลฺบิต ก็ได้) **ลฺบิจเลบือน**
 (*เลบิจเลบือน*) ความเร็วโดยใช้ช้นเชิง
 เช่น **รตฺมฺนะเกโยยลฺบิจเลบือน** (*รวด*
เขนียะหฺเกโดยเลบิจเลบือน) วิ่งชนะ
 เขาโดยช้นเชิง (ใช้ โยยเลบือนลฺบิจ
 ก็ได้)

ลฺบิจเจากฺรณ (*เลบิจเจากฺรณ*) ช้นเชิงของ
 เจ้ากรมผู้ชำระคดีในพุทธศตวรรษที่ ๒๓

ที่พระบาทสมเด็จพระชัยเจษฎา กษัตริย์
เขมร ขณะนั้นโปรดให้พวกบัณฑิตเรียบ
เรียงขึ้นใน เพื่อให้ผู้ชำระคดีตัดสินคดีได้
อย่างง่ายและเที่ยงธรรม

ลُبิ (ลُبีย) กระร่อน ระเบิด เช่น ลُبิ
โลมะ (ลُبียขุมวะห์) ลือชื่อ มาน
ลُبิโลมะ (เมียนลُبียขุมวะห์) มีชื่อ
ลือลือ (ใช้ มานโลมะลُبิ ก็ได้)
ลُبิลบาญ (ลُبียลบาญ) เลื่องลือ กู
ลบาญ ตัว

ลُبุกโกโต (ลُبกกะโต) ตะบองสนั่นชนิดหนึ่ง
ลุนลُبุกโกโต (ลุนลُبกกะโต) ศิลปะ
การใช้ตะบองแบบนั้น

ลُبง (ลُبง) กู รบง

ลُبวง (ลُبวง) ปลูก ลง หลอก เช่น
ลُبวงกุนโอยเรียนอกุสร (ลُبวงกุน
ออยเรียนอกุสร) ปลูกเด็กให้เรียน
หนังสือ ลُبวงจับโจร (ลُبวงจับโจร)
ลงจับโจร ลُبวงลงโลม (ลُبวงลง
โลม) ปลูกโยนโดยกลอุบาย

เลบิก (เลบิก) ๑. ทางไกลที่พอจะเดินหรือ
วิ่งเต็มกำลังทั้งหนึ่ง เช่น เถื่อนมวยเลบิก
(เคอร์มวยเลบิก) เดินทั้งหนึ่ง จมูงาย
มวยเลบิกเตะ (จอมูงายมวยเลบิก
เตะ) ทางไกลหนึ่งแรงม้า เถื่อนขรุก
ไกรมวยเลบิก (เถื่อนขรุกเพรียมวย

เลบิก) ขับหมูป่าทั้งหนึ่ง ส่ำเตเลบิก
(ซ็อมบ๊วดเลบิก) ผ่าย

๒. แหล่งกัณฑ์หนึ่ง เช่น เลบิกชุก
(เลบิกจุก) แหล่งกัณฑ์ชุก เลบิก
มหาราช (เลบิกเมียะฮาเรียว) แหล่ง
กัณฑ์มหาราช เลบิกปุโรโหมโลก
(เลบิกปุโรโหมโลก) แหล่งปุโรโหมโลก
ได้แก่แหล่งต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นให้ผู้ฟัง
ฟังแล้วหัวเราะสนุกสนาน

เลบ็อน (เลบ็อน) ความเร็ว เช่น เลบ็อน
ขุดำ (เลบ็อนคุดัง) ความเร็วสูง
เลบ็อนโขสย (เลบ็อนโขสย) ความ
เร็วต่ำ รต่อสเลบ็อน (ร้วคอะส
เลบ็อน) วิ่งเร็วเต็มเหยียด

แลบง (แลบง) การเล่น เช่น แลบงกุนาล
(แลบงเพน้อล) การเล่นเกมพนัน

โลบย (โลบย) กู รโบย ๒

โลบะ (โลบะห์) กู รโบะ

โลบะลบาย (โลบะห์ลบาย) กู รโบะรบาย

ลอบะ (ลอบะห์) ๑. การละ การสละ อย่าง
สละทรัพย์สินเป็นทาน

๒. กู รบะ

เลพญเลพา (เลบ็ญเลบ็ว) อ่อนแอหรือ
อ่อนช้อย เช่น รูปร่างเลพญเลพา
(รูปร่างเลบ็ญเลบ็ว) รูปร่างอ่อนแอ
กรชร (ถ้าใช้ในภาพลักษณ์)

เลพา (เลปัว) พักทอง เช่น สมถเลพา (ซ็อมลอลเลปัว) แกงพักทอง สงขยา เลพา (ซ็องคฺยาเลปัว) ส้งขยาพักทอง กราบเลพาถึง (เกือบเลปัวถึง) เม็ก พักทองคั่ว

ลุมม (ลุมม) พอ พอดี พอเหมาะ เช่น ลุมมเทา (ลุมมเตวี) พอไป ลุมมเปรีการเก็ด (ลุมมเปรีการเก็ด) พอใช้การได้ ลอลุมม (ลออลุมม) ดีพอ ตูจลุมม (โตจลุมม) เด็กพอ ลุมมแต (ลุมมแต) พอจะ เช่น ลุมมแตเกสฎิโย (ลุมมแตเกสฎิโยอย) พอจะให้เขาพูดให้ ลุมมมาต (ลุมมเมือต) พอปาก คล่องปาก เช่น มนุสสลุมมมาต (มนุสสลุมมเมือต) คนพูดคล่องปาก ลุมมโอยเกลาบาน (ลุมมออยเกลาบาน) พอดี ควรให้เขาว่าไว้ ลุมมมาตณฺลานทาน (ลุมมเมือตเขลิยนเบียน) คล่องปากไม่ยำเกรง เช่น โทสเกิตฎิบิตโทล ลุมมมาตณฺลานทาน (โตะสเกิตฎิบิตโปล ลุมมเมือตเขลิยนเบียน) โทษเกิด เพราะพูดคล่องปากไม่กลัวเกรงใคร

ลุมมโลม (ลุมมเลมฺย) เหมาะจะอ่อนน้อม เช่น รูปรางลุมมโลม (รูปเรียงลุมมเลมฺย) รูปรางอ่อนน้อม (คำใช้ในกาพย์เจียน)

ลุมาก (เลมียัก) คำใช้กับคำ ลุมม (ลุมม) พอ พอดี พอเหมาะ เป็น ลุมากลุมม (เลมียักลุมม) เช่น เจลุมากลุมมเท (เจให้เลมียักลุมมเต) รู้ไม่มากเท่าไรเลย

ลุมาส (เลมียะส) ขึ้นรา เช่น สลิกโตนต ลุมาส (เขลิก็โตนตเลมียะส) ใบตาล ขึ้นรา กนฺเทลลุมาส (กือนเตลเลมียะส) เสือขึ้นรา ลุมาสสํบก (เลมียะสสํบก) หน้ขึ้นรา เช่น โกสุมลุมาสสํบก (โกสุมลุมมเลมียะสสํบก) วัวผอมหน้ขึ้นรา

ลุมิจ (ลุมิจ) ดู เลมจ

ลุมิเลม (ลุมิเลม) ที่ยังงัวเงียครั้งหลังครั้งต้น เช่น ญากที่ญากลุมิเลม (เพญียักบิเตกลุมิเลม) ที่นอนยังงัวเงียอยู่ เช่นเดียวกับ มิมเม ดู มิมเม

ลุมง (ลุมง) เสือดาว เรียก ขุลาลุมง (ขุลา ลุมง)

ลุมุต (ลุมุต) ๑. ละมุก มี ๒ ชนิดคือ ลุมุตแสฎา (ลุมุตแซดา) ละมุกสีดา ลุมุตแบมร (ลุมุตแควร์) ละมุกสีทากีเรียก (คำไทย ละมุกสีดา) ลุมุตบาร้าง (ลุมุตบาร้าง) หรือ ลุมุตเทส (ลุมุตเตส) ละมุตฝรั่ง แต่ผู้เฒ่ากว่า บางถิ่นเรียกละมุตชนิดนี้ว่า ลุมุตแสฎา ก็มี (คำไทย ละมุต)

๒. ชนุนละมุด (คำไทย ละมุด)

ลุมว (ลุมว) การลักขโมย ที่หาเกินทาง
ลักขโมย เช่น มนุสสลุมว (มนุส
ลุมว) คนขโมย พวกลุมว (ปวก
ลุมว) พวกขโมย รกบานโดยลุมว
(รื่อกบานโดยลุมว) หาได้โดยการ
ลักขโมย

ลุมว (ลุมว) ทักแน่น ขยายคำ สู้ต(เขือต)
เหนียว เช่น สู้ตลุมว (เขือตลุมว)
เหนียวติดแน่น ที่จับติดแน่นไม่ปล่อย
ง่าย ๆ เช่น จาบคุนาลุมว (จับเค้น
ลุมว) จับกันไว้เหนียวแน่น จาบ
สนธิคุนาลุมว (จับข้อมเค้น
ลุมว) จับคำพูกันไว้เหนียวแน่น

เลม (เลม) คุ มเ

เลมัส (เลมอะส) ละเมิด เช่น เลมัสจบบ
(เลมอะสจบบ) ละเมิดกฎหมาย เลมัส
ปญญตติ (เลมอะสปญญตเต) ละ
เมิดข้อบัญญัติ โทสเลมัส (โตะส
เลมอะส) โทษเพราะละเมิดข้อบัญญัติ
บทเลมัส (บ้อดเลมอะส) การละเมิด
กฎหมาย

เลม็อง (เลม็อง) เหลือบ เช่น สมบุรเจียว
เลม็อง (ข้อมโบร์เคียวเลม็อง) สี
เขียวเหลือบ

เลม็อย (เลม็อย) นุ่ม นุ่ม เช่น ถั่วเต๋ตาง

ทนเลม็อย (ข้อมปวตขั้วทนเลม็อย)
ผ้าเนื้ออ่อนนุ่ม ทนขลวนเลม็อย
(ตัวนกุลวนเลม็อย) ตัวอ่อนเปื่อยเพราะ
ไม่มีกำลัง

เลม็ิต (เลม็ิต) ขม้น คุ รเมียต

เลม็อง (เลม็อง) ตัวมันลาย สะพาบชนิดหนึ่ง
บางถิ่นเรียก ลมิจ (ลมิจ)

เลมญเลม (เลมญเลม) บอ ไกลจะเป็นบ้า
เช่น มนุสสเลมญเลม (มนุสเลมญ
เลม) คนบอ ๆ เลมญเลมที่ก่อเกิด
(เลมญเลมบป้อมเกิด) บอแต่กำเนิด

แลมะ (แลมะห์) หนูผี หนูตัวเล็ก ๆ มีกลิ่น
เหม็น เกิดในที่สกปรก เรียก กณญ
แลมะ (กอนโคร์แลมะห์)

โลม (เลม็ย) สวยงาม ผุดผ่อง อ่อนช้อย
เช่น ทนโลม (ตัวนเลม็ย) อ่อนละไม
คุ ลมมโลม

โลมก (โลมบ) โลมมาก อยากได้ไม่รู้จัก
อับอาย มักมาก เช่น โลมกคาม (โลมบ
คาม) มักมากในคาม โลมกสี (โลมบ
สี) เห็นแก่กิน กินมาก โลมกนิน
จะลุมม (โลมบมึนจะลุมม) โลม
มากไม่รู้จักพอ มนุสสโลมก (มนุส
โลมบ) คนโลมมาก

ลุมำง (เลม็ยง) ละมั่ง คุ รมำง

ลุม (ลุม) พ้าย แพ้ คุ วั

ลวก (ลวก) ที่ยังอ่อนอยู่มาก เช่น **ตรวาย**
เฉียดลวก (ตรวายเฉียดลวก) ยอด
 อ่อนของต้นไม้ยังอ่อนอยู่มาก

ลวด (ลวด) อ่อนช้อย เช่น **รางลวด**
 (เรียงลวด) รางอ่อนช้อย **ลวดไลว**
 (ลวดเลี้ยว) อ่อนช้อยยิ่งนัก

ลวน (ลวน) อ่อนละไม อ่อนน้อม เช่น
สรไสถุณาสรวาย ตรวาสนเสืมหนลวน
 (ขอร้ไขทูลนำขรวายโต้วร้ซอนเขิมต้วน
 ลวน) เสน่ยาเปราะถุณาค้างอ่อนน้อม

ลว (เลว) ต้นมะเดื่อ มี ๒ ชนิด ชนิด
 หนึ่งลูกใหญ่ มักมีแมงหวี่เกิดในนั้น บาง
 ดินจึงเรียก **ลวามม่ง** (เลวี่ม้วม้ว)
 มะเดื่อแมลงหวี่ อีกชนิดหนึ่งลูกเล็ก
 เรียก **ลวาทูง** (เลวี่โตง) มะเดื่อเล็ก
 บางที่ก็เรียก **อุทุมพร** (โอะตุ่มบั่ว)
 อุทุมพร

ลวเจก (เลวี่เจก) นกเล็ก ๆ ชนิดหนึ่ง
 จำพวกนกนางเขน แต่ตัวใหญ่กว่า หาง
 ยาวกว่า สีดำต่างตรงปีก ท้องขาว มัก
 ร้องไม่ขาดปาก **มนุสสลวเจก**
 (มนุสสลวเจก) โดยปริยายหมายความว่าคน
 ที่พูดจ้อไม่หยุดปาก

ลวฎี (เลวี่เตย) มะเดื่อดิน เป็นต้นไม้ป่า
 ชนิดหนึ่ง ลูกกินไม่ได้ แต่เปลือกใช้ทำ
 กระดาษได้ เรียก **กฤษณาลวฎี** (กฐอ
 คะสเลวี่เตย)

ลวาลวน (เลวี่ยะสัลลวน) ชดช้อย อ่อนช้อย
 เช่น **โลชนรำจากกุกบาจลวาลวน**
 (โลคนเรียมจักกุกบัจเลวี่ยะสัลลวน) ละ
 ครรำท่าทางชดช้อย

ลวง (ลวง) ขม เช่น **รสลวง** (รวัสะลัว
 วัง) รสขม **ลวงมาต** (ลวงเมียด)
 ปากขม ปากมีรสเผือกกินอาหารไม่
 อร่อย โดยปริยายหมายความว่า ขมขื่น เปื่อ
 ระอาเพราะหมดหนทางจะทำงานให้ได้
 เป็นผลสำเร็จ เช่น **พิบากลวง मुख**
 (ปีบากลวง मुख) ลำปากหน้าตาเบื่อหน่าย

ลวิตแลวด (ลวิตแลวด) อ่อนปั่นได้ เช่น
 เดียวกับ **แลวดตุต** ดู **แลวด**

ลวง (ลวง) โกง โกง โกง โกง โกง เช่น
แลวงทูลายลวง (แลวงตุลี่ยลวง)
 ห้องกว้างโกงโกง **ผทะธลวง** (เพตียะห
 ทมลวง) บ้านใหญ่โกงโกง **วาลลวง**
 (เวียลลวง) ทุ่งโกง

ลวงเลวี่ (ลวงเลวี่) เวิ้งว้าง เช่น **วาล**
ลวงเลวี่ (เวียลลวงเลวี่) ทุ่งเวิ้งว้าง
ลัสมุทลวงเลวี่ (ลุมสออะมดลวง
 เลวี่) มหาสมุทรเวิ้งว้าง

เลวี่ (เลวี่) อ่อนเพลีย แว่วๆ แผ่วๆ เบาๆ
 ยืด ๆ สบาย ๆ เช่น **อัสกมุลางเลวี่**
 (อะสะกัอมลางเลวี่) หมดกำลังอ่อน
 เพลีย **สมฎีเลวี่** (ซ็อมเตยเลวี่)

คำพูดยืดยาว ๆ เชื้อการยางเลว (เทว
การยางเลว) ทำงานอย่างยืดยาว ๆ สบาย ๆ
นิยายเลว ๆ (นิยายเลว ๆ) พด
ยืดยาว ๆ ภาสุรเลว (ลือไชร์เลว) ได้
ยินเสียงแล้ว ๆ แสร้งหาภาเลว ๆ
(แสร้งหาเลว ๆ) ตะโกนเรียกได้
ยินแล้ว ๆ

เลวียง (เลวียง) ต้นไม้ป่าชนิดหนึ่ง ลูกกลม
เหมือนกระท้อน เนื้อแข็งมีรสเปรี้ยว
เพื่อน ใช้ซักผ้าหรือซักขี้โคลได้ เมื่อ
บีบแล้วจะแตกเป็นฟองเหมือนสบู่

เลวเลว (เลวเลว) ที่มีเสียงกังวลง
หรือมีกลิ่นหอมรยริน เช่น สุรเลว
เลวเลว (ไชร์เพลงเลวเลว) เสียง
ดนตรีกังวลง พุกากนึ่งไฟกรอบ
เลวเลว (พุกากนึ่งเพรียกรอบ
เลวเลว) ดอกไม้ในป่าหอมรยริน
ทีไทรเลวเลว (ปีไตร์เลวเลว)
หอมรยริน

เลว (เลว) ห้อง ช่องระหว่างเสา ช่อง
ช่วง เช่น เลวผะ (เลวเพติยะห์)
ห้องในบ้าน เลวสาลา (เลวซาลา)
ช่องระหว่างเสาของศาลา เลววิหาร
(เลววิเฮียร์) ช่องระหว่างเสาของโบสถ์
เลวราสีจักร (เลวเรียเซียจัก) ช่อง
จักรราศีมี ๓๐ องศา เลวเมฆ

(เลวเมฆ) ก็เรียก

เลวต (เลวต) บ่อแป้ ปวดแป้ เช่น
ท่นเลวต (ต่วนเลวต) อ่อนปอดแป้
ฐรเลวต (ฐร์เลวต) หย่อนบ่อแป้
กนิตท่นเลวต (กัวมกิดต่วนเลวต)
ความคิดอ่อน เลวตลวด (เลวตลวด)
อ่อนบั่นได้

โลว (เลวีย) คำใช้กับ ลวด (ลวด) อ่อน
ซ้อย เช่น ลวดโลว (ลวดเลวีย)
อ่อนซ้อยยิ่งนัก เช่น รางลวดโลว
(เรียงลวดเลวีย) รูปร่างอ่อนแอ
อ่อนซ้อยยิ่งนัก

ลห, รห (ลห หรือ รห) โลง เช่น
วาลลห (เวียลลห) ท่งโลง จการ
ผลลห (พการ์โพลลห) ทางโลง
มุขสตรลห (มุขะสตรลห) คมอาวุธ
ลหลห (ลลลห) เจิงแว้งว้าง เช่น
ทักเพิงจุลวาลลห (ตักเลิงโจล
เวียลลลลห) นำชนเข้าท่งเจิงแว้งว้าง
ลหเลหว (ลลลล) เจิงแว้งโลง เช่น
วาลลลเลหว (เวียลลลล) ท่ง
แว้งว้าง

ลหก, รหก (ลลล, รลล) คำใช้กับ จรก
(จลล) ตรอก ซอกซอย ท่งใช้ จรก-
ลหก (จลลล) ตรอกเล็กตรอก
น้อย

ลพก์, รพก์ (ลย็อก, รวย็อก) ที่กำลังเติบโต
งอกงาม เช่น **ตรพากโบะทงลพก์**
(**ตรอลาจนอะหัตถ์ลย็อก**) พักเขี้ยว
ทอทยอกงาม **เนาเกนงลพก์** (เนวี
เกนงลย็อก) เด็กกำลังเติบโต **ลพก์**
ลพาว (ลย็อกลยาว) ที่กำลังงอกงาม
สูงลิ่ว เช่น **เกิมเน็ลลพก์ลพาว** (เคิม
เนอลย็อกลยาว) ต้นไม้งามสูงลิ่ว **เกนง**
ลพก์ลพาว (เคมงลย็อกลยาว) เด็ก
กำลังเติบโตสูงลิ่ว (มักใช้ในกาพย์กลอน)

ลพาง, รพาง (ลยาจ หรือ รวยาจ) เจริญ
เช่น **ทักลพาง** (ตักลยาจ) น้ำเจริญ
สมญ์ลพาง (ซ็อมเต็ลยาจ) โดยปริ
ยายหมายความว่า คำพูดโป้ปดมดเท็จไม่รู้จัก
ฉันท **ลพางลพ** (ลยาจลยอ) หรือ
ลพลพาง (ลยอลยาจ) เจริญแว้ง
สมญ์ลพลพาง (ซ็อมเต็ลยอลยาจ)
โดยปริยายหมายความว่า พูดปดคล่องปาก
ลพางลพิม (ลยาจเลียม) หรือ **ลพิม**
ลพาง (เลียมลยาจ) ที่นองเจริญแว้ง
เช่น **ทักสายเพญวาลลพางลพิม** (ตัก
สายเพญเวียลลยาจเลียม) น่านองเต็ม
ท่งเจริญแว้ง

ลพาล (ลยาล) ดู **รพาล**

ลพิตไลห (เลยิตไลฮ) ดู **รพิตไร**

ลพิม (เลียม) ที่เป็นท่งโล่งแว้งแลสุก

สายตา เช่น **ทักเพ็งจุวาลลพิม** (ตัก
เพ็งจุลเวียลเลียม) น้ำขึ้นเข้าท่งแว้ง

ลพิมลพาง ดู **ลยาจ**

ลพุง (ลยง) ๑. มะละกอ **ลพุงสี่แผล**
(ลยงสี่แผล) มะละกอ **สมบลพุง**
(ซ็อมบลลยง) แกงมะละกอ **บลลพุง**
(บลลยง) ส้มตำ **ลพุงแบญ** (ลยงแบญ)
ละหุ่ง (คำไทย **ละหุ่ง**) **เปรงลพุง**
(เปรงลยง) หรือ **เปรงสอิต** (เปรง
เซอิต) น้ำมันละหุ่งหรือน้ำมันเหนียว
ลพุงขวง (ลยงคฺวอง) ละหุ่งอย่างปลูก
ทำรว เรียก **รบบลพุงขวง** (รวบอง
ลยงคฺวอง) รวละหุ่ง

๒. มะม่วงทุเรียนเรียก **สวาลพุง**
(ชวาลลยง)

ลพวด (ลยวด) มะม่วงชนิดหนึ่งลูกใหญ่ยาว
จำพวกเดียวกับ **สวาลพุง** เวลาดิบ
เปรี้ยว เวลาสุกหวานเย็น **ญ่าสวาล**
ลพวด (ญ่าสวาลลยวด) ย่ามะม่วง
ละหวด

เลหีย, รเลหีย (เลฮีย หรือ รวเลฮีย) เย็นสบาย
(เพราะมีลมพัด) เช่น **ขบตบักมกเลหีย**
สรวล (คฺย็อลบ็อกโมกเลฮียสรวล)
ลมพัดมาเย็นสบาย **บักผัดโอยเลหีย**
(บ็อกเพ็ดคฺย็อลเลฮีย) โบกพัดให้เย็น
สบาย **เลหียจิตต** (เลฮียเจ็ด) โดย

ปริยายหมายความว่า สบายใจ เบิกบานใจ

เลหว (เลหว) โล้ง โปร่ง สว่าง เช่น
เต็มเต็มเลหว (เต็มเขอคุบะส
เลหว) ต้นไม้สูงสว่าง วาลเลหว
(เวียลเลหว) ทุ่งโล่ง ลุหเลหว ทุ ลุห

แลห, รแห (แลห หรือ รัวแห) พักผ่อน
หย่อนใจ ห่างธุระหรือความเหน็ดเหนื่อย
เช่น เนื่อวิธมานแลห (เนื่อวิธ
เมียนแลห) เหนื่อยไม่มีได้พักผ่อน
หย่อนใจ เพลแลห (เปลแลห) เวลา
พักผ่อนหย่อนใจ แลหเลหีย (แลห
เลหีย) เย็นพอสบายเพราะมีลมพัดมาได้

แลหม (แลหม) อ่อนหวานสุภาพ (เฉพาะ
คำพูด) เช่น สมภูแลหม (ซ็อมเตีย
แลหม) ถ้อยคำอ่อนหวาน สมภูแลหม
แลหม (ซ็อมเตียแลหมแลหม) คำ
พูดสุภาพอ่อนหวาน

โลหล (โลหล) ทุ รโหล

โลหล (โลหละ) ทุ รโหล

ล่อ (ล่อ) สวย งาม ดี น่า เช่น จิตตล่อ
(เจ็ดล่อ) ใจดี รูปล่อ (รูปล่อ)
รูปสวย อึ้งล่อ (อึ้งล่อ) ความ
ประพาศิตี สมภูล่อ (ซ็อมเตียล่อ)
ถ้อยคำไพเราะ ปรพริตล่อ (ปร
พริตล่อ) ประพาศิตี กรรมดี การทำดี
นิยายล่อ (นิยายล่อ) พูดที่พูดเพราะ

เขว้การล่อ(ทวอการล่อ) ทำการงานที่
ล่อชา (ล่อเจีย) ซื่อตรง ถูกต้อง
เรียบร้อย เช่น มนุสสล่อชา (มนุส
ล่อเจีย) คนซื่อตรง สมภูล่อชา
(ซ็อมเตียล่อเจีย) คำพูดซื่อ ๆ คำพูด
ที่ถูกต้อง ล่อเมิล (ล่อเมิล) น่าดู
ล่อสี (ล่อสี) น่ากิน ล่อล่อจ (ล่อ
ล่อจ) สวยเหมาะเจาะ สวยงาม สวย
หมดจด เช่น รูปรางล่อล่อจ (รูป
เรียงล่อล่อจ) รูปร่างสวยเหมาะเจาะ
เขว้การล่อล่อจ (ทวอการล่อล่อจ)
ทำงานเรียบร้อย ล่อล่อิต (ล่อล่อิต)
สวยหมดจด สวยงามละเอียดลออ เช่น
รูปโฉมล่อล่อิต (รูปโฉมล่อล่อิต)
รูปโฉมสวยหมดจด เขว้การโอยล่อ-
ล่อิต (ทวอการโอยล่อล่อิต) ทำงาน
ให้เรียบร้อยละเอียดลออ ล่อล่อะ
(ล่อล่อะ) สวยผุดผ่อง เช่น รูปโฉม
ล่อล่อะ (รูปโฉมล่อล่อะ) รูปโฉม
สวยผุดผ่อง (ในภาพลักษณ์ ใช้ล่อล่อ
ก็ได้)

ล่อก (ล่อก) ชื่น เช่น ทักล่อก (ตักล่อก)
น้ำชื่น จิตตล่อก (เจ็ดล่อก) ใจชื่น
มัว ชื่นใจ แขนกล่อก (เพนกล่อก)
ตาชื่น ตามัว

ล่อง (ล่อง) ละออง เช่น อิตขล่องปุ่นล่อง

(*เอ็ดกลางปนล่อง*) ไม่กลัวเท่าละของ
ไม่กลัวแม่แต่น้อย **ล่องฐลีพระบาท**
(*ล่องทุลเพ็ริยะห์บาท*) ละของฐลีพระ
บาทเช่น **สมุกราบบังคัฏฐโกกรมล่อง**
ฐลีพระบาทใน ... (*โชมกราบบ้องกม*
ตุลโกกรมล่องทุลเพ็ริยะห์บาทเนย) ขอ
กราบบังคมทูลใต้ละของฐลีพระบาทแห่ง
.....**ล่องฐลีพระบาททรงเสด็จเท**
(*ล่องทุลเพ็ริยะห์บาทตวันชดจ์เตวี*)
ละของฐลีพระบาททรงเสด็จไป ใช้แทน
องค์พระอุปราช พระอุปยุวราช หรือ
สมเด็จพระสังฆราชก็ได้ ทั้งตัวอย่างข้าง
ต้น

ล่อน (*ล่อน*) คำใช้กับ **ลิต** (*เลียด*) ดู
ลิต

ลอาจ (*ลอาจ*) ดู **รอาจ**

ลอาจ (*ลัจ*) ดู **ลอ**

ลอาจ (*ลอาจ*) ดู **รอาจ**

ลอาจ (*ลอาจ*) รอยเป็นทาง หรือที่ลากเป็น
ทาง ความเศร้าหมอง ความผิดพลาด
เช่น **อิตมานลอาจ** (*เอ็ดเมียนลอาจ*)
ไม่มีความเศร้าหมอง หรือความผิดพลาด
นิยายพูโยลอาจ (*นิเยยปมออย*
ลอาจ) พุดอย่าให้ผิดพลาด **อุสทูกพู**
โยลอาจ จาบตรับานพูโยลอุกทัก
(*โอะสตุกปมออยลอาจ* จับเตรียบาน

ปมออยลอุกติก) ลากเรืออย่าให้ครูด
เป็นทาง จับปลาได้อย่าให้น้ำขึ้น(คำเก่า)

ลิต (*เลียด*) ๑. ละเยียด เล็ก ถิ่น
รอบคอบ เช่น **สรไสลลิต** (*ซอร์ไซ*
เลียด) เส้นเล็ก **กราบลิต** (*เกรือบ*
เลียด) เม็กเล็ก **บุกลิต** (*บกเลียด*)
คำละเยียด **ทพาลิต** (*ตวันเปยเลียด*)
เคียวละเยียด **ลิตล่อน** (*เลียดล่อน*)
เป็นละเยียด เช่น **บุกลอยลิตล่อน**
(*บกออยเลียดล่อน*) ทำให้เป็นละเยียด
กิตลิตล่อน (*กิดเลียดล่อน*) คิกถึ
ถิ่น รอบคอบ **กิตลิต** (*กิดเลียด*)
ก็ได้ **ปราชญลิต** (*ปราชเลียด*)
ปัญญาฉลาดรอบคอบ **ลิตโลจ**
(*เลียดโลจ*) แผลง ปัน

๒. อ่อนหวาน สุภาพน่าฟัง เช่น
วาจาลิต (*เวียจาเลียด*) สุภาพอ่อน
หวาน

๓. ผุดผ่อง เกลี้ยงเกลา เช่น
สาจลิต (*ซัจเลียด*) เนื่อเกลี้ยงผุดผ่อง
ลอลิต ดู **ลอ**

ลอิน (*เลอิน*) ๑. เย็นสบาย ใช้ว่า **ตรซาก**
ลอิน (*ตรอเจียกเลอิน*) เย็นสบาย

๒. คำใช้กับ **ลอุก** (*โลก*) อ่อน
น้อม เป็น **ลอุกลอิน** (*โลกเลอิน*)
สุภาพอ่อนหวาน อวบอ้อม เช่น **สมณ**

ลุดูกลูอิน (ซ็อมเต็ยโลกเลอิน) ถ้อย
คำสุภาพอ่อนหวาน **สาจลุดูกลูอิน** (ซัจ
โลกเลอิน) เนื้อเย็นอวบอิม ผิวพรรณ
สกลใส

ลูอี (เลอีย) กระบุงเล็ก เช่น **สรูมวยลูอี**
(โซรุ่มวยเลอีย) ข้าวสาร ๑ กระบุง
ลูอีกาซัน (เลอียเพียจ) กระบุงเล็ก ๆ
ทัน ๆ สานละเอียดใช้ใส่ข้าวกิน (มักมี
ใช้ในบ้านนอก ๆ ในสมัยก่อน)

ลูก (โลก) คำขยาย **ตรชาท** (ตรอเจียก)
เย็น กับ **แพอม** (แพอม) หวาน เป็น
ตรชาทลูก (ตรอเจียกโลก) เช่น
สาจตรชาทลูก (ซัจตรอเจียกโลก)
เนื้อเย็นชื่น **รสแพอมลูก** (รัส
แพอมโลก) รสหวานเย็นชื่น **สนบฏี**
แพอมลูก (ซ็อมเต็ยแพอมโลก)
ถ้อยคำหวานชื่น **ลุดูกลูอิน** (โลก
เลอิน) ดู **ลูอิน**

ลูต (โลต) นกกระทา มี ๒ ชนิด คือ **ลูตตูก**
(โลตตูก) หรือ **ลูตธิ** (โลตทม)
นกกระทาชนิดตัวใหญ่ กับ **ลูตตบว** (โลต
โซบว) นกกระทาชนิดตัวเล็ก

ลูวต (ลูวต) เหนียว หรือชื้นนิ่ม เช่น
จมูเรียกเผญาลูวต (จอมเรียกเพดา
ลูวต) ซึ่หวายเหนียว **สรไสถนาลูวต**
(ซอร์ไซทถนาลูวต) เส้นใยข้าวเหนียว

เลอียง (เลอียง) ที่เอียงไปข้างหนึ่ง เช่น
ภูเลอียง (เต็ยเลอียง) กิ่งเอียงไปข้าง
หนึ่ง **จิตตเลอียง** (เจ็ตเลอียง) ใจเอน
เอียง

เลอียจ, รเอียจ (เลอียจ หรือ รวเอียจ) และ
และ แหะระ นำสะอึกสะเอียน เช่น **ชราย**
เลอียจ (เจรวียจเลอียจ) เปียกและ
ภูเลอียจ (เต็ยเขิมเลอียจ) กิ่งชัน
และ **ขญ์เลอียจณาส** (ขญมเลอียจ
นัส) ฉันทะอึกสะเอียนนัก บางถิ่นใช้
เขพิม (เขปิม) แทน เลอียจ ว่า **ขญ์**
เขพิมณาส ก็มี

เลอียจแลอ (เลอียจแลอ) และยิ่งนัก เช่น
ภูเลอียจแลอ (เต็ยเลอียจแลอ) กิ่ง
และยิ่งนัก

โลจ (โลจ) แผลงละเอียด แผลงเหลว
ปั่นป่วน เช่น **ครวเกบนโทสโลจ** (โครว
เกบ็อนโตะสโลจ) ถูกเขาล่าวโทษ
ปั่นป่วน **วายโลจสาจ** (ไวโลจซัจ) ที่
เนื้อแผลงเหลว **โลจไญ** (โลจไต)
แผลงละเอียดด้วยแรงมือ **โลจแตมฏง**
(โลจแตมตอง) แผลงเหลวแต่ละครั้ง
โลจเห็บ (โลจเฮย) ปั่นป่วนแล้ว **ลูิต**
โลจ ดู **ลูิต**

เลอญ (เลอญ) คำใช้กับ **โหจ** (โฮจ) แทน
จะสนั่นประจักษ์ เป็น **โหจเลอญ**
(โฮจเลอญ) ร้อยหรือจนแทบจะสนั่น

ประเภทตัว เช่น **สุรโกโหจเลอญ** (**ซุรโกโหจเลอญ**) บ้านเมืองที่ขาดแคลนไปทุกสิ่งทุกอย่าง **เวลาโหจเลอญ** (**เวเลียวโหจเลอญ**) เวลายากจนข้นแค้น **อาหารโหจเลอญ** (**อาฮาร์โหจเลอญ**) อาหารร่อยหรอไม่บริบูรณ์

โลอม (**โถม**) ที่หรือตำบลเล็กกลางทุ่งใหญ่หรือทุ่งโล่ง หรือมีที่อื่นล้อมอยู่ เช่น **ภูมวโยม** (**เตียมวโยม**) ที่ดิน

ตำบลหนึ่ง **โกะมวโยม** (**โกะห่มวโยม**) เกาะเกาะหนึ่ง **ลอะ** (**ลอะห์**) ชักเจน กระ้าง แจ้ง โล้ง เช่น **สมภูลอะ** (**ซอมเตียลอะห์**) ถ้อยคำชักเจน **ลอะก** (**ลอะห์ก**) โล้งกอนิยายลอะ (**นิเยียลอะห์**) พุทธจักเจน **ภูลอะ** (**พลูลอะห์**) แสงสว่าง กระ้างแจ้ง

ภา

ภา (**ลือ**) ๑. สระสันสกฤต มีใช้ในคำบางคำ เช่น **ภาชัย** (**ลือเจีย**) **ภาชา** (**ลือเจีย**) ๒. ไถยิน ดัง เช่น **ภาเคนิยาย** (**ลือเคนิเยียเคนีย**) ไถยินเขาพุตกัน **ภาฏณิง** (**ลือค้อมเนิง**) ไถยินข้าว **ยุครถาน์ภาขุถ้าง** (**พุกั้วเลออันลือคูล้าง**) กลองลั่นกังมาก **ภาโถมะ** (**ลือขุมะห์**) ลือชื่อ **ภานาม** (**ลือนิยม**) ลือนาม **ภามาตฺฤก** (**ลือเมือตฺลือก**) ไถยินเสียงเดียวกันทะเลารกัน

ภาษา (**ลือเจีย**) ที่เลื่องลือ ชาญชัย ่องอาจ ้าวหาญ (มักใช้แต่ในกาพย์กลอน) **ภาลาน์** (**ลือเลออัน**) ลือลั่น (มักใช้ในกาพย์กลอน) **ภาสาย** (**ลือขาย**) ที่มีชื่อเสียงระบือลือเลื่อง (มักใช้ในกาพย์กลอน) พระมหากษัตริย์ใช้ว่า **พระภาสาย** (**เพรียะห์ลือขาย**) (เขียน **ลือสาย** ก็ได้)

ว

ว (ว) วอ เช่น กงเลว (ก้วงเลวว)
 ประทับบนวอ ชิว (จ๊ะหิ้วว) ชิว
 ราชาศัพทใช้ พระว (เพ็ริยะหิ้วว)
 พระวอ (พระสีกา (เพ็ริยะหิ้ว
 เวะกา) หรือ พระที่นั่งสีกา (เพ็ริยะหิ้ว
 ดั่งหิ้วเสวะกา) วอที่มีลวดลายวิจิตร

ว (วอ) เสียงน้ำกระทบตลิ่งที่เป็นร่อง หรือ
 กรอกในที่แถบเป็นต้น เช่น ทักหรว
 (ตักโฮรว) น้ำไหลจ๊อก ๆ ขยลบก
 สลัดเฉ้ว ๆ (คียอลบ็อกเชล็กเชอว ๆ)
 ลมพัดใบไม้หิว ๆ

วะ, ะลี (เวียะห์, เวียะห์เออ) กะต้ว
 คำที่เด็กคอยร้องตะโกนให้เด็กที่เดินเข้า
 มาใกล้ตกใจเล่น บางทีก็ใช้ วุมวะ
 (วุมเวียะห์) หรือ วุมวะอี (วุมเวียะห์
 เออ)

วก (วก) วอก จ่นวอก (ขุ่นวอก) ป้วอก
 วก (วอก) ๑. คำที่ร้องบอกให้พายหรือแจว
 เร่งมือขึ้น ตรงข้ามกับ มวยขุ่มมวย
 (มวยโยมวย)

๒. เสียงการร้อง ดังใช้ว่า แกกอก
 ยัก ๆ (แอกอกยุมวอก ๆ) การร้องกา ๆ

๓. เสียงอาเจียน เช่น จงโอรวัก ๆ
 (จ้องโอรวอก ๆ) อาเจียนอึก ๆ

วัก (วัก) ๑. กวนให้เข้ากัน เช่น วักสุกร

โตนตโอยริง (วักชุกอร์โตนตออยริง)
 กวนน้ำตาลโตนตให้แข็ง

๒. หมกมุ่น ง่วน คลั่ง บ้า เช่น
 วักจิตต (วักเจ็ด) จิตฟั่นเฟือน วัก
 จกต (วักชุกต) บ้าคลั่ง วักกัญชา
 (วักกัญเจีย) บ้ากัญชา วักแลบง
 (วักแลบง) บ้าเล่ วักเฎร์เลงยบ
 (วักเคอร์เลงยบ) บ้าเฎร์เลงยบ
 วักสุรา (วักชุรา) คึกเหล้งอนแวม
 วักเชวการ (วักเทวการ) หมกมุ่น
 ทำงาน วักเรียน (วักเรียน) หมกมุ่น
 ในการเรียน วักวี (วักวี) หรือ วัก
 (วัก) กลับไปกลับมา วนไปเวียนมา
 เช่น เฎร์วักวีเจรินสาเจรินตรพบ
 (เคอร์วักวีเจรินสาตรอลือบ) เกินวน
 เวียนกลับไปกลับมาหลายตลบ เชว
 การวักวี (เทวการวักวี) ทำงานผสม
 ปนเปกกันหลายอย่าง อย่างนี้บ้างอย่างนั้น
 บ้าง เปรวักวี (เปรวักวี) ใช้ให้
 ทำงานปนเปกกันหลายสิ่งหลายอย่างเกิน
 ประมาด

วัก (เวียกกัง) ไท ราชาศัพท ใช้ พระวักก
 (เพ็ริยะหิ้วเวียกกัง)

วคค (เวียก) วรรค เช่น วคคอกุสร (เวียก
 อักขอร์) วรรคักขณ วคคกษ

(เวียกกักชะระ) อักษรในวรรค คือ
พยัญชนะในวรรคตั้งแต่ ก ถึง ม แยก
เป็นวรรคมีวรรคละ ๕ คือ วกฺก ก, วกฺก
จ, วกฺก ฎ, วกฺก ต, วรรค ป, **อกฺสร-**
เสสวกฺก (อักษอรฺเซสเวียก) อักษร
เศษวรรค หรือ **อกฺสรวกฺก** (อักษอรฺ
อะเวียก) อักษรเศษวรรคหรือ อวรรค
ได้แก่อักษรย ต่อไปจนถึง อ **วกฺกพันธ**
(เวียกเกียะเบอัน การรวมพวก เช่น
เถรวกฺกพันธ (เคอร์เวียกเกียะเบอัน)
เดินเป็นกลุ่มเป็นพวก **วกฺกเกท** (เวียก
เกียะเพด) การแตกพวก **วกฺกโวต**
(เวียกโวต) หรือ **โวตวกฺก** (โวตเวียก)
วรรคตอน เช่น **นียายมานโวตวกฺก**
(นียะยเมียนโวตเวียก พุคมีวรรค
มีตอนชัดเจนฟังง่ายเข้าใจง่าย **วกฺกสน-**
นิบาต (เวียกเกียะซ็อนนิบาต) หรือ
วกฺกสโมสร (เวียกเกียะชะมอซอรฺ)
การประชุมกัน **วกฺกเสนีร** (เวียก
เซนอรฺ) แยกวรรค เช่น **นียายมาน**
วกฺกเสนีร (นียะยเมียนเวียกเซนอรฺ)
พูดแยกวรรคแยกตอน **วกฺกนตะ**
(เวียกเกอันตะ) ที่อยู่สุดวรรค ได้แก่
พยัญชนะท้ายวรรค คือ ง ญ ณ
น ม

วคฺค (เวียกก) ไพเราะ เช่น **วคฺคกทา**

(เวียกกุกทา) หรือ **วคฺควาจา** (เวียก
กเวียจา) ถ้อยคำไพเราะ **วคฺควาท**
(เวียกกเวียต) หรือ **วคฺควาที** (เวียก
กเวียตี้) คนมีวาจาไพเราะ

วง (วง) งามเลิศ (มักใช้เฉพาะผู้หญิง
มากกว่าผู้ชาย) เช่น **สุริวง** (เชรียวง)
หญิงงามเลิศ **แกวง** (แกวง) แก้ว
งามเลิศ ใช้เรียกนกขุนทองก็ได้ เรียก
อาวงเอีย (อาววงเอีย)

วัง (วัง) ๑. ทำเป็นวง เขียนเป็นวง เช่น
วังแถนกโกกก (วังเพนกโกกก) ทำ
เป็นวงเหมือนตานกยูง **วังเวียน** (วัง
เวียน) ทำให้เป็นวงและเวียนเหมือนกับ
หอย **ถรวัง** (ซัรวัง) ยื่นล้อมกันเป็น
วง

๒. วงกลม สิ่งที่เป็นวง กลุ่มคน
ที่ประชุมกันเป็นวง เช่น วงงาน วง
ดนตรี วงการละเล่น **วังการ** (วังการ)
วงการ **วังแข** (วังแข) วงเดือน
วังจัญเจียน (วังเจียนเจียน) วงแหวน
วังมุข (วังมุข) วงหน้า **จัญเจียน**
มววัง (เจียนเจียนมววัง) แหวนวง
หนึ่ง **บรวัง** (บอรวัง) ขั้วขึง คือขั้ว
สัตว์พาหนะมีม้าเป็นต้น แข่งกันในสนาม
ที่เป็นวง **บาญวัง** (บัญวัง) ยิงเป้า
เกลงมววัง (เพลงมววัง) ดนตรี

วงหนึ่ง แลบนวงวง(แลบนวงวง)
การเล่นวงหนึ่ง วาลวง (เวียลวง)
สนามวงกลม สำหรับแข่งสัตว์พาหนะ
มีม้าเป็นต้น

๓. การเล่นทอยกอง เป็นการพนัน
ชนิดหนึ่ง ผู้โยนเงินซ้อนกันตรงกลางวง
ถ้าทำให้ล้มหรือกระเด็นออกนอกวง ถือ
เป็นชนะ เช่น พวกเกมงเลงวง (พวก
เกมงเลงวง) พวกเด็กเล่นทอยกอง
(มีเล่นแต่ในสมัยก่อน)

วัง, หวัง (วัง) แจ้ว ใช้กับ ถลา (ถลา)
ใส เป็น ถลาวัง (ถลาวัง) ใสแจ้ว
ใช้ ถลาจ้วง (ถลาจ้วง) ก็ได้

วงกรอก (วังกรอก) เครื่องหมายวงเล็บ
() ใส่หรือเขียนเครื่องหมายวงเล็บ
เช่น วงกรอกเทา (วังกรอกเทา) ใส่วงเล็บ
จ้วงกรอกเทา (จ้วงกรอกเทา) ลงเครื่องหมายวงเล็บไป

วงพระอาทิตย์ (วังพระอาทิตย์) วาน
ชนิดหนึ่ง จำพวกบอน แต่ทางกับใบเล็ก
กว่า ใบมีสีแดงตรงกลางท้องใบ มักปลูก
ในเฟิงสำหรับเป็นไม้ประดับ

วงกะ (เวียงกะ) โกง โกง คดเคี้ยว เบ้ บิด
เบี้ยว ตลบตะแลง ทางคดเคี้ยว วงกมม
(เวียงกะกม) การฉ้อโกงปกปิด
วงกมิตต หรือ มิตร (เวียงกะมิต)

เพื่อนเคตโงะ วงกสสฐาน (เวียงกะ
ซ็อนทาน) รูปร่างคดโค้ง บิดเบี้ยว

วงกต (วังก๊อด) ภูเขาวงกต เรียก กุ่มวงกต
(พุ่มวังก๊อด) ภูเขาคดเคี้ยว เรียก
วงกตบรรพต (วังก๊อดบอร์ปัด) หรือ
วงกตคีรี (วังก๊อดคีรี) ก็ได้

วงวาน (วังเวี้ยน) คำใช้กับ วงเว (วัง
เว) หลง เป็น วงเววงวาน (วัง
เววังเวี้ยน) หลงไหล พันเพื่อน เช่น
จาส่วงเววงวาน (จัส่วงเววัง
เวี้ยน) แก่หลง พันเพื่อน

วงเว (วังเว) หลง หลงทาง หลงกัน จำ
ไม่ได้ วงเวกาม (วังเวกาม) มัว
เมาหรือลุ่มหลงในกามคุณ วงเวกนา
(วังเวกเนี้ย) หลงกันหากันไม่พบ
วงเวจิตต (วังเวเจ็ด) ใจเคลิบเคลิ้ม
พันเพื่อน วงเวชาติ (วังเวเจียด)
ดื่มกำเนิด ไปเกิดตามยถากรรม วงเว
ทิส (วังเวทีะส) หลงทิด วงเว
ผลว (วังเวโพธิ์) หลงทาง วงเว
สมุทรตี (วังเวสมุทรตี) หลงลืมนสติ

วงส (วังส) วงศ์ พงศ์ วงสกร (วังสะ
กอร์) หรือ วงสกริต (วังสะเกริด)
ผู้ตั้งวงศ์ตระกูล บรรพบุรุษของตระกูล
วงสจิริต (วังสะจะเร็ด) ประวัตวงศ์-
ตระกูล พงศ์าวดารชาติ วงสวาตนะ

(*วังสะเวียดเกียะเนียะ*) หรือ **วังส-
วณฺเฑน** (*วังสะเวียด*) ความเจริญของ
ตระกูล **วังสานุวังส** (*วังขานุวัง*)
วงศ์ที่สืบต่อๆ กันมาตามลำดับ **ขัตติย
วังส** (*ขัตเตะเยียะวัง*) วงศ์กษัตริย์
สทยวังส (*สทกะยะวัง*) หรือ **สากย
วังส** (*สากกะยะวัง*) สากยวงศ์

วณะ (*เวียะจะนะ*) ถ้อยคำ **เอกวณะ**
(*เอกะเวียะจะนะ*) เอกพจน์ **พหุวณะ**
(*เพยะหุเวียะจะนะ*) พหุพจน์ **วณ-
มาลา** (*เวียะจะนะเมียเดียว*) ถ้อยคำ
ร้อยกรอง **วณรจนา** (*เวียะจะนะ
เรียะจะนา*) การตกแต่งหรือร้อยกรอง
ถ้อยคำ **วณาลงการ** (*เวียะจะนาถัง-
การ*) เครื่องประดับถ้อยคำ คือคำที่ใช้
ตกแต่งเพื่อให้ฟังง่ายไพเราะ **วณา
วสาน** (*เวียะจะนาเวียะขาน*) ทำยคำ

วณาทิปุบาย (*เวียะจะนาทิบบาย*) อภิธาน
ศัพท์ คำอธิบายศัพท์

วณานุกรม (*เวียะจะนาอนุกร็อม*) พจนานุกรม

วจิ (*เวียะจิ*) ถ้อยคำ **วจิกมม** (*เวียะจิกัม*)
วจีกกรรม **วจิกาวะ** (*เวียะจิเกียะเรียะ
เวียะ*) การเคารพด้วยวาจา **วจิตุ
จิริต** (*เวียะจิตุจะเร็ด*) การประพฤติก
ชั่วด้วยวาจา **วจิปณาม** (*เวียะจิปะนาม*)
หรือ **ปรณาม** (*ปรอนาม*) การออกปาก

สรรเสริญคุณผู้ที่ควรเคารพ **กณณเวณ**
ด้วยวาจา **วจิบรมมิตต** หรือ **มิตฺต**

(*เวียะจิปะระมะมิต*) มีตรัสแต่พูด
วจิมุข (*เวียะจิมุข*) คำเริ่มต้นอารัมภ
กถา **วจิตุสงฺห** (*เวียะจิตุสงฺฮอร์*)
การใช้ถ้อยคำยุ่ง **วจิตมาจาร** (*เวียะ
จิตะมาจาร*) การใช้วาจาสุภาพเรียบร้อย
วจิตุจิริต (*เวียะจิตุจะเร็ด*) วาจา
สุจริต การพูดถูกต้องซื่อตรง

วจุจ, วจุจะ (*วจุจะ*) อูจจาระ **วจุจกุฎิ**
(*วจุจะกุด*) ส้วม **วจุจทวาร** (*วจุจะ
เทวียร์*) ทวารหนัก

วชิระ, วชิร (*เวียะจิเรียะ หรือ เวียะจิร*)
เพชร สายฟ้า อาวุธพระอินทร์ **วชิร
ปาณี** (*เวียะจิเรียะปาเนีย*) หรือ **วชิร
หตุต** (*เวียะจิเรียะหัต*) ผู้มีมือถือวชิระ
คือ พระอินทร์ **วชิรมัย** (*เวียะจิเรียะ
เมีย*) ที่ประดับเพชร ที่ฝังเพชร

วชิร (*เวียะจิร*) ถิ่นกลายจาก **วชิระ** ข้างต้น
เช่น **แคววชิร** (*แควเวียะจิร*) เพชร
ตบุงวชิร (*ตบุงเวียะจิร*) เพชรหัว
แหวน

วณฺญ, ปรวณฺญ (*เวียะนจะ หรือ ปรอวัญ*)
หลอก หลอกลวง ปอกลอก **วณฺญาทนฺต**
(*เวียะนจะเตอัน*) ฟันปลอม

วณฺณะ (*เวียะญะเหียะห์*) ที่ไม่มีสี ไม่มีผล

เช่น วรรณวิภัส (เวียดเวียะพริก)
 ต้นไม้ที่ไม่มีใบ (เรียก เอ้ออา (เขออา)
 ไม่เป็นหมัน หรือ เอ้อโอมล (เขอ
 โอมล) ไม่ตัวผู้)

วณฺณ, วณฺณะ (เวียดตะ) การเวียนวายตาย
 เกิด เงินเก่าใช้ขายซื้อเสียบ้าง วณฺณทุกข
 (เวียดตะตุก) ทุกข์ในวัฏสงสาร วณฺณ
 ภัย (เวียดตะพิย) ภัยจากการเวียน
 วายตายเกิด วณฺณสงสาร (เวียดตะ
 ซ้องซาร์) วัฏสงสาร การเวียนวายตาย
 เกิดในสงสาร

วทณฺเก (เวียดเทียะเกีย) ช่างไม้

วทณฺน, วทณฺณะ (เวียดเทียะเนียะ) ความ
 เจริญ ความงอกงาม (ตรงข้ามกับ หายน
 หรือ หายนะ) วทณฺนธรรม (เวียด
 เทียะเนียะเทอร์) วัฒนธรรม เช่น
 เกี่ยวกับ วัปปธรรม (เวียดปะเทอร์)
 วทณฺนาการ (เวียดเทียะเนียการ์)
 พัฒนาการ

วณโรค (เวียะนะโรก) วัณโรค

วณฺธิษ่า (เวียะนิจเจีย) การค้าพาณิชย์

วณฺพิพท (เวียะนิบเปียะกะ หรือ เวียะนิบ
 บัวก) วณฺพิท เช่น เต็มวาบ วณฺพิพท

วณฺณ, วณฺท (เวียน) ๑. พัน ผูกพัน ผูก
 เช่น วัณทสัพทภูจพูนง (เวียนซ็อม
 บัวดโคจพูนง) ผูกผ้าเหมือนคนป้า

วัณทก (เวียนกอ) พันคอ พัสสาว์วัณทก
 (บัวะสวัณทก) งพันคอ วัณทกนท
 (เวียนก๊อนทว) นุ่งผ้าเตี่ยว วัณทกบั้ง
 (เวียนบั้ง) นุ่งผ้าเตี่ยว วัณทกพุง
 (เวียนปง) พันพุง นุ่งผ้าปิดพุง วัณท-
 โลน (เวียนโลน) พันโล้น คือ นุ่งผ้า
 ปิดแต่ข้างหน้า (จาก โล้น คำไทย)
 (เขียน วณฺณ, วณฺท ก็มี แต่ที่เขียน วาน
 ถือเป็นคำไม่ถูกต้อง)

๒. ส่วน ส่วนแบ่ง การผูกมัด
 ก้าน ผัก รวงหรือพ่อนที่มีตรวมกัน เช่น
 วัณทอ้าง (เวียนทัง) แฉกวัณทพาจิบ
 (แตกเวียนพาจิบ)

วณฺณ, วณฺณะ (เวียนนะ) ๑. ตัวหนังสือ
 เช่น วณฺณกวี (เวียนนะกะวี) กวี นัก
 ปราชญ์ฝ่ายอักษรศาสตร์ วณฺณคติ
 (เวียนนะเกียะเตะ) วรรณคติ การร้อย
 กรองตามลักษณะอักษร (ฉันทลักษณ์)
 วณฺณทุต (เวียนนะตุต) จดหมาย หนังสือ
 สื่อ ฎีกา วณฺณพรีตต (เวียนนะพรีต)
 ฉันท กาพย์ เช่น จณทวณฺณพรีตต
 (ฉันทะเวียนนะพรีต) ฉันทวรรณเพฎทิ
 วณฺณมลา (เวียนนะเมียเลี่ย) ตัว
 อักษรทั้งหมด วณฺณเลขา (เวียนนะ
 เลขา) คินลอ (หิน) วณฺณวิปริยาย
 (เวียนนะวิปะระยาย) หรือ วรณวิปรุ

ชาย (เว็รวินัย) การยกตัวอักษร
สลับหน้าสลับหลัง การสลับเสียง เช่น มสท
เป็น มกส=มุต (มุต) ถือยุง เป็นต้น

๒. สี่ ผิว รัศมี ชันวรณะ เผ่า
พงศ์ (ของคน) วรรณมุต (เว็วณะ
มุต) หรือ มาตฺร (เมียด) มีแต่สี่ไม่มี
กลิน เช่น พุทาวณมุต หรือ มาตฺร
(พุทาวณมุต หรือ เว็วณะเมียด)
ตอกไม่มีแต่สี่ ไม่มีกลิน โดยปริยาย
หมายถึงคนที่ไม่มีแต่เผ่าพงศ์สูง แต่ไม่มี
วิชา ไม่มีทรัพย์ ก็ไม่มีคนนับถือ ใช้
มนุสฺสวณมุต หรือ มาตฺร (มนุสฺส
เว็วณะมุต หรือ เมียด) วรรณสกร
(เว็วณะซ็องกอร์) การผสมเผ่าพันธุ์
วรรณสณฐาน (เว็วณะซ็อนทาน) รูป
ร่างและผิวพรรณ รูปพรรณสณฐาน เช่น
มานวรรณสณฐานเพศสุภนา (เมียน
เว็วณะซ็อนทานเพชเคนีย) มีรูป
พรรณสณฐานต่าง ๆ กัน วรรณสํสกะ
(เว็วณะซังซักเกียะ) การผสมเผ่า
พันธุ์ เช่น กุณวรรณสํสกะ (โกณ
เว็วณะซังซักเกียะ) ลูกผสม

๓. คุณ ความงาม การสรรเสริญ
ถ้อยคำสรรเสริญ คำบรรยายเกียรติคุณ
รูปร่าง แบบอย่าง ลักษณะ วรรณทาส
(เว็วณะเตียเซี่ย) ทาสหญิงที่ีความ

งาม คือหญิงโสเภณี วรรณธาตุ (เว็ว
ณะเตียด) รูปร่างลักษณะ วรรณป
เภท (เว็วณะนัปะเพด) แบบต่าง ๆ กัน
วรรณวาที (เว็วณะเวียตี) ผู้กล่าวคำ
สรรเสริญ

วรรณนา (เว็วณะเนีย) ถ้อยคำพรรณนา
ถ้อยคำสรรเสริญ

วรรณยุต, -ยูลิ (เว็วณะยุด) เครื่องหมาย
วรรคแยกต์ในภาษาเขมรมี ๑๘ อย่าง คือ
๑. วิสฺรชนี (วิชะรเจียะนี) หรือ
วิสฺรกะ (วิชะรเกียะ) หรือ ระมุข
(เรียะหฺมุข) (๖) ๒. มุสิกทนต์
(มุสะกะเต็อน) หรือ เหมญกณฺฑูร
(เหมญก็อนโดร์) ฟันหนู (") ๓. ตริ
สพท(เตริยซ็อบ) หนามเตย ๔. ทณท
ฆาต (เต็อนเคียะเคียด) หรือ ปฏิสธ
(ปะเตะเสด) คือ ทับทิม (') ๕.
รบาท (รวฺบาท) หรือ เรพะ (เรพะ)
๖. รสฺสณฺญา (เร็อะชะชัญญา)
หรือ บณฺทก (บ็อนตัก) คือเครื่อง
หมายเสียงงั้น (') ๗. สํโยกณฺญา
(ซ็องโยกชัญญา) ไม้หน่ออากาศ (')
๘. เลขโท (เลกโต) หรือ อาเมญพิต
ณฺญา(อาเมญพิตชัญญา) ไม้ยมก (๖)
๙. เลขอสุฎา (เลกอะสัสดา) เลข
แปดหรือเก้า (๖) ๑๐. กาบาท

(กากระบาด) หรือ **เซ็งแกก** (เจ็งแกก) ที่นากา เครื่องหมายกากบาท(+)

๑๑. **กุกกุกเนตร** (กุกกุกเนต) หรือ **แกนกมาน** (เพนกเม้น) ทาไก่ (๑)

๑๒. **รยะ** (ร้วยะห์) เครื่องหมายละ (๖) ๑๓. **รยะจบ** (ร้วยะห์จ๊อบ)

หรือ **รยะปรีโยसान** (ร้วยะห์ปะระโยसान) เครื่องหมายละท้ายความ (๖)

๑๔. **โกมุต** (โกมุต) (๖) ๑๕. **ราต** (รัต) หรือ **กาบ** (เกียบ) เครื่องหมายปีกกา ()

๑๖. **ราชุสญญา** (รัตจุสญญา) เครื่องหมายยักยัก (-)

๑๗. **นจุณษาสญญา** (เมียดหันเคียะสญญา) หรือ **พงตรี** (ปวงเตริย) จุกไข่ปลา (...)

๑๘. **เปยฺยาล** (เปยฺยาล) เครื่องหมายไปยาล (๖ เปว) หรือ (๖ ลว)

๑๙. **ยูลาบินทุ** (ยูกัวลบันตุ) เครื่องหมายพินทุ (:) เครื่องหมายเพิ่มเติมขึ้นมาใหม่

สำหรับใส่ท้ายคำที่ออกเสียง อะ เช่น **ภาระ** (เพียเรยะ) **พยุหะ** (พยุหะ) **ลกขณะ** (เลี้ยกขณะ) เป็นต้น

วต (เวียด) ๑. ความประพฤติ หน้าทีกิจอันควรกระทำ ความเคารพ ธรรมเนียม การจำศีล เช่น **มนุสฺสมาน**

วตฺตล (มนุสฺสเมียนเวียดละอ) คนมีความประพฤติดี **สิสฺสเชววต**

(เชอะสฺเทวเวียด) หรือ **ขกวตฺตกร** (ยวักเวียดกร) ศิษย์ทำความเคารพครู

วตฺตปฺริตฺตติ (เวียดปฺรอตตะบัต) การปฏิบัติกิจวัตรอันควรทำ **วตฺตปฺปวิ**

วตฺติ (วัดตบปะเคะวัด) การปฏิบัติกิจวัตรใหญ่น้อย **วตฺตสมาทาน** (เวียด

ตะชะมาเตียน) การถือวัตรปฏิบัติ

๒. **วัด** **ศาลาวต** (ศาลาเวียด)

ศาลาวัด โรงเรียนในวัด โบราณเรียกวัดว่า **กุก** (เกียด) เช่น **โอยฺกุนทา**

เนากุก (ออยฺกอนเตวีเนวีเกียด) ให้ลูกไปอยู่วัด

วตฺตมาน (เวียดตะเมียน) กุ หัรมาน **วต** (เวียดละ) ผ้า **วตฺตโกฏฐาคาร**

(เวียดละโกตลาเกียร์) คลังผ้า **วต** **ทาน** (เวียดตะเตียน) การให้ผ้า **วต**

บริโลก (เวียดละบอเรโพก) หรือ **วต** **โลก** (เวียดละโพก) การใช้สอยผ้า

การนุ่งห่ม **วตฺตการณะ** (เวียดกาเพียะเรียะนะ) ผ้านับเครื่องประดับ **วต** **การ**

(เวียดดาสังการ์) ผ้านับเครื่องประดับตัว

วตฺตพนธ (เวียดละป่วน) รั้วประกต **วต** **พนธจฺก** (เวียดละป่วนจ้อง

เกะห์) รั้วประกตแนว **วตฺตพนธทฺร**

(เวียดโละป่วนตรง) รัชประคคอก
ของบรรพชิต

วตุถิ (เวียดเกะ) กระเพาะบัสสาวะ ราช
ศัพท์ ใช้ พระวตุถิ (เพียะห้เวียด
เกะ)

วตุถุ (เวียดโละ) วตุถุ ทรัพย์ สิ่งของ เรื่อง
เรื่องนิทาน เหตุ แก่นสาร คุณสมบัติ
พระรัตนตรัย เช่น ขุณฺมกไฎทเท
อิตมานวตุถุอวิเพญฺชนกเท (คฺญม
โมกไตตฺวเต เอ็ดเมียนเวียดโละเอวีย
เพญฺชนียักเต) ฉันทามือเปล่า ไม่มี
สิ่งของอะไรฝากท่านเลย วตุถุกาม
(เวียดโละกาม) ความปรารถนาจำเพาะ
วัตถุที่ทำให้จิตใจเบิกบาน วตุถุเทวตา
(เวียดโละเตเวียะดา) พระภูมิเจ้าที่
เทวตาที่สิงอยู่ในบ้านเรือนหรือที่ที่ดิน
เรียกสวนไร่นา วตุถุนิยม (เวียดโละ
นิยม) การกำหนดตามเหตุ การกำหนด
ธรรมชาติของวัตถุ วตุถุสนูปทา
(เวียดโละซั่มปะเตีย) การพร้อมด้วย
คุณสมบัติ

วตุส (เวียด) ลูว้าว ปี

วตุสร์ (เวียด) ปี เปียวตุสร์ (เบียเวียด)
เปียหวัด เงินรางวัลประจำปี สดวตุสร์
(สะตะเวียด) ศตวรรษ ฎบ่สดวตุสร์
(ก๊อบสะตะเวียด) สิบศตวรรษ พันปี

วทัน, วทนะ (เวียะเตี้ยน หรือ เวียะเตียะ
เนียะ) การพูด คำพูด ปาก ฟัน
(คำใช้ในกาพย์กลอน)

วทญญ (เวียะเตี้ยนญ) ผู้รู้ในการพูด ผู้
จักพูดอันควรแก่การ คนมีใจกว้างขวาง
คนใจบุญ คนโอบอ้อมอารี (คำใช้ใน
กาพย์กลอน)

วธ (เวียด) ขวึกโดยแรง เช่น กรบวิธ
(กรอเบียเวียด) ควายขวึก (เขียน
วาท ก็มี)

วธภูมิ, วธยสุธาน (เวียะเทียะพุม หรือ
เวียดเทียะอะสุธาน) ที่นำสัตว์ ใช้
สดตมาตญฺฐาน (ขัดตะเกียตตฺถาน)
ก็ได้

วฐ (เวียะท) หญิงสาวเพิ่งแต่งงาน (คำใช้
ในกาพย์กลอน)

วน, วัน (เวียะเนียะ หรือ เวี้ยน) ป่า วนคช
(เวียะเนียะกัจ) ช้างป่า วนโคจร
(เวียะเนียะโกจอร์) การเร่ร่อนหา
อาหารในป่า วนจร, วนจรกะ หรือ
วนजर (เวียะเนียะจอร์, เวียะเนียะ
จอรกะ หรือ เวียะเนจอร์) พรานป่า
วนเทวตา (เวียะเนียะเตเวียะดา)
เทวตาผู้สถิตอยู่ในป่า วนนตร (เวียะ
นอนดอร์) ระหว่างป่าหรือละแวกป่า
วนนิสาจ (เวียะเนียะเกียะชาจ) ป่า

วนมุลยลาผล (เวียะเนียะมูเลียะพะลาพอล) ห้วมนั้น กับผลไม้น้อยใหญ่ในป่า
วนวปุกุม (เวียะเนียะเวือบปะกัม) การปลูกไม้ป่า วิชาว่าด้วยการเพาะปลูก และรักษาต้นไม้ วนวาสี (เวียะเนียะเวียะเซีย) ผุ่อยู่ในป่า วนสณฺหา (เวียะเนียะซอน) แหนบป่า วนาวาส, วนาสรม, วนาสรัย (เวียะเนียะเวียะส, เวียะเนียะซ็อม, เวียะเนียะไซร) ที่อยู่ในป่า

วนรต (เวียะเนียะเรียด) ผุ่ยืนค้ำอยู่ในป่า ฐานันดรเป็นสมณศักดิ์ที่พระราชอาณัติฝ่ายอรัญวาสี เรียก พระวนรต (เพริยะหะเวียะเนียะเรียด) บางทีก็ได้เป็นถึง สมเด็จพระเจ้า เรียก สมเด็จพระวนรต (ซ็อมตัจเพริยะหะเวียะเนียะเรียด)

วนสฺปะติ, วนสฺปะติพริกฺส (เวียะเนอะสฺสะปะเตะ หรือ เวียะเนอะสฺสะปะเตะพริก) ต้นไม้เจ้าป่า ไม้ใหญ่กว่าไม้ทั้งปวงในป่าแห่งหนึ่ง ๆ หรือหมายต่างออกไปได้ว่า ต้นไม้ที่ออกดอกมาเป็นผลแต่ครั้งเดียว เช่น ขุนรุ (โคนรุ) ลว (เลวีย) ลวฏี (เลวียเดีย) ชา วนสฺปะติ ภา วนสฺปะติพริกฺส (โคนรุเลวียเลวียเดีย เจียเวียะเนอะสฺสะปะเตะหรือเวียะเนอะสฺสะปะเตะพริก) ชาเน มะเจ้อ

มะเตอดิน เป็นต้นไม้เจ้าป่า

วนิดา (เวียะนิดา) ดุ ทนิตา

วนิพพล (เวียะนิบับวก หรือ เวียะนิบเบียะกะ) วนิพก คนขอทาน

วนุทนา (เวือนเตียะเนีย) การไหว้ การคำนับ การถวายบังคม การแสดงความเคารพ เช่น กายวนุทนา (กายเวือนเตียะเนีย) วจวนุทนา (เวียะเจียเวือนเตียะเนีย) มโนวนุทนา (เมียะโนเวือนเตียะเนีย) การแสดงความเคารพทางกาย วาจา และใจ วนุทนการ (เวือนเตียะเนียการ) การเคารพ

วนุทา (เวือนเตีย) ไหว้ คำนับ ถวายบังคม แสดงความเคารพ (คำใช้ในภาพยักกลอน) ใช้ วนุทัย (เวือนตี) ก็ได้ วนุทัย บุคคล (เวือนตีเยียะบกกีวล) บุคคลอันควรเคารพ

วับ (วอบ) ที่อ่อนยวบ อ่อนเยิบ เช่น กุฎารทณวับ (กุฎารัตถวอน) กระดานอ่อนยวบ ภูงแรกรลาสูวับ ๆ (ดองแรกรัวเลื้อยสูวอบ ๆ) ไม้คานกระดกขึ้นลงเยิบ ๆ

วปฺป, วปร (เวือบปะ หรือ เวือบปะระ) การเพาะปลูกพืช ตลิง ผิง วปฺปธรม (เวือบปะเทือร์) การเพาะความรู้จักสติปัญญาให้รื่องงามโดยถือปวิทยาต่าง ๆ

เป็นต้น วาไปนุกล(เวียบปะมัวกัวด)
พริมนกในการเพาะปลูก พริมนกจรด
พระนังคัล (คำใช้ในกาพย์กลอน)

วมโรค (เวียะเมียะโรค) โรคโอ

วมุทิต, วรุทิต (เวียมุทิต หรือ เวอรุทิต)
ทหารสวมเกราะ (คำใช้ในกาพย์กลอน)

วย, วัย (เวียะเยียะ หรือ เวีย) วัย อายุ
กำหนดอายุ เช่น วัยเกษม (เวียเกษม)
วัยเด็ก วัยกโละกุ่ม (เวียก้อม
ลอะห์ก้อมม) วัยหนุ่มสาว วัยจาส
(เวียจาส) วัยแก่ ปฐมวัย (ปะละ
มะเวีย) ปฐมวัย วัยต้น มชฌิมวัย
(มัจฉิมเวีย) มชฌิมวัย วัยกลาง
ตุ มชฌิม ปจุฉิมวัย (มัจฉะมะเวีย)
ปัจฉิมวัย วัยปลาย วยชน (เวีย
เยียะฉวัน) คนแก่ วยานุรูป (เวีย
เยียนุรูป) สมวัย เหมาะแก่วัย (คำ
ใช้ในกาพย์กลอน)

วยสุถ, วัยสุถ (เวียะเยียะส) ที่ยังเด็ก เป็น
หนุ่มเป็นสาว วยสุธา (เวียะเยียะส
สุธา) นางสาว หญิงผู้เป็นที่รัก

วยสุส, วัยสุส (เวียะเยียะส) มีอายุ คนมี
อายุเสมอกัน รุ่นราวคราวเดียวกัน รัก
ใคร่สนิทสนมกัน เพื่อนเกลอกัน

วร (วัวร์) วุ่น ยุ่ง แยะ เช่น กัวร์ (กมวัวร์)
อย่างยุ่ง น้าวร (เนอัมวัวร์) ทำให้ยุ่ง

วรวิค (วัวร์วิค) หรือ วิกวร (วิกวัวร์)
ยุ่งวุ่นวาย ออห่มาวน ทำให้ผสมปนเปกัน
ยุ่ง ทำให้เสียการ วรวิคททิกสงวต
(วัวร์วิคตัวตักขงวต) ปะปนกันวุ่นวาย
เบียดแ้ง โดยปริยาย หมายถึง ยุ่งวุ่น
วาย เหมือนเอาของเบียดกับของแ้ง
ปะปนกัน เช่น วรวิคททิกสงวตอส
เทาเหีย (วัวร์วิคตัวตักขงวตออะสเเตวี
เฮีย) ยุ่งวุ่นวายหมดแล้ว วรเหีย
(วัวร์เฮีย) แยะแล้ว

วร, วรร (วัวร์ หรือ เวียะเรียะ) วร
ประเสริฐ เลิศ เลิศล้ำ เช่น วรคุณ
(เวียะเรียะคุณ) วรคุณ คุณอันประเสริฐ
วรจักร (เวียะเรียะจัก) จักรอันประ
เสริฐ วรบุญ (เวียะเรียะบุญ) บุญพระ
ธรรมอันประเสริฐ พระวรบุญ
(เพรียะห์เวียะเรียะบุญ) พระพุทธเจ้า
วรมนตรี (เวียะเรียะมวันตรี) มนตรี
ประเสริฐ ยศมนตรีชั้นสูงระหว่างอนุ
มนตรีกับอัครมนตรี วรมาตา (เวียะ
เรียะเมียดา) มารดาผู้ประเสริฐ พระ
มารดาเกษัตริย์ ดังที่เรียก พระวรมมาตา
(เพรียะห์เวียะเรียะเมียดา) วรบุญ
กร (เวียะเรียะลัญชะกอร์) ราชลัญ
กร พระวรลัญจกร (เพรียะห์เวียะ
เรียะลัญชะกอร์) พระราชลัญจกร

	วรวงส์ (เวียะเวียะวัง) วรวงส์ วงศ์ เป็นปวงเสวีวุธ วรณายัตริ, โท, แอก (เวียะเวียะเขนัตริย, โท, แอก) พันตรี โท หรือ เอก วโรกาส (เวียะโรกะส) โอกาสอันประเสริฐ วโรตตม (เวียะ โรตค้อม) ประเสริฐสูงสุด
วรณ (เวียะรณ) เทพผู้เป็นใหญ่แห่งน้ำหรือ มหาสมุทร บางทีเรียก สันธูปดี (เช่น ทุปะเดย) เจ้าแห่งแม่น้ำ มักเรียก พระพิรุณ (เพรียะหับรณ) เทพผู้ บันดาลให้ฝนตก หรือหมายความว่า ฝน น้ำ มหาสมุทร หมายถึงข้ออาบสกุศล ที่เป็น คนแรกที่ทำเหล้าร่วมกับพรานป่าชื่อ สุระ ชื่อเหล้าจึงเรียก วารุณกับสุรา (ดู วารุณ กับ สุรา)	วลัย (เวียะไล) กำไล กำไลมัย กำไลเท้า วลัยมาส (เวียะไลเมียะส) กำไลทอง (กำไว้ในภาพักกลอน) วลาหก, พลาหก (เวียะเลี่ยหะกะ หรือ เบียะเลี่ยหะกะ หรือ เวียะเลี่ย หรือ เบียะเลี่ยห็อก) ๑. เมฆ ฝน เทพผู้ บันดาลให้เกิดฝนเกิดลม เรียก วสสวลา หก(เวียะสสะเวียะเลี่ยห็อก) เทพผู้ทำ ให้ฝนตก วตวลาหก (เวียะตะเวียะ เลี่ยห็อก) เทพผู้ทำให้เกิดลม ๒. ม้า เรียก สะวลาหก (แซะห เวียะเลี่ยห็อก) ม้าพลาหก
วรณ (เวือร์ณะ) ดู วณณ	วลี (เวียะลี) ที่เหยียวน รอยพับ รอยย่น ที่หน้าผาก (กำไว้ในภาพักกลอน)
วรมัน (เวือร์มัน) เกราะ เสื้อเกราะ ชย วรมัน (เจียะเยียะเวือร์มัน) พระนาม พระราชเชมรในสมัยนครธม เช่น พระบาทชยวรมันที่ ๓ (เพรียะหับบาท เจียะเยียะเวือร์มันต์ปำเบีย)พระบาท ชยวรมัน ที่ ๗	วลิมุข (เวียะลิมุข) ดิง (กำไว้ในภาพักกลอน) वल्लभा (เวือล์เลี่ยะเพียะ) สนิทสนม เป็น ที่รัก วลลภมิตต (เวือล์เลี่ยะเพียะ มิต) เพื่อนรักใคร่สนิทสนม
วล (วีวล) วน เช่น ทักวล (ตักวีวล) น้ำวน ขยลวล (คฺยือลวีวล) ลมหมุน กัณทวล (กัวมันตวีวล) ความกึกกวน เวียน ปราชญาวล (ปราชญาวีวล)	वल्लभा (เวือล์เลี่ยะเพียะ) ภรรยา ภรรยาที่ สามีรักใคร่ วลี (เวือล์) เถาวลย์ วลลิชาติ (เวือล์ล เจียต) หรือ วลลิชาติ (เวือล์ลเจียต) เถาวลย์ทั่วไป เช่น โบจวลลิเชวี่จณง (โบจเวือล์เทอจือมนอง) ถอนเถาวลย์ ทำเชือกผูก

วีส (วีส) เสีย ๆ เสียอย่างเสียงไล่สัตว์
ไว้นอกบ้านไปเป็นอัน กั้น วีสวีส ๆ
(โพธิ์วีส ๆ) เสียเฮ้ย ๆ แสร้งวีส ๆ
(แห้ววีส ๆ) ตะโกนเฮ้ย ๆ

วสนภูฐาน (เวียะสะนัคฐาน) ที่อยู่ บ้าน
ใช้ว่า วสนภูฐาน (เวียะสะนัคฐาน)
ก็ได้

วสนตลิลก, -ตลิกา (เวียะสันตะละกะ หรือ
ตะละกะ) ชื่อฉันทวสนตลิลก ซึ่งบาท
หนึ่งมี ๑๔ พยางค์ พยางค์ ๑, ๒, ๔, ๘,
๑๑, ๑๓, ๑๔ เป็นกรุ ที่เหลืออีก ๗
พยางค์เป็นลหุ

วสนตรภูว, -รตุว (เวียะซ็อนตะรวัโตว)
วสนตรภูว ฤๅไปไม่ผลิ ประมาณ ๒ เดือน
ตั้งแต่วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๔ ไปจนถึง
ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ รวมแล้ว ๕๙ วัน

วสละ, วสละ (เวียะซ็อล หรือ เวียะสะละ)
กนวรรณะศูทร คนกำเนิดต่ำ ถ้าเป็น
หญิง ใช้ วสละ (เวียะสะละ) แต่เป็น
กำหยาบ ไม่สมควรใช้

วสละติ (เวียะสะเวียดเตย หรือ เตย)
เทพบุตรมาร ผู้ทำให้ผู้อื่นปฏิบัติอยู่ใน
อำนาจของตน

วสุธา (เวียะสะเทีย) ดู พสุธา

วสุนธรา (เวียะสุนทเรีย) ดู พสุนธรา

วสุสกาล, วสุสสมัย (เวียะสสะกาล หรือ
เวียะสสไม) ฤๅฝน เวลาที่มีฝน

วสุสา (เวียะสสะ) ปี ฝน ฤๅฝน เช่น
กานวสุสา (กานเวียะสสะ) หรือ จามวสุสา
(จามเวียะสสะ) จามพรรษา แหววสุสา
(แหวเวียะสสะ) เดือนมีฝน (ตรงข้ามกับ
แขปราง (แขปราง) เดือนแล้งฝน)
จูลวสุสา (จูลเวียะสสะ) เข้าพรรษา
เจณวสุสา (เจณเวียะสสะ) ออกพรรษา
จันเจณวสุสา (จันเจณเวียะสสะ)
เวลาออกพรรษา ฎาจวสุสา (ฎาจเวียะส
สะ) ขาดพรรษา คือการที่พระภิกษุ
สามเณรออกไปอยู่นอกอาวาสจนล่วง
อรุณ เทียนวสุสา (เทียนเวียะสสะ)
เทียนพรรษา มวยวสุสา (มวยเวียะส
สะ) พรรษาหนึ่ง เช่น บั้วสบานมวย
วสุสา (บั้วสสบานมวยเวียะสสะ) บวช
ได้พรรษาหนึ่ง สัพทจันวสุสา (ซ็อม
บัตจันมนำเวียะสสะ) ผ้าที่ทากววย
พระภิกษุสามเณรที่จำพรรษา

วสุสานะ, วสุสานรภูว (เวียะสสะสานะ หรือ
เวียะสสะสานะรวัโตว) ฤๅฝน วสุสาน
กาล หรือ สมัย (เวียะสสะสานะกาล
หรือ สไม) ฤๅฝน เวลาที่มีฝน

วา (เวีย) มัน เช่น หามพวกเกมังกุโอ
วาเลงทัก (ฮามปวกเกมังกมออยเวีย
เลงตัก) ห้ามพวกเด็กไม่ให้มันเล่นน้ำ
กุนขญูวาณิ (โกนคญูมเวียซ็อ) ลูกฉัน

กับตัว อุณโณยอณเมว (โณโก
เวียยม์รวิกรมเวีย) ลู่วัวม้รวิงหาแม่
แม่ การงวาทูจจกรอกรณินอส
(การงเวียโตจจกรอกรณินอส)
กระสอบนั้น เบ็กรอกข้าวสารไม่หมด
กนิตวาล (กัวมน์ดเวียเวีย) ความ
คิดม้เงิน

ว่า (ว) ๑. หนู คำเรียกหรือพูดแก่เด็ก
เล็ก ๆ เช่น อว่า แองเทาณา (อวา
แองเตวินา) อ้ายหนู เอ็งไปไหน เมว่า
หุจปรอบนุโอยม้งบนตจ (เมวาหือ
ปรอ้อบหุหือออยม้งบ็อนเตจ) อีหนู
ยื่นผอบนั้นให้น้าหน่อย

๒. แว ๆ เสียงเด็กอ่อนร้อง

๓. คำใช้กับคำ วตต (เวียด) วัด
เป็น วตตว่า (เวียดวา) วัดวา เทา
วตตเทาว่า (เตวีเวียดเตวีวา) ไปวัด
ไปวา

วาก (เวียก) จำล้นคล้ายกับคลา พันเพื่อน
เลอะเลือน เช่น วากกนิต (เวียกกัวม
นิต) ความคิดพันเพื่อน วากสมุทร
(เวียกษุมารเตีย) สติเลอะเลือน วาก
ผดูว (เวียกโพธิ์วา) จำหนทางคล้าย
คล้ายคลา

วากจิริพสุร (เวียกะละเวียะ บั๊อะส หรือ
บั๊วะส) ผ้าเปลือกไม้ ผ้าทำด้วยป่าน

วากย (เวียก) นึกคำ โยทเว ประโยค
ประโยคที่มีความสมบูรณ์ วากยบริ
วตตน์ (เวียกกยะปะระเวียด) การ
แปล วากยสพท (เวียกกยะซัป) คำที่
เป็นศัพท์ คำที่ใช้ในวิชาหนึ่ง ๆ วากย
สมพทฐ (เวียกกยะซ็อมเบ้อ้น) การ
สัมพันธ์ของถ้อยคำ การร้อยกรองถ้อยคำ
วากยารมท (เวียกกยะรัมเพียะ) การ
ตั้งต้นประโยค คำขึ้นต้นประโยค ใ้แก่
ก็, แอ, ก็แอ, จ้แอแก็แอ....

วาง (เวียง) อ้อม อ้อมค้อม เช่น ผูลูวาง
(โพธิ์ลิวเวียง) ทางอ้อม กนิตวาง
(กัวมน์ดเวียง) ความคิดอ้อมค้อม
สมภู่วาง (ซ็อมเตียเวียง) ถ้อยคำอ้อม
ค้อม

ว่าง (วาง) วางอำนาจ แม่ ขยาย เช่น
ว่างอณาจ (วางอ้อมนาจ) วางอำนาจ
ว่างที (วางตี้) ขยายที่ ว่างสะภู (วาง
ซ็อมเตีย) คำพูดวางอำนาจ

ว่างมุข (วางมุข) พูตวางอำนาจหรือตักหน้า
เช่น ว่างมุขโอยฎาจ่มนาก์แอจ (วาง
มุขออยดัจเมนียักแอจ) พูตวางอำนาจ
ตักหน้าแข็ง

วางไว (เวียงเวีย) ฉลาดปราดเปรื่อง ว่องไว
ทั้งใช้ ปราชญ์วางไว (ปราชญ์เวียงเวีย)
ปัญญาว่องไว กนิตวางไว (กัวมน์ด

เวียงเวีย) ความคิดปราชญ์เปื่อง
 มนุสสวางไว (มนุสส์เวียงเวีย) คน
 ฉลาดว่องไว
 วาจ (เวียจ) เกลี้ยงให้เสมอ เช่น วาจสุรว
 (เวียจโซรว) เกลี้ยงข้าว วาจกราบ
 สณฺณฏ (เวียจเกร้อบซ็อนแดก) เกลี้ยง
 เม็ดถั่ว วาจวี (เวียจวี) หรือ วีวาช
 (วีเวียจ) เกลี้ยงไปเกลี้ยงมา
 วาจก (เวียจกะ หรือ เวียจอก) คนพูด
 คนบอก วาจก ในไวยากรณ์
 วาจา (เวียจา) ถ้อยคำ วาจกมฺม (เวียจา
 กัม) การกระทำด้วยวาจา วาจานุรักขี
 (เวียจานุรักเคีย) ผู้รักษาวาจา วาจา
 เปยฺยภาพ (เวียจาไปยะเพียบ) การ
 พูดจาด้วยถ้อยคำอ่อนหวาน บัยวาช
 (เปยะเวียจา) ถ้อยคำอ่อนหวาน ผรุส
 วาจา (พระสุระเวียจา) ถ้อยคำหยาบ
 หาย สณฺหวาจา (ซ็อนหะเวียจา) ถ้อย
 คำไพเราะนมนวล สปฺปฺริสวาจา (ซัป
 ปะระสะเวียจา) หรือ สภฺมิวาจา
 (ซัปพิเวียจา) ถ้อยคำของคนซื่อตรง
 ถ้อยคำของคนดี สุภาสิตวาจา (โสะ
 เพียสะตะเวียจา) วาจาถูกต้องดีงาม
 วาจาละ (เวียจาละ) คนช่างพูด คนพูดพล่อย
 ใช้ มนุสสวาจาละ (มนุสส์เวียจาละ)
 วาจาสิลิกฺกุ (เวียจาสะเล็ด) การเติมคำ

แบบคำซ้อนให้ฟังสะดวก อ่านสะดวก
 เรียก พุชฺชนสิลิกฺกุ (เพียชฺญเจียะ
 เนียะสะเล็ด) ก็ได้ เช่น ตฺริมแตบิ
 ขบฺบุนโณ (เตริมแตเบียขบฺปนนะท)
 เพียงแต่ ๓ คนเท่านั้น ก็เติมเป็น พิ
 บับ (ปิรเบียขบ) ๒-๓ คน ก็เพิ่ม
 เป็นต้น

วาขินี, วาขี (เวียจินี หรือ เวียจี) ดู พาช

วาณวาร (เวียนะเวียเวียะ หรือ เวียร์)
 เสือเกราะ เครื่องป้องกันอาวุธมีลูกศร
 เป็นต้น

วาณิพ (เวียนิจ) ดู พานิข

วาณิชฺช, วาณิชฺย (เวียนิจ) ดู พานิชฺช,
 พานิชฺย

วาณี (เวียนี) ถ้อยคำ ภาษา หญิงผู้มีถ้อยคำ
 อ่อนไพเราะ นางศรีสวัสดิ์

วาท (เวียต) ๑. แม่ ขยาย ทำให้ใหญ่
 ขยายอำนาจ เช่น วาตฺถิ (เวียตเตีย)
 ขยายที่ดิน วาตฺถิ (เวียตติ) ขยายที่
 วาตมฺข (เวียตมฺข) ขยายหน้าที่ วาต
 ธาร (เวียตเจียร์) ขยายงาน วาตอํนาจ
 (เวียตอ้อมนาจ) ขยายอำนาจ

๒. วาตเรือ ใช้ วาตทุกจูล (เวียต
 ตุกโจล) วาตเรือเข้า

วาท (เวียตะ) ลม ขากาก ลมในสวนพริก
 กาย วาตคฺลุม (เวียตะกุล) ลมพายุ

หม่น ที่เรียกลมหัวค่ำ **วาทปฤส**
(เวียตะบักเซีย) นกนางแอ่น **วาทบาน**
(เวียตะบาน) หน้าต่าง **วาทพัรุต**
(เวียตะเบอร์) ลมกับฝน ลมผสมฝน
วาทพาธิ, วาทโรค (เวียตะเพียทิ
หรือ เวียตะโรค) หรือ **วาทพาธ** (เวีย
คาบียด) โรคลม **วาทมณฑลิกา**
(เวียตะเมื่อนเตยะลิกา) ลมพายุหม่น
วาทมูรุต (เวียตะมูริก) อีเก้ง **วาทเวก**
(เวียตะเวก) กำลังลม

วาท (เวียด) ๑. วัด ทวัด ทวด เหยียง เช่น
วาทสนทง (เวียดซ็อนตง) วัดเบิก
วาทไญอรพาท (เวียดไญอรุมเบียด)
ทวดทวยไม้เรียว **วาทวาท** (ไวเวียด)
วัดเหยียง **วาทมวยเซ็ง** (เวียดมวยเจ็ง)
เหยียงเท้าไปทีหนึ่ง

๒. ขวึก เช่นเดียวกับ **วัช คุรปวาท**
(คุรเบียเวียด) คุวยขวึก คุ วัช

๓. ที่วัดขึ้นได้ เช่น **สนทงวาท**
(ซ็อนตงเวียด) เบิกวัดขึ้น **อนทาก**
วาท (อ็อนเตียกเวียด) บ่วงแร้ววัดขึ้น

วาทูล (เวียดูล) เสียจรัท บ้า

วาท, วาหะ (เวียต, เวียเตยะ) ถ้อยคำ
คำพูด **วาทปปฏิวาท** (เวียเตียบปะ
จะเวียต) หรือ **วาทปฤติวาท** (เวีย
เจียปะระตะเวียต) การเถียงกันไปมา

วาทยุท (เวียเตียยุต) การโต้เถียง
เอาชนะกันทั้งสองฝ่าย **วาทานุวาท**
(เวียเตียนเวียต) การบอกให้ทำตาม ๆ
กัน (คำใช้ในกาพย์กลอน)

วาทาห, วาทาหุ (เวียคอาค) ตั้งทัพ
เริ่มต้นพุดก่อนคนอื่น เพื่อเอาหน้าเอา
อำนาจเอาประโยชน์ เช่น **ขุญอิตวาท**
อาทียกอวูเท (คุญเอ็ดเวียคอาตียวก
เอวียเต) ฉันไม่เริ่มต้นพุดเพื่อเอา
อะไรหรอก

วาทิ (เวียตี) ผู้พุด ผู้โต้เถียง ถ้าเป็นหญิง
ใช้ **วาทินี** (เวียตินี)

วาทษณท (เวียคเทียยะเพี้ยน) เครื่อง
ดนตรี เครื่องดนตรีวงหนึ่ง

วานะ (เวียเนยะ) เครื่องร้อยรัด ตันหา
(นิ + วาน = นิพพาน หมายถึง ปราศ
จากเครื่องร้อยรัด)

วานร (เวียนัวร์) กู พานร

วานสูย (วันชย) ผักชี เช่น **ห่านวันสูย**
ชรกตุรัสสร (ฮันวันชยจรัทเดรีย
ซงอร์) หันผักชีจัมปลาต้ม (จากคำจีน
อวานสูย หรือ **อวนสูย**)

วานี (เวียบ) อัง ขยายคำ ชุณ (ห้วน)
หนัก เช่น **อมแรกชุณนัวบ** (อ้อม
แรกห้วนเวียบ) หาบหนักอึ้ง

วาน (วัน) ๑. มับ หมับ เสียเง้งหรือตบ

เช่น **ตรีโลฏฐรณากันยวาท** (เตรียมใจ
ครอบกัณยวาท) ปลาทะโลงับเหยื่อมัน

๒. ทันทึ ปุบปับ เช่น **จาบขังวาท**
(จับจ้วงจ้องวาท) จับไข้ปุบปับ

วาม (เวียเมีย) กระจก บึง (คำใช้ในกาพย์
กลอน)

วามล (เวียเมียล) จอมปลวก (คำใช้
ในกาพย์กลอน)

วาม (เวีย หรือ ไว) ๑. ที่ ตอก เช่น
วามโยธรพาท (ไวโดยธรมเบียด) ที่
ตักไม้เรียว **วามนวกุบง** (ไวมว
ด้อมมอ) ที่ช่วยกระบอง ๑ ที่ **วาม**
สกรร (ไวขกักรม) ที่กลองใหญ่
วามรคาง (ไวรวเกียง) ที่ระฆัง **วามลง**
(ไวกลง) ที่ฆ้อง **วามเสกอุณินแบก**
(ไวขักเกตุยมินแบก) ที่ความไม่แตก
วามโกลทนิญ (ไวโกลตนิญ) ที่ราคา
สิ้นค่า **วามกองทัพอจามิต** (ไวกอง
เตอับบัจจามิต) ที่กองทัพอจามิต **วาม**
ขกสรุก (ไวยวขรูก) ที่เอาบ้านเมือง
วามแกลกโกล (ไวแตกโกล) ที่ตะปู
หรือตอกตะปู **วาม** (ไวคอม) ที่ตอก
ชำแล้วชำเล่า **วาม** (ไวคอม
จ้อมเทียก) ตอกและกระทุบชำแล้ว
ชำเล่า โดยปริยาย **วามกนุญแกลน**
(ไวกอนญพูน) ที่ทางท่า หมายถึง

บอกใบ้ด้วยสายตา **วามจุงสนธิ** (ไวจ
ซอมเคีย) ที่ท้ายคำ หมายถึง ที่คำท้าย
ด้วยเลขนัย (คำโบราณ) **วามทักกมจาย**
ตรี (ไวตักกอมจายเตรียม) ที่น้ำไล่ปลา
ให้กระจาย หมายถึง เตือตร้อนกระจัด
กระจายแยกย้ายจากกัน **วามทางพุดทัก**
บแบก (ไวเบียงพุดทักบ้อมแบก)
ที่ไหลปลาร้าให้แตก หรือ **วามบแบกทาง**
พุดทักบ้อมแบก (ไวบ้อมแบกเบียง
พุดทักบ้อมแบก) ที่ไหลปลาร้าของ
ตัวเองให้แตก หมายถึง ขยายความลับ
ในบ้านหรือในกลุ่มของตัวให้รู้กันแพร่
ไปให้เสื่อมเสียชื่อเสียง

๒. ต้นไม้ชนิดหนึ่ง เนื้อไม้สีขาว
อมแดง ลูกเล็ก ๆ เวลาสุกสีแดงกินได้

วามทนต์, วามณท (ไวเยยะเตอิน, ไว
เยยะเพอิน) ที่ทอยผ้า

วาม (เวีย) พายุ **วามเทพ** (เวียเทพ)
เทวตาผู้บันดาลให้เกิดลมพายุ **วามบด**
(เวียบด) ทางลม **วามผล** (เวีย
พ้อด) ลูกเห็บ **วามกุด** (เวียกุด) ที่กิน
ผู้กินแต่ลม ที่กินลมเป็นอาหาร ชื่อ
ยักษ์ในรามเกียรติ์ **วามโรสา** (เวียโร
สา) เวลากลางคืน **วามเวก** (เวียเวก)
กำลังลม **วามสับ** (เวียสับ) ที่มีลม
เบียดเข้า ไหลเข้า

วโย (เวียโย) ลม วโยธาตุ (เวียโย
เทียค) ธาตุลม

วาร (เวียร์) เลื่อย ไม้ คลาน เช่น กุนตอ
เท็บเจาะวาร (โกนโตจเต็บเจาะเวียร์)
เต็กเล็กเพ็ญรู้จักคลาน สุรโมจวารรสา
(ชรูโมจเวียร์ร้าว) มกไต่เบา ๆ
มุลูวารตามชนล่ง (มุลูเวียร์ตามจวน
ลิ่ง) พลุทอดยอกตามไม้ค้ำ

วาระ (เวียเรยะ) ๑. วาระ วัน (ในสัปดาห์)
เวลา โอกาส เช่น กุนงวาระเนะ
(คุนงเวียเรยะนะ) ในวาระนี้ ใน
โอกาสนี้

๒. การป้องกัน การปิด กวณัน
กัน

วารเิง (เวียร์เิง) โดยปริยายหมายความว่า
ล้มราบไปกับดิน เช่น สุรววารเิง
(โซรวเวียร์เิง) ต้นข้าวล้มราบลงกับดิน

วารานสี (เวียเรียนะเซีย) ชู พารานสี

วาริ (เวียร์) น้ำ วาริครุภ (เวียร์เกือร์)
หรือ วาริทร (เวียร์ทัวร์) เมฆ วาริ
โคจร (เวียร์โคจอร์) หรือ วาริจร (เวีย
ริจอร์) สัตว์น้ำ ปลา วาริพินทุ (เวีย
ริพินทุ) หยกน้ำ วาริยนตฺร (เวียร์ยันท)
เครื่องสูบน้ำ วาริยาน (เวียร์เยียน)
หรือ วาริธ (เวียร์ริวด) นาวา เรือ
กลิ้งน้ำ

วารุณี (เวียร์นึ) เหล้า

วารณวากุข (เวียเรนะเวียก) ถ้อยคำซ้ำ ๆ

วำโรง (วาโรง) ลาโรง เช่น โลชนวำโรง
(โลคนวาโรง) ละครลาโรง

วาล (เวียล) ท่ง เช่น วาลแสร (เวียล
แสร) ท่งนา ฎากอี่วันโจลกณฎาล
วาล (ดักเอียวันโจลกอนตาลเวียล)

วางของท่งไวกลางท่ง วาลกาล (เวียล
กาล) ท่งราบลง วาลวง (เวียลวง)
ท่งหรือสถานที่เป็นวงกลมสำหรับแข่งม้า
วาลขุลวน (เวียลคุลวน) โดยปริยาย
หมายความว่า ไม่มีที่พึ่งที่พำนัก

วาละ (เวียเลยะ) ผม เส้นผม ขนสัตว์
ขนหางสัตว์บางประเภท อย่างใด มี
จามรีเป็นต้น วาลกมุพล (เวียเลยะ
กัมปูล) หรือ วาลพสุตร (เวียเลยะ
เปอะส) ผ้านสัตว์ วาลวั้น (เวีย
เลยะวี้เจียะนี้) พัดขนนก แฉ้ วาล
เวธิ (เวียเลยะเวธิ) คานึงใต้แม่
แม่เส้นผมเส้นเดียวก็ยิ่งผูกได้

วาล (เวียล) ทวง เช่น วาลสุรว (เวียล
โซรว) ทวงข้าว สรเสรวาลันนทาต์
(ซอร์เซรวีลันบ่อนเตียด) เขื่อน
บันทักให้เสมอกันกับแบบเดิม วาลพุริก
(เวียลพุริก) ตลอดจน จนรุ่งเช้า
ทันยี่รุ่ง วาลอุจ (เวียลอุย)

วามวากก็ตั้งจนกว่าเห็นเต็ม ๆ จิตเห็น

เห็น (ดู วาส) วาลวาล (เว้อลเวียล)
เต็มที เช่น กุหลาววาล (โกะฮ็อก
เว้อลเวียล) โกหกเต็มที

วาล (วัล) หวือ เสียงขว้างสิ่งทีมนได้ เช่น
โจลวาล (โจลวัล) เขวี้ยงหวือ วาลุก
(วัลกุก) เหวี่ยงหวือ ไปตกหรือกระทบ
ให้ได้ยินเสียงกึก

วาลมิก (เวียลมีก) ดู วาลมิกะ หรือ วาลมิก
วาลิส (วาลิส) หีบเล็ก ๆ เบา ๆ ทำด้วย
หนังหรือผ้าหนา ๆ เช่น วาลิสแซบ
(วาลิสแซบ) หีบหนัง

วาลุกเจติย (เวียลกะเจติย) ดู พาลุกเจติย

วาลุกา (เวียลุกา) ดู พาลุกา

วาลมิกะ, วาลมิก (เวียลมีกะ หรือ เวียล
มีก) กวีผู้แต่งเรื่องรามายณะเป็นภาษา
สันสกฤต

วาว (เวียว) พังผืด เช่น วาวโค (เวียวโก)
พังผืดวัว

วาส (เวียะส) ๑. วาด เช่น วาสกบาช
(เวียะสกบาช) วาดลาย กุรวาส (กุ
เวียะส) เขียนวาด วาสวง (เวียะส
วง) วาดวง วาสไญ (เวียะสไค)
วาดแขน วาสเขิง (เวียะสเคิง) วาดขา
วาสกนิต (เวียะสกนิต) วาดความ
คิด วาสวาง (เวียะสเวียง) พุดหลบ ๆ

ค่อย ๆ ใช้ นิทาสวาสวาง (นิเทีย
เวียะสเวียง) บัญเจียสวาสวาง (บัญญัติ
เจียะสเวียะสเวียง) หลีกเลียงเบี่ยงบ้าย
พุดอ้อมค้อม สมณูวาสวาง (ซ้อมเตีย
เวียะสเวียง) คำพุดหลบเลี่ยง วาสสมณู
(เวียะสซ้อมเตีย) เลี่ยงคำพุด วาสสม
ณูเพิงขุพสฎจเมฆ (เวียะสซ้อมเตีย
เลิขุบะสโตจเมก) วาดถ้อยคำขึ้นสูง
เหมือนเมฆ วาสเพิง (เวียะสเคิง)
ตั้งต้นพุดขึ้น

๒. ผ่า แหวะ เช่น วาสโพะ
(เวียะสบะห์) ผ่าท้อง

วาส (วะส) เสียงที่ร้องตะเบ็งเต็มเสียง เช่น
ภาวาส ๆ (ลือวะส ๆ) ได้ยินเสียง
ร้องโวกั๊ก ๆ ภาษาคู่แสร้งว่าส ๆ
(ลือเมือดแซรวะส ๆ) ได้ยินปากร้อง
ตะเบ็งโวกั๊ก ๆ

วาส (เวือะส) วัด เช่น วาสฎี (เวือะส
เตีย) วัดดิน วาสททั้งบญโญ
(เวือะสตัวตั้งบือนโjoy) วัดความกว้าง
ความยาว วาสกมพส (เวือะสกอม
บะส) วัดส่วนสูง วาสพริก (เวือะส
พริก) คินยังรุ่ง วาสแวง (เวือะสแวง)
วัดความยาว วัดให้รู้ทุกอย่าง วาส
ลุดาจ (เวือะสเล็ย) วันยังค่ำ

วสนภูฐาน (เวียสะนัดถาน) ที่อยู่ บ้าน
เรือน ภูมิลำเนา ใช้ว่า วสนภูฐาน ก็ได้

วสนา (เวียสะนา) ความประพฤติก่อบรม
สั่งสมมา เช่น มนุสฺสมานวสนาขุส
กนา (มนุสฺเมียนเวียชนะนาโคสะ
เคมฺมีย) คนมีความประพฤติก่อบรมสั่งสม
มาผิดกัน วสนา เช่น มานวสนาลอ
(เมียนเวียชนะนาละออ) มีวสนาคือ
วสนาอากรุก (เวียชนะนาอากรอะก)
วสนาไม่ดี

วสธ, วสธะ (เวียซอร์ หรือ เวียซะระห์)
วัน เวลากลางวัน วสธสงกะ (เวีย
สะระซ้องเกียะห์) เวลาพระอาทิตย์ขึ้น

วาสิต (เวียเส็ด) ที่อบให้มีกลิ่นหอม สิ่ง
อบหอม วาสิตจิตต (เวียเส็ดตะเจ็ด)
จิตที่อบรมสั่งสมความดีหรือความชั่ว
วาสิตกณฺหา (เวียเส็ดตะเพี้ยน) เครื่อง
อบ จิตตทพฺพาสิต (เจ็ดตูปเบียเส็ด)
จิตที่อบรมมาไม่ดี

วาสุกี, วาสุกี (เวียโสะเกีย หรือ เวียโสะ
เกีย) พระยานาค ดู พาสุกี

วาสุเทพ (เวียโสะเตบ) พระนารายณ์

วาหินี (เวียเหะนี) กองทัพบก ตามที่กำหนด
ไว้ในสมัยโบราณ กองทัพวาหินีหนึ่ง
ที่เรียก กองทัพมวยวาหินี (กองเตี้ย

มวยเวียเหะนี) มีช้าง ๘๐๐ รถมหรือ
เกวียนบรรทุก ๘๐๐ ม้าเวลาทัพวิ่งเข้า
ฆ่า ๒๔๓ ทหารราบ ๔๐๕ นายหลังจาก
จัดแบบใดให้ต่อสู้กันเข้าศึกได้พอ ก็เรียก
กองทัพวาหินี ได้

วพสฺสว (เวียละสัด) สัตว์ร้าย เช่น ขุลา
(คลา) เสือ สี่หะ (เซหะ) ราชสีห์ กับ
พล (บวะส) งู วลา

วิกติ, วิกติ (วิกะตะ หรือ วิกัด) การทำให้
มีลักษณะต่าง ๆ สิ่งที่แตกต่างกัน แบบ
อย่าง เครื่อง เช่น ทนตวิกติ (เตียน
ตะวิกัด) ของที่ทำด้วยงาช้าง บบผวิ
กติ (บบผะวิกัด) ดอกไม้ต่าง ๆ ที่
เอามาใส่ผสมกันทำให้ลวกลายเด่น มา
ลาวิกติ (เมียเลียววิกัด) ดอกไม้ที่ร้อย
กรรงต่าง ๆ กิหิวิกติ (กิเหะวิกัด)
ของใช้ของฤดูหัด (ตรงข้ามกับ สงฺฆิก
(ซ้องกิกะ))

วิกตฺตนะ, วิกตฺตา (วิกัดตะนะ หรือ วิกัดถา)
การพูดอวด คำอวดอ้าง การพูดยกยอ
เช่น วิกตฺตาบญฺโจร (วิกัดถาบุญโจร)
คำพูดอวดอ้างยกยอ

วิกปฺป (วิกัปปะ หรือ วิกัปป) พิจารณา กำ
หนดไว้ บอก พรรณนา ตกแต่ง นึก
สงสัย ฝาก เช่น วิกปฺปจิวร (วิกัปปะ
เจียวอร์) ฝากจิวรไว้กับคนอื่น เช่น

ภิกขุวิกปโลติเรกจิวรทุกนิงภิกขุผอง
 ภูนา (พิกโฆวิกัปะอะเตะเรกะเจีย
 วอรัตทุกนิงพิกโฆผองเคุณีย) ภิกขุวิกั
 (ผาก) จีวรที่เกินไปไว้กับภิกษุด้วยกัน

วิกปสนุฐาน (วิกัปะซ็อนเทียน) สันฐาน
 ที่แสดงความสงสัยหรือให้เลือกเอา ได้
 แก่คำ ฤา (รือ) ฤากิ (รือกั) หรือก็
 ฤาธา (รือทา) หรือว่า พุโนะ (ปุม
 นะห์) มิฉะนั้น ไม่เช่นนั้น เป็พุโนะ
 (เขอปุมนะห์) ถ้าไม่เช่นนั้น พุโนะ
 โสต (ปุมนะห์โสต) หรือมิฉะนั้น

วิกล (วิกะละ หรือ วิก็อล) ที่ขาด พิกการ
 ไม่ครบถ้วน เช่น มนุสสวิกล (มนุส
 วิก็อล) กณพิกการ วิกลแกนกมุขาง
 (วิก็อลเพนกมุขาง) ตาเสียข้างหนึ่ง
 วิกลจกขุ (วิก็อลจกโฆะ) หรือ จกขุ
 วิกล (จกโฆะวิก็อล) ตามอด วิกล
 จริต (วิก็อลจะเร็ด) เสียจริต บ้า

วิกสิต (วิกะเสะตะ หรือ วิกะเส็ด) ที่บาน
 วิกสิตจิตต (วิกะเสะตะเจ็ด) ใจเบิก
 บาน วิกสิตนบุผา (วิกะเสะตะบบผา)
 ดอกไม้บาน

วิการ (วิการ์) ที่ผิดปรกติ เปลี่ยนรูป แปร
 ปรวนจากปรกติ ผิดธรรมดา เช่น
 วิการูป (วิการะรูป) รูปพิการผิดปรกติ
 ภายวิการ (ภายะวิการ์) การที่ร่างกาย

แปรปรวน การขยับเขยื้อนกระดูกกระ-
 ดิกร่างกาย มีการยกมือยกเท้าเป็นต้น

วิกาล (วิกาล) ผิดเวลา เวลาวิกาล (เวเลีย
 วิกาล) ตามวินัยพุทธศาสนาถือเป็น
 เวลาที่พระอาทิตย์บ่าย ไปจนถึงตะวันตก
 วิกาลโกชน (วิกาละโพเจียะเนียะ
 หรือ โพจีวน) การฉันอาหารในเวลา
 วิกาล (เฉพาะพระภิกษุในพุทธศาสนา)

วิกัรม (วิกัร็อม) การก้าวไป การเดิน ทาง
 แบบอย่าง อำนาจ ชัยชนะ

วิกุราน (วิกุราน) ที่กล้าหาญ อดอาจ ไม่
 กลัวเกรง วิกุรานตะยุทฺธ (วิกุรานตะ
 ยุท) หรือ วิกุรานตสฺสกุราม (วิกุราน
 ตะซ็องเคฺรียม) การรบอย่างรุนแรง

วิกุลห, วิกุลหะ (วิกเกียะหะ) วิเคราะห์ การ
 จำแนกเป็นส่วน ๆ รูป รูปร่าง ความ
 เข้าใจ การโต้เถียงเอาชนะ การทะเลาะ

วิโคระ (วิกัระห์) วิเคราะห์ การแยกให้เห็น
 ความหมายของศัพท์เช่นเดียวกับ วิกุลห

วิมฺเนส, วิมฺเนสฺวระ (วิกุเนะสฺ หรือ วิกุ
 เนะสฺเวียะเรียะ) พระวิมเนสวร์ พระ
 คเนศ เรียก กลายเป็น พระกมุเนส
 (เพฺรียะห์เพียกเคียะเนะสฺ) ก็มี)

วิงฺสุง (วิงฺสุง) มีตมณ พันเพื่อน หลง เช่น
 วิงฺสุงกิตอวุพฺเพณฺญ (วิงฺสุงกิตเอฺวียปุม
 เณฺญ) มีตมณกิตอะไรไม่ออก คณิต

วิงสูง (กัณฐิกวิงสูง) ความกึกกัมถมน
สมุทรวิงสูง (สมุทรวิงสูง) ความ
 จำพันเพื่อน **มนุสสวิงสูง** (มนุสสวิง
 สูง) คนสติพันเพื่อน
วิจ (วิจ) เม้มริม เช่น **วิจมาตฺชาล** (วิ
 เป้อตเจียล) เม้มริมปากแท้ **วิจน-**
เทล (วิจกอนเทล) เม้มริมเสื้อ โดย
 ปริยาย **วิจจิตฺต** (วิจเจ็ด) กลับใจไป
 หาทางชั่ว ใช้ **จิตฺตวิจ** (เจ็ดตะวิจ)
 ก็ได้
วิจ ๆ (วิจ ๆ) สะบัดพลั่ว ใช้ **รวิจ** ก็ได้
 เช่น โลกีกนกนุทรวิจ ๆ (โกบ็อกกอน
 ตุรววิจ ๆ) วัวโบกทางไปมา
วิจกฺขณ, วิจกฺสณ (วิจกฺษณะ หรือ วิจก
 ษณะ) ที่เห็นชัด รู้ชัด ฉลาดว่องไว
 เช่น **วิจกฺขณบุรส** (วิจกฺษณะโบะ
 ระส) นักปราชญ์ **วิจกฺขณปญฺญา**
 (วิจกฺษณปญฺญา) ปัญญาความเฉลียว
 ฉลาด
วิจนฺทร (วิจัน) ที่ไม่มีพระจันทร์ ตั้งใช้
ราตรวิจนฺทร (เรียเตระวิจัน) ราตรี
 ไม่มีพระจันทร์
วิจย, วิจย (วิจยะ หรือ วิจ) การพิจารณา
 การเลือกเฟ้น การตรัสกรอง เช่น
วิจยทาน (วิจยะเตียน) ทานที่ให้ช่วย
 การพิจารณา **วิจยเหตุ** (วิจยะเหตุ)

หรือ **วิจยการณ** (วิจยะการ) เหตุที่
 พิจารณาเห็น
วิจล (วิจ็ล) ที่เคลื่อนไปมา ที่สั่นไหวดิ๊ก ๆ
 วุ่นวาย บั่นป่วน ตกใจกลัว ใช้ **จิตฺต**
วิจล (เจ็ดวิจ็ล) ใจวุ่นวาย
วิจลาจล (วิจละจ็ล) ที่วุ่นวายหนัก บั่น
 ป่วนมาก
วิจาร (วิจาร์) การพิจารณา การตรวจตรา
วิจารปญฺญา (วิจาระปญฺญา) ปัญญา
 ที่เกิดเพราะการพิจารณา **วิจารณ**
 (วิจาร์) ก็เช่นเดียวกัน
วิจิกิจฉา (วิเจะเก็ฉา) ความสงสัย ข้องใจ
วิจิกิจฉาสมปยุตฺต (วิเจะเก็ฉาข่มปะ
 ยุต) จิตที่ประกอบด้วยวิจิกิจฉา
วิจิตร (วิเจ็ด) ดู **พิจิตร**
วิจินฺตา (วิเจ็นตา หรือ วิเจ็นตา) การเฝ้า
 เห็นไปต่าง ๆ (คำใช้ในกาพย์กลอน)
วิจฺฉาย (วิจฺฉาย) ที่ปราศจากเงา ไม่มีแสง
วิจฺฉิก (วิจฉะกะ) แฉ่งป่อง เบิกน
 พกศิกายน
วิษย, วิษย (วิเจียะเยียะ หรือ วิเจีย) การ
 ชนอย่างวิเศษ **วิษยปฏาก** (วิเจียะ
 เยียะปะดาก) ธงชัย ธงรบ **วิษยภูมิ**
 (วิเจียะเยียะพุม) สถานที่มีชัยชนะ
 ที่ชนะศึก **วิษยเกร** (วิเจียะเยียะเพรี)
 กลองที่ตีให้รู้ว่ามีชัยชนะแก่ข้าศึกแล้ว

วิชาต (วิเจียต) ที่เกิดแล้ว ที่เกิดมา **วิชาต**
มาตา (วิเจียตะเมียดา) แม่บังเกิดเกล้า
สวิชาต (โสะวิเจียต) ที่เกิดมาดี
วิชาตัย (วิเจียตัยยะ หรือ วิเจียตัย) ที่มี
 ชาติต่าง ๆ กัน เช่น **มนุสสวิชาตัย**
 (มนุสส์วิเจียตัยยะ) คนที่มีเชื้อชาติ
 ต่าง ๆ กัน ที่มีแบบต่าง ๆ กัน เช่น
รบสวิชาตัย (รวัปะอะสวิเจียตัยยะ)
 ของแบบต่าง ๆ

วิชขมาน (วิคเจียะเมียน) ที่กำลังมีอยู่ เช่น
จบาวิชขมาน (จบั๊บวิคเจียะเมียน)
 หรือ **วิชขมานปุปฺพญุตติ** (วิคเจียะ
 เมียนปั๊บญุตติ) ข้อบัญญัติที่กำลังใช้
 อยู่ ยังไม่ทันได้ยกเลิก (คำใช้ในกาพย์
 กลอน)

วิชา, วิทยา (วิคเจีย หรือ วิคเทีย) ความ
 รู้ เวทมนต์ คาถาอาคม เช่น **วิชาเลข**
 (วิคเจียเลข) วิชาเลข **วิชาเพท**
 (วิคเจียเป็ด) วิชาแพทย์ **วิชากร**
 (วิคเจียกอร์) , **วิทยากร** (วิคเทีย
 กอร์) ผู้รู้ **วิชากร** , **วิทยาการ**
 (วิคเจียการ์ , วิคเทียการ์) ผู้รู้ มนต์
วิชากร (วิคเจียเกียะรุ) หรือ **วิทยา-**
กร (วิคเทียกร) ครูผู้สอนวิชา **วิชา**
การ (วิคเจียเกียร์) หรือ **วิทยาการ**
 (วิคเทียเกียร์) โรงเรียน **วิชาทาน**
 (วิคเจียเตียน) หรือ **วิทยาทาน** (วิค

เทียเตียน) การให้ความรู้ การสอน
 วิชา **วิชาลาภ** (วิคเจียเลียบ) หรือ
วิชาลาภ (วิคเทียเลียบ) การได้วิชา
 การสำเร็จความรู้ **วิชาลัษ** (วิคเจีย
 เลีย) หรือ **วิชาลัษ** (วิคเทียเลีย)
 โรงเรียน **วิชาสาสตร** (วิคเทีย
 ซะส) ตำราวิชาต่าง ๆ วิชาวิทยาศาสตร์

วิชขุ, วิชยุ, วิชยุต (วิคจุ, วิคทยุ, วิคทยุต)
 ฟ้าแลบ

วิชขุตา, วิชขุตา (วิคจุตา หรือ วิคจุเลียะ
 ตา) สายฟ้าแลบ

วิญ (วิญ) อีก คั้น ดีกว่า ที่เก่า เหมือนเดิม
 เช่น **ตรพเทาวิญ** (ตรอถ็อบเตวิวิญ)
 กลับไปอีก **มกวิญ** (โมกวิญ) มาที่เก่า
โอยวิญ (ออยวิญ) คั้นให้ **ชกเนะวิญ**
 (ยวกน๊ะหวิญ) เอาที่ดีกว่า เอาที่เถอะ
เทตามผลวขางเณะวิญ (เตวิตาม
 โฬลวคางน๊ะหวิญ) ไปตามทางข้างนี้
 ดีกว่า **วิญเทียต** (วิญเตียต) อีกครั้ง
มวยวิญเทียต (มวยวิญเตียต) อีกครั้ง
 หนึ่ง **มวยวิญโสต** (มวยวิญโสต)
 นอกจากนั้น **เทาวิญเทามก** (เตวิวิญ
 เตวิโมก) กลับไปกลับมา

วิญญตติ (วิญญัตตะเต หรือ วิญญัตติ) การขอ
 การร้องขอ การแถลงการณ์ **วิญญต-**
ติกา (วิญญัตตะเตกะทา) คำร้องขอ

คำแถลงการณ์

วิญญาณ (วิญญเญียน) วิญญาณ **บาทวิญญาณ** (บัตวิญญเญียน) หรือ **รลตวิญญาณ** (รัลลวตวิญญเญียน) ตับจิต ตับวิญญาณ เช่น **กัยสุตตขลังเสถรบาทวิญญาณ** (เพียโซลิตคฺลลังเสตธอร์บัตวิญญเญียน) กลัวหล่นอย่างรุนแรงแทบจะตับจิต **วิญญาณกทรพฺพ**(วิญญเญียนนะกะเตริอับ) วิญญาณกทรพฺพ ทรพฺพมีวิญญาณ ได้แก่ โค กระบือ ช้าง ม้า ฯลฯ

วิญญาปนบตร (วิญญเญียนปะนะบัต) ในประกาศนียบัตร เช่น **วิญญาปนบตรปฐมสิกฺสา** (วิญญเญียนปะนะบัตปะละมะเชกฺขา) ในประกาศนียบัตรประถมศีกษา

วิญญู (วิญญู) ผู้รู้เหล่าต่าง ๆ นักปราชญ์
วิตกก (วิตักกะ หรือ วิตฺตอก) ความคิด เช่น **มานวิตกก** (เมียนวิตฺตอก) มีความคิด มีความตรึกตรอง **วิตกกจริต** (วิตักกะจะเร็ด) วิตกจริต ที่มีความคิดมาก เป็นจริต เช่น **มนุสฺสวิตกกจริต** (มนุสฺสวิตักกะจะเร็ด) คนมีวิตกจริต คนมีความคิดสับสน

วิตถาร (วิตถาระ หรือ วิตถาร์) กว้างขวาง
พิตถาร **วิตถารนัย** (วิตถาระนัย) นัยกว้างขวาง ความหมายกว้างขวาง

วิทู (วิทู) ผู้รู้ นักปราชญ์

วิเทศ (วิเตะสฺ) ต่างประเทศ **วิเทศชะ** (วิเตสะเจียะ) หรือ **วิเทศชาต** (วิเตสะเจียด) ที่เกิดต่างประเทศ **วิเทศุบาย** (วิเตโสะบาย) หรือ **วิเทศุบาย** (วิเตโสบาย) อุบายของประเทศอื่น หรือต่างประเทศ

วิทุเทศ (วิดเตะสฺ) ความโกรธ ความเกลียด

วิทุเทส (วิดเตสฺ) คนมีความเกลียด ศัตรู

วิทุธฺสนา, วิทุธฺสนา (วิดทังสะนา หรือ วิดเทียงสะนา) การกำจัด การขจัดทั้ง

การทำลายให้วินาศ เช่น **เปรี๊กลอุบาย**

โฏยวิทุธฺสนา (เปรอก็อลโอะบายโดย วิดเทียงสะนา) ใช้กลอุบายตามกำจัด

วิทุย (วิดทุย) วิทุย **วิทุยทุรทสฺสน์** (วิด

ทุยตุเรยะเตอะสฺ) วิทุยโทรทศน์ **วิทุย**

ทุรเลข(วิดทุยตุเรยะเลข) วิทุยโทรเลข

วิทุยทุรสพท (วิดทุยตุเรยะซัพ) วิทุยโทรศัพท

วิทุยทุสยสัเพง (วิด

ทุยพฺพายซ็อมเลง) วิทุยกระจายเสียง

วิทุยคมนาณน (วิดทุยเกียะเมียะ

เนียกัวม) โทรคมนาคม **วิทุยททวล**

สัเพง (วิดทุยตั่วตวลซ็อมเลง) เครื่อง

รับวิทยุ **วิทุยปาฐก** (วิดทุยปาอะกะ

หรือ ปาท็อก) ผู้บรรยายความรู้ทางวิทยุ

วิทุยสกมฺภาพ (วิดทุยสะกัมเมียะ

เพียบ) กัมมันตภาพรังสี **วิทยุโชนา** (วิทยุโคสนา) การโฆษณาทางวิทยุ
การประกาศข่าวทางวิทยุกระจายเสียง
วิโทยต, วิชโยต (วิโตยต หรือ วิตโยต)
ที่รุ่งเรือง สว่าง พรั่งพราย **วิโทต**
รฐมี (วิโตยตเรยะเซมัย) หรือ **วิช-**
โฮตรฐมี (วิตโยตเรียงเซียง) รัศมี
รุ่งเรือง รัศมีพรั่งพราย
วิธวา (วิเทียะเวีย) แม่หม้าย
วิธ (วิเทีย) วิธี แบบอย่าง ประการ
มานะ ความถือตัว
วิธาน (วิเทียน) วิธี แบบ แบบแผน
กิจวิธอาการ **วิธานการ** (วิเทียเนียะ
การ) การมีระเบียบเรียบร้อย วิธีจัดการ
เช่น **จัตวิธานการ** (จัตวิเทียเนียะ
การ) จัดระเบียบจัดการ **เชว้ตามวิ**
ธานการ (เทวอตามวิเทียเนียะการ)
ทำตามระเบียบจัดการ
วิธิ (วิท) วิธี แบบ แบบแผน แบบอย่าง
ระเบียบแบบแผน โชค **วิธิวิรุทธ** (วิท
วิรุทธ) หรือ **พิรุทธ** (ปิริุทธ) ที่ผิดแบบ
ที่ไม่เข้าแบบ **วิธิวิเสส** (วิทวิเซส) หรือ **พิเสส** (ปิเซส) แบบแปลก ๆ
วิฐูปก (วิฐูปะกะ หรือ วิฐูปัก) คนโปก
คนโปกพัต (คำ บก' (บัก) เขมรเชื่อ
ว่าตักมาจากคำนี้)

วินย, วินัย (วินียะเยียะ หรือ วินีย) วินัย
กานวินัย (กานวินีย) ถือนวินัย **เชว้**
ตามวินัย (เทวอตามวินีย) ทำตามวินัย
ขุสวินัย (โคะสวินีย) ผิดวินัย **วินย**
กถา (วินียะเยียะกะทา) คำอ้างวินัย
วินยกมม (วินียะเยียะกัม) การทำ
ตามแบบแผนในวินัย **วินยกิจจ** (วินียะ
เยียะเก็จ) หรือ **-กิริตย** (เกริต) กิจตาม
วินัย **วินยครุ** (วินียะเยียะเกียะรุ)
หรือ **ครุ** (ครุ) ผู้เคารพวินัย ผู้สอน
วินัย ครูสอนกฎหมาย **วินัยธมม**
(วินียัทม) วินัยกับธรรม หรือธรรม
ถูกต้องตามวินัย เขมรใช้เป็นสมณศักดิ์
ผู้มีสมณศักดิ์เช่นนี้จะมีหน้าที่พิพากษา
วินัยในการวินิจฉัยอธิกรณ์สงฆ์ ต่อมา
เรียกกลายไปเป็น **ธมมธรร** (ัทมเมียะ
ทัว) ผู้ทรงธรรม **วินัยธรร** (วินีย
ธัว) ผู้ทรงวินัย ผู้รู้วินัย เขมรใช้เป็น
สมณศักดิ์ ผู้มีสมณศักดิ์เช่นนี้จะมีหน้าที่
วินิจฉัยตัดสินคดีอธิกรณ์สงฆ์ **วินย**
บญญุตติ (วินียะเยียะบญญุต) บัญ
ญัติในวินัย **วินยบิฎก** (วินียะเยียะ
เบียด็อก) จำแนกคัมภีร์พุทธศาสนา
เป็นฝ่ายวินัย **วินยวาท** (วินียะเยียะ
เวียด) คำพูดอ้างวินัย **วินยวิวาท**
(วินียะเยียะวิเวียด) การทะเลาะโต้

เถียงกัน เพื่อให้เห็นผิดเห็นถูกตามวินัย
วินยสิกขา (วินัยเสกขา) การศึกษา
 วินัย ศึกษาบทในวินัย **ยฺยทวินัย**
 (ยฺยทเทยะวินัย) ยฺยทวินัย กฎที่ใช้ใน
 การรบ **โยทวินัย** (โยทเทยะวินัย)
 กฎหมายสำหรับทหาร

วินาธิกา, วินาที, วินาเท (วินัยติกา หรือ
 วินัยติ หรือ วินัยตี) วินาเท (๖๐
 วินาเทเป็น ๑ นาที)

วินาถ (วินัยถ) ที่ไม่มีที่พึ่ง เช่น มนุสส
วินาถ (มนุสสวินัยถ) หรือ **วินาถ**
มนุสส (วินัยถมนุสส)

วินาชก (วินัยเยยะกะ หรือ วินัยยัก) ผู้
 นำให้คนประพฤติกิ ผู้บอกทางผิดทางถูก
 คือพระพุทธเจ้า ผู้นำที่ทำให้คนได้รู้ได้
 เห็นสิ่งที่ไม่เคยรู้เคยเห็น

วินาส (วินัยะส) ความพินาศ ความสูญ
 เสย เช่น **มานวินาส** (เมียนวินัยะส)
 มีความพินาศ (ใช้ **มาน**แสดงกฎวินาส
 (เมียนชักเกิดยวินัยะส) ก็ได้) **ขญ์**
ฉุณฺหาเนวินาสทฺรพฺยอัสสเจรินณาส
 (คฺญมฺขณานิสสวินัยะสเตรอัสอะส
 เจริณนะส) ฉนฺเป็นสูญเสยทฺรพฺยหมคมมาก
 หนัก **วินาสการณ** (วินัยสะการ)
 เหตุที่ทำให้พินาศ **วินาสนตราย** (วินัย
 ษ็อนตะราย) อันตรายหายไป

วินิจจย, วินิจจย (วินิจะยะ หรือ วินิจไฉ)

การวินิจจย การพิจารณาอย่างละเอียด
 ละออ การชุมนุมชำระความ การตัดสิน
 คติ ชำระความ ตัดสินคดี เช่น **เจ้า**
กรมวินิจจยแสดงกฎตามมาตราฉบับ
 (**เจ้ากรมวินิจไฉ**ชักเกิดยตามเมียรุรา
 ฉบับ) **เจ้ากรมวินิจจย**ความตามมาตรา
 กฎหมาย **วินิจจยฐาน** (วินิจ
 จยฐาน) หรือ **วินิจจยสภา** (วินิจ
 จะยะสะเพีย) หรือ **วินิจจยศาลา** (วินิจ
 จะยะชาลา) ศาลที่ชำระคดีและตัดสิน
 ความ **วินิจจยธรรม** (วินิจะยะเทอร)
 กฎหมายสำหรับใช้ตัดสินความ **วินิจจย**
มหามาคย (วินิจะยะเมยะหามาต)
 เสนาบดีหรือรัฐมนตรีกระทรวงนครบาล
 อำมาตย์ผู้ใหญ่ผู้สำเร็จการชำระคดี **วิ-**
นิจฺจยมาตย (วินิจะยามาต) **เจ้ากรม**
ผู้ชำระคดี

วิปตติ (วิปตเตะ หรือ วิปต) ความวิบัติ
 ความพินาศ อันตราย ความวิปริต
 แปรปรวน การได้รับทุกข์ยาก การตก
 ต่ำ ผิดพลาด ผิดทำนอง ความทลาย เช่น
มานวิปตติ (เมียนวิปตเตะ) มีความ
 วิบัติผิดพลาดเสียหาย **วิปตติการณ**
 (วิปตเตะการ) หรือ **วิปตติเหตุ** (วิปต
 เตะเหต) เหตุที่ทำให้วิบัติ **วิปตติมูล**

(วิปัสสะนา) รากหรือที่ตั้งแห่งความ
วิปัส

วิปริณามธรรม (วิปะระณาเมียะเทอ์)

สภาวะผลัดเปลี่ยนแปรปรวน ความไม่
เที่ยง เช่น อวิ ๆ กุณฺยสาถลโลก สุทฺธ
แตชาวิปริณามธรรม (เอวีย ๆ กุณฺย
ซากอลเลยะโลก สุตเตเจียวิปะระณา
เมียะเทอ์) อะไรในสาถลโลก แล้ว
แต่สภาวะอันแปรปรวน

วิปริต (วิปะเร็ด) วิปริต แปรปรวน ที่
ตรงข้ามกัน เช่น พากุยวิปริต (เปี้ยก
วิปะเร็ด) คำตรงกันข้าม จิตตวิปริต
(เจ็ดวิปะเร็ด) จิตแปรปรวน สรุท
เกิดวิปริต (ขรุทเกิดวิปะเร็ด) บ้าน
เมืองเกิดวิปริตแปรปรวน

วิปริยาย (วิปะระยาย) การผลัดเปลี่ยน
การเปลี่ยนแปลง วิปริต (ความหมาย
เช่นเดียวกับ วิปริยาส)

วิปริยาส (วิปะระยะส) การผลัดเปลี่ยน
การเปลี่ยนแปลง วิปริต

วิปลาส (วิปละส) วิปลาส ผลัดเปลี่ยน
แปรปรวน วิปริต วิปติ ความฉีกพลาต
เช่น วิปลาสสณฺญา (วิปละสสณฺญา
ญาณ) สัญญาวิปลาส วิปลาสจิตต
(วิปละสเจ็ด) จิตวิปลาส วิปลาส
หิณฺฐิ (วิปลาสะตติ) ความเห็น

วิปลาส

วิปลสจิต (วิปะสสะเจ็ด) ผู้เห็นอย่างวิเศษ
นักปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่ บัณฑิต กวี

วิปลสนา (วิปะสะนา) วิปลสนา การพิจารณา
ให้เห็นชัดเจนตามจริง วิปลสนาญาณ
(วิปะสสะนาญาณ) หรือ วิปลสนา
ปญฺญา (วิปะสสะนาปญฺญา) ญาณ
หรือปัญญาที่พิจารณาเห็นสังขารธรรม
ตามเหตุอันเป็นจริง วิปลสนาธุระ
(วิปะสสะนาธุระ) กิจทางวิปลสนา
คู่กับ คนธธุระ (เกอินถะธุระ) กิจ
ทางศึกษาเล่าเรียน วิปลสนามัย (วิ
ปะสสะนามัย) ที่สำเร็จเพราะวิปลสนา

วิปาก (วิปากะ หรือ วิบาก) การแก่ สุข
การทรุดโทรม เปื่อยเน่า ผลบุญผลบาป
ผลกรรม เช่น ททวลวิปาก (ตั่วตวล
วิปาก) รับผลบุญผลบาป ตามวิปาก
(ตามวิปาก) ตามผลแห่งกรรม วิปาก
จิตต (วิปากะเจ็ด) จิตที่มีรอยแห่งกุศล
หรืออกุศล วิปากทายก (วิปากะเตีย
ยวก) กรรมที่ให้ผล วิปากทุกข (วิปา
กะตัก) ทุกข์ที่เกิดจากผลบาป วิปาก
สุข (วิปากะส) สุขที่เกิดจากผลบุญ
วิปากโสภ (วิปากะโสภ) โสภที่เกิด
เพราะผลบาป วิปากเวสส (วิปากา
เวียะแะส) เศษแห่งผลกรรม เศษ

บาป **กมฺมวิปาก** (**กัมมะวิปาก**)
 ผลกรรม (อาจเป็นบุญหรือบาป)
วิปุล (**วิปฺลเยยะ** หรือ **วิปฺล**) ใหญ่ กว้าง
 มาก มากยิ่ง บริบูรณ์ เช่น **วิปุลผล**
 (**วิปฺลเยชะพัลล**) ผลอันใหญ่ยิ่ง **วิปุล**
ราชยุ (**วิปฺลเยชะเรยจ**) ผู้ทำราชการ
 แผ่นดินให้เต็มบริบูรณ์ ฐานันดรเสนา
 บดีกระทรวงกลาโหม ดังที่เรียก **อนก**
อุกญาวิบุลราชยุ (**เนยฺยิก - อุกญาวิ-**
ลเยชะเรยจ)
วิปฺปการ, วิปฺรการ (**วิปปะการะ** หรือ **วิป**
ประการ) ความถูกต้องดูแล เช่น **เชว**
วิปฺปการ (**เทวอวิปปะการ**) ทำถูกต้อง
มานวิปฺปการ (**เมียนวิปปะการ**) มี
 การถูกต้องดูแล
วิปฺปโยค, วิปฺรโยค (**วิปปะโยค** หรือ **วิป**
ประโยเกยชะ หรือ **วิปประโยค**) การ
 พลัดพรากจากกัน เช่น **มานวิปฺปโยค**
 (**เมียนวิปปะโยค**) มีการพลัดพราก
 จากกัน **วิปฺปโยคทุกข** (**วิปปะโย**
เกยชะตฺถัก) ทุกข์เพราะการพลัดพราก
วิปฺปโยคภย (**วิปปะโยเกยชะพีย**) ภย
 จากการพลัดพราก **ปิยวิปฺปโยค** (**ปิยะ**
วิปปะโยค) การพลัดพรากจากบุคคล
 หรือของที่รัก **ปุตตวิปฺปโยค** (**ปุตตะ**
วิปปะโยค) การพลัดพรากจากบุตร

วิปฺปवास, วิปฺรवास (**วิปปะวะส** หรือ **วิป**
ประวะส) การพลัดพรากจากที่อยู่
 การไปอยู่ไกลจากกัน การพลัดพราก
 จากกัน เช่น **ญาตีวิปฺปवास** (**ญะยิเตชะ**
วิปปะวะส) การพลัดพรากจากญาติ
วิปฺรติการ (**วิปประเตะการ**) การโต้เถียง
 ต่อว่า
วิปฺรติปฺตติ (**วิปประเตะบัต**) การปฏิบัติผิด
 ความสันทัดสงสัย ความคับใจ การ
 ทะเลาะวิวาท การถ้อยผิดกัน เช่น **มาน**
วิปฺรติปฺตติ (**เมียนวิปประเตะบัต**) มี
 ความสงสัย มีการปฏิบัติผิด
วิพนฺธโรค (**วิเปธฺนเทยชะโรค**) โรคพรรตัก
 เช่น **ถนํแกวิพนฺธโรค** (**ทฺถนํแก**
เปธฺนเทยชะโรค) ยาแก้โรคพรรตัก
วิพฺฐ (**วิปฺต**) ที่มีปัญญาหลักแหลม ที่มีความ
 รู้สูง นักปราชญ์ เทวดา ผู้มีความรู้สูง
 ครูผู้สอนความรู้ชั้นสูง **วิพฺฐชน** (**วิปฺต**
เทยชะจฺจน) คนที่มีความรู้สูง **วิพฺฐราช**
 (**วิปฺตเทยชะเรยจ**) พระอินทร์ **วิพฺฐ**
สทมน (**วิปฺตสทฺตมน**) วิมานเทวดา
วิพฺถนฺต (**วิปเพธฺนตะ** หรือ **วิปเพธฺน**) ที่มี
 ความคิดพ้นเพื่อน ความคิดกลับไปหา
 ผิด **วิพฺถนฺตจิตฺต** (**วิปเพธฺนตะเจตฺต**)
 ความคิดวนเวียน ใจกลับไปหาผิด

วิภงฺก (วิเพียงเกียะ หรือ วิเพียง) การแจก
การแบ่ง ชื่อคัมภีร์ที่สองของพระอภิ-
ธรรมปิฎก เรียก **กัมปวิภงฺก** (กัม
ปวิเพียง)

วิภคฺติ (วิเพ็ด) วิภคฺติในไวยากรณ์ภาษา
บาลีสันสกฤต **วิภคฺติวิปลาส** (วิ
เพ็ดเตวิปลาส) การแปลงวิภคฺติ

วิภพ, วิภวะ (วิพฺพ หรือ วิเพยะเวียะ)
ทรัพย์สมบัติ ความเจริญ ลาภ อำนาจ
กำลัง การพ้นจากการเกิดการตาย วิ-
ภวธรรม (วิเพยะเวียะเทือร์) ธรรม
ที่ทำให้พ้นจากการเกิดการตาย โลกุตระ-
ธรรม

วิภา (วิเพีย) แสงสว่าง

วิภากร (วิเพียกอร์) ผู้กระทำแสงสว่าง
พระอาทิตย์

วิภาค (วิเพียก) การแจก การแบ่ง การ
แยกธาตุ. **ธนวิภาค** (เพียะเนียะวิ
เพียก) การแจกทรัพย์ **ธมฺมวิภาค**
(เพียมเมียะวิเพียก) การแจกธรรม
ออกเป็นพวกเป็นกอง การจำแนกธรรม
กองธรรม **วจนวิภาค** (เวียะจะเนียะ
วิเพียก) การจำแนกถ้อยคำ

วิภาคทาน (วิเพียะเกียะเตียน) การให้ซึ่ง
ส่วนต่าง ๆ การให้โดยไม่มีกำหนดจำ-

นวน เช่น **เชววิภาคทาน** (เทวอวิ
เพียะเกียะเตียน) ทำการให้ทานโดยไม่
มีกำหนดจำนวน **บานททวลวิภาค**
ทาน (บานต้วตวลวิเพียะเกียะเตียน)
ได้รับทานโดยไม่มีกำหนดจำนวน

วิภาชก (วิเพียเจียะกะ หรือ วิเพียจวก)
คนแจก แม่กองแจก

วิภาตกาล (วิเพียตะกาล) อรุณทัย เวลา
พระอาทิตย์ขึ้น เวลาต่าง ๆ เช่น **เจญ**
เทาด่างพิวิภาตกาล (เจญเตวิตังปวิ
เพียตะกาล) ออกไปตั้งแต่เวลาต่าง ๆ

วิภาพ (วิเพียบ) สภาพที่ทำให้เกิดความรัก
ผู้ที่เป็นที่รัก

วิภาวี (วิเพียเวียะวี) กลางคืน เวลากลางคืน
หญิงแพศยา **วิภาวีมุข** (วิเพียเวียะวี
มุข) เวลาพลบ หัวค่ำ

วิภาวี (วิเพียวี) ผู้รู้ปรากฏ นักปราชญ์

วิกิสนะ (วิทิสะนะ) พิเภก ดู พิเภก ๑.

วิภู (วิพ) ที่เป็นอย่างยิ่งนัก ที่มีอำนาจมาก
เจ้าของ ผู้มีอำนาจมาก พระพรหม
พระอิสวร พระวิษณุ กษัตริย์ เรียก
พระวิภู (เพียะหวิพ)

วิกุสนะ (วิพูสะนะ) เครื่องตกแต่ง เครื่อง
ประดับกาย **วิกุสนาลงการ** (วิพูสะนา
ลังการ) เครื่องประดับตกแต่งตัวให้สวย
งาม ใช้ **วิกุสนาลงการ** ก็ได้

วิภูสา (วิภูสา) เครื่องตกแต่ง เครื่องประดับกาย **วิภูสาถนการ** (วิภูซาลังการ) เช่นเดียวกับ **วิภูสนาถนการ**

วิภูสิต (วิภูซัด) ที่ตกแต่งแล้ว ที่ทำให้สวยงามแล้ว เครื่องตกแต่งให้สวยงาม **วิภูสิตาถนการ** (วิภูเซะตาลังการ) เครื่องตกแต่งทำให้สวยงามเสร็จแล้ว

วิมตี (วิเมียะเตะ) ความสงสัย การมีความคิดต่าง ๆ กัน เช่น **มานวิมตี** (เมียนวิเมียะเตะ) มีความคิดต่าง ๆ กัน **วิมตีกงษา** (วิเมียะเตะก้งษา) หรือ **วิมตีสงสัย** (วิเมียะเตะซ้องไซ) ความสงสัยไม่ขาด เช่น **มานวิมตีสงสัย** (เมียนวิเมียะเตะซ้องไซ) มีความสงสัยไม่ขาด

วมล (วิเมียะเลี่ยะ หรือ วิมัล) ที่ปราศจากมลทิน ไม่มีเศร้าหมอง ไส้ สะอาด บริสุทธิ์ **วมลกมฺม** (วิเมียะเลี่ยะกัม) ความบริสุทธิ์ **วมลจิตต** (วิเมียะเลี่ยะเจ็ด) จิตบริสุทธิ์ ผู้มีจิตบริสุทธิ์ **วมลธมฺม** (วิเมียะเลี่ยะเทอัม) ธรรมบริสุทธิ์ ผู้มีธรรมบริสุทธิ์

วิมาน (วิเมียน) คู พิมาน

วิมานวตฺต (วิเมียนะเวียดโอะ) ชื่อคัมภีร์ในพวกสุดท้ายของทุกทกนิกาย กล่าวถึงเรื่องทิพยวิมานต่าง ๆ

วิมุต (วิมุตตะ หรือ วิมุต) ที่หลุดพ้น ที่มีความเป็นอิสระ **วิมุตตจิต** (วิมุตตะเจ็ด) จิตที่หลุดพ้นจากความเศร้าหมอง ผู้ที่มีจิตหลุดพ้นจากความเศร้าหมอง

วิมุตติ (วิมุตเตะ) ความหลุดพ้น ความเป็นอิสระ พระนิพพาน **วิมุตตีสฺส** (วิมุตเตะส) สุขที่เกิดจากความหลุดพ้น

วิโมกฺข, วิโมกฺส (วิโมกษะ หรือ วิโมกสะ หรือ วิโมก) ความหลุดพ้น พระนิพพาน **วิโมกฺขธรม** (วิโมกษะเทอ์) ธรรมอันเป็นเครื่องทำให้หลุดพ้นจากความเศร้าหมอง พระนิพพาน

วิมฺหะ, วิมฺหัย (วิมเหเยยะ หรือ วิมไห) ความอัศจรรย์ ความเบิกบาน ความรักเล่นหา เช่นเดียวกับพิสมัย **วิมฺหิตฺต** (วิมเหยัตถะนิบาต) นิบาตบอกความแปลกใจอัศจรรย์ใจ เช่น ยี่เอ (ยี่เออ) เอ้อเฮ้อ

วิโยค (วิโยก) การพลัดพราก (จากบุคคล) หรือสิ่งอันเป็นที่รัก เช่น **มานวิโยค** (เมียนวิโยค) มีความพลัดพราก **วิโยคทุกฺข** (วิโยเกียะตุก) ทุกข์เกิดจากการพลัดพราก **วิโยคธรม** (วิโยเกียะเทอ์) การพลัดพรากอันมีเป็นธรรมคาโลก

วิริติ (วิริยะเตะ) การงัดเว้น เช่น มาน
วิริติ (เมียนวิริยะเตะ) มีการงัดเว้น
วิราพ (วิริยบ) การร้อง เสียงร้อง เช่น
ที่สุงาตอติวิราพ (ตี่ซังคเอดิวิริยบ)
 ที่เงียบไม่มีเสียงร้อง (มักใช้ในกาพย์
 าลอน)
วิราม (วิริยม) การห้าม การทำให้หยุด
 ปฏิเสธ ชื่อเครื่องหมายอย่างหนึ่งใช้ใน
 ภาษาสันสกฤต (เฉพาะอักษรเทวนาครี)
 สำหรับใส่ได้พยัญชนะไม่ให้ออกเสียง
วิรุท (วิรุท) ผิด ต่างจากกัน ตรงข้ามกัน
วิรุทวาจา (วิรุคเทียะเวียจา) คำพูด
 ผิด **วิรุทสพท** (วิรุคเทียะซัพ)
 ศัพท์ผิด ศัพท์ตรงข้ามกัน
วิรุพหก, วิรุพหก (วิรุคหะกะ , วิรุคหะ
 กะ หรือ วิรุคห็อก , วิรุคห็อก) ทำว
 วิรุพหก โลกบาลองค์หนึ่ง ทรงครอบ
 ครองรักษาพิศทักษ์ณ
วิรุปก (วิรุบักกะ หรือ วิรุบัก) ทำววิรุบัก
 โลกบาลองค์หนึ่ง ทรงครอบครองรักษา
 พิศประจิม
วิโรจน (วิโรจะนะ หรือ วิโรจน) การ
 ถ้ายา ใช้ **เชววิโรจน** (เทววิโรจน)
 ทำยาถ่าย หรือ **เชววิโรจนกมม** (เทว
 วิโรจะนะกัม) ก็ได้ **วิโรจนเภสัช**
 (วิโรจะนะเพสัจเจียะ หรือ วิโรจะนะ

เพสัจ) ยาถ่าย

วิโรจนะ, วิโรจน์ (วิโรจนะ หรือ วิโรจ)

ความรุ่งเรือง แสงสว่างสุกใส พระ-
 อาทิตย์ พระจันทร์ ไฟ

วิโรธ (วิโรเทียะ หรือ วิโรด) ความโกรธ

พิโรธ การทะเลาะวิวาท ศัตรู **วิโรธ**
การณ (วิโรเทียะการ) เหตุหรือการ
 ที่ทำให้โกรธ **วิโรธทุกข** (วิโรเทียะ
 ตัก) ทุกข์ที่เกิดเพราะความโกรธ

วิล (วิล) หมน วน กลับ เช่น กักรทะเล

วิล (ก้องรวีตะหวิล) ล้อรถหมุน

กักรวิล (ก้องฮารวิล) กักรันหมุน

เฎร์วิลตามกลัสระ (เดอรัวิลตามพลู่อ

ขุระห์) เดินวน ตามขอบสระ **วิลเทา**

วิลมก (วิลเดวีวิลโมก) กลับไปกลับ

มา **วิลเทาพทะวิญ** (วิลเดวีเพตียะห

วิญ) กลับไปบ้านใหม่อีก **วิลมกวิญ**

เหีย (วิลโมกวิญเฮย) กลับมาที่เก่าแล้ว

วิลเกิดวิลสุลาบ (วิลเกิดวิลซุลับ)

เวียนว่ายตายเกิด **วิลขญาณ** (วิลขญัต)

หมุนตัว **วิลกัณิต** (วิลกัวมันด) ความ

คิดติดขัดคิดไม่ออก **วิลวก** (วิลวัก)

ยุง วนเวียน **วิลวง** (วิลลวง) วนเป็นวง

วนตามวงกลม เช่น **เฎร์วิลวง** (เดอรั

วิลลวง) เดินวนเป็นวง **วิลวล** (วิลลวล)

วนเวียน วนไปเวียนมา เช่น **กัณิต**

วิวล (กัณณัตถวิวล) ความกตเว
 เวียน **วิลวิง** (วิลวิง) วนกลับมาอีก
 กลับชาติมาเกิด **วิลไ** (วิลเวีย)
 กลับมาอีกโดยรวดเร็ว (ใช้ว่า **วิล** ก็มี)
วิล! (วิล) เป็นคำใช้สำหรับบังคับสัตว์พาหนะ
 มีวิธเป็นต้นให้หันกลับ (เขียน **วิล** ก็มี)
วิลมุข (วิลมุข) หน้ามีต เวียนหัว เช่น
ขุณฺณวิลมุขณาส (ขุณฺณวิลมุขณะส) ฉันท
 เวียนหัวจึง **โรควิลมุข** (โรควิลมุข)
 โรคเวียนหัว
วิลาบ (วิลเลียบ) ดู **พิลาบ**
วิลาลัย (วิลเลี่ยลัย) ดู **พิราลัย**
วิลาส (วิลเลี่ยส) ดู **พิลาส**
วิลิปตา (วิลิปปะตา) วินาที ๑ ชั่วโมงมี
 ๓๖๐๐ วิลิปตา และมี ๖๐ ลิปตา (คือ
 ๖๐ นาที)
วิลปะนะ (วิลปะนะ) เครื่องลูบไล้ เครื่อง
 หอมสำหรับลูบไล้ร่างกาย
วิโลกนะ (วิโลกะนะ) การมองดู การสังเกต
 ให้เห็นชัด
วิโลกนะ (วิโลเพียะเนียะ) การลวง การ
 หลอก การทำให้เกิดความสงสัย
วิฏฏ (วิเวียดตะ หรือ วิเวียด) ๑. การ
 หมุนกลับ การปราศจากการเวียนว่าย
 ตายเกิด พระนิพพาน
 ๒. ผ้าชิ้นใหญ่ตอนกลางจีวร
วิทุฒนะ, วิทุฒัน (วิเวียดเทียะเนียะ)

หรือ **วิเวียด**) ความเจริญ
วิวรรณะ (วิเวียะเรียะนะ) การเปิดเผย การ
 ไขความให้ชัดเจน โดยใช้คำ **คิ คีตา**
กิกิ เป็นต้น เช่น **ลงงักมินจะ** (ลงงัก
ก้อมินจะ) **งั** คือไม่รู้ **ลงง** เป็น
 วิวรรณะ (คำไวยากรณ์)
วิวาท (วิเวียด) วิวาท เช่น **เกิดวิวาทหนึ่ง**
กุนา (เกิดวิเวียดหนึ่งเคฺนีย) เกิดวิวาท
 กัน
วิวาทะ, วิวาทนุส (วิเวียหะ หรือ วิเวีย
หะมัจจิกวล) การแต่งงาน โดยผู้หญิง
 ไปอยู่บ้านผู้ชาย ส่วน **อวาทะ** (อวา
หะ) หรือ **อาพาห** (อาเปยห) นั้น ผู้
 ชายไปอยู่บ้านผู้หญิง ถ้าใช้ทั้งสองแบบ
 เรียก **อาพาหพิพาห** (อาเปยหับเปยห)
วิวาทเกตุก (วิเวียหะเกตุก) ค่ายมงคล
 ผูกมือในเวลาแต่งงาน
วิวิท (วิวิทียะ หรือ วิวิท) ที่ต่าง ๆ กัน
 มีหลายแบบ หลายประเภท **วิวิทกณฺหา**
(วิวิทียะเพ็อัน) ดู **พิพิธกณฺหา**
วิเวก (วิเวก) ความสงัด ความสงบจาก
 อารมณ์เศร้าหมอง **กายวิเวก** (กายะวิ
เวก) ความสงบกาย **จิตฺตวิเวก** (เจ็ด
ตะวิเวก) ความสงบจิต **อุปฺธิวิเวก**
(อุปฺทิวเวก) ความสงบภิกิเลส
วิสขุขนา (วิสัจเจียะเนีย) คำตอบ การ

ตอบคำถาม (คู่กับ ปุจฉา) ตอบ เช่น
 ประสพนาณะชราลชราณาส์ ขณฺณวิ-
 สขชนามินบานเท (ประชนานะห์
 เจริยลเจริญะส คณฺณวิสัจเจียะเนย
 มินบานเต) ปัญหานัสกซังนั กัจจตอบ
 ไม่ได้เลย

วิสณฺณภาพ (วิชัยณฺณเพียบ) วิสณฺณภาพ
 การสลับ เช่น ภูถันนุวิสณฺณภาพ
 (คือนิววิชัยณฺณเพียบ) ถึงซึ่งวิสณฺณ-
 ภาพ ถึงแก่สลับ

วิสทิส, วิสาทิส (วิชะติสะ หรือ วิชาติสะ)
 ที่ต่างกัน ผิดกัน ไม่เหมือนกัน ตรง
 ข้ามกัน เช่น วิสทิสสพท (วิชะติสะ
 ขั) ศัพท์ที่มีความหมายต่างกัน คำ
 ตรงกันข้าม

วิสภาค (วิชะเพียก) ที่มีส่วนไม่เท่ากัน ผิด
 กัน ตรงข้ามกัน ที่เป็นศัตรู วิสภาคชน
 (วิชะเพียเกียะจวัน) ชนที่เป็นศัตรู

วิสม (วิชะมะ) ที่ไม่เสมอ ไม่เรียบ ไม่ราบ
 สูง ๆ ต่ำ ๆ วิสมจิตต (วิชะมะเจ็ด)
 ใจไม่เหมือนกัน

วิสมานจิตต (วิชะมานะเจ็ด) ใจไม่ตรง
 เอนเอียง มีใจรังเกียจ อหฺยาศรัยไม่
 ถูกกัน ความโกรธเร่าร้อนใจ

วิสย, วิสัย (วิสะยะ, วิไส) อารมณ์ ความคิด
 ที่ตำบล ที่อาศัย บ้านเมือง ประเทศ

เขต แคน บริเวณ มณฑล ที่สุด หน้าที่
 แผนก เช่น วิสัยรบสขุลวน (วิไสรว
 บอะสคุลวน) วิสัยสามารถของตัว
 เกราวิสัย (เกราวิไส) นอกวิสัย นอก
 หน้าที่ ผุตวิสัย (ผุตวิไส) สุกวิสัย
 หัววิสัย (ฮัวสัวไส) เกินวิสัย วิสัย
 เสณฺณกิจจ (วิไสเสดอะเก็จ) วิสัย
 เศรษฐกิจ ขอบเขตเศรษฐกิจ วิสยรูป
 (วิสะยะรูป) รูปที่เป็นทางเกิดแห่ง
 อารมณ์ รูป, สัมเพง, กลิ่น, รส,
 สมฺพสุส ขาววิสยรูป (รูป ข้อมเลง
 เคล็น วัะสข้อมพะสเจียวิสะยะรูป)
 รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส เป็นวิสัยรูป
 พุทฺธวิสัย (ปุตเทยะวิไส) วิสัยของ
 พระพุทธเจ้า

วิสรค, วิสรวณีย (วิชะรเกียะ หรือ วิชะร
 เจียะนี) วิสรวค หรือ วิสรวรณีย เครื่อง
 หมายถึงสองจุด: (เรียก ระมุข ก็ได้)
 เครื่องหมายวิสรค: ของอักษรเทวนาครี
 เหมือนอย่างยกุลพินทุของเขมร มีเสียง
 เหมือน ส สะกดที่เขมรไม่ออกเสียง ส
 แต่ออกเสียงเป็นลมหายใจแรง แต่เวลา
 เขียนต้องเขียน ส สะกดด้วย เช่น
 กนฺลาส หสฺ เทียบกับ กนฺละ โพะ
 คำสันสกฤตที่มี ห ลงท้าย ถ้าเปลี่ยนมา
 ใช้เครื่องหมาย วิสรวค: แล้ว ไม่ต้องใส่ ห

อีก เช่น กฤท หรือ กุรีะ แต่ไม่ใช่
กุรีะห์

(หมายเหตุ เพื่อความสะดวกในการพิมพ์ ได้ใช้
เครื่องหมายวิสรวณีย์ ะ แทน : ตลอด
มา เช่น กนล : ใช้ กนละ และ โพ :
ใช้ โพะ)

วิสาข (วิสาขะ) ดู พิสาข วิสาขบูชา
(วิสาขะไบเจีย) ดู พิสาขบูชา

วิสาข (วิสาข) ดู พิสาข

วิสามนัญญ, วิสามานย (วิสามัญ หรือ วิสา
มาน) ที่แปลจากธรรมชา ที่ผิดปรกติ
ที่ไม่ใช่สาธารณะ ไม่ทั่วไป เช่น วิสา
มัญญนาม (วิสามัญญะเนียม) วิสา
มานยนาม นามที่ไม่ใช่ทั่วไป การปร
หวิสามนัญญ (การปรอจุมวิสามัญ)
การประชุมพิเศษ

วิศาล (วิศาล) ดู พิศาล

วิสิฏฐ (วิสิธ) ดู พิสิฏฐ

วิสุทธ (วิสธ) ดู พิสุทธ

วิสุทธิมคฺค (วิสธทิเมียก) ชื่อคัมภีร์ในพระ
พุทธศาสนา กล่าวถึงศีลสมาธิ ปัญญา
ที่เป็นทางแห่งความบริสุทธิ์ พระพุทธ
โฆษาจารย์ ได้แต่งไว้เมื่อไปแปลคัมภีร์
อรรถกถาพระไตรปิฎกจากภาษาสิงหล
เป็นภาษาบาลี ที่เกาะลังกา ในราว
พุทธศตวรรษที่ ๑๐

วิเสส (วิแซะส) ดู พิเสส ๑

วิเสสน (วิแซะสะนะ) คำคุณศัพท์

วิโสธน (วิโซเทียะเนียะ) การทำให้สะอาด
การชำระ การเกลาคความให้เกลี้ยงเงา

การทดลองดู การพิสูจน์ ดู พิโสธ

วิสณฺ (วิสะโซนะ) ดู พิสนฺ

วิสมัย (วิไซม) ดู พิสมัย กับ วิมหะ
หรือ วิมหัย

วิสุวกร (วิสะขะกอร์) คนทำการทั่วไป
หมายเฉพาะคนทำงานหัตถกรรมทั่วไป
และก่อสร้าง วิสุวกร

วิสุวานถ (วิสะขะวานถ) คนที่เป็นที่พึ่งของ
คนและสัตว์ทั่วไป พระคเณศ

วิสุวามิตร (วิสะขะวามิด) ชื่อมหาฤๅษีในเรื่อง
รามายณะ เป็นอาจารย์ของพระราม
เรียก มหาฤๅษีวิสุวามิตร (เมื่อยะฮารี
เทียวิสะขะวามิด)

วิสุสกมฺม (วิสะสะกัม) ผู้ทำการได้ทุก
อย่าง พระวิสุวกรรม นายช่างของ
พระอินทร์ เรียก พระวิสุสกมฺม
(เพรียะหวิสะสะกัม) หรือ พระวิสุส
กมฺมเทวบุตร (เพรียะหวิสะสะกัมมะ
เตเวียะบด) พระวิสุวกรรม หรือ พระ
วิสุวกรรมเทวบุตร เรียกเป็น วิสุสกมฺม
(วิสะสะกัม) ก็มี

วิสุสาสะ (วิสะสาสะห์) ความสนิทสนม

ความเชื่อใจกัน ความไว้วางใจกัน เช่น
 มานวิสาสะหนึ่งคณา (เมียนวิสาสะ
 หนึ่งคณีนัย) มีความสนิทสนมกัน
 วิสาสภาพ (วิสาสะพะเพียบ) ความ
 สนิทสนม วิสาสลาภ (วิสาสะพะ
 เลียบ) การได้รับความสนิทสนมหรือ
 ไว้วางใจกัน

วิสุตนาม (วิสุตโตะเนียม) ที่มีเกียรติและ
 ชื่อเสียงโด่งดัง เช่น มนุสสุวิสุตนาม
 (มนุสฺสวิสุตโตะเนียม)

วิหค, วิหงค, วิหงคัม (วิหอก, วิหอง หรือ
 วิหองเกียะเมียะ หรือ วิหองกัวม) นก
 สัตว์ปีก ผู้ที่ไปในอากาศ

วิหาร (วิเฮียร์) การอยู่ ที่อยู่ อาศัย์ วัด
 ทางพุทธศาสนา แต่เขมรใช้หมายจำ
 เพาะแต่ที่เป็นโรงอุโบสถ หรือ อุโบสถา-
 คาร์ เช่น สงวิหาร (ซ็องวิเฮียร์)
 สร้างโบสถ์ บุญฉลองวิหาร (บนขล่อง
 วิเฮียร์) การทำบุญฉลองโบสถ์

วิหิงสา, วิหิสสา, วิหเสสา (วิหิงสา หรือ วิ
 เหสา) การเบียดเบียน การทำให้เขา
 ได้รับความทุกข์ยาก

วิะ (วิะห์) หวิด เฝือก เกือบ เช่น โจล
 วิะนังตรูว (โจลวิะห์นังโตริว) ขว้าง
 เกือบจะถูก (ใช้ วิะ ก็มี)

วี (วี) ๑. เกลี้ย เช่น วิสุรว (วิโซรว)

เกลี้ยข้าว วัชรบาทสมณญาณ (วัชรบาท
 ซ็อนแดก) เกลี้ยเมล็ดข้าวให้กระจายทั่ว
 ให้ได้ ไอบะเคดเสมอกัน

๒. รวงใส่เงินสำหรับนับให้รู้จำ-
 นวน เรียก วัชรบาท (วัชรบาทกะส)
 รวงนับเงินรวง(มีแต่ในสมัยที่ใช้เงินรวง)

วี (เวีย) เวีย เหวีย ต้องใช้กับคำ อัญ
 (อัญ) กู ข้ำ กับ แอง (แอง) มึง
 เอ็ง เช่น เทาฉาเวีย (เตวีนาเวีย) ไป
 ไหนเวีย ปรยัตน์วี (ปรอยัตเวีย)
 ระวังเวีย (กู วีย ค้วย)

วีชนี (วีเจียะนี่) พัด แล้ ราชาศัพทที่ใช้
 พระวชิระ (เพรียะหวัเจียะนี่)

วิต (วิตะ) ปราศจาก ไม่มี เช่น วิตราคะ
 (วิตะเรียเกียะ) ผู้ปราศจากราคะ วิต
 โตสะ (วิตะโตสะ) ผู้ปราศจากโทษะ
 วิตโมหะ (วิตะโมหะ) ผู้ปราศจาก
 โมหะ

วิตามิน (วิตามิน) วิตามิน เช่น วิตามิน
 รบส้องกร (วิตามินรวบอะส้องกร)
 วิตามินของข้าว

วีถิ (วีเทีย) ทาง ถนน ชายป่า แลว สังกัด
 ส่วน ฝ่าย (ใช้ว่า วีถิ ก็มี) วีถิจิต
 (วีเทียเจ็ด) จิตที่เฝ้าระวังไปตามทาง
 แห่งอารมณ์ โควีถิ (โกวีเทีย) หรือ
 โคโนวีถิ (โกนะวีเทีย) ทางวั

วิมฺงสา, วิมฺสา (วิเมยฺงสา) วิมฺงสา การพิจารณาอย่างละเอียดถี่ถ้วน การพิสูจน์ การทดลอง บัญญัติสำหรับสรรหาหรือเลือกเฟ้นให้เห็นเหตุอันจริงแท้แน่นอน
วิมฺสาวิชฺชา (วิเมยฺงชาวิคฺเคยฺย) วิชา ความรู้ที่ได้จากการพิจารณาโดยละเอียด หรือจากการทดลองก่อน

วิมวาม (วิมเวยฺม) ชุ่มชุ่ม สบสน เช่น **เถรวิมวาม** (เตอรฺวิมเวยฺม) เดินชุ่มชุ่ม **กณฺติวิมวาม** (กัณฺณนฺติวิมเวยฺม) ความคิดสับสน

วิมเวม, เวมเวม (วิมเวม หรือ เวมเวม) งุ่มง่าม เพราะมืดหรือตาฝ้าฟาง เช่น **เถรวิมเวม** (เตอรฺวิมเวม) เดินงุ่มง่าม

วีร (วีเรยฺยะ) องอาจ กล้าหาญ ผู้กล้ากล้า **วีรชน** (วีเรยฺยะ จัน) วีรชน ชนผู้องอาจกล้ากล้า **วีรบุรุษ** (วีเรยฺยะโปะระอะสฺ) วีรบุรุษ บุรุษผู้องอาจกล้า **วีรภัก** (วีเรยฺยะ เพ้อด) อำมาตย์ผู้กล้ากล้า แม่ทัพ

วีริย, วีริยะ (วีริเยยฺยะ) ความพยายาม เดช อำนาจ **วีริยพล** (วีริเยยฺยะปฺพล) กำลังความพยายาม **วีริยสมบัต** (วีริเยยฺยะซ็อมบัต) หรือ-สมปทา (ซัมปะเตยฺ) หรือ-สมปตฺติ (ซ็อมบัต) ความพร้อมด้วยความพยายาม **วีริยารมก**

(วีริเยยฺเรอิมเพยฺยะ หรือ รัม) การตั้งตน ความพยายาม

วิวก (วิววก) ดู วก

วีวร (วีวัวร์) วุ่น ยุ่ง เกะกะ เช่น **กั้ววโร** (กมวีวัวร์เอยฺย) อย่างยุ่งวุ่นอะไร **เรววีวรขุจอต** (เทวอวีวัวร์โคจ ออะสฺ) ทำยุ่งผิดหมด

วีวาจ (วีเวยฺจ) เกลี่ยให้ทั่ว คนให้ทั่ว เช่น **วีวาจองกร** (วีเวยฺจอจฺจองกร) เกลี่ยข้าวไปมาให้ทั่ว **วีวาจฺญโอยเสม** (วีเวยฺจเตยฺออยเซม) เกลี่ยดินให้เสมอ

วีวาก (วีเวก) ยกมือปักไปปักมา คำใช้กับ **ชแซก** (จัวเจก) ถกเถียง เช่น **ชแซกวีวาก** (จัวเจกวีเวก) เถียงยกไม้ยกมือทั้งสองข้าง

วิก (วิก) ๑. กวนหรือคนกลับไปกลับมา กวนเรื่อย ๆ เพื่อให้แข็งตัวหรืออ่อน ให้ขึ้นเป็นมันหรือเป็นสีขาว เช่น **วิกโอยสพพ** (วิกออยซ็อบ) กวนให้ทั่ว **กัรวิก** (โกรวิก) กวนไปกวนมา **วิกสกรโตนต** (วิกซุกอร์โตนต) กวนน้ำตาลโตนต **วิกต่างแม่** (วิกตังแม่) กวนตังเม (พูดกันว่า **วิด** หรือ **วิด** ก็มี)

๒. ง่วน หมกมุ่น ติดใจ เพื่อ เช่น **วิกเรวการ** (วิกเทวการ) หมกมุ่นทำงาน **วิกกล้าสนญแลกบายมินสละ**

มุกเก (วิกคำขึ้นแตกบายมีนซ้อ
เม่นึก) เพื่อปลุกตัวเขียวไม่เหลือ
สักคน วิกเมลโลชน (วิกเมลโลคน)
ติดใจถูละคร (ดู เว็ต ถ้วย)

วิกวร (วิกวร) ก่อกรน ทำให้ยุ่ง วุ่นวาย
อลหม่าน ดู วร

วิง (วิง) ๑. อึก คิ่น พลัน ทันทีทันใด
เช่น วิงขมิ (วิงเคมัย) จับพลันทันใด
วิงรา (วิงรา) เร็วพลัน วิงสูงน (วิง
ขุนอง)ตอบสนอง(คำใช้ในกาพย์กลอน)
๒. ปราศ ปรีอ ปรีอ เร็ว เช่น
รตวิง (รตวิง) วิงปรีอ เลื่อนวิง
(เลื่อนวิง) เร็วปรีอ
๓. หวือ เช่น โจลวิง (โจลวิง)
ขว้างหวือ โจลอุฎฐาสูรวิง (โจลคม
เคียวลือโซรวิง) ขว้างก้อนดินไต่ยั้ง
หวือ

วิต, วิต (วิต หรือ วิต) ดู วิก ๑.

วิบ (วิบ) เสียงดังหรือกระซกอย่างแรง ดัง
ใช้ ทาญวิบ (เตยญวิบ) ดังพรีค
กนตรากวิบ (กอนตรักวิบ) กระซก
พรวก

วิล (วิล) ดู วิต

วิล! (วิล!) ดู วิต!

วิลมุข (วิลมุข) ดู วิลมุข

วิะ (วิะห์) ดู วิะ

วื, วื (วื หรือ เวอ) หวือ เช่น โจลอุบงวื
(โจลค้อมบองวื) ขว้างตะบองหวือ
ขยลบกัสลิกสุรวื ๆ (คียอลบ็อก
เชลิกซวืลเวอ ๆ) ลมพัดใบสนหวือ ๆ

วืง (เวิง) วิต เช่น แสรวืง (แซรวืง)
ร้องวืต เสียงพูดทั้งอ้าว ดังใช้ นิยาย
วืง (นิยายเวิง) พุกอ้าว ๆ (ดู วืง)

วืงว้าง, วืงว้าง (เวิงว้าง หรือ โวงว้าง) โวย
วาย เช่น นิยายวืงว้าง (นิยายเวิงว้าง)
พุกโวยวาย โยละคุณาวืงว้าง (ขลวะห์
เค็นยโวงว้าง) ทะเลาะกันโวยวาย

วืต ๆ (เวิต ๆ) จ๊วบ อย่างเสียงตุ๊กน่าเป็นต้น

วืนวนาย (เวินวาย) ลังเล ไม่เด็ดขาด เช่น
เป็ดาโยกโยมก กุ๋นวนายถูตณา
เทียต (เบอทาออยก้ออยโมก กมเวิน
วายต้อลนาเตียต) ถ้าว่าให้กั้ให้มา
อย่าลังเลไปถึงไหนอีก สมญ์นวนาย
(ซ้อมเตียเวินวาย) คำพูดไม่เด็ดขาด

วืบ ๆ (วืบ ๆ) บื้อ ๆ อย่างเสียงกั้หัน
ใหญ่หม่นโดยแรงและเร็ว

วืย (เวย) โวย โวยั เหวย เว้ย มักใช้กับ
อัญ (อัญ) ญ ขำ แอง (แอง) มึง
เอ็ง เช่น กุ่เลงวืย (กมเลงเวย) อย่า
เล่นไวย วืยกนเป็ง (เวยกอนเป็ง)
เหวย พวกเรา (ใช้ วื ก็ได้)

วืะ, วืะ (เวอะห์, เหวอะห์) เสียงตะโกน

ได้ยกกันในที่ไกล ๆ เช่น **วระอนก**
(*วระอันนิก*) คุณนัย และมีเสียงตอบ
ว่า **ว๊ะ ! ขณฺเณฯ เนเท (เหวอะห์ !**
คณฺเณวี้ ๆ นิหฺเต) เอ้อ ฉะนั้น

วทุฒาจารย์, วทุฐาจารย์ (วุดเทียจารย์)
อาจารย์ผู้เฒ่า

วทุฒิ (วุดติ) ความเจริญ ความงอกงาม
บริบูรณ์ เช่น **มานวทุฒิ** (เมียนวุดติ)
มีความเจริญงอกงาม **คุณวทุฒิ** (กุนะ
วุดติ) ความเจริญด้วยคุณ **ธนวทุฒิ**
(เทียะเนียะวุดติ) ความเจริญด้วยทรัพย์
ปญฺญวทุฒิ (ปญฺญะวุดติ) ความเจริญ
ด้วยบุญ **พลวทุฒิ** (เปียะเลียะวุดติ)
ความเจริญด้วยกำลัง

วุน (วุน) วุ่น ยุ่งใจ จนความคิด เช่น
วุนจิตต (วุนเจ็ด) วุ่นใจ **วุนกนิต**
(วุนกัวมนิต) ความคิดยุ่งวุ่นวาย นำ
โดยวุ่นเรวการมีนเกิด (เนอัมมอย
วุนเทวการมีนเกิด) ทำให้วุ่น ทำงาน
ไม่ได้ **กัพฺพวุนวิลลวฺลกนิตกิตอวี้**
พฺเพญฺเท (กัอมปฺพวุนวิลลวฺลคฺวอล
กัวมนิตกิตอวี้พฺเพญฺเต) กำลังวุ่น
ความคิดวุ่นเวียนกังวล คิดอะไรไม่เห็น
เลย (จาก **วุ่น** คำไทย)

วุนว้าย (วุนวาย) ทำให้วุ่นวาย ทำให้ยุ่งใจ
ทำให้ใจเป็นทุกข์ เช่น **นำวุนว้ายโอย**

กิตอวี้มินเลจ (เนอัมมวุนวายออยกิต
อวี้มินเลจ) ทำให้วุ่นวายคิดอะไรไม่
ออก (จาก **วุนวาย** คำไทย)

วูล (วูล) ปรีอ ปรีอ เช่น **ลลทเทรฺวูล**
(ลลวฺลทเทรฺวูล) นกเขาบินปรีอ

วู (วู) ๑. ลุกช่วง เช่น **เกมฺงเลงวู** (เกม
เลงวู) เต็กเล่นลูกช่วง

๒. อู้ ๆ อย่างเสียงลมพัด เช่น
สุรขยลบกวู ๆ (โซรฺคฺยอลบ็อกวู ๆ)
เสียงลมพัดอู้ ๆ

วู (โว) หวีด อย่างเสียงลมออกมาจากลูก
บอลเล็ก ๆ

วูง (โวง) วิด เสียงอ้าว ๆ เช่น **นียายวูง**
(นียैयाวอง) พุดอ้าว ๆ **แสกรวูง**
(แซกรวอง) ร้องวิด (ใช้ **วูง** ก็ได้ **วูง**)

วูต, วูต ๆ (โวต หรือ โวด ๆ) เรียกโหวย ๆ
อย่างเสียงลิงแสมร้องเป็นต้น (ใช้ **วูต**
หรือ **วูต ๆ** (โงต หรือ โงต ๆ) ก็ได้)

วูบ (วูบ) วูบ เสียงลมพัดปะทะผาผนังโดยแรง
หรือลมออกมาจากลูกบอลใหญ่เป็นต้น

วูบ (โวบ) ฟัด ฟัด อย่างเสียงบีบลมจากยาง
รถยนต์เป็นต้น

วูม, วูม (วูม หรือ โวม) เสียงซุ่ม ๆ อย่าง
เสียงซำร้อง

วูมวะ ! วูมวะอ ! (วูมเวียะ ! วูมเวียะเออ !)
วู วะ ! หรือ วะอ !

วู้ส (โวะส) เสียงตะโกนโหวกเหวกเรียกกัน
จากที่ไกล ๆ หรือเสียงร้องแตกตื่นตกใจ
(ถ้าเป็นเสียงจากที่ไกล ๆ มักจะออก
เสียงเป็นเสียงสูง เป็น **วู้ส** (โหวะส))

วู้สว่าส, เว้สว่าส (โวะสว่าส หรือ เวะวะส)
เสียงเอะอะ หรือ โหวกเหวก

เว็ก (เวิก) ๑. พืชชนิดหนึ่งต้นเป็นเถา
เลื้อยกับดินมีหัวเหมือนมันเทศ แต่ต้น
คล้ายกับแห้ว มียางเหนียวที่เปลือก กิน
ดิบได้ เถา เรียก **วลลเว็ก** (เว้อลเวิก)
ส่วนหัว เรียก **เม็มเว็ก** (เม็มเวิก)

๒. ทำให้ห่างจากกัน เช่น **เว็กสูรว**
(เวิกโซ้ว) ถอนต้นข้าวออกเสียบ้าง
ให้ต้นข้าวขึ้นห่าง ๆ กัน แล้วเอาต้นข้าว
ที่ถอนออกไปตำในนาอีก (จาก **เว็ก**
คำไทย)

เว็ก ๆ (เวิก ๆ) กระบุงกระติบ กระติบ ๆ
เช่น **ฉุงกูวเว็ก ๆ** (ตึงโกวเวียร์
เว็ก ๆ) หนอนไต่กระต๊อบกระติบ **เว้**
การเว็ก ๆ (เทวอการเว็ก ๆ) ทำงาน
กระติบ ๆ

เว็ด (เว็ด) เเห่อทำตาม ๆ กัน หมกมุ่น ทำ
ให้เกิดขึ้นหรือมีขึ้นพร้อมกัน เช่น **เว็ด**
เม็ลโลชน (เว็ดเม็ลโลชน) หมกมุ่น
ดูละคร **เว็ดเถียรทัญสูรว** (เว็ดเตอร์
คัญโซ้ว) มัวเฝ้าเฝ้าเชอข้า **เว็ด**

มานมูส (เว็ดเมียนมูส) ยุงชุม

เว็ม ๆ (เว็ม ๆ) รุ่มร่าม ตัวมเตียม เช่น
วาร์เว็ม ๆ (เวียร์เว็ม ๆ) กลานตัวมเตียม

เวียง (เวียง) ราชธานี กรุง วัง กำแพงกรุง
เช่น **เวียงจันทน์** (เวียงจัน) นคร
เวียงจันทน์ (จาก **เวียง** คำไทยและลาว)

เวียงชัย (เวียงเจีย) เขมรใช้เป็นสร้อย
บรรดาศักดิ์ของเสนาบดีกระทรวงวัง ตั้ง
เรียกว่า **อนกอกญาว่าวเวียงชัย**
(เนี้ยก-อกญาเวียงวัวร์เวียงเจีย)

เวียง (เวียง) คด บิดเบี้ยว โกง เช่น
เฒ่เวียง (เขอเวียง) ไม่คด **ผูลูเวียง**
(โพลลเวียง) ทางคด **จิตตเวียง**
(เจ็ดเวียง) ใจคด **อ่เทเวียง** (อ้อมเปอ
เวียง) การกระทำคดโกง **เวียงจวร**
(เวียงวัวร์) คดเคี้ยว **เวียงจาง** (เวียง
เวียง) อ้อมเพราะคด **เวียงจเวร** (เวียง
เวร์) บิดเบิน หันเห เช่น **จิตตเวียงจเวร**
(เจ็ดเวียงเวร์) ใจหันเห

เวียน (เวียน) ๑. ขด เวียน เช่น **เวียนลูก**
(เวียนเดก) นอนขด

๒. เครื่องสานด้วยหวายอย่างหนึ่ง
สานเป็นตาสี่เหลี่ยมผูกไว้ข้างหลังกบหรือ
ระยางข้างสำหรับใส่ของเบ็ดเตล็ด

เวียร์ (เวียร์) งต เว้น สะ เช่น **เวียร์**
จเกนจจริด (เวียร์จกคุดจเว็ด) เว้น

จากทวาริต **เวียรแด** (เวียร์แด) เว้น
 แต่ ยกเว้นแต่ **เวียรตรีสาจ** (เวียร์
 เตรียซัจ) เว้นหรือตเว้นเนื้อ **เวียร
 บง** (เวียร์บอง) ละทั้ง ทอดทั้ง **เวียร
 แลง** (เวียร์แลง) ละเลย **เวียรแลงแด**
 (เวียร์แลงแด) นอกจาก เว้นแต่ ยก
 เว้นแต่ เช่น **เกเทาทังอสุคณา เวียร
 แลงแดขณุตรวเนาจำนุทะ** (เกเตวี
 เตยงออะสฺเคนีย เวียร์แลงแดคณุม
 โตรัวเนวีจําเพฺดยะห์) เขาไปกันทั้งหมค
 ยกเว้นแต่ฉันต้องอยู่เฝ้าบ้าน

เวียล (เวียล) คว้าน เช่น **เวียลสาจฎง**
 (เวียลซัจโดง) คว้านน้อมพระรา
เวียลเพนียงนงักล (เวียลเพนียงเนียง
 เกือด) ถากหรือคว้านหัวหมูไถ **เวียล
 วัง** (เวียลวัง) เวียนรอบ

เวียะ (เวียะห์) ตู **เวะ**
เวียะเวียน (เวียะห์เวียน) ตู **เวะเวียน**
เว้, เทว (เว) ชื่อเมืองเว้ของญวน เรียก
กรุงเว้ (กรุงเว)

เวลพล (เวเกียะบั่วล) กำลังความเร็ว
เวคิ (เวกิ) ที่มีความเร็ว

เวจ (เวจ) ห่อ เช่น **เวจสมุพาย** (เวจซ็อม
 เปียย) ห่อผ้าให้เป็นห่อสำหรับสะพาย
เวจบาย (เวจบาย) ห่อข้าว **เวจบาย
 สัม** (เวจบายซ็อมนม) ห่อข้าวห่อ

เวจทุกแดกุนจัตต (เวจตุกแดกุน
 เจ็ด) ห่อไว้แต่ในใจ โดยปริยายหมายความว่า
 คิดอยู่แต่ในใจไม่พูดออกมา **เวจสุ**
 (เวจซุม) เก็บเข้าพกเข้าห่อ เก็บหอม
 รอมริบ เข้มคเข้มเก็บเอาไว้

เวจา (เวจา) ค่าจ้าง ราคาค่าจ้าง

เวจจ (เว็จจะ) อูจจาระ **เวจจกุฎิ** (เว็จจะ
 กต) ถานพระ **เวจจมกุฎ** (เว็จจะเมียก)
 (เป็นคำกลายมาจาก **วจจ** ตู **วจจ**)

เวชยันต (เวเจียะเยียน) ตู **เพชยันต**

เวชช (เวเจียะ) แพทย์ **เวชชกมม** (เว
 เจียะกัม) งานของแพทย์ การรักษาโรค
 การดูคนไข้ **เวชชกิริะ** (เวเจียะ
 กิริะห์) โรงพยาบาล เช่นเดียวกับ
เพทขมนนัทร หรือ **เวชชมนนัทร** **เวชช
 วิชชา** (เวเจียะวิตเจีย) ตู **เพทข
 วิชชา** **เวชชสาสูตร** (เวเจียะชะส)
 ตู **เพทขสาสูตร**

เวญ (เวญ) พื้น เช่น **เวญแฆส** (เวญแฆซ)
 พื้นเชือก **เวญคินิตคณา** (เวญกัวมันด
 เคนีย) โดยปริยาย หมายความว่า รวมความ
 คิดให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อย่าง
 พื้นเชือก

เวฐนพสูตร, เวสตนพสูตร (เวละนะเบอะส
 หรือ **เวสตะนะเบอะส**) ผ้าโพกหัว

เวหา (เวดา) เภตรา เรือฟันเลา

เวลา (เวตาล) ปีศาจ ปีศาจบริโศกชาคคพ

เวลาฬิก, ไเวลาฬิก (เวตาลิก หรือ ไเวลาฬิก)

คนที่กลองหรือตีเกราะบอกเวลา คนเป่า
แตรปลูก คนร้องเพลง

เวท (เวเตยะ หรือ เวต) ความรู้ วิชา คัมภีร์
พระเวท **เวทมนต์** หรือ **เวทมนตร์**
(เวตมฺวัน) มนต์สำหรับสวดเวลาเสก
เป่า **เวทวิทยา** (เวตวิทฺเทยฺย) ความรู้
ในพระเวท การรู้พระเวท **เวทศาสตร์**
(เวเตยะชะส) คัมภีร์พระเวท

เวทบุ (เวเตยะบุ) ผู้รู้พระเวทเจนจบ ผู้
กำลังเรียนพระเวท พระอรหันต์

เวทนา (เวเตยะเนย) การรับอารมณ์ การ
เสวยอารมณ์ การรู้อารมณ์ทุกขสุข มัก
ใช้เฉพาะการรับอารมณ์เป็นทุกข เช่น
ควรโอยมานเวทนาณาส (กัรรโอย
เมียนเวเตยะเนยนะส) ควรให้มีทุกข
เวทนานัก **เวทนาอวิมุละเท** (เว
เตยะเนยเอวียมุละหเต) ลำบากอะไร
อย่างนี้ **เวทนาขนฺธ** หรือ **-สฺกนฺธ**
(เวเตยะเนยขัน หรือ -สฺกน) เวทนาที่
เป็นขันธ์หนึ่งในห้า **เวทนานุรูป** (เว
เตยะเนยนิรูป) ตามสมควรแก่เวทนา
เช่น **เนตามเวทนานุรูป** (เนวิทามเว
เตยะเนยนิรูป) อยู่ตามควรแก่เวทนา
เวทนานุตตานิ (เวเตยะเนยนิตตานิ)

การประพฤติไปตามเวทนา **เวทภา**

ปฺราปฺต (เวเตยะเนยปฺราป) คนที่ถึง
แก่ทุกขเวทนา คนที่ได้รับความลำบาก

เวทางฺค (เวเตยงเกยะ หรือ เวเตยง) องค์
แห่งพระเวท คือกฎที่จะรักษาพระเวท
ให้คงอยู่ครบครัน มีอยู่ ๖ อย่างด้วยกัน
คือ ๑. การหักออกเสียงถ้อยคำให้ชัดเจน
๒. การศึกษาความของคัมภีร์พิสการ
๓. การเรียนไวยากรณ์โดยครบถ้วน ๔.
การเรียนรุณนทศาสตร์ คือลักษณะของ
ฉันท ๕. การเรียนโซติศาสตร์ ๖. การ
เรียนอธิบายศัพท์ในพระเวททั้งหมด

เวทानุต (เวเตยนตะ หรือ เวเตยน) ที่สุด
แห่งพระเวท อุปนิษัท คือการรู้พระเวท
เจนจบครบถ้วนของพวกพราหมณ์

เวที (เวตี) ผู้รู้พระเวท ผู้มีความรู้ นัก
ปราชญ์ เช่น **อนกเวที** (เนยิกเวตี)
คนผู้มีความรู้ พวกเวที (ปวกเวตี)
พวกผู้รู้ หรือพวกนักปราชญ์

เวทกมฺม (เวเทยะกัม) การเจาะ การทำ
ให้ทะลุ การแทง การยิง เช่น **เทวเวธ-**
กมฺม (เทวเวเทยะกัม) ทำการเจาะ
ยิง หรือ แทง ทำให้ทะลุ

เวณ (เวณ) ๑. เวน เช่น **จุลเวณ** (จุลเวณ)
เข้าเวร **เจญเวณ** (เจญเวณ) ออกเวร
เทวการณเวณ (เทวการณเวณ)

ทำงานมีเวร **ตุรวเวณ** (โต้วเวณ)
ถูกเวร **เวณแกน** (เวณแกน) เวรทำ
งานของพวกเขาถูกเกณฑ์

๒. เวรกรรม เช่น **เวณรบสัณณ**
(เวณรวบอะสัณณ) เวรแห่งกรรม
ตุรวททวลสุขทุกขตามเวณรบสัณณ
(โต้วท้าวทวลสุขทุกขตามเวณรวบอะสั
ณณ) ต้องรับทุกข์ตามเวรกรรม

เวณเคยฺย (เวเนยะไต) ครุฑ
เวเนยฺย (เวเนียเยยะ หรือ เวเนีย) ผู้ฝึก
สอนได้ มักเรียก **เวเนยฺยชน** (เวเนีย
เยยะจัน) หรือ - สดว หรือ - สดต
(ชัต)

เวปิตฺติ (เวปะเจ็ดเตะ) ชื่อสุรผู้เป็นใหญ่
กว่าอสุรทั้งปวง มักเรียก **เวปิตฺติ**
อสุรินท (เวปะเจ็ดเตะอะโสะเรน)
เวปิตฺติคือสุรินท

เวเปติกะ (เวเปติกะ) พื้น้องต่างพ่อ
เวมาติกะ (เวเมียเตะกะ) พื้น้องต่างแม่
เวมานิกเปรัต (เวเมียนิกะแปรัต) เปรัตที่
มีวิมาน คือ อมนุษย์ที่บางทีก็เป็นเปรัต
บางทีก็เป็นเทวดา

เวยฺยากรณ์, ไวยากรณ์ (เวเยียกอร์)
ไวยากรณ์

เวยฺยวจฺจ, - วจฺจ (เวเยียเวียจจะ)
ความขะมักเขม้น การเอาใจใส่ไม่เกี่ยง

กัน **เวยฺยวจฺจกร** (เวเยียเวียจ
จะกอร์) ผู้ทำงานอย่างขะมักเขม้น ผู้
ที่ทำงานอย่างเอาใจใส่ ไม่ดูคายน ไม่
เกี่ยงกัน **เวยฺยวจฺจมยะ** หรือ **มัย**
(เวเยียเวียจจะเมียะเยียะ หรือ เมีย)
ประโยชน์หรือบุญที่เกิดมาจากการทำงาน
อย่างขะมักเขม้น

เวร (เวร์) ๑. มอบหรือประทานของไทย
ออกกว่าตามกัน เช่น **เวรภคต**
(เวร์เพ็ด) ประเพณีภัตตาหาร **เวรกุฎิ**
(เวร์กุด) มอบกุฎถวายพระ **เวรศาลา**
ปรเคนขันนุสงฺฆ (เวร์ศาลาปรเคน
จันนุสมฺชอง) มอบศาลาถวายแก่ที่ประ
ชุมสงฆ์ **เวรจฺจนนุสงฺฆ** (เวร์จ้องหัน
ซ้อง) ชื่อพิธีมงคลอย่างหนึ่ง คือพิธี
เลี้ยงพระ มีการถวายภัตตาหารกับเครื่อง
บริขารพระภิกษุสงฆ์ เช่น **เรียบมญ-**
กถการเวรจฺจนนุสงฺฆ (เรียบม้งกวด
การ์เวร์จ้องหันซ้อง) จัดพิธีเลี้ยงพระ

๒. เอน เบิน เห เช่น **สสรเวร**
(ซอซอร์เวร์) เสาเอน **เณมุตฺตสัตุรว**
ขยลขุถางเวรมกเลิยฺย (เดิมวิระส-
เซียโต้วคฺยออลคฺล้งเวร์โมกเลอโพถัว)
ต้นไม้อายุแก่ เอนมาบนหนทาง
ทุกเวร (ตุกเวร์) เรือเอียง **เวียจเวร**
(เวียจเวร์) บิดเบิน ชู **เวียจ**

๓. การช่วยแรงกัน การเอาแรงกัน
เช่น ยกเวร (ยักเวร์) เอาแรงกัน
ซัพพาทเวรเก (จัมเบยักเวร์เก) เป็น
หน้แรงเขา สงเวรเก (ซ้องเวร์เก)
ตอบแรงเขา ใช้แรงเขา (บางถิ่นใช้ ไถ
แทน เวร คือ ยกไถ ซัพพาทไถเก
สงไถเก)

เวรปฏิบัติเวร (เวรปัะตะเวร์) การจอง
เวรกัน

เวรภาพ (เวรียะเพียบ) ภาระที่บุคคลเป็น
ศัตรูกัน

เวรมณี (เวรียะเมียนี่) การงัด การเว้น
การเว้นจากการผิดศีล

เวรมภาต (เวรียะเพียะเวียด) ลมหม่น
ลมหัวค่ำ ลมบ้าหมู

เวรา (เวรีย) เวร เช่น มานเวราหนึ่งคณา
(เมียนเวรียหนึ่งเคนีย) มีเวรแก่กัน

สุมสุมาลา กุโธยมานเวราตเทามุข
เทียต สุกุโธยจบอัสตรัมปณังเท

จะ! (โชมขุมาเลียมกมออยเมียนเว
รียตอเตวิฆเตียตขมออยจ้อบอะส
เตริมีปนเก็งเตวิโจะห์) ขอขมาลาโทษ
อย่าให้มีเวรต่อไปข้างหน้าอีก ขอให้อับ
สันกันเพียงแค่นั้นเถอะ

เวรี (เวรี) ที่มีเวรแก่กัน ที่เป็นศัตรูกัน
ศัตรู เช่น มนุสสเวรี (มนุสส์เวรี)

คะเทเป็นศัตรูกัน เวรีชน หรือ-บุคคล
(เวรีจวน หรือ-บุคคล) ก็ใช้

เวลา (เวเลีย) ฤดู เพลด, เพล

เร็ว (เว) ปุบปับ รวดเร็ว อาการที่ผ่าน
ไปโดยเร็ว เช่น จกเร็ว (จ็อกเว)
จกจวไปโดยเร็ว รสาดเร็ว (รัสัด
เว) ชัดไปโดยเร็ว เลื่อนเร็ว (เลื่อน
เว) เร็วปรือ

เวรณะ (เวเวียะจะนะ) ไวพจน์ คำที่มี
ความหมายใช้แทนกันได้ เช่น เวส
(เวส) นครโสภนี (นักรั้วโสพนี)
ลัญจิกา (เลี่ยญจิกา) กับ วณณทาสี
(เวอันนะเตียเซีย) เป็น เวรณะ หมายถึง
ว่า หญิงโสเภณี

เร็ววาร (เววารี) เสียงแหบพร่ากระชั้น ๆ
เสียงร่นว่าว

เร็ววัส (เวสวอะส) เสียงโวยวาย ๆ อยู่
เรื่อย ๆ

เร็วว่าส (เวสวะส) เสียงเอะอะ ๆ อยู่
เรื่อย ๆ เช่น ภาสุรมาตเร็วว่าส (ล้อ
โซร์เมียดเวสวะส) ได้ยินเสียงพุด
เอะอะ ๆ อยู่เรื่อย ๆ

เวสียา, เวส (เวสียา, เวส) หญิงแพศยา

เวสมัน (เวสขมัน) บ้าน ที่อยู่ วัง (คำใช้
ในกาพย์กลอน)

เวสสะ, ไวสสะ (เวสสะ, ไวสสะ) พ่อค้า

๓. เวรณะที่ ๓ คือ เวรณะพ้อคำที่เขมร
เรียก **ไพรงาร (เพรียเจียร์)**

เวสสันดร (เวสสันดรตะระ หรือ เวสสันดร
คอร) พระเวสสันดร พระนามพระ-
โพธิสัตว์ในมหาเวสสันดรชาดก **เวส-
สันดรชาดก**(เวสสันดรตะระเจียดอก)
กัมภีร์มหาชาติ หรือ กัมภีร์ชาดกเรื่อง
พระเวสสันดร

เวสสุภ (เวสสะพู) พระพุทธรูปองค์หนึ่ง
ในอศิตกาล

เวสสุวรรณ (เวสสะเวียน) ท้าวเวร ท้าว
โลกบาลองค์หนึ่ง ทรงรักษาทางทิศอุดร
ทรงครองเมืองวิสาขา จึงได้พระนาม
เวสสุวรรณ

เวหา, เวหาส์ (เวเฮีย) เวหา ท้องฟ้า เช่น
กณฐาลเวหา (กอนดาลเวเฮีย) กลาง
เวหา (มักใช้ในภาพยนต์กลอน) **เวหาส-
นิพนธ์** (เวหาสะนิพนธ์) เสี่ยง
กติกองครันครันในเวหา

เวฬุวัน (เวลูเวียน) บำไผ่ อุทยานบำไผ่
ที่พระเจ้าพิมพิสารถวายเป็นอาราม ถวาย
พระพุทธเจ้า คือ **วตฺตเวฬุวัน** (เวียด
เวลูเวียน) วัดเวฬุวัน

เว (เวห์) หลบ เลี่ยง ไม่ให้ใครได้พบ
ได้เห็น เช่น **เวมิมกมุทะ** (เวห์
มินโมกมุเตียห์) หลบไม่มาบ้าน

เวมิมกมุทะ (เวห์มินโมก
มุทะเวียน) หลบไม่เข้าโรงเรียน **เว-
ชม** (เวห์ค่อม) หลบซ่อนตัวแล้วโผล่
หน้าแอบดู **เวฆาต** (เวห์บัต) หลบ
หายไป **เวฆมุข** (เวห์มุข) หลบหน้า
เวฆาง (เวห์เวียง) หลบหลีก หลีก
เลี่ยง (ใช้ **เวียะห์** ก็มี) (จาก **เว**
คำไทย)

เวเวียน (เวห์เวียน) หลบเลี่ยง (ใช้ **เวียะห์**
เวียน ก็มี)

แวก (เวก) ๑. แวก เช่น **แวกว่างน**
(เวกเวียงนวน) แวกม่าน **แวกมุง**
(เวกมุง) แวกมุ้ง **แวกแซก**(เวกเจก)
แวกแทรกเข้า **แวกแฉก** (เวกแฉก)
แยกออกเป็นส่วน **แวกผูลู** (เวก
โพลิ้ว) แวกทาง **แวกผูลูแวกภูเฝ้า**
(เวกโพลิ้วเวกค่อมเนอ์) แวกพอให้
มีทางไปได้ **แวกผูลูเสกภู** (เวก
โพลิ้วซังเกติย) แยกเนื้อความ อธิบาย
ความให้กว้างขวาง อธิบายให้เห็นความ
หมาย **แวกมุข** (เวกมุข) เอาหน้า
แวกมุขแวกมาต (เวกมุขเวกเมียด)
เอาหน้าเอาตา

๒. จวก ทัพพี กระจำ **แวก**
(ดองเวก) ต้มกะจำ **แผลแวก**
(แผลเวก) ต้มกะจำ **บายพริแวก**

(บายปรีเวก) ข้าวสองทัพพี สมก
มวญเวก (ขอมลอมวญเวก) แกงกะจำ
หนึ่ง

๓. งูเห่า เรียก พสเวก (บั่วะส
เวก) มีชนิดต่าง ๆ คือ พสเวกรนาม
(บั่วะสเวกรวัณเณม) งูเห่าตง พส
เวกกรบี่ (บั่วะสเวกกรอเบย) งูเห่า
ปลาช่อน พสเวกสรแง (บั่วะสเว
กรอแง) งูเห่าตอกจัน พสเวกภูบูก
(บั่วะสเวกค้อมไบก) งูเห่าหม้อ กู
พส

๔. ใช้กับคำ อา เป็น อาเวก
(อาเวก) อ้ายโง่ เช่น อาเวก! เกส
โกรัมแกนก อาเวกมินฉิ่ง (อาเวก!
เกสโกรัมเพนก อาเวกมินเติ้) อ้ายโง่
เขากินได้ตา อ้ายโง่ไม่รู้ หมายถึง คน
มาลอบเป็นชู้กับเมียตนก็โง่ไม่รู้

เวกจ้เหียง (เวกจ้อมเฮียง) แสกกผข้างไต
ข้างหนึ่ง เช่น สิตสกกเวกจ้เหียง (เข็ด
ซ็อกเวกจ้อมเฮียง) หวีผมแสกไปข้าง
หนึ่ง สกเวกจ้เหียง (ซ็อกเวกจ้อม
เฮียง) ผมแสกข้าง

เวกโอ (เวกโอ) หวีผมแสกกลาง ดังใช้
สิตสกกเวกโอ (เข็ดซ็อกเวกโอ) สก
เวกโอ (ซ็อกเวกโอ) ผมแสกกลาง

เวง (เวง) ยาว เช่น แซสเวง (แซซเวง)

เขือกยาว เสกภูเวง (ซักเกดัยเวง)
ความเขี้ยยาว แวงแลงฉิ่ง (เวงเลงเติ้)
หรือ แวงแลงฉิ่ง ขลักรณึ่ง ลัฉิ่งเทา
ไพร (เวงเลงเติ้เกดัยกรอเน็ง ลัเติ้
เติ้เพรีย) หมายถึง ตัด (ไม้) ให้ยาว
ไว้ก่อนสะดวกกว่า ถ้าเกินขนาดไป
จึงค่อยตัดค่อยเกลาให้ได้ขนาดภายหลัง
เหมือนดังทำงานใด ๆ ถ้าเห็นไม่ควรรีบ
เร่งเกินไปนัก ก็ต้องกะเวลาตามควร

แ่วต (แวด) เรือแจวชนิดหนึ่ง รูปยาว
ข้างท้ายบานสูงงอนกว่าข้างหัว มีเก้งเป็น
เรือสำหรับพายิ่งใหญ่ใช้สอยเป็นครั้งคราว
เรียก ทุกแ่วต (ตูกแวด) ราชาศัพท
ใช้ พระที่นั่งแ่วต (เพรียะห์ตั้นงแวด)
พระที่นั่งแวด (จาก แหวด คำไทย)

แวน (แวน) แวนแบบหนึ่ง มีรูปเตี้ย ๆ
ฝั่งหัวแวนเรียงกัน เรียก จัญเจียน
แวน (เจัญเจียนแวน) (จาก แวน
คำไทย)

แวนตา (แวนตา) แวนตา แบนกสัแวนตา
(เพนกชีแวนตา) ตากินแวน คือ เหมาะ
แก่ตา ราชาศัพท ใช้ สุนงพระเนตร
(ซุนองเพรียะห์เนต) ฉลองพระเนตร
แวนตาสรท (แวนตาซุรอตัม) แวนตา
สีมัว ๆ สำหรับใส่ให้เย็นตา เขมร
โบราณเรียก สุนงแบนก (ซุนองเพนก)

สำหรับภิกษุสงฆ์เรียก **สนงเนตฺรา**
(ขมของเนตฺรา) (จาก แว่นตา คำไทย)
แว่น ๆ, โว้น ๆ (แว่น ๆ หรือ โว้น ๆ)
อ้อบ ๆ โอ้อบ ๆ เสียงกบร้อง (เฉพาะ
เมื่อถูกจับ)
ไว (เวีย หรือ วิย) ไว เร็ว ทันทีทันใด
เช่น ฉาบไว (ชับเวีย) เร็วไว เทา
ไว ๆ (เดี๋ยเวีย ๆ) ไปเร็ว ๆ ฉลาด
ชำนาญ เก่ง เข้าใจได้ รวดเร็ว เช่น
ปราชญ์ไว (ปราชญาเวีย) ปัญญาไว
ตรเจียกไว (ตรอเจียกเวีย) หูไว ไว
วาง (เวียเวีย) ปราดเปรื่อง ว่องไว
เช่นเดียวกับ วางไว (คำไทย ไว)
ไวแควน (เวียแควน) ปราดเปรื่อง ฉลาด
คล่องแคล่ว ว่องไว สันทัด เก่ง เช่น
ปราชญ์ไวแควน (ปราชญาเวียแควน)
ปัญญาปราดเปรื่อง **เสนาไวแควน**
(เสนาเวียแควน) ทหารฉลาดคล่อง
แคล่วว่องไว (จาก แคว้น คำไทย)
ไว (ไว) ทุ วาย
ไวธราพณ์ (เวียเยียะเรียบ หรือ เวียเรียบ)
ไมธราพณ์ ยักษ์ในเรื่องรามเกียรติ์
ไวสุณวะ, ไวสุณพ (เวียซุนะเวียะ หรือ
เวียซุนอบ) ที่เป็นของพระวิษณุ ผู้ที่
นำถือพระวิษณุ เรียก พวกไวสุณวะ
(พวกเวียซุนะเวียะ)

โว (โว) แหม ! เซ่น โว ! ลอณาสะเต้!
(โว ! ลอณาสะเตอ !) แหม ! ลอณา
จันนะ
โวการ (โวการ์) ๑. ชั้น ส่วนของร่างกาย
ปญจโวการ (ปญจะโวการ์) ชั้นห้า
๒. ชั่ว ท่าช้า
โวต (โวด) ความหมายตอนหนึ่งในประโยค
ยาว ๆ เช่น **เสกฏิมวยโวต** (ชัก
เกตุยมวยโวด) ความตอนหนึ่ง **โวด**
วฤค (โวดเวียก) วรรคตอน
โวโลกะ (โวลิกะเญยะ) การเพ่งจ้องดู
เป็นพิเศษ การสอดส่องดู การใคร่ครวญ
คำนึงดู (ใช้เฉพาะพระซิดาเสฟ มีพระ
พุทธเจ้าเป็นต้น)
โวหาร (โวฮาร์) ๑. ถ้อยคำสำนวน สำนวน
โวหาร เช่น **บุญเจญโวหาร** (บุญเจญ
โวฮาร์) ออกสำนวนแปลงโวหาร **บาน**
โวหาร (บานโวฮาร์) ได้สำนวนโวหาร
๒. ธรรมเนียม ธรรมเนียม
กฎหมาย คดี การขายแลกเปลี่ยน การ
ค้า **โวหารวิชา** (โหวาเวียะวิตเจีย)
หรือ-**วิทยา** (วิตเทีย) หรือ- **สาสุตร**
(ชะส) วิชาหรือศาสตร์ทางกฎหมาย
สำหรับประเทศ วิชาธรรมศาสตร์
โวหารี (โวฮาร์) ผู้วิวาทกัน
โวหารูปจีวี (โหวารูปจีวี) ผู้หาเลี้ยงชีพทาง

การขายแลกเปลี่ยน คนค้าขาย
เว้า (เว้า) ที่รวกเร็วมาก หรือที่ได้ยินชัด
 เจนไม่แทบพรวด เช่น **เลื่อนเว้า** (เลื่อน
 เว้า) เร็วปรือ **รสชาติเว้า** (รสชาติเว้า)
 ชัดโดยรวกเร็ว **นิยายเว้ากณณาลขันธ์**
 (นิยายเว้ากอนตาลจิมม) พุดเสียง
 ดังฟังชัดกลางที่ชุมนุม **สัพเพเว้า** (ซ็อม
 เลงเว้า) เสียงดังชัดเจน

ว่าง (เวียง) ๑. กั้น ล้อม บัง ปิดบังไม่
 ให้เห็น เช่น **ว่างรนาง** (เวียงรวเนียง)
 กั้นมั่ว **ว่างรบง** (เวียงรวบอง) ล้อมรว
 กั้นรว **ว่างจันาร** (เวียงจันนาร์)
 ล้อมรวไม่เล็ก ๆ

๒. ว่าง เช่น **อนกขุนว่าง** (เนี้ยก
 ขุนงเวียง) คนในวัง **พระราชว่าง**
 (เพรียะห์เรียดเจียะเวียง) พระราชวัง
พระบรมราชว่าง (เพรียะห์บอรอม
 เรียดเจียะเวียง) พระบรมราชวัง
กรสงพระราชว่าง (กรอชวงเพรียะห์
 เรียดเจียะเวียง) กระทรวงวัง ตำแหน่ง
 เสนาบดีกระทรวงวัง เรียก **อนกอกญา**
ว่างวรเวียงชัย (เนี้ยก อกญาเวียงวร
 เรียดเวียงเจีย) ท่านออกญาเวียงวร
 เวียงชัย ดู **เวียง** กับ **เวียงชัย**

ว่างชา (เวียงเจีย) แข็งขัน แข็งแรง ว่อง
 ไวไม่คล่อง (ใช้เฉพาะแต่กำลัง) เช่น

กมฺลางว่างชา (ก้อมล้งเวียงเจีย) กำ
 ลังแข็งขัน (จาก **วังชา** คำไทย ไม่ค่อย
 ใช้ ใช้ **กมฺลางว่างนำ**)

ว่างน (เวียงนวน) ม่าน เช่น **จงว่างน**
 (จงเวียงนวน) ผูกม่าน **บังว่างน**
 (บังเวียงนวน) กั้นม่าน (นน จากคำ
 ไทย นอน)

ว่างนำ (เวียงเนียม) คำใช้กับ **กมฺลาง**
 (ก้อมล้ง) กำลัง เป็น **กมฺลางว่างนำ**
 (ก้อมล้งเวียงเนียม) กำลังวังชา เช่น
มานกมฺลางว่างนำเจริน (เมียนก้อม
 ล้งเวียงเนียมเจริน) มีกำลังวังชามาก

วะ (เวียะห์) ผ่า แหวะ เช่น **วะโพะตริ**
 (เวียะห์บะห์เตริย) แหวะท้องปลา
เพทยะรวบัส (แปดเวียะห์รวบัส)
 หมอผ่าฝี **วะเจียต** (เวียะห์เจียต)
 กรีด (ปลา) ให้เป็นริ้ว (เวลาทำปลาแห้ง)
วะกาต (เวียะห์กัต) ผ่าตัด **วะเจรียก**
 (เวียะห์เจรียก) แลให้เป็นชั้นเล็กบาง
 (จาก **แหะ** คำไทย)

วุ (วุ) ฉะเมย ทำไม่รู้ไม่ชี้เหมือนไม่
 เห็นไม่ได้ยิน เช่น **องคุยวุ**
 (อึงคุยเทววุ) นั่งทำไม่รู้ไม่ชี้
วุเทา (วุเตวี) ก็ตาม แล้วแต่ ไม่
 ยุ่งควย เช่น **โอยเหีย** เป็เกมินขกวุที่
 เทา (ออกเฮยเนอเกมินขกวุเตวี)

ให้แล้ว ถ้าเขาไม่เอาก็แล้วแต่
เวหีย (เวหีย) ที่เฉยเมย ที่ทำเพิกเฉย เช่น
เวหียเวหีย (เทวเวหีย) ทำเฉยเมย
ถูกวะหีย (รึกเวหีย) กิริยาเฉย ๆ

โวหะเวหีย (โวหะหะเวหีย) ที่เฉยเมย เพิกเฉย
 เกินกว่าเหตุ เช่น **เฉยเฉยเฉยเฉย**
โวหะเวหีย (เฉยเฉยเฉยเฉย) โหมกเทว
โวหะหะเวหีย เห็นแขกมาทำเฉย ๆ

๘

๘ (ขอ) ๑. ขาว เช่น **พรณส** (เปอรฺขอ)
 สีขาว **สัพตส** (ซอมปวตขอ) ผ้าขาว
สทบุส (ซอกโกบะส) ขาวโพลน
สตรส (ซอตรอโหะส) ขาวผุดผ่อง
สทถึง (ซอพลึง) ขาวสะอาด **สสกุส**
 (ซอซุกะส) ขาวจืด ขาวบริสุทธิ์
สสจาง (ซอซงจาง) ขาววับ

๒. แสง เช่น **สตร** (ซอเตรีย) แสง
 หรือสักปลาด้วยแสง **สกรโอยเฉย**
 (ซอรวกออยเฉย) โดยปริยาย หมายถึง
 สังเกตโดยกะ ๆ เอา คะเน ๆ เอา

๓. ส่อ เช่น **สเหตุ** (ซอแฮด)
 ส่อเหตุ **สเสจกฏ** (ซอซังเกดัย) ส่อ
 ความ **สมฐิสชาติ** มารยาทสตรกุล
 (ซอมเดยขอเจียด เมยเรียะเยียดขอ
 ทรอไกล) คำพูดส่อชาติ มารยาทส่อสกุล

๔. ทำลายเกียรติ ใช้ **สเกรต**
 (ซอเกร) ทำลายเกียรติ **สเกรตสกล**
 (ซอเกรตซอกัวล) ทำลายเกียรติ ทำ
 ลายต้นทอ

๘ (ซอก) ปอก ลอก เช่น **สกลสบก**
 (ซอกซอมบอ) ปอกเปลือก **สกอเพา**
 (ซอกอ้อมเปวี) ปอกอ้อย **พสสกล**
 (บัวะสซอกซอมนอก) งูลอกคราบ
พส, ฤณ, เมริมพระบงกวย...เพา
ถาสตวจาสสกล (บัวะส, ฤณ, เมริม
 เพริยะห้, บ้องกวย..เฮาหาซัดจัสซอก)
 งู ปู กิ้งกือ กิ้งก่า เรียกว่า สัตว์แก่
 ลอกคราบ

๘ (ซอก) ผม **กาดสกล** (กัตซอก) ตัดผม
สิตสกล (เซ็ดซอก) ทวีผม **บวงสกล**
 (บวงซอก) เกล้าผม **โกรสกล** (ไกร
 ซอก) โจนผม **สกลเสะ** (ซอกแซะห้)
 ผมม้า **สกล** (ซอกกอก) ขนค่อม **สกล**
กณฺณ (ซอกกอนตัญ) ผมสังกะตัง
สกลกรณฺณ (ซอกกรอนญ) ผมหยิก
สกลไกลิท (ซอกไกลิด) ผมจั่วเลี้ย
 คือผมที่บิดไปข้าง ๆ **สกลโพด** (ซอก
 ไปด) ไหมข้าวโพด **สกลไพโร**
 (ซอกเพริย) ผมป่า คือผมไฟ ผมเต็ก

ที่มีมาตั้งแต่อยู่ในท้องแม่ มงคลโกร

สกลไทร (มิ่งกัลโหลร์ช็อกเพรีย)

พิธีโกนผมไฟ สกัรวณของภาฏี (ช็อก
รวณอ้องเกียเตีย) ผมย่นตันแก คือ

ผมหยักโศก สกัสนุต (ช็อกโซลต)

ผมสลาย สกัณญ (ช็อกณญ) ผมแสง

สีก (สวก) สอด สวมใส่ เช่น สิกบนลวณ

กุนง์ณว (สวกบ่อนลวณกุนง์ณว

นั) สวมเดียวในรูที่เจาะไว้ สิกกรนุก

ทวาร (สวกรวนุกเทวียร์) ใส่กลอน

ประทุ สิกกรณาสโกรมพุก (สวก

กรอดะสัโกรมปุก) สอดกระตาดได้ฟูก

โดยปริยาย สิก หมายถึง พุทสอด เช่น

สีกแต่ ๑ ม้าเตาบาตม้าตัญจก

(สวกแตมวยมัดเตวียร์บัตเมียดโคจก)

พุทสอดแต่คำเดียว คำพุทหายไประหม่อม

เขาอุคปาก สิกรูป (สวกรูป) คำสำหรับ

เทพารักษ์ แม่มด ผีปีศาจ หมายถึง

ผีเข้า เข้าทรง เช่น อสโลกสิกรูป

(ออะสโลกสวกรูป) แม่มดเข้าทรง ผีเข้า

ส-ก (ขอ-กอ) นกยางประเภทหนึ่ง มีคอ

สีขาว เรียก กุกส-ก (กก-ขอ-กอ)

นกยางคอขาว บางถิ่นเรียก กุกโครง

(กกโครง) นกยางโทน บางถิ่นเรียก

กุกกนตุรุ (กกกอนตุรม) เรียก กนตุรุ

(กอนตุรม) ก็มี

สั (สั) ศก ศักราช ดังที่ใช้ แออสัก

(แออสัก) เอกศก โทสั (โตสั)

โทศก ฯลฯ เช่น จุนาญลวแออสัก

(ขุนาญลวแออสัก) ปีนลวแออสัก

สักันต, สักกานต (ช็อกกันต หรือ ช็อก

กาน) พิธีโกนจุก เฉพาะโอรสธิดา

และเจ้านาย (ใช้ว่า สักกันต หรือ สัก

กานต ก็มี (จาก สก + กันต หรือ

กานต=ตัดผม) คนธรรมชาเรียกว่า

โกรจุก (โกรจก) โคนจุก (จาก สก +

กันต หรือ กานต=ตัดผม)

สักันนุย (ช็อกกอนนุย) ขนหางสัตว์ เช่น

สักันนุยโค (ช็อกกอนนุยโค) ขน

หางโค

สกกาล (ชะกะกาล) ศักราช (ไม่ค่อยใช้

ใช้ สกราช มากกว่า)

สกลุ่ก, สกมุลุ่ก (ช็อกญอก หรือ ช็อก

มญอก) เชื่อง ๆ โข ช่อมช่อ เช่น

สुकมสกลุ่ก (สुकวมช็อกญอก) พอมโซ

รางสกลุ่ก (เรียงช็อกมญอก) ราง

ทรุทโทรม ภูเฝ้าสกลุ่ก (ด้อมเนอ์

ช็อกญอก) การเดินเชื่อง ๆ

สกลุมคค (สะกะคะเมียก) ทางเกวียน ใช้

สกลุมารคา ก็ได้

สกลุ่กนาลิกชะ (สะกัถานะเนียสะกะ

เจียะ) พยัญชนะท้ายวรรคทั้ง ๔ คือ

ง ญ ฒ น และ ม มีที่เกิดตามฐาน
ที่เกิดของแต่ละวรรค กับทั้งยังมีเสียง
นาสิกอีกด้วย จึงเรียก **ทวิฐานชะ**
(ทวิฐานเนยะเจียะ) ที่เกิดสองฐาน
ก็ได้

สกลด (สะกัถะ หรือ สะกัถ) ความหมาย
ของตัว คือ ศัพท์ที่มีความหมายของตัวเอง
แต่เมื่อผสมเข้าข้างท้ายศัพท์ใด ก็
เพียงให้ออกเสียงสะทก มิได้ช่วยให้
ความหมายของคำนั้นๆ วิเศษขึ้น เพราะ
ไม่มีความหมายใด ๆ ดังที่เราเรียกศัพท์
สกรรด เช่น กมฺมายนตะ (กัมมายน
ตะนะ) กิจการงาน สิปฺปายนตะ
(สึปปายะตะนะ) ศิลปะ (อายตะนะ
เป็นศัพท์สกรรด บางที่เรียกบทบุรณ
เพราะผสมเข้ามาเพียงให้ออกเสียงสะทก
ปากเท่านั้น)

สททาคามิ (สะกะเตียเกียมิ) ชื่อมรรคกับ
ผลที่เป็นโลกุตตรธรรมของอริยบุคคล
เรียก **สททาคามิมุคค** (สะกะเตียเกีย
มิเมียก) กับ **สททาคามิผล** (สะกะ
เตียเกียมิพฺโถล)

สททาคามิ (สะกะเตียเกียมิ) อริยบุคคลที่
สำเร็จโลกุตตรธรรมชั้นที่ ๒

สกลาสา (สะกะเพียซา) ภาษาของตนเอง

สกลน (สะกัม) ที่ประกาศด้วยกรรม ที่

ประพฤติไปทางใดทางหนึ่งโดยกรรม ที่
เกี่ยวข้องโดยการทำงาน ที่อยู่ไม่นิ่ง (ตรง
กับ active และ สกมฺมภาพ (สะกัม
มะเพียบ) ตรงกับ act vity)

สกลมฺมกิริยา (สะกัมมะกะระเยยา) คำกริยา
ที่ต้องมีกรรมมารับ เช่น เทวี่ (เทวอ)
สึ (ซึ) ททวล (ตั่วตวล) ฯลฯ

สกลมฺมธาตุ (สะกัมมะเทียต) ธาตุของ
สกรรมกิริยา

สกลาภ (สัฏฺฐาภ) ทัพพา

สกล, สากล (สะกะละ หรือ ชะกอล หรือ
ชากอล) ทั่วไปทั้งหมด เช่น จัณเ
สกาล (จ้อมณะหัชชากอล) ความรู้
ทั่วไปในโลก ทังสกล (เตียยังชะกอล)
หรือ ทังสากล (เตียยังชากอล) ทั้งหมด
ทั่วทั้งหมด แบบสกล (แบบชะกอล)
แบบสากลที่ใช้เหมือนกันทั่วทั้งโลก
เกฺลงสากล (เพฺลงชากอล) เพลงสากล
สกลทวิป (ชะกะละทวิป) ทวิปทั้งหมด
ทุกทวิป **สกลโลก** (ชะกะละโลก)
หรือ **สากลโลก** (ชากอลละโลก) โลก
ทั้งหมดหรือทั่วทั้งโลก

สกลาห (สะกะวา) สักวา เขมรเรียกเพลง
ร้องแก้กันที่ขึ้นต้นเพลงว่า สะกะวา ใช้
ร้องในพระราชพิธีฉลองแพในกัณวันขึ้น
๑๕ และ ๑๖ ค่ำ กับแนว ๑ ค่ำ เดือน

สิบสอง ร้องเพลงสัควาเรียก **เจริขง**
สกวาท (**เจริขงสกะวา**) ส่วนเพลง
 เรียก **บทสกวาท** (**บอดสกะวา**)

สกวาท (**สกะเวียต**) ผู้พูดฝ่ายตนเอง คือ
 ผู้สอบถาม คู่กันกับ **ปราวาท** (**ปอเรีย**
เวียต) ผู้พูดอีกฝ่ายหนึ่งคือผู้ตอบหรือ
 ผู้แก้

สกลเสียด (**สวกเสียด**) ส่อเสียด ยุแหย่ พุด
 ยุแหย่ให้แตกแยกกัน เสียดแทรกหรือ
 ตอไม้ให้จนอยู่หนึ่ง **พากุยสกลเสียด**
 (**เปียกสวกเสียด**) คำพุดส่อเสียด คำ
 พุดยุแหย่ คำพุดโต้ตอบให้จน (จาก **ส่อ**
เสียด คำไทย)

สกละสะ (**ซ็อกแซะห์**) ๑. ชื่อว่านชนิดหนึ่ง
 จำพวกต้นบุก มีดอกออกเป็นเส้นเล็ก ๆ
 ยาว ๆ แดงออกเป็นกระเชิงเหมือนผม
 ม้า หัวใช้เป็นแป้งทำขนมได้ เรียก
นัมเมสาสกละสะ (**นัมเมซาซ็อกแซะห์**)
 ขนมแป้งว่านผมม้า

๒. ชื่อหญ้าชนิดหนึ่ง ดอกแตก
 ออกเป็นเส้นเล็ก ๆ ยาว ๆ เป็นกระเชิง
 เหมือนกับผมม้า เรียก **เสมาสกละสะ**
 (**เขมาซ็อกแซะห์**) หญ้าผมม้า (บาง
 ถิ่นเรียก **เสมาสาญ้าง** (**เขมาซาญ้าง**)
 ก็มี)

สกลุ้วย (**ซ็อกขุ้วย**) ขนยาว ๆ ขนเป็น
 กระจุบบนคอม้า

สกลัฟัก (**ซ็อกลือก**) ที่ไหลเลอะเทอะ เรื้อย
 เปื้อย มักร่าย เลินเล่อ ล้วงเกิน ไม่มี
 สัมมาคารวะ เช่น **มนุสสสกลัฟัก**
 (**มนุสซซ็อกลือก**) คนมักร่าย มารยาท
 ข้าวปราศจากความอาย **สมภูสกลัฟัก**
 (**ซอมเตียซ็อกลือก**) คำพูดเรื้อยเปื้อย
กิริยาสกลัฟัก (**เกะระยาซ็อกลือก**)
 กิริยาล้วงเกิน ไม่มีสัมมาคารวะ

สกลอเพา (**สอกอ้อมเบ๊ว**) ปอกอ้อย โดย
 ปริยาย หมายถึง เสาที่ถากเป็นเหลี่ยม ๆ
 มุม ๆ (เหมือนอ้อยที่ปอกแล้ว) เสา
 ที่ไม่ได้ลบมุม เรียก **สตรสกลอเพา**
 (**ซอซอร์สอกอ้อมเบ๊ว**) เสาโกลน

สกลุณชาติ (**สะกุนะเจียด**) ชาตินก นก
 ทั่วไป เช่น **ห้วงสกลุณชาติ** (**วงสะ**
กุนะเจียด) ฝูงนก

สกลุณท (**สะกุนอน**) ไข่นก

สกลุ, สกลุกะ (**สั๊กกะ**) พวกสั๊กกะ สากุยราช
 พระสัถยมนีโคตม **สกลุขนบท**
 (**สั๊กกะจันเนยะบ็อด**) หรือ **สกลุกรณฐ**
 (**สั๊กกะเรียด**) ขนบทหรือเขตแดนของ
 พวกสากุยะ แดนที่เป็นชาติภูมิของพระ
 สากุยมนี **สกลุเทวาราช** (**สั๊กกะเตเวียะ**
เรียด) พระอินทร์

สกลุณภาษา (**สั๊กกะตะเพียวซา**) ภาษาสัน-
 สกลุต

สกุการ, สกุการะ (สัการะ) สัการะ
การทำความเคารพ เครื่องบูชา เช่น
เชวีสกุการะ (เทวีสัการะ) ทำการ
สักการะ มานเครื่องสกุการะ (เมียน
เกวีสัการะ) มีเครื่องสักการะ สกุ-
การบูชา (สัการะโบเจีย) เครื่อง
บูชาด้วยความเคารพ เครื่องบูชาที่
ประคินฐ้อย่างบรรเจิดบรรจง

สกุขรา (สัการะวา) น้ำตาลกรวด กรวด
สกุขราบาน (สัการะวาบาน) หรือ
สกุขรบาน (สัการะวะบาน) น้ำละลาย
น้ำตาลกรวด

สกุขี (สัการะเคีย) พยาน สกุขีภาพ (สัการะเคีย
เพียบ) ความเป็นพยาน สกุเคยภูต
(สัการะเคียภูต) ที่เป็นพยาน

สกุฎา (สัการะดา) ที่องอาจกล้าหาญ ที่มี
อำนาจ มีกำลัง มีความพยายามแข็งขัน
เช่น มานสกุฎา (เมียนสัการะดา) มี
อำนาจ โญยสกุฎา (โดยสัการะดา)
ตามอำนาจ

สกุติ, สกุติ (สัการะ) ๑. ศักดิ์ ยศศักดิ์ อำนาจ
ความองอาจ กล้าหาญ ความพยายาม
เช่น อนุภมานสกุติ (เนียกเมียนสัการะ)
คนมียศศักดิ์ สกุติตุง (สัการะโตง) ศักดิ์
น้อย สกุติธิ (สัการะทม) ศักดิ์ใหญ่
สกุติเสมคณา (สัการะเซมอเคินีย) ศักดิ์
เสมอกัน

๒. อิศริยาภรณ์ที่ปักด้วยด้ายทอง
หรือด้ายเงิน สำหรับใส่ติดกับเสื้อของ
มนตรี เพื่อบอกยศสูงต่ำ ดังใช้ พาก์
สกุติ (เปียกสัการะ) สวมอิสริยาภรณ์
สกุติมาส (สัการะเมียะสัการะ) อิศริยาภรณ์ทอง
สกุติปราค (สัการะปรัการะ) อิศริยาภรณ์เงิน
สกุติ ๑ (สัการะมว) อิศริยาภรณ์ชั้นที่ ๑
สกุติ ๒ (สัการะปรัการะ) อิศริยาภรณ์ชั้นที่ ๒
สกุติตริย (สัการะกะเตะไตร) องค์ ๓ ของ
ราชศักดิ์ ได้แก่พระราช อามาตย์
หรือมนตรี กับพลสกุติ (พลเมืองที่มี
ชื่อเสียง) สกุติธ (สัการะกะเตะทวั)
ผู้ทรงศักดิ์ ผู้ถือหอก สกุติ ๕ หิพาน
(สัการะกะเตะปรัการะมวเปอิน) ผู้มีศักดิ์สูง
อาจตรวจทัพได้ ๕ พันคน ใช้พูด สกุติ
๕ พาน ก็ได้ สกุติยส (สัการะกะเตะ
ยัวะสัการะ) อำนาจกับบริวาร ทรัพย์สมบัติ
ชื่อเสียงดี เป็นที่นับถือของคนอื่น ใช้
ยสสกุติ ก็ได้ สกุติสม (สัการะกะเตะ
ขอม) สมด้วยอำนาจ สมศักดิ์ (ขอม
สัการะกะเตะ) อำนาจที่เหมาะสม อำนาจ
เสมอกัน

สกุติสิท (สัการะเสิด) ศักดิ์สิทธิ์ เช่น របត់
สกุติสิท (รวับอะสัการะเสิด) ของ
ศักดิ์สิทธิ์ มนุสสกุติสิท (มัวนสัการะ
เสิด) มนตร์ศักดิ์สิทธิ์ อนุสกุติสิท

(ทวนสักเส็ด) ยาศักกัสมิทธิ **เชวโอย**
เมญญสักกัสมิทธิ (เทวออยเมญญสักกัเส็ด)
 ทำให้เห็นศักกัสมิทธิ

สกุข, สากุข (สักกัยะ หรือ สากุยะ) ดู
สกุณ, สกุกะ

สกุลาต (ชะกุลาด) สักหลาด เช่น **อาว**
สกุลาตเขมา (อาวชะกุลาดเคมา)
 เสือสักหลาดคำ (เทียบคำไทย ใช้
 สักหลาด)

สกุณ (ชะกุน) ที่มีคุณ ประกอบด้วยคุณ
 มีบำเหน็จสมนาคุณ เช่น **มณุตสสกุณ**
 (มณะสสะกุน) ผู้มีคุณ **รบสสกุณ**
 (รวบอะสสะกุน) ของสมนาคุณ **ปราก**
สกุณ (ประกัชะกุน) เงินสมนาคุณ
โอยปราก ๒๐ เรียลชาสกุณ (ออย
 ประกัเมกัยเรียลเจียชะกุน) ให้เงิน
 ๒๐ เหรียญเป็นการสมนาคุณ (ตรงข้าม
 กับ **นิรกุณ** (นิเรียชะกุน) เนรคุณ ไม่มี
 คุณ)

สกุค (สักเกียะ) สวรรค์ **สกุคโมกขมกุค**
 (สักเกียะโมกคะเมียก) ทางสวรรค์
 กับนิพพาน

สง (ของ) ๑. ขำระพนชดใช้ให้ ตอบแทน
 ตอบ เช่น **สงบมฺม** (ของบมฺม) (ของบมฺม)
 ใช้หนี้ **สงโถลสุรวูเค** (ของโถลสุรวู
 เค) ใช้ราคาข้าวเขา **สงกุณ** (ของกุน)

ตอบแทนคุณ สนองคุณ **สงโถลเก**
 (ของโถลเก) หรือ **สงวรเล** (ของเวอร์เก)
 ตอบแรงเขา หรือใช้แรงตอบเขา (ดู
เวอร์ ๓. ต่วย) สงขังจิตต (ของจิมจื่อ
 เจ็ด) ตอบเจ็บใจ คือ ชดใช้เงินทอง
 หรือข้าวของเป็นค่าทำขวัญให้หายเจ็บใจ
สงสมฺม (ของซอมเมีย) ไถ่กรรม ไถ่
 ตอบกันไปมา

๒. ไหลกลับ ทั้งใช้ว่า **ทิกทुरुสง**
 (ตึกโฮร์ของ)

สง (ซ้อง) ปลุก สร้าง เช่น **สงพะ**
 (ซ้องเพดยะห์) สร้างบ้าน **สงสาลา**
 (ซ้องซาลา) สร้างศาลา **สงสุทาน**
 (ซ้องเสปียน) สร้างสะพาน

สัง (ซวง) ๑. โป้ะ เช่น **จาบตรีกุนงสัง**
 (จับเตริยคุนงซวง) จับปลาในโป้ะ

๒. ซอง ซ่อง แคบที่สอบหรือลึก
 เช่น **จูตามสัง** (จูตามซวง) เข้า
 ตามซอง

๓. ซองอย่างซองพลูบหรี ทำเป็น
 ชั้น ๆ ถอดชักออกได้ เรียก **สังสุลา**
 (ซวงซูลา) มี ๒ แบบ คือ **สังตุง**
 (ของโตจ) ซองเล็ก คือ ซองที่ใส่พลู
 กับหมากเจียน มียาหรือบหรีด้วย กับ
สังธ (ซวงทม) ซองใหญ่ที่ใส่พร้อมทั้ง
 ใบพลู ปูน หมาก สีเสียด และยา

บางที่ทำด้วยทอง เงิน ทองเหลือง มี
รูปร่างป่องเรียว แต่ถอดออกเป็นชั้น ๆ
ไม่ได้ สำหรับใส่พลุหรือบุหรี ดั้งเรียก
สังฆาส (ขวงเมื่อยะส) ของทอง สัง
ปรัก (ขวงประก) ของเงิน

สงขาง (ของคาง) สองข้าง เช่น แกนกล
ทำสงขาง (เพนกลเตี้ยของคาง) ทา
ทั้งสองข้าง สงขางผูลว (ของคาง
โพลว) สองข้างทาง สุขจิตต์ทำสง
ขาง (สกลเจ็ดเตี้ยของคาง) สุขใจทั้ง
สองข้าง (จาก สองข้าง คำไทย)

สังขยา, สังขยา (ซ้องคุยา หรือ ซังคุยา)
ชื่อขนมสังขยา เช่น น้สังขยา (นม
ซ้องคุยา) ขนมสังขยา สังขยาเลพา
(ซ้องคุยาเลปวิ) สังขยาฟักทอง (จาก
สังขยา คำไทย)

สังโกล (ซ้องโกล) ล้มลงไปโดยแรง เรียก
ภูวลสังโกล (ควลซ้องโกล) วังตะ
โพงเต็มผีตืน ไซว่า โบลสังโกล (โบล
ซ้องโกล)

สังโฆรง (ซ้องโฆรง) ยันตัวโก่ง เมื่อจะล้ม
มิให้ล้ม ไซ ภูวลสังโฆรง (ควลซ้อง
โฆรง) ล้มยันตัวโก่ง

สังทึแม่ตร (ซ้องดีแมต) เซ็นติเมตร (จาก
คำ Centimetre)

สังหุรง (ซ้องหุรง) ถลาคั่วหิม เวลา

พลัตกหกล้ม เช่น ธุลาคั่วสังหุรง
(เทลุยักซ้องหุรง) พลัตกหัวที่มลง
ไป

สังหุทะ (ซ้องเพดัยะห์) เรือวิ่ง ออด ๆ
แอด ๆ เช่น ซังสังหุทะ (จิวมัจ้อง
เพดัยะห์) คนจับออด ๆ แอด ๆ
โรคสังหุทะ (โรคซ้องเพดัยะห์) โรค
เรือวิ่ง

สังสีก (ของเซ็ก) แก้วแก้ว แก้วเผ็ด (คำใช้
ในกาพย์กลอน)

สังเส (ซ้องเซอ) งูชนิดหนึ่งเป็นพวกงูป่า
ไม่มีพิษ มีหลังดำเลื่อม

สังสำ (สะงา) ที่รุ่งเรือง มีรูปสวยของอาจ
เจตนาย สังสำ เช่น รูปโฉมสังสำ
(รูปโฉมสะงา) รูปโฉมสังสำ สังสำราส
(สะงาเรียเซี่ย) สังสำราส มีราสที่รุ่งเรือง

สังกต (ซ้องก๊อต) ๑. กต ช่มทับ สะกต
เช่น สังกตไอยราบ (ซ้องก๊อตออย
เรียบ) กตให้เรียบ องคฺยสังกตพีเล
(อองคฺยซ้องก๊อตบิเลอ) น้ทับข้างบน
สังกตก (ซ้องก๊อตก) กตคอ โดย
ปริยาย หมายถึง ช่มชู่ เช่น สังกตกยก
ปรัก (ซ้องก๊อตกอยักประก) กตคอ
เอาเงิน คือช่มชู่เอาเงิน สังกตจิตต
(ซ้องก๊อตเจ็ด) สะกตใจ ช่มใจ ทูก-
งขางสฎา สังกตทุก-งขางแฉวง (ตูก

—งอกลงดำซึ้งกอดตุก—งอกลงเขว)
 เรือแข่ง (ห้วงอน) ข้างขวาเข้ม (เรือกว่ำ)
 เรือแข่งข้างซ้าย **มานทรพยสงกต**
อนคสุรูก (เมียนเตรือบซึ้งกอดเนี้ยก
 ขุรูก) มีทรัพย์ข่มชาวบ้านชาวเมือง
สงกตมินโอยเห็บนาตรว (ซึ้งกอด
 มินออยเห็บเมือ็ด รว) เบ่งทับหรือ
 ข่มไม่ให้เผยอปากพูดได้

๒. สวดบาลีหรือสวดคำแปลร้อย
 ออกเสียงหนัก ๆ ชาติ ๆ ตรงอักษรขึ้น
 เช่น **สูตรเสกภูสิสงกตตรงพาทษ**
รชน ๆ จบาสลัส (โสตสัดเกิดยซึ้ง
 กอดตรองเปี้ยกทุกวัน ๆ จบะสเลอะส)
 สวดความแน่นเสียงที่คำหนัก ๆ ชัดเจน
 (สวดสังโยค)

๓. เครื่องหมายเสียงสั้น (') ที่ตัว
 สะกด เช่น กง' (ก้อง) คด' (กวด)

สงกต่งกิม (ซึ้งกอดซึ้งเกิน) กตขี ข่มขี
 ขู่เข็ญ เช่น **สงกต่งกิมยกปฺราก**
 (ซึ้งกอดซึ้งเกินยักประก) ข่มขู่เอา
 เงิน **สงกต่งกิมราสฺตร** (ซึ้งกอด
 ซึ้งเกินเรยะส) ข่มขู่ราษฎร

สงกตา (ซึ้งกะทา) คำสนทนา การสนทนา
 กัน เช่น **เชวี่สงกตารกคณาเทวัญ**
เทวมก (เทวอซึ้งกะทาวรคเค้นยเดวี
 วิญเดวีโมก) สนทนากันไปมา

สงกร (ซึ้งกอร์, ซึ้งกะระ) การผสมปน
 เป ความวกวนยุ่งเหยิง **สงกรการณ**
 (ซึ้งกะระการ) เหตุหรือการกระทำที่
 ทำให้ผสมปนเปกัน

สงกล (ซึ้งกะละ หรือ ซึ้งกอล) คณะ
 พวก หมู่ ฝูง การบอกให้เห็นจำนวน
 การเพิ่มจำนวนให้มากขึ้น เช่น **เชวี่**
สงกลโอยเพ็ญจนวน (เทวอซึ้งกอล
 ออยเคิญจือนนวน) ทำการบอกให้เห็น
 จำนวน

สงกล (ซึ้งกอล) เถ่าตนุ เรียก **อนญ์เล็ก**
สงกล (อ้อนเด็กซึ้งกอล)

สังกสิ, ลำกสิ (ซึ้งกะเซี้ย) สังกะสิ เช่น
อังกสังกสิ (อังกซึ้งกะเซี้ย) อังกสังกะสิ
โรงปรกสังกสิ (โรงปร็อกซึ้งกะเซี้ย)
โรงมุงสังกะสิ (เรียก **สังคสิ** (ซึ้งเกียะส)
 ก็มี

สงกา (ซึ้งกา) ความสงสัย ความกลัวเกรง
 ความระมัดระวังกลัวผิด กลัวไม่สำเร็จ
 ทั้งประสงค์ เช่น **มานสงกา** (เมียน
 ซึ้งกา) มีความสงสัย เขมรใช้หมายความว่า
 สัญญา ปฏิญา ก็มี เช่น **เชวี่สงกา**
เทวัญเทวมก (เทวอซึ้งกาเทวีวิญ
 เดวีโมก) สัญญากัน **ตรูวสงกาคณา**
โอยปฺรากฏปฺรชา (โตรวี่ซึ้งกาเค้นย
 ออยปฺรากอดปฺรอเจีย) ต้องสัญญากันให้
 ปฺรากฏชัด

สงกาด (ซ็องกัด) แผนก หมวด หมู่ ส่วน
จำกัด เช่น **สงกาดพากย** (ซ็องกัด
เปี้ยก) จำกัดคำ **สงกาดเสจกัฏ**
(ซ็องกัดซัจเกตย) จำกัดความ **มาน**
ซั้วรมาสงกาด (เมียนจัวร์เมียนซ็อง
กัด) มีแถมมีหมวดหมู่ **ฎากโนย**
สงกาด (ดักโดยซ็องกัด) วางตาม
หมวดหมู่ **มรชาสงกาด ๆ** (ซั้วรเจีย
ซ็องกัด ๆ) ยื่นเป็นหมวดหมู่ **เจา**
สงกาด (เจาซ็องกัด) เจ้าสังกัด

สงการ (ซ็องการ) ๑. สังขาร เขมรใช้
หมายความว่า “การยกศพทำฌาปนกิจ” เช่น
เดียวกับ **เลิกสพ** (เลิกซ็อบ) หรือ
เลิกสพสงการ (เลิกซ็อบซ็องการ)
หรือ **เลิกสพสงขาร** (เลิกซ็อบซ็องการ)
(คำกลายเสียงจาก **สัฏการ**)

๒. ขยะ **สงการกฏ** (ซ็องการะ
โกด) กองขยะ **สงการจลทุก** (ซ็อง
การจันดเตยะกะ หรือ-ฉัดตัวก) คน
เทขยะ คนรับจ้างเทขยะ **สงการฎฐาน**
(ซ็องการัดถาน) หรือ **สงการธาน**
(ซ็องการะเทียน) ที่เทขยะ

สงการ (ซ็องการ) หญิงที่เพิ่งแต่งงานใหม่ๆ
หญิงสาวที่อ่อนละออ สาวแก่ใช้ว่า **นาง**
สงการ (เนียงซ็องการ)

สงกาส (ซ็องกะส) ที่เหมือนกัน เสมอกัน

เท่ากัน เช่น **สงกาสณหา** (ซ็องกา
สะเพี้ยน) หรือ-วตถุ (-เวียดโอะ)
ของหรือวัตถุเหมือนกันหรือเท่ากัน **สง**
กาสรูป (ซ็องกาสะรูป) หรือ-สน
ฐาน (-ซ็อนทาน) รูปหรือทรงที่
เหมือนกัน เท่ากัน คล้ายกัน

สงกิน (ซ็องเกิน) บดแล้วบดอีก บดไปมา
เช่น **สงกินโอยลือตมึญฐ** (ซ็องเกิน
ออยเลือตมึอด) บดให้ละเอียด โดย
ปริยายหมายความว่า ชักใช้ไล่เลียง เช่น
สงกินโอยเจดย (ซ็องเกินออยเจดย)
ชักใช้ไล่เลียงให้ตอบ **สั้วรสงกิน** (ซั้ว
ซ็องเกิน) ไล่ถามชักใช้ไล่เลียงค้นหา
ความจริง **สงกตสงกิน** ดู **สงกต**
๑. **สงเกตสงกิน** (ซ็องเกตซ็องเกิน)
สังเกตสงกา

สงกิม, สงกิม (ซ็องเก็ม หรือ ซ็องเกิม)
ผ้าไหมชนิดหนึ่งยกดอกเล็ก ๆ มันเป็น
เงา มาจากต่างประเทศ เรียกว่า **สัฟต์**
สงกิม (ซ็องบ๊วดซ็องเก็ม)

สงกิเลส (ซ็องเกะเละส) เครื่องเศร้าหมอง
เครื่องเศร้าหมองใจ มลทิน **ราคะ**
โทสะ โมหะ...ชาสงกิเลสรบสัจต
(เรียเกียะห์ โตสะ โมหะ...เจียซ็อง
เกะเละสัรวบอะสัจเจ็ด) **ราคะ โทสะ**
โมหะ เป็นเครื่องเศร้าหมองใจ **พหก**
แผ่สง ฐติ...ชาสงกิเลสรบสัพระอา-

ทิตยพระจนทร(บัวปาก แพบง หลี่...
เจียซ้องเกะและสัรวบอะสัเพรียะห้อ
ติดเพรียะจัน) เมฆ กวัน ฐิติ เป็น
มลทินของพระอาทิตย์พระจันทร์

สงกวต (ซ้องกวต) กรัดมีดให้คม เช่น
สงกวตกำบิต (ซ้องกวตกำบัต) กรัด
มีดให้คม อม-เฒ-แสบกสงกวต
(หม้อซ้องกวต เขอซ้องกวต แสบก
ซ้องกวต) หินสำหรับลับมีด ไม่สำหรับ
กรัดมีด หนังสือสำหรับสะบัดมีดให้คม

สงเก็จ (ซ้องเก็จ) เรือค สงเก็จข่า (ซ้อง
เก็จคำ) เรือคัก

สงเกีสงกัญ (ซ้องเกอซ้องกัญ) สะบัดร่อน
สะบัดหนาว ตะกรันตะกรอ เช่น
เป้สงเกีสงกัญตุรวรอกุณำเลบ
(เบอซ้องเกอซ้องกัญ โต้วรวรอกุณำ
เลบ) ถ้าสะบัดร่อนสะบัดหนาวต้องหา
ยากิน

สงเกียต (ซ้องเกียต) สึกกันอย่างไม้ กัด
พื้นเวลานอน เช่น เฌมฤตส์สงเกียต
คณา (เดิมรีะสัซซียซ้องเกียตเค้นีย)
ตันไผ่สีกัน แล็กสงเกียตเซมญ (เดก
ซ้องเกียตเซมญ) นอนกัดพื้น

สงเกียร (ซ้องเกียร) ระอา เช็ด เปื้อ
ระบบ เช่น สงเกียรเซมญ (ซ้องเกียร
เซมญ) เช็ดพื้น สงเกียรเซ็ง (ซ้อง

เกียรเจิง) ระบมเท้า สงเกียรสาจ
(ซ้องเกียรซัจ) เนื้อระบบ สงเกียร
จิตต (ซ้องเกียรเจ็ด) ระอาใจ สง-
เกียรตรเจียก (ซ้องเกียรตรอเจียก)
แสบหู หูระบม เพราะไถยิ่นเสียงคัง
มาก ๆ ไกลหู หรือไถยิ่นถ้อยคำอันชาติ
สัมมาการะ

สงเกต (ซ้องเกต) การสังเกต ลัญญา เช่น
เร้วตามสงเกต (เทวอตามซ้องเกต)
ทำตามสังเกต ตูรวสงเกตเมิลสิน
(โต้วซ้องเกตเมิลเซ็น) ต้องสังเกตดู
ก่อน สงเกตกมม (ซ้องเกตกัม) การ
ให้สัญญา สงเกตการณ (ซ้องเกต
การ) เหตุอันควรสังเกต

สงแก (ซ้องแก) ต้นสะแก

สงแกเกลิง (ซ้องแกเพลิง) ต้นไม้ชนิดหนึ่ง
ใบคล้ายกับใบโอวซุริง (ต้นไม้ที่มีใบ
หนาใช้ใบทำกระตาศ) เปลือกใช้ทำยา
รักษาโรคได้หลายอย่าง

สงโกจน, สงโกจน์ (ซ้องโกจะนะ หรือ
ซ้องโกจ) การย่น เหยียย่น การย่นกัว
การทำหน้าบัง เช่น ททวลเกญียวโดย
สงโกจนการ (ตัววลเพญียวโดย
ซ้องโกจนการ) รับแขกโดยทำหน้าบัง

สงโกบ (ซ้องโกบ) ความโกรธ ความ
สะเทือนใจ

สงกรานต์, สงกรานต์ (ซ็องกราน) สง-

กรานต์ พิธีขึ้นปีใหม่ วันขึ้นปีใหม่
เรียก **โองสงกรานต์** (ไทซ็องกราน)
วันสงกรานต์ พิธีสงกรานต์ (ปี่ซ็อง
กราน) พิธีสงกรานต์ สงกรานต์มี ๓ วัน
ด้วยกัน คือ วันที่ ๑ เรียก **โองจุลจนา**

(ไทงโองจนา) วันขึ้นปีใหม่ วันที่ ๒
เรียก **พารกณฺฑาล** (เปียร์กอนดาล)
วันกลาง หรือ **วันบต** (เว็อนบอด) วัน
บอด วันที่ ๓ จึงเรียก **พารเพ็งสัก**

(เปียร์เล็งซัก) วันเถลิงศก **ตรุษสง**
กรานต์ (ตรุษซ็องกราน) พระราช

พิธีตรุษกับสงกรานต์ที่กษัตริย์ในสมัย

สังข ก่อนทรงรวมเป็นพิธีเดียวกัน (ดู **ตรุษ**)
(ซัง) หอยสังข์ เช่น **พวการกุญลุ-**
สังข (ปวการกุหลุมซัง) พราหมณ์
ราชครูเปาสังข์ **สाराสังข** (ซารายซัง)
สाराสังขเลขนิกหนึ่งต้นเล็ก ๆ มีสีขาว
เรียก **สाराอโอะ** (ซารายอโอะมบะห์
กิม)

สงขลภูณิ (ซ็องคะกุดเถ หรือ กุด) โรค
เรื้อรังชนิดหนึ่ง ใช้เป็นราชาศัพท์

สงขาร (ซ็องคาร์) สงขาร การปรุงแต่ง
เครื่องประกอบปรุงแต่ง **สงขารทุกข**
(ซ็องการะตัก) ความทุกข์ยากของชีวิต
หรือเพราะชีวิต **สงขารธรรม** (ซ็องคา
ระเทือร์) ธรรมคือสังขาร หรือสังขาร

ที่ถือว่าธรรมดา **กายสงขาร** (กายะ
ซ็องคาร์) ลมหายใจเข้าออก **จิตตสง**
ขาร (เจ็ดตะซ็องคาร์) สัญญากับเวทนา
ชีวิตสงขาร (จีวิตะซ็องคาร์) อายุ
ไพเราะกับปฏิสนธิวิญญาณ **วจีสงขาร**
(เวียะเจียซ็องคาร์) วิทกกับวิจารณ์

สงขิตต (ซ็องเค็ดตะ หรือ ซ็องเค็ด) ทำให้
ย่อสั้น พักหรือยุติไว้ก่อน เช่น **เรื่อง**
เนตรวสงขิตตทุกสิน (เรื่องน๊ะห์
โตร์วซ็องเค็ดตักเซ็น) เรื่องนี้ต้อง
พักไว้ก่อน **สงขิตตกลา** (ซ็องเค็ดตะ
กะทา) กลาสังเขป **สงขิตตจิตต** (ซ็อง
เค็ดตะเจ็ด) ใจระย่อ ใจย่อท้อ

สงขณู (ซ็องโคญ) เร่ง เกี่ยวเกี่ยว ผลักกัน
ให้ไปข้างหน้า หรือให้ทันใจ เช่น
สงขณูโอยทานการ (ซ็องโคญออย
เตือนการ) เร่งให้ทันการ **สงขณูจูล**
(ซ็องโคญจูล) เร่งเข้า **การสงขณู**
(เคียร์ซ็องโคญ) เร่งรัททวง

สงเขป (ซ็องเขบ) ความสังเขป ความย่อ
เช่น **นิยายโดยสงเขป** (นิเยียโดย
ซ็องเขบ) พูดโดยสังเขป **เขิงตรวสง**
เขปเสกภูณิเนตรัมปณฺเณสิน (เขิง
โตร์วซ็องเขบซังเก็ดยีน๊ะห์เตริมปุน
เนาะห์เซ็น) เราต้องย่อความนี้เพียงแก่น
ก่อน **เรื่องสงเขป** (เรื่องซ็องเขบ)

เรื่องสังเขป เรื่องย่อ **สังเขปกถา**
(**ซ็องเขปะกถา**) หรือ **สังเขปวัตถุ**
(**ซ็องเขปะเวียดโกะ**) กถา หรือเรื่อง
สังเขป

สังขยา (**ซ็องคฺยา**) ดู **สังขยา**

สังคติ (**ซ็องเกียะเตะ**) การนับถือกัน การ
รวมความคิดกัน การพบประสพกัน
การประชุมกัน สมาคม

สังคม (**ซ็องกุม หรือ ซ็องเกียะเมียะ**) การ
ประชุมกัน เช่นเดียวกับ **สังคติ** **สังคม**
กิจ (**ซ็องเกียะเมียะเก็จ**) กิจการของ
สังคมหรือในสังคม กิจการที่สร้างขึ้นเพื่อ
ช่วยสังคมมนุษย์ให้ได้สุข กระทรวง
สำหรับกิจการนี้เรียก **กรสงสังคม**
กิจ (**กรอซังซ็องเกียะเมียะเก็จ**)
กระทรวงสังคมกิจ **สังคมสภา** หรือ
สภา (**ซ็องเกียะเมียะสะพา หรือ**
ซาลา) สถานที่ประชุม

สังคมราษฎร์นิยม (**ซ็องกุมเรียะสัณนิยม**)
ลัทธิสังคมราษฎร์นิยม

สังคะ (**ซ็องเกียะหะ**) การสงเคราะห์
การเก็บความโดยสังเขป **สังคะธรรม**
(**ซ็องเกียะหะเทือร์**) ธรรมสำหรับ
สงเคราะห์กัน **สังคะวัตถุ** (**ซ็องเกียะ**
หะเวียดโกะ) สังคะวัตถุ คือที่ตั้งแห่ง
การสงเคราะห์กัน

สังคายนา (**ซ็องเกียะเยะเนีย**) สังคายนา
การประชุมสอบทานพระไตรปิฎกพุทธ-
วาทะให้ถูกต้อง ตรงกันไม่คลาดเคลื่อน
จากแบบเดิม เช่น **เชวี่สังคายนา**
(**เทวอซ็องเกียะเยะเนีย**) ทำสังคายนา
ปฐมสังคายนา (**ปะละมะซ็องเกียะ**
เยะเนีย) ปฐมสังคายนา นิมนต์พระ
๒ หรือ ๓ องค์ เทศน์ปุจฉาวิสัชนา
ประวัติของสังคายนาโดยย่อ **นิมนต์**
โลกเทศน์สังคายนา (**นิม่วนโลกเตด**
ซ็องเกียะเยะเนีย) นิมนต์พระเทศน์
สังคายนา

สังคาหก (**ซ็องเกียะหะกะ**) ผู้สังคายนา

สังคีติ (**ซ็องเกียะเตะ**) สังคายนา **สังคีติกาล**
หรือ **สมัย** (**ซ็องเกียะเตะกาล หรือ ซะไม**)
เวลาที่ทำสังคายนา **สังคีตินิทาน** หรือ
ปราวตติ (**ซ็องเกียะเตะนิเตียน หรือ ปราว**
เวียด) เครื่องตำนานจากสังคายนา

สังคีติก (**ซ็องเกียะเตะกะ หรือ เตก**) ผู้สังคายนา

สังคุราช, สงมฺราช (**ซ็องเกียะราช หรือ ซ็อง**
เคียะราช) เจ้าอาวาส เรียก **โลกสง-**
คุราช (**โลกซ็องเกียะราช**) ท่านเจ้าอาวาส

สังคุราม (**ซ็องเกียะราม**) สงคราม การรบ
ทัพ คือก เช่น **สังคุรามโยธา** (**ซ็อง**
เกียะเมียะโยเทีย) พวกทหารที่กำลัง
สู้รบ กำลังเข้าสงคราม **สังคุรามชัย**

(**ซ็องเก็รียเมียะเจีย**) การชนะสงคราม
สงฺกรบ (**ซ็องกรบ**) ตะกรบ ตะปบ เช่น
จมาสงฺกรบกณฺฑูร (**ขมาซ็องกรบ**
ก๊อนโคร์) แมวตะกรบหนู

สงฺโคระห์ (**ซ็องกรวัะห์**) ๑. การสงเคราะห์
 ช่วยเหลือให้ได้ความสุขสบาย เช่น **โอย**
ปรากโอยสงฺโคระ (**ออยประกัโดย**
ซ็องกรวัะห์) ให้เงินเป็นการสงเคราะห์
 ช่วยเหลือ มาตามิตาสงฺโคระบุตรธิดา
 (**เมียดาเบยดาซ็องกรวัะห์บคักิดา**) พ่อ
 แม่สงเคราะห์บุตรธิดา

๒. รวมเข้า เช่น **ธรรมนะสง**
โคระจุลกนฺงพระอภิธรรม (**เทอ์รนะห์**
ซ็องกรวัะห์โจลกนฺงเพรียะห์อะพิเทอ์)
 ธรรมนี้สงเคราะห์เข้าในพระอภิธรรม

สงฺกระ (**ซ็องเก็รียะห์**) พิเคราะห์กัน ปรีก
 ษากัน ชักใช้ไต่ถามให้รู้ผิดรู้ถูก เช่น
สงฺกระคณาโอยเมญฺยสตรว (**ซ็อง**
เก็รียะห์เคณียออยเมญฺยโคะสัโตริว)
 ชักใช้ไต่ถามกันให้เห็นผิดถูก

สงฺม (**ซ็อง**) พวก หมู่ สงฆ์ ภิกษุ ๔ องค์
 ขึ้นไป เช่น **ขันฺนสงฺม** (**จัมมฺนฺมซ็อง**)
 ชุมนุมสงฆ์ **อาชญาสงฺม** (**อาชญาซ็อง**)
 อาชญาสงฆ์ **สงฺมกติกา** (**ซ็องเคียะ**
กะตะกา) ปณิญาของสงฆ์ **สงฺม**
กมฺม (**ซ็องเคียะกัม**) กิจของสงฆ์ที่

ประชุมกันทำในสีมา **สงฺมกรณียกิจจ**
 (**ซ็องเคียะกอรณียะเก็จ**) กิจที่
 สงฆ์ต้องทำ (มีการซ่อมแซมเสนาสนะ
 เป็นต้น) **สงฺมการี** (ออกเสียงกันว่า
ซ็องกรี่) ผู้ทำการเกี่ยวกับสงฆ์ เจ้า
 หน้าที่ในพระราชวังกรมหนึ่งซึ่งมีหน้าที่
 จัดการเกี่ยวกับสงฆ์ มีการนิมนต์พระ
 เป็นต้น **สงฺมกิจจ** (**ซ็องเคียะเก็จ**)
 กิจการต่าง ๆ ของสงฆ์ **สงฺมกตทาน**
 (**ซ็องเคียะเกียะตะเตียน**) ทานที่น้อม
 ให้หรือประเคนให้จำเพาะสงฆ์ ทรงข้าม
 กับ **บุคคลิกทาน** **สงฺมทาน** ก็ใช้
สงฺมคุณ (**ซ็องเคียะกุน**) คุณพระสงฆ์
 คือ วัตถุปฏิบัติอันดีเลิศของพระอริยสงฆ์
สงฺมฎีกา (**ซ็องเคียะเคียกา**) ฎีกาของ
 สงฆ์หรือฎีกาของพระภิกษุที่ออกให้เป็น
 ทางราชการ หนังสือสำหรับสามเณรถือ
 เป็นหนังสือสำคัญประจำตัวเหมือนหนังสือ
 ฉายาสำหรับภิกษุ **สงฺมตเถร** (**ซ็อง**
เคียะเค็ทเอร์ หรือ เทเวียะ) ภิกษุที่เป็น
 เถรในชุมชนสงฆ์ **สงฺมนวก** (**ซ็อง**
เคียะเนียะเวียกะ หรือ เนียะวีวัก)
 ภิกษุใหม่ในกลุ่มสงฆ์กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง
สงฺมนายก (**ซ็องเคียะเนียะวก**) มหา
 เถรผู้ใหญ่ที่เป็นผู้ตรวจตราสงฆ์ทั่วไป
 ในรัฐหนึ่ง ๆ **สงฺมปาโมกฺข** (**ซ็อง**

เคี้ยวปาโมก) พระเถระที่เป็นประธาน
ของสงฆ์ เจ้าคณะจังหวัด แม่กองในวัด
พระสงฆ์ปรกาส หรือ พระสงฆราช
ปรกาส (เพ็ญยศของเคี้ยวปรอกะสั
หรือ เพ็ญยศของเคี้ยวเรียดเจียะปรอ
กะสั) การประกาศของพระสังฆนายก
หรือพระสังฆราช สงฆปรณาม (ชื่อ
เคี้ยวปรอนาม) การน้อมกายวาจาใจ
ถวายเฉพาะสังฆคุณ สงฆกตต (ชื่อ
เคี้ยวเพียด) อาหารถวายเฉพาะพระสงฆ์
สงฆเภท (ชื่อเคี้ยวเพด) การทำให้
สงฆ์แตกกัน (โดยเพิ่มตามลักษณะวินัย)
สงฆมณฑล (ชื่อเคี้ยวมันต์วล)
ชุมนุมสงฆ์ ภิกษุสงฆ์ในดินประเทศแต่
ละแห่ง สงฆมามกะ (ชื่อเคี้ยว
เมียเมียะกะ) ผู้ถือว่าสงฆ์เป็นของตน
(ผู้ปฏิบัติโดยถือสงฆรัตนะเป็นสรณะ)
สงฆรัตนะ หรือ รัตน (ชื่อเคี้ยวเรียดะ
ตะเนียะ หรือ เรียด) รัตนะคือสงฆ์
สงฆ์ที่ยกไว้เหมือนรัตนะ สงฆราช
หรือ ราชา (ชื่อเคี้ยวเรียด หรือ เรียด
เจีย) สังฆราช สงฆวงส (ชื่อเคี้ยว
ว้าง) วงศ์แห่งสงฆ์ เขมรใช้เป็นสมณ-
ศักดิ์ที่ปลัดขวา เป็นฐานานุกรมสำหรับ
สมเด็จพระสังฆราช เรียก พระบาท
สงฆวงส (เพ็ญยศของเคี้ยว

ว้าง) พระปลัดสังฆวงศ์ คู่กับ พระ
บาทสงฆรทข (เพ็ญยศของเคี้ยว
เคี้ยวรัก) พระปลัดสังฆรัก (ปลัดซ้าย)
สงฆาณตติ (ชื่อเคี้ยวเน็ดตะ) คำสั่ง
ของสงฆ์ สงฆานุสสติ (ชื่อเคี้ยวเนะสั
สะตะ) การระลึกถึงสังฆคุณ สงฆ
ปฎฐาก (ชื่อเคี้ยวบัตถาก) ผู้อุปฐากสงฆ์
สงฆก (ชื่อเคี้ยว) ตะคอก ทวาด โห
อย่างเสื่อ เช่น สงฆกฏาก (ชื่อเคี้ยว
ตะกั) ตะคอกใส่ สงฆกโอย (ชื่อ
เคี้ยวออย) ตะคอกให้ แสร์กสงฆก
(แซร์กชื่อเคี้ยว) ร้องทวาด ขลาสงฆก
(คลาชื่อเคี้ยว) เสื่อโห
สงฆัร (ชื่อเคี้ยว) ต้นเล็บเหยี่ยว ต้นไม้
พุ่มมีหนาม มีลูกเล็ก ๆ เวลาสุกมีสีแดง
เข้ม กินได้ รสเปรี้ยว ๆ หวาน ๆ
สงฆรา (ชื่อเคี้ยวเรียด) พายุใหญ่ (ดู พายุ)
สงฆา (ชื่อเคี้ยว) ต้นเล็บควาย เป็นไม้
จำพวกเดียวกับเล็บเหยี่ยว แต่ใบกับลูก
เขื่องกว่า
สงฆาฎี (ชื่อเคี้ยวเคียด) ผ้าสังฆาฎี มักเรียก
สงฆฎี (ชื่อเคี้ยวเคียด)
สงฆาต (ชื่อเคี้ยวเคียด) พวก ผุ่ง ชื่อนรค
เรียก สงฆาตนรค (ชื่อเคี้ยวตะเนียวรค)
สงฆาตนาวา (ชื่อเคี้ยวตะเนียวเวีย)
หรือ นาวาสงฆาต (เนียวเวียชื่อเคี้ยวเคียด)

เรือขนาน เรือสองลำที่เทียบกัน

สงุมิก (ซ็องคิกกะ) ที่เป็นของสงฆ์ (ตรงข้ามกับ **บุคคูลิก** (บกเกียะลิก) ที่เฉพาะบุคคล) **สงุมิกบริโลก** (ซ็องคิกกะบอเรโพก) การใช้สอยของสงฆ์ ในกิจการหรือในอำนาจสงฆ์ **สงุมิกภณฺฑา** (ซ็องคิกกะเพี้ยน) หรือ **วตุฏ** (เวียดโอะ) ทรัพย์หรือวัตถุเป็นของสงฆ์

สงุมิก (ซ็องคิก) ที่เป็นของสงฆ์ (คำกลายจาก **สงุมิก**) เป็นเครื่องใช้อย่างหนึ่งของสงฆ์ สำหรับใส่เครื่องบริขารหลายอย่าง เช่น **เครื่องบริขารมวยสงุมิก** (เครื่องบอเร็กขาร์มวยซ็องคิก) ต่อมาใช้หมายความว่าต้นกล้วยกับกาบ กล้วยที่ทำรูปร่างคล้ายกันใช้ใส่เครื่องเสียบาลไปลอยน้ำหรือเอาไปวางไว้บนโคก ให้พวกผีปีศาจ เขาทำเวลาที่ในตำบลนั้นเกิดโรคระบาด มีโรคหิวาต์ระบาดเป็นต้น เช่น **สุรูกเกิดข้ง อุนกสุรูกนำคณา** **ซุนสงุมิก** (ซุรูกเกิดจิมง้อ เนียกสุรูกเนียมเค้นยจุนซ็องคิก) หมู่บ้านเกิดเจ็บไข้ ชาวบ้านพากันทำเครื่องเสียบาลใส่ในซองคิก

สงุมิม (ซ็องคิม) หวัง เช่น **มฎายสงุมิมกุน** (มฎายซ็องคิมโกน) แม่หวังลูก **สงุมิมถา** (ซ็องคิมทา) หวังว่า **มาน**

สงุมิม (เมียนซ็องคิม) มีหวัง **อสสงุมิม** (อะสซ็องคิม) หมดหวัง

สงุมภูฏสห (ซ็องคุดทะซัพ) เสี่ยงก็กก้องเสียงอ้ออิง (คำใช้ในกาพย์กลอน)

สงรวบสงรวม (ซ็องรวบซ็องรวม) ไกลเกลี้ยให้ประนีประนอมให้คืนดีกัน เช่น **สงรวบสงรวมโอยชานึงคณา** (ซ็องรวบซ็องรวมออยเจียนึงเค้นย) ไกลเกลี้ยให้คืนดีกัน

สงรวม (ซ็องรวม) สรรวม เช่น **บพพชิตตรวสงรวมอินทริยโอยสรคตสรค** (บับเบยะจิตโตรวซ็องรวมเอินตริเยยะออยซุรอกีวตซุรอกุม) บรรพชิตต้องสรวมอินทริยให้สุภาพเรียบร้อย (ใช้ **สรวม** ก็มีบ้าง)

สงเรง (ซ็องเรง) ระทม ตรม ตรอม เช่น **สงเรงจิตต** (ซ็องเรงเจ็ด) กระทบใจ **เกิดทุกขสงเรง** (เกิดตักซ็องเรง) เกิดทุกข์ระทม **สงเรงสงไร** (ซ็องเรงซ็องไร) ตรอมใจอย่างหนักจนซุบผอม

สงแรก (ซ็องเรก) สาแทรก เช่น **ฉาก่ออกนุงสงแรก** (คักเลื่อยคุนงซ็องเรก) ใส่กระจาดในสาแทรก ที่สำหรับหนุนหรือตั้งสิ่งที่แขวนหรือหิ้ว เช่น **สงแรกพยุวรจันาง** (ซ็องเรกพยุวรจันาง) สาแทรกแขวนหม้อ ที่มีรอยหรือ

เส้นลักษณะคล้ายสาแหรก เช่น **สงฺแวก** **กฺบาล** (ซ็องเรกกฺบาล) รอยประสาน หัวกะโหลก **สงฺแวกบาตรแวก** (ซ็องเรกกฺบาลแดก) รอยประสานบาตรเหล็ก รากหรือก้านมีรูปร่างเหมือนกับสาแหรก เรียก **ฤตสงฺแวก** (รีตซ็องเรก) รากฝอย **กัจสงฺแวก** (กัจซ็องเรก) ทำสาแหรก **เล็กสงฺแวก** (เล็กซ็องเรก) ยกเครื่องแก่นใส่ในสาแหรกแขวน

สงฺไร (ซ็องไร) คำใช้กับ **สงฺเรง** (ซ็องเรง) ระทม เป็น **สงฺเรงสงฺไร** (ซ็องเรงซ็องไร) ดู **สงฺเรง**

สงฺวร, สัวร (ซ็องวอร์ หรือ ซังวะระ) การสำรวม เช่น **มานสงฺวร** (เมียนซ็องวอร์) มีความสำรวม **สัวรสุทฺธิ** (ซังวะระสฺตฺเต) บริสุทธิ์เพราะการสำรวม **อินทฺริยสัวร** (เ็นตฺริเยยะซังวอร์ หรือ ซังวะระ) การสำรวมอินทรี

สงฺวาด (ซ็องวาด) หมั่นเพียร ขมิขมั้น ขะมักเขม้น เช่น **สงฺวาดเชวีการ** (ซ็องวาดเทวอการ์) ขะมักเขม้นทำงาน **สงฺวาดโอหัต** (ซ็องวาดโอหัต) หรือ **โอหัตสงฺวาด** (โอหัตซ็องวาด) หมั่นเพียรพยายามเสมอไม่ขาด

สงฺวาร (ซ็องวาร์) สંગวาลสำหรับสะพายเฉียง บ่าเป็นเครื่องประดับตัวเช่น **พาก์สงฺวาร**

(เบยักซ็องวาร์) สวมสังวาล (จาก **สังวาล** คำไทย)

สงฺวาส, สัวาส (ซ็องวะส หรือ ซังวะส) การอยู่ร่วมกัน การร่วมประเวณี การอยู่ด้วยกัน เช่น **มานสงฺวาสเสกฺกฺนา** (เมียนซ็องวะสฺเซมฺมอกฺเนย) มีการอยู่เสมอกัน **สัวาสตฺเถนกะ** (ซังวาสตฺเถนกะ) การที่สามเณรปลอมเป็นภิกษุเข้าไปทำกิจต่าง ๆ เสมอกับพระภิกษุ

สงฺวิต (ซ็องเว็ด) ที่เหี่ยวแห้ง เหี่ยวแห้ง สิ่งที่เป็นอย่างนั้น เช่น **สลักสงฺวิต** (เชลิกซ็องเว็ด) ใบไม้เหี่ยว **โพะสงฺวิต** (บะหฺซ็องเว็ด) ท้องแห้ง

สงฺวิล (ซ็องเว็ด) ที่มีร่างเล็กบาง กระจอย ร่อย เล็กจิ๋ว เช่น **รางสงฺวิล** (เรียงซ็องเว็ด) ร่างเล็กบางจิ๋ว **ตฺตฺสงฺวิล** (โตจซ็องเว็ด) เล็กจิ๋ว **สงฺวิลวิล** (ซ็องเว็ดเว็ด) เล็กกระจอยร่อย เล็กผิดขนาด เช่น **รางสงฺวิลวิล** (เรียงซ็องเว็ดเว็ด)

สงฺเวียน (ซ็องเวียน) สังเวียนอย่างสังเวียน ชนไก่ เป็นต้น เช่น **สงฺเวียนมาน** (ซ็องเวียนเมอัน) สังเวียนไก่ (จาก **สังเวียน** คำไทย)

สงฺเวก, สัเวก (ซ็องเวก หรือ ซังเวก, ซังเวก) ความสังเวชสลดใจ การรำพึงถึงความทุกข์ยาก ความรู้สึกนึกสังเวชผู้ได้

รับทุกข์ เช่น เกิดสงเวก (เกิดขiongเวก)
เกิดสังเวช มานสงเวก (เมียนขiongเวก)
มีความสังเวช ควรโอยสงเวก (กั๊ว
ออยขiongเวก) ควรให้สังเวช ตำเวก
สมมุติฐาน (ขiongเวเกียะชะมตทาน)
เหตุที่ทำให้เกิดความสังเวช

สงเวง (ขiongเวง) เวลาหรือสถานที่อันยาว
ที่ไกลยิ่งนัก มักใช้กับ ฎาง (ดัจ) เป็น
ฎางสงเวง (ดัจขiongเวง) ไกลโดดเดี่ยว
ทางทิศจากการคมนาคม ผลูฉงาย
ฎางสงเวง (โพธิ์ฉงายดัจขiongเวง)
ทางไกลโดดเดี่ยวยิ่งนัก

สงโวย (ขiongโวย) เครื่องสังเวย เครื่อง
เช่น เช่น สงโวยเทวตา (ขiongโวย
เตเวียะตา) เครื่องสังเวยเทวตา

สงสัย (ขiongไซ) ความฉงนสงสัย เช่น มาน
สงสัย (เมียนขiongไซ) มีความฉงนสงสัย
อสสงสัย (ออะสขiongไซ) หมดความ
สงสัย ขุณฺสงสัยณาส (คุณฺมขiongไซ
นะส) ฉันทสงสัยมาก กุสงสัยเหี้ย
(กมขiongไซเฮย) อย่าสงสัยเลย

สงสาร (ขiongซาร์) ๑. การท่องเที่ยวไปมา
การเวียนว่ายตายเกิด เช่น สงสารบรรต
พวกพาล แวงฉงายอิตอวิเปริยบ
(ขiongซาร์รวบอะสปกเบียล เวงขงาย
เอ็ดเอวียเปริยบ) การเวียนว่ายตายเกิด

ของพวกพาล ยาวไกลไม่มีอะไรเปรียบ
สงสารจกร (ขiongซาระจัก) การเวียน
ว่ายตายเกิดหมุนเวียนเหมือนจักร สง
สารทุกข (ขiongซาระตัก) ทุกข์ในสงสาร
หรือในการเวียนว่ายตายเกิด สงสาร
โทส (ขiongซาระโตะส) โทษในสงสาร
หรือสำหรับสงสาร สงสารภพ (ขiong
ซาระพ) ภพสำหรับเวียนว่ายตายเกิด
สงสารโมกข หรือ วิโมกข (ขiongซา
ระโมก หรือ วิโมก) การหลุดพ้นจาก
การเวียนว่ายตายเกิด การได้สำเร็จ
อรหัตผล สงสารโลก (ขiongซาระโลก)
โลกคือสงสาร การเวียนว่ายตายเกิดคือ
เป็นโลก (อย่างหนึ่ง) สงสารวฏฏ
(ขiongซาระเวียด) การเวียนว่ายตายเกิด
สงสารสมุทฺธ (ขiongซาระชะมด) หรือ
สาคร (ซากั๊ว) การเวียนว่ายตายเกิด
ในสงสารที่ไกลกว้างใหญ่เรียบเหมือน
มหาสมุทร

๒. คุรรัก เช่น สิริณะชาสงสาร
รบสเก (เขรียหุณะหะเจียขiongซาร์รว
บอะสเก) หญิงนี้เป็นคุรรักของเขา

สงห (ขiongฮอร์) บันดาล บันดาลให้เห็น
เข้าใจ สังหรณ์ เช่น เทวตาสงหโรย
ขล (เตเวียะตาขiongฮอร์ออยยัวล)
เทวตาบันดาลให้เข้าใจ

สงฺหรัณ (ซ็องฮอว์) การบันทาล การ
 บันทาลให้เห็นให้เข้าใจ เช่น **สงฺหรัณ**
รบสเทวตา (ซ็องฮอว์รวบอะสเทเวียะ
 ตา) การบันทาลของเทวตา
สงฺหา (ซ็องฮา) สง่า โก้ เจริญ เช่น
รูปโถมสงฺหา (รูปโถมซ็องฮา) รูป
 โถมเจริญ **แดงขุลวนย่างสงฺหา**
 (แดงขุลวนย่างซ็องฮา) แต่งตัวอย่างโก้
มานสงฺหาราสี (เมียนซ็องฮาเรียเซี่ย)
 มีสง่าราศี
สงฺหาร (ซ็องฮาร์) ๑. การรวบรวม การ
 ทำลาย การสังหาร เช่น **สงฺหารชีวิต**
 (ซ็องฮาร์จี๊วต) สังหารผลาญชีวิต ฆ่า
 ๒. พระราชลัญจกร ตราของ
 ราชัตริย์ เช่น **โปะพระสงฺหาร** (บอะห์
 เพรียะห์ซ็องฮาร์) ประทับตราพระราช
 ลัญจกร
สงฺหาริม, สัมหาริม (ซ็องฮาริม หรือ ซังฮาริ
 เมียะ) ที่เคลื่อนย้ายได้ **สงฺหาริมภณฺฑา**
 (ซ็องฮาริเมียะเพี้ยน) หรือ-วตฺถุ
 (เวียดโอะ) ทรัพย์สินหรือวัตถุที่เคลื่อน
 ย้ายได้ ตรงข้ามกับ **อสงฺหาริม** หรือ
อสมฺหาริม
สงฺอน (ซ็องฮอน) อุ่น เช่น **ทีกเกฺฐาสงฺอน**
 (ตีกเกฺฐาซ็องฮอน) น้ำร้อนอุ่น **เกฺฐา**
สงฺอน ๆ (เกฺฐาซ็องฮอน ๆ) ร้อนอุ่น ๆ
สงฺอาร์ (ซ็องฮาร์) สัตว์จำพวกมดตัวสีดำมี

เหล็กไนตรงกัน ค่อยเจ็บปวดแสบปวด
 ร้อน เเจาะโพรงดินทำเป็นรูอยู่เป็น
 พวก ๆ **กฺฎิจสงฺอาร์บญฺชล** (เกฺตฺจ
 ซ็องอาร์บญฺจิวล) โดยปริยายหมายความว่า
 อยู่ให้ทะเลาะกัน **สงฺอาร์เขมา** (ซ็องอาร์
 เคมา) มคอ้ายขึ้น
สจฺจ, สจฺจะ (ซัจ หรือ ซัจจะ) สัจจะ ความ
 จริง ความเที่ยงแท้ ความเที่ยงตรง
 อริยมรรค พระนิพพาน เช่น **กานสจฺจะ**
 (กันสัจจะ) ถือสัจจะ **พากฺยสจฺจ**
 หรือ **สตุย** (เปี้ยกสัจ หรือ สัต) คำสัตย์
มานสจฺจะ (เมียนซัจจะ) เที่ยงตรง
สจฺจการ (สัจจะการ) การพูดคำสัตย์
 การให้สัตย์ปฏิญาณต่อกัน **สจฺจการ**
 (สัจจะการ) ผู้กระทำความสัตย์ **สจฺจ**
กาล (สัจจะกาล) เวลาที่ต้องพูดหรือ
 ประกาศความจริง(**ภุตกาล**) **สจฺจกิริยา**
 (สัจจะเกะระยา) การกระทำความสัตย์
 การประกาศคำสัตย์ **สจฺจญาณ** (สัจจะ
 ญ์เยน) การรู้ความจริง ปัญญารู้แจ้ง
 อริยสัจ **สจฺจบาน** (สัจจะบาน) การ
 ดื่มน้ำสาบานเพื่อให้เชื่อใจกัน (อย่าง
 พวกสมาคมอั้งยี่ทำกันเป็นต้น) เช่น
เขวีสจฺจบาน (เทวอสัจจะบาน) ทำ
 การดื่มน้ำสาบาน **สจฺจวาจา** (สัจจะ
 เวียจา) คำสัตย์ **สจฺจวาที** (สัจจะเวีย
 ตี) ผู้พูดแต่คำสัตย์ **สจฺจานุมติ** (สัจจา

นุเมียะเตะ หรือ สัจจานุมัต) การเข้าใจตามความจริง การอ้างอิงยืนยันตามคำสัญญาที่ได้ทำกันไว้ เช่น **สัจจานุมัตินิรณัฐสภา** (สัจจานุเมียะเตะเนียเรียดตะสะเพีย) สัจจานุมัตของรัฐบาล **สัจจาบัน** หรือ **สตฺยาบัน** (สัจจาบัน หรือ สตฺยาบัน) การทำสัญญาต่อกัน

สัจจา (สัจจา) ประกาศคำสัตย์ ทั้งสัตย์อธิษฐาน บนบาน เช่น **สัจจาจิพะพระภกตฺรพระพุทฺธรูป** (สัจจาจิคมบวะห์เพริยะห์เพียกเพริยะห์ปุดเทียะรูป) ทั้งสัตย์อธิษฐานเฉพาะพระพักตร์พระพุทฺธรูป

สัจจาธิฐาน (สัจจาติตถาน) การตั้งใจให้เที่ยงตรง การประกาศคำสัตย์ เช่น **เรวุสัจจาธิฐาน** (เทวุสัจจาติตถาน) ทำสัตย์อธิษฐาน

สัจจ (สัจจ) เที่ยง จริง แท้ เช่น **มานสัจจ** (เมียนสัจจ) มีความสัตย์จริง ความเที่ยงแท้ **กานสัจจ** (กันสัจจ) ถือความจริง **พากุยสัจจ** (เปี้ยกสัจจ) คำสัตย์ **มนุสฺสสัจจ** (มนุสสัจจ) คนมีความสัตย์

สัจฉิกิริยา (ขัจฉะเกะระยา) การทำให้ชัดเจนหรือให้ปรากฏ การทำให้สะอาดให้ถูกต้อง การอธิษฐานบนบานรำลึกถึงคุณ

สชน (สะจวน) ชนของตน ชนที่เป็นญาติ

สชี, สาชี (สะจี หรือ สาจี) ฝาชีครอบภาชนะอาหาร เช่น **สชีถาส** (สะจีทะส) ฝาชีถาด **สชีมุติลทิก** (สะจีมุติลติก) ฝาชีชั้นน้ำ

สชีพ (สะจีบ) อำมาตย์ มন্ত্রীผู้ใกล้ชิดพระองค์

สขม, สขมุ (สัจเขียะ หรือ สัจขุ) เงิน

สขมณญา (สัจเขียะเพี้ยน) หรือ **สขมณญา** (สัจขุเพี้ยน) เครื่องเงิน

สขมการ (สัจเขียะการ) หรือ **การ** (การ) คนทำเครื่องเงินหรือทำเงิน

สขมเมัย (สัจเขียะเมัย) หรือ **สขมเมัย** (สัจขุเมัย) ที่ทำถ้วยเงิน เช่น **ปรอบสขมเมัย** (ปรอบอือบสัจขุเมัย) ผอบเงิน

สขมายนกมม (สัจเขียะเยียะเนียะกัม) การสาธยาย การท่องบ่น การสวดคัมภีร์ เช่น **เรวุสขมายนกมม** (เทวุสัจเขียะเยียะเนียะกัม) ทำการสวดสาธยาย (มนตร์)

สญจร (สัจญจอร์) การสัจจร การเที่ยวไปมา ทางแถบ ตรอกเล็กตรอกน้อย เดินเที่ยวหาผลประโยชน์ เช่น **พวกเพศยาสญจรกบรุต** (พวกเปะศยาสัจญจอร์วกโบะระอะส) พวกเพศยาเที่ยวหาบุรุษ **พวกโจรสญจรรกฉว** (พวก

โจรสัญจร (โจรสัญจร ลว) พวกโจรเที่ยวหา
ลักขโมย **สญฺจรโรค** (สญฺจะระโรค)
โรคผู้หญิง

สญฺจาร (สญฺจาร) ๑. การสญฺจาร การเที่ยว
เตร่หรือเดินเล่นไม่มีจุดหมาย เช่น **เรวี**
สญฺจารมวยไถงทาล่งจาง (เทวสญฺ
จารมวยไถงเตอ์ล่งจาง) เที่ยวเตร่ทั้ง
วันจนเย็น

๒. ทางแคบ ตรอกซอกซอย เช่น
เถียรตามสญฺจาร (เถียรตามสญฺจาร)
เดินตามตรอกซอกซอย

สญฺจาริกา (สญฺจาระกา) หญิงหัวหน้า
ไล่ภณี แม่สื่อ (ทู่ตี กั่ว)

สญฺขบ (สญฺจิบ) ก้มหน้า หน้าตาห่อเหี่ยว
เตรียมตรม เช่น **เกิดทุกขสญฺขบ**
(เกิดตักสญฺจิบ) เกิดทุกข์หน้าตาห่อ
เหี่ยว **องคุยสญฺขบ** (อองคุยสญฺจิบ)
นั่งเป็นทุกข์ห่อเหี่ยว **สญฺขบสญฺขิง**
(สญฺจิบสญฺจิง) อึ้งขม้วยความคิด
ตรอมตรม **สญฺขิงสญฺขบ** กั่ว

สญฺชัย (สญฺเจีย) ชัยชนะเด็ดขาด การ
ปราบศัตรูราบคาบ ผู้ชนะศัตรูหรือ
ปราบศัตรูได้ราบคาบ พระนามพระบิดา
พระเวสสันดร เรียก**พระบาทสรีสญฺชัย**
(เพรียะบาทเซรียสญฺเจีย)

สญฺปาต (สญฺเจียด) ที่เกิดเอง ที่ขึ้นเอง

ที่เกิดตามธรรมดา เช่น **สญฺชาตพริกฺส**
(สญฺเจียตะพริก) ต้นไม้ที่ขึ้นเอง **สญฺ**
ชาตวตฺถุ (สญฺเจียตะเวอิดโอะ) สิ่ง
ที่เกิดตามธรรมดา **สญฺชาตสระ** (สญฺ
เจียตะสระ) สระที่เกิดเองเพราะน้ำ
เซาะเป็นต้น

สญฺปาติ (สญฺเจียเตะ หรือ สญฺเจียด) การ
เกิดเอง การขึ้นเอง การเกิดตามธรรม-
ดา ธรรมชาติ เช่น **ปรพฺรตฺตเตตาม**
สญฺปาติ (ปรพฺรตฺตเตตามสญฺเจียด)
กระทำไปตามธรรมชาติ ที่เกิด เช่น
มานสญฺปาติเผสงฺกนา (เมียนสญฺ
เจียดเผสงฺกเนีย) มีที่เกิดต่างๆ กัน ต้น
กำเนิด เช่น **รบสเนมานสญฺปาติมก**
อพิอว (รวบอะสเนหเมียนสญฺเจียด
โมกออมบิเอวีย) ของนี้มีต้นกำเนิดมา
จากอะไร **สญฺปาติญาณ** (สญฺเจีย
เตียญเียน) สญฺชาตญาณ ความรู้ที่
เกิดตามธรรมชาติของตัวเอง

สญฺปีพ (สญฺจิบ) ชื่อนรกใหญ่ขุมหนึ่ง มัก
เรียก **สญฺชีพนรก** (สญฺจิบนัรวก)

สญฺชีวัน (สญฺจ้วน) การมีชีวิตอยู่ การต่อ
อายุ การเจริญอายุ เช่น **ถุณาสญฺชีวัน**
(ทุณาสญฺจ้วน) ยาอายุวัฒนะ เรียก
สญฺชีวันกมฺม (สญฺจิวเียะเนียะกัม)
ก็ได้ เช่น **สญฺชีวันกมฺมตามวิธีอนามย**

สญฺญาณ, สญฺญาณน (สญฺญาณเจียะเนยะ)

กฺ สโยชน

สญฺญาส (สะดาเยส) ชื่อนกสตายในเรื่อง
รวมเกียรติ

สญฺญ (สะโดว) ข้าวตู มีสองอย่างคือ สญฺญากุ
(สะโดวคม) ข้าวตูก้อน สญฺญวง
(สะโดวพ้อง) ข้าวตูผง ใช้เป็น
เสบียงเวลาเดินทางไกลหรือเวลาหนีข้าศึก

สญฺญาเขตาค (สะโดวเคตาค) ข้าวตู
กับข้าวตาก

สทงค (สะตาง) อวัยวะร่างกาย ๖ แห่ง
คือ มือ ๒ เท้า ๒ หัว ๑ ตัว ๑

สณฺณ (สื่อนตอ) ๑. ไม่เสริมปากเรือ
ขอบปากที่เสริมขึ้นเพื่อบรรจุหรือบรรจุทุก
ให้ได้มากกว่าปกติ เช่น เล็กสณฺณทุก
(เล็กซื่อนตอตูก) ยกไม่เสริมปากเรือ
จงสณฺณเตา (จองซื่อนตอเตา) ผูกขอบ
ปากกระบอกตวงข้าว จงสณฺณ (จอง
ซื่อนตอ) ผูกขอบปาก หรือ ฎากสณฺณ
(ดักซื่อนตอ) ใส่ขอบปาก หรือ แดม
สณฺณ (แดมซื่อนตอ) เพิ่มขอบปาก
โดยปริยายคำทั้ง ๓ นี้หมายความว่า พุดเกิน
จริง พุดเกินกว่าเหตุ ตรวสณฺณ
(โตรวซื่อนตอ) ถูกเขายกยอกก็เหลือ
เล็กสณฺณ (เล็กซื่อนตอ) พุดยกยอ

๒. ดิน ที่ยื่นเข้าไปในทะเล เรียก
ฐิสณฺณ (เดียซื่อนตอ)

สณฺณก (ซื่อนตอก) คลอน ถกลงหรือยุบลง
กว่าปกติ เคลื่อน หลุด เช่น พนฺลวณฺณ
สณฺณกพิณฺณบ (พนฺลวณฺณซื่อนตอกบ
คือนันบ) เติดยคลอนจากรูที่เจาะ ทัก
สรุปสณฺณกที่มาต่างร่าง (ดักซุรอกซื่อน
ตอกบเมือตจฺรัง) น้ำลดลงกว่าปกติ
จากขอบตลิ่ง เนือยสณฺณกสาจ (เนือย
ซื่อนตอกซัจ) เหนือย เหน็ดเหนียวเมือย
ล้า สณฺณกไถ (ซื่อนตอกไต) กระตุก
ข้อมือเคลื่อน สณฺณกเหย (ซื่อนตอก
เฮย) หลุดแล้ว

สณฺณง (ซื่อนตอง) ขั้วผลไม้ เช่น สณฺณง
แผลสวาย (ซื่อนตองแผลสวาย) ขั้ว
ลูกมะม่วง สณฺณงแผลขุนร (ซื่อนตอง
แผลโคนร) ขั้วลูกขนุน

สณฺณา (ซื่อนตา) ๑. ไม่เถาชนิดหนึ่ง ใบ
คล้ายใบเถาชนิดหนึ่ง มักขึ้นในป่าที่
เป็นที่สูง มีลูกกลม ๆ เล็ก ๆ ทั้งใบกับ
ลูกดิบ ๆ มีรสเปรี้ยว ใช้กินเป็นผัก
เช่น สมฺลุมขุรสุลิกสณฺณา (ซื่อมลอ
มุจฺรเขลิกซื่อนตา) แกงส้มใบซื่อนตา

๒. ต้นไม้ชนิดหนึ่ง เปลือกเป็น
ชั้น ๆ มีเส้น ใช้ฟันทำเป็นเชือกได้
เรียก ฎีมสณฺณา (เดิมซื่อนตา)

สณฺณาน (ซื่อนตัน) มะคัน เช่น สมฺลสุลิก
สณฺณาน (ซื่อมลอเขลิกซื่อนตัน) แกง

ใบมะกัน สมบูรณ์ขุรสณฺฐาน (ข้อม
ลอ มจฺริ์ซ้อนคัน) แกงส้มมะกัน บงก
โสรฺขรฺกษฺมฺขุรสณฺฐานเกฺรียม (บือ
ก้องโขงจฺริ์จวฺกมจฺริ์ซ้อนคันเกฺรียม) กัง
ต้มทำเครื่องจําส้มมะกันแห้ง มีคำเก่าว่า
สุลฺลปรำกํโงมขุรสณฺฐาน (ขลอ
เตฺรียปรำกมโงมจฺริ์ซ้อนคัน) แกง
ปลาชวยอย่าทั้งส้มมะกัน

สณฺฐาน (ซ้อนดาบ) ที่พยายามเต็มกำลัง
หรือเต็มทั้งนหือแตกไซก เช่น ข้เกฺร
สณฺฐาน (กอมเคอ์ซ้อนดาบ) พยา
ขามเค็มเต็มกำลัง รตฺสณฺฐาน (รือ
ซ้อนดาบ) วึ่งเต็มกำลัง เรวฺการเนือ
สณฺฐาน (เทวอการเนือซ้อนดาบ)
ทำงานเหนื่อยเต็มทั้งนหือแตกไซก

สณฺฐาน (ซ้อนคัน) ๑. ธรรมเนียมประเพณี
เช่น เรวฺตามสณฺฐานบฏนทฺเพฺรง
นาย (เทวอคามซ้อนคันโบะรณน
เพฺรงเกีย) ทำตามประเพณีโบราณ
จากเก่าก่อน สณฺฐานมาตาปีตา (ซ้อน
คันเมียดาเบะดา) ธรรมเนียมประเพณี
ที่มีต่อพ่อแม่ สณฺฐานปรเทส (ซ้อน
คันปรอเตส) ธรรมเนียมประเพณี
ของบ้านเมือง

๒. พัง ราชาศัพทฺใช้ หุรงฺหุระ
สณฺฐาน (ดฺริวงเพฺรียะห้ซ้อนคัน) ทรง
สลับ

สณฺฐานบฏนบ (ซ้อนคันเท็นอับ) จาริก
ระเบียบแบบแผน เช่น นานสณฺฐาน
บฏนบ (เมียนซ้อนคันเท็นอับล่อ)
มีจาริกอันถึงงาม มนุสฺสอิตสณฺฐาน
บฏนบ (มนุสฺสอิตซ้อนคันเท็นอับ)
คนไม่มีระเบียบแบบแผน ทอฏนบ
มณสณฺฐานบฏนบ (สูกคักรวบอะส
เมียนซ้อนคันเท็นอับ) เก็บข้าวของมี
ระเบียบแบบแผน

สณฺฐาน (ซ้อนดาบ) ๑. ห่อขนาน เช่น
โตะสณฺฐาน (คอะห้ซ้อนดาบ) นมขน
เพนสณฺฐาน (เพนวิ้ซ้อนดาบ) นมขน
ชนิดใหญ่ๆ ครอบสณฺฐาน (ดฺริอบ
ซ้อนดาบ) มะเขือชนิดหนึ่ง ลูกกลมขาว
ใช้กินเป็นผัวจิ้มหรือผักแกง เรียก ครอบ
สณฺฐาน (ดฺริอบซ้อนดาบ) บางถิ่นเรียก
ครอบแวง (ดฺริอบแวง) มะเขือยาว

๒. ปลาเค้า เรียก ดฺริสณฺฐาน
(เตฺรียซ้อนดาบ)

สณฺฐาน (ซ้อนโคก) เหยือก เช่น สณฺฐานเซ่ง
(ซ้อนโคกเจิง) เหยือกเก่า (ตรงข้ามกับ
องฺกณฺ (อ้องกณฺ) หดเก่า หรือ งอมือ
และ บงฺรวณฺ (บ้องรวณฺ) ทำให้น)

สณฺฐาน (ซ้อนโคก) ถ่วง เช่น จงฺกฺอฺอิฐสณฺ
ฐานสทงฺขมเราทิก (จงคมอิตซ้อน
โคกสทงจุมเรว้ตัก) ผูกก้อนอิฐถ่วง
หยั่งความลึกของน้ำ จงฺกฺอฺมสณฺฐาน

แจกพณฺณลิจทิก (จอมพณฺณลิจทิก) แจกพณฺณลิจทิก) ผูกกันหั้นถ่วงหมาให้
จมน้ำ

สนฺนฏก (ซ็อนแดก) ถั่ว สนฺนฏกกั
(ซ็อนแดกก็อง) ถั่วแดง สนฺนฏกเทร็ง
(ซ็อนแดกเตร็ง) ถั่วฝักยาว สนฺนฏก
บาย (ซ็อนแดกบาย) ถั่วเขียว สนฺน
ฏกราชมาศ (ซ็อนแดกเรียดเจียะ
เมียะส) ถั่วราชมาศ สนฺนฏกเสียง
(ซ็อนแดกเซียง) ถั่วเหลือง สนฺนฏกฏี
(ซ็อนแดกเตีย) ถั่วลิสง สนฺนฏก
บณฺณะ (ซ็อนแดกบ็อนโคะห) ถั่วอก
สนฺนฏกฏีลึง (ซ็อนแดกเตียลึง) ถั่ว
ลิสงคั่ว ตัณบสนฺนฏกฏี (ต้อมนับ
ซ็อนแดกเตีย) เชื่อมถั่วลิสง

สนฺนโฏง (ซ็อนโง) ลากจูง เช่น กปาลสนฺน
โฏงทุก (กะบัลซ็อนโงตูก) เรือกำปั่น
ลากเรือ รถสนฺนโฏงรถ (รวดซ็อนโง
รวด) รถลากรถ เทาทางสนฺนโฏง
(เตัวเตียซ็อนโง) ไปทั้งคร้ว ไปทั้ง
ฝูง มวยสนฺนโฏงซาล (มวยซ็อนโง
เจียล) โดยปริยายหมายความว่า ครอกหนึ่ง
ฝูงหนึ่ง พวกหนึ่ง เช่นกุนมวยสนฺนโฏง
ซาล (กุนมวยซ็อนโงเจียล) ลูก
ครอกหนึ่ง

สนฺนฏั (ซ็อนต้อม) วางยาให้หลับ รมายาให้

หลับ สะกดให้หลับ เช่น เทวตาสนฺน
โอยฏกถก (เตเวียะดาซ็อนต้อมออย
เตก ถัก) เทวตาสะกดให้หลับสนิท

สนฺนฐาคาร (ซ็อนทาเกียร์) โรงแรม ใช้
สนฺนฐาคารภูฐาน (ซ็อนทาเกียร์คาน)
ก็ได้

สนฺนฐาน (ซ็อนทาน) รูปทรงสัณฐาน รูปร่าง
เช่น มานสนฺนฐานสมรมย (เมียนซ็อน
ทานซ็อมรวม) มีรูปทรงไม้ขัดทา มาน
สนฺนฐานสุรเญียงกุนา (เมียนซ็อนทาน
ซุรเญียงเคินย) มีรูปร่างคล้ายกัน

สนฺนฐิต (ซ็อนเท็ด) สถิต ราชคัพท ใช้
ทรงสนฺนฐิต (ตฺร็วงซ็อนเท็ด) หรือ
ทรงพระสนฺนฐิต (ตฺร็วงเพรียะหซ็อน
เท็ด) เข้าทรงอย่างเจ้า เช่น อสโลก
มกสนฺนฐิต (อะสโลกโมกซ็อนเท็ด)
เจ้ามาเข้าหรือมาเข้าทรง

สนฺนทจฉายพริกส (ซ็อนตัจฉายะพริก) ต้นไม้
ที่มีเงาร่มคร้ม เช่น ซุรกโกรมสนฺนท
ฉายพริกส (จุรวกโกรมซ็อนตัจฉายะ
พริก) เข้าอาศัยได้ร่มเงาต้นไม้

สนฺนทาส (ซ็อนเตียะส) แหนบ เช่น กาน
สนฺนทาสฏกพุกจังกา (กานซ็อนเตียะส
ดอปปุกจังกา) ถือแหนบตอนหนวด
(เสียงกลายเป็น จนฺทาส จู จนฺทาส)

สนฺนห (ซ็อนหะ) ตะเเย็ด สุภาพ อ่อนหวาน

น้ำผึ้ง เช่น **สนฺทวาจา** (ซ็อนทะเวียจา) วาจาอ่อนหวานสภาพน้ำผึ้ง **สนฺทวาที** (ซ็อนทะเวียตี) ผู้มีวาจาสุภาพอ่อนหวาน **สนฺทสุขุม** (ซ็อนทะโสขุม) ละเอียดยศชุม สุขุมเกลี้ยงเกลา เช่น **สมณฺณสนฺทสุขุม** (ซ็อมเคียซ็อนทะโสขุม) คำพูดสุขุมเกลี้ยงเกลา

สต (สะตะ) จำนวน ๑๐๐ หรือหมายถึงจำนวนมาก เช่น **สตทิน** (สะตะติน) หรือ **สตพาร** (สะตะเปียร์) หรือ **สตวาร** (สะตะเวียร์) ๑๐๐ วัน เช่น **บุญยสตทิน** (บนสะตะติน) บุญ ๑๐๐ วัน **สตตบตต** (สัดตะบัด) หรือ **บตร** หรือ **บัต** (บัด) ดอกไม้ที่มีกลีบซ้อนกันแน่นมากมายหลายชั้น ดอกบัวชนิดหนึ่งมีกลีบมาก ซ้อนกันแน่น เรียก **ณุกมวขรสรทาบ** (นุกมวรวขรือเต็อบ) ดอกบัวร้อยชั้น **สตปทีชาติ** (สะตะปะตีเจียด) สัตว์ที่มีตีนมาก จำพวกตะขาบ **สตมูลี** (สะตะมูลี) ต้นรากสามสิบ **สตรงสี** (สะตะเรียงเขีย) หรือ **สตเตชะ** (สะตะเตเจียะห์) ผู้ที่มีรัศมีมาก มีเดชมาก ได้แก่พระอาทิตย์ **สตวตส** หรือ **สตวตสุร** (สะตะเวียด) ร้อยปี ศตวรรษ

สตนาคนหุต (สะตะเนียเกียะเนียะหุด) นครล้านช้าง

สติ (สะตะ) สติ ความระลึกได้ ความจำได้ไม่หลงลืม เช่น **มานสติ** (เมียนสะตะ) มีสติ **ภุลาตสติ** (เพือัดสะตะ) พลังสติ **ภูาสติ** (ดะสสะตะ) เตือนสติ **สติเจตสิก** (สะตะเจตะเส็ก) สติ เป็นเจตสิกหนึ่งในจำพวกเจตสิกทั้ง ๕๒ **สติปฏฐาน** (สะตะบัตถาน) การตั้งสติ ชื่อธรรมสำหรับตั้งสติ ๔ ประการ ได้แก่ แก่นึกถึง กาย เวทนา จิต และ ธรรม **สติวินัย** (สะตะวินียะ) การแนะนำให้สำนึกผิดถูกตามลักษณะกฎหมาย **สติวิปาส** (สะตะวิบปะวะส) การเปลอสติ **สติสมปชญญะ** (สะตะสัมปะเจียญญะ) สติสัมปชญญะ สติกับความรู้อันไม่เปลอตัว **สติสมโมสา** (สะตะสัมโมสา) ความหลงลืมสติ

สติม (สะตะมะ) ที่ครบร้อยวัน ใช้ว่า **สติมทิน** (สะตะมะติน) เช่น **บุญยสติมทิน** (บนสะตะมะติน) บุญครบร้อยวัน

สเทกิจฉะ, สเทกิจฉา (สะเตเก็ฉะ หรือ สะเตเก็ฉา) ที่ควรรักษาได้ ที่ยังแก้ได้ เช่น **โทสนุชาสเทกิจฉา** (โตะสฺหุชะสเทกิจฉา) โทษนั้นยังแก้ไขได้ **สเทกิจฉโรค** (สะเตเก็ฉะโรค) โรคที่หมอควรรักษาได้ ความเจ็บไข้ที่ยัง

แก้ได้

สวด (สวด) จำนวนเจ็ด สวดทนะ
(สวดทนะ) เจ็ดวัน

สวด, สวด (สวด) สัตว์ ความบริสุทธิ์ กำลัง
อำนาจ เช่น สวดทนะ (สวดทนะ) หรือ สวดทนะ (สวดทนะ) การ
หมกกำลัง การหมกอำนาจ สวดทนะ
(สวดทนะ) คุณแห่งความบริสุทธิ์ สวด
ทนะ (สวดทนะ) หรือ สวดทนะ
(สวดทนะ) การฆ่าสัตว์ ที่สวด
ทนะ (สวดทนะ) ที่ฆ่าสัตว์ ผุส
สวดทนะ (สวดทนะ) ตลาด
ฆ่าสัตว์ สวดทนะ (สวดทนะ)
ผู้นำสัตว์ ผู้บรมสั่งสอนสัตว์ พระพุทธ
เจ้า สวดทนะ (สวดทนะ) หรือ
สวดทนะ (สวดทนะ) หมู่สัตว์
สวดทนะ (สวดทนะ) หรือ สวดทนะ
(สวดทนะ) หมู่สัตว์ สวดทนะ
(สวดทนะ) หรือ สวดทนะ (สวดทนะ)
ทนะ (สวดทนะ) วิชาสัตว์แพทย์ สวด
ทนะ (สวดทนะ) ความสำคัญว่า
เป็นสัตว์ สัญญาของสัตว์ สวดทนะ
(สวดทนะ) หรือ สวดทนะ (สวดทนะ)
ทนะ (สวดทนะ) แก่นของสัตว์ (อจฺริยบุคคล
พระพุทธเจ้า)

สวดทนะ (สวดทนะ) ดอกบัวชนิดหนึ่ง
ดอกเล็ก ๆ สีแดงจ้ำ เรียก สวดทนะ

(สวดทนะ) ก็ได้ ดังใช้ สวดทนะ
(สวดทนะ) บวชกับสัตตบงกช

สวดทนะ (สวดทนะ) ดอกบัวชนิดหนึ่ง
ดอกเล็ก ๆ สีขาว สัตตบงกช

สวดทนะ (สวดทนะ) คัมภีร์พระ
อภิธรรมทั้งเจ็ด เช่น สวดทนะ
(สวดทนะ) สวดพระอภิธรรม
ทั้งเจ็ดคัมภีร์ (โดยสังเขป) นิมนต์โลก
สวดทนะ (นิมนต์โลกสวดทนะ)
กอร์) นิมนต์พระสัทบงกช

สวดทนะ (สวดทนะ) ที่เจ็ด กรบเจ็ด เช่น
สวดทนะ (สวดทนะ) หรือ สวด
ทนะ (สวดทนะ) วันที่เจ็ด วัน
กรบเจ็ด สวดทนะ (สวดทนะ)
กัมที่เจ็ด ชั้นที่เจ็ด

สวดทนะ (สวดทนะ) ที่อื่น
ประเสริฐ ๗ แห่งที่พระพุทธเจ้าประทับ
เมื่อตรัสรู้ใหม่ ๆ แห่งละ ๗ วัน รวม
๔๙ วัน เพื่อเสวยวิมุตติสุข สวดทนะ
น้อยที่พุทธคยา ประเทศอินเดีย
สวดทนะ (สวดทนะ) วันที่เจ็ด คือขึ้นเจ็ดค่ำ
หรือแรมเจ็ดค่ำ ชื่อวิภทติที่ ๗ ในไวยา
करणบาลี

สวด, สวด (สวด) ความสัตย์ ความจริง
ความเที่ยง เที่ยงตรง เช่น นิยายโดย
สวดทนะ (นิยายโดยสวดทนะ)
พูดโดยสัตย์โดยธรรม พากย์สวด

(เบียดกัด) คำสัทย์ พากยสงฆพากย
 สัตย์ (เบียดของเบียดกัด) คำพระ
 (สงฆ์) เป็นคำสัทย์ สัตยวัต (สัตตยะ
 เวียด) ที่มีคำสัทย์ สัตยากรัตย์ (สัต
 ตยาเกริด) การพูดคำสัทย์ การให้สัทย์
 ปฏิญาณต่อกัน เช่นเดียวกับ สัจการ
 สัตยาริฐาน (สัตตยาทิสถาน) เช่น
 เดียวกับ สัจจาริฐาน

สตัยา (สัตตยา) คำสัทย์ เช่น มานสตัยา
 (เมียนสัตตยา) มีคำสัทย์ นางสตัยา
 (เนียงสัตตยา) นางมีคำสัทย์ คือ นาง
 สีตา

สตัรา (สัตตรา) ศัสตราวุธ คือเครื่อง
 ประหารที่มีคมนานาชนิด กลายเสียงจาก
 สสตัรา (ชะสตัรา) เช่น ประหารโกลย
 สตัรา (ปรอฮาร์โดยสัตตรา) ประหาร
 ด้วยศัสตรา สตัราวุธ (สัตตราวุธ) ก็
 ใช้ แต่มักใช้ในกาพย์กลอน

สตัรี (สะเต็รีย) สตรี กลายเสียงจากคำ สตุรี
 (เสตุรีย) และกลายมาเป็น สรี (เซรีย)

สตัรว (สัคโตรว) ศัตรู เช่น ขุลาชาสตัรว
 จัโพะพวกมูริก (คุลาเจียสัคโตรวจัม
 บัวะห์ปวกมูริก) เสือเป็นศัตรูต่อพวก
 กวาง กิเลสชาสตัรวจัโพะเสจกภูบิ
 สทุท (เกะละสเจียสัคโตรวจัมบัวะห์
 ขัจเจียดบอเรสด) กิเลสเป็นศัตรูต่อ
 ความบริสุทธิ์

สตัวา (สัตตวา) ชื่อนกชนิดหนึ่งมีกล่าวถึง
 แต่ในกาพย์กลอนโบราณ เช่น กรวิก
 สตัวา (กะระเว็กสัตตวา) นกการเวก
 สัตวา

สตัป (สะโอบ) กุ สตุป

สทาคติ (สะเต็ยเกียะเตะ) ลม

สทาทาน (สะเต็ยเตียน) ทานที่ให้เป็นนิจ
 เช่น เชื้อสทาทาน (เทวอสะเต็ยเตียน)
 ทำทานเป็นนิจ มนุสสุสทาทาน
 (มนุสสะเต็ยเตียน) คนที่มีศรัทธา
 และให้ทานอยู่เป็นนิจ

สทาผล (สะเต็ยพ้อล) ต้นไม้ที่มีลูกทุกฤดู
 กาลหรือออกลูกต่อกันไปไม่ขาด ได้แก่
 มะพร้าว ชนน มะเคือ เป็น เชื้อสทาผล
 (เชอสะเต็ยพ้อล)

สทาสนโตส (สะเต็ยเรียะซ็อนโตะส) การ
 สันโทษเฉพาะภรรยาของตน ถือเป็น
 พรหมจริยธรรมอย่างหนึ่งของผู้ครอง
 เรือน

สทิส, สาทิส (สะติสะ หรือ สาคิสะ หรือ
 สาคิสะ) ที่เหมือนกัน ที่คล้ายกัน
 สทิสนัย (สะติสะเนีย) นัยหรือความ
 หมายเหมือนกันหรือคล้ายกัน สทิส
 พรณ (สะติสะปะอ์) สี่หรือผิวที่
 เหมือนกันหรือที่คล้ายกัน สทิสสพท.
 (สะติสะซ็อบ) ศัพท์ที่มีความหมาย

คล้ายคลึงกัน เช่น อุตตม ขุพงษ์ขุพล
โกลธูลา ประเสริฐชาติสพทปะริชา
ขันวสคณานาน (อุตตะมะขุปึง
ขุบะสัโกลธูลาปุโรเฮอร์เจียชะติะสั
ท็อบเปโรเจียจัมมนะสัเคนียาน) คำ
อุตตม ขุพงษ์ขุพล โกลธูลา ประเสริ
เป็นศัพท์ที่มีความหมายคล้ายกันเป็นคำ
แทนกันได้

ศัพท์สัญญา (สะติสะสัญญา) เครื่องหมาย=

สัท (สัตเตยะ) เสียง คำพูด ภาษา เสียง
ร้อง เช่น สัททโกวิท (สัตเตยะโกเวต)
ผู้เลขาทางภาษา สัททโนส (สัตเตยะ
โกสะ) เสียงกึกก้อง สัททนะ (สัต
เตยะเนยะ) หลักภาษา สัททสาสูตร
(สัตเตยะชะสั) ไวยากรณ์ ตำราเกี่ยว
กับไวยากรณ์ สัทททานุกรม (สัตเตยะ
นุกรอม) พจนานุกรม ปทานุกรม

สัทธมม, สัทธรม (สัตทัม หรือ สัตเทอ์)

สัทธรรม ธรรมของสัตว์บุรุษ มักใช้
พระ นำหน้า เช่น สุตฺตูปพระสัทธมม
(สุตฺตูปเพริยะหีสัตทัม) พังพระสัทธรรม
เรียนพระสัทธมม (เรียนเพริยะหีสัต
ทัม) เรียนพระสัทธรรม

สัทธา (สัตเทีย) ศรัทธา ความเชื่อ ความ
เชื่ออนุบาป ความเชื่อกรรม เชื่อผล
เช่น มานสัทธานุตมำ (เมียนสัตเทีย

มุดเมอัม) มีศรัทธามั่นคง โอชทาน
โณยสัทธา (ออยเตียนโดยสัตเทีย)
ให้ทานโดยศรัทธา สัทธจจิต (สัต
เทียจะเร็ด) ศรัทธาจิร ผู้มีจิตเชื่อ
ง่าย สัทธจจิต (สัตเทียเจ็ด) จิตที่
ประกอบด้วยศรัทธา สัทธาทะย (สัต
เทียเตย) ของที่ให้โดยศรัทธา จตุ
ปัจจัยที่ทายกถวายบรรพชิตด้วยศรัทธา
สัทธาทพพจิต (สัตเทียบับเบยะจิต)
ผู้บวชด้วยศรัทธา สัทธินทริย (สัต
ทินตริย) อินทริยคือศรัทธา

สิน (ชน) ๑. วางซ้อนกัน เช่น สินจัน
พีรชาน (ชนจันบุรีเจอ์) ซ้อนจัน
สองชั้น

๒. ซ้ำ ๆ ซ้ำกัน เช่น สินธุเอะ
(ชนด้อมเนอ์) เรืองราวซ้ำ ๆ สิน
สมธุ (ชนซ็อมเตีย) คำพูดซ้ำ ๆ
สินกัณิต (ชนกัวมินิด) ความคิดซ้ำ
(จาก ซ่อน คำไทย)

สนตติ, สนตติวงส (ซ็อนตะเตะ หรือ ซ็อน
ตะเตะว้าง) วงศ์ตระกูล พืชพันธุ์ ลูก
ที่สืบต่อ ๆ กันมา เช่น ดัณสนตติ
(ด้อมนอซ็อนตะเตะ) การสืบต่อพืช
พันธุ์ วงศ์ตระกูล

สนุดาน (ซ็อนตาน) วงศ์ พืชพันธุ์ จิตใจ
อัยาศรัย สนุดานเพริยงดาน (ซ็อน

ตามเพรียงเลียน) ญาติโยนนับถือกัน (ดู เพรียงลาน) สนฺตานสนฺธิ (ขึ้นตามขึ้นที) การสืบวงศ์ต่อ ๆ มา ญาติสนฺตาน (ญาติตระกูล) ญาติวงศ์ การต่อญาติวงศ์ สำนฺตาน (ขึ้นขึ้นตาน) เนื้อญาติ มานสนฺตาน ขุสฺสนา (เมียนขึ้นตานโคสเคฺนีย) มีจิตใจหรืออรรถาทรย์ผดกัน

สนฺตปา (ขึ้นตปา/ หรือ ขึ้นตปา) ความร้อนรนแรง สนฺตปาจิตฺต (ขึ้นตปา/ เจ็ด) จิตร้อนร่า

สนฺติ, สำนฺติ (ขึ้นเตะ หรือ ขานเตะ) สันติ ศานติ ความสงบ สนฺติภาพ (ขึ้นเตะเพียบ) สันติภาพ ความสงบ เช่น มานสนฺติภาพ (เมียนขึ้นเตะเพียบ) มีสันติภาพ เรวฺสนฺติภาพ (เทวขึ้นเตะเพียบ) ทำความสงบ สนฺติบาล (ขึ้นเตะบาล) ผู้รักษาความสงบเรียบร้อย เหมือนกัณฑ์ตำรวจเป็นต้น สนฺติบท, สนฺติวาท (ขึ้นเตะบ๊อด หรือ ขึ้นเตะเวียะเรียะบ๊อด) ทางแห่งความสงบ พระนิพพาน

สนฺตฺตฺติ (ขึ้นตตเทีย) ความสันโทษ ความพอใจจำเพาะสิ่งที่มีที่เป็นของตัว สนฺตฺตฺตฺติสุข (ขึ้นตตเทียส) สุขเกิดแต่เพราะมีความสันโทษ

สนฺโตส (ขึ้นโคส) ความสันโทษ เช่น มานสนฺโตส (เมียนขึ้นโคส) มีความสันโทษ จิตฺตฺตฺติสุข (เจ็ดเจ็ดจิตโดยขึ้นโคส) เลี้ยงชีวิตด้วยความสันโทษ

สนฺต, สนฺต (ขึ้นท้อด หรือ ขึ้นทัด) สันถิต เครื่องปูนอน ผ้าห่มกันหนาว อย่างผ้าผวย จำเพาะพระภิกษุใช้ทำด้วยขนแกะ

สนฺตวะ (ขึ้นถะวะ) การสนิทใกล้ชิดกัน การร่วมทุกข์สุข เช่น สนฺตวมิตฺต หรือ มิตฺร (ขึ้นถะวะมิต) มิตรที่มีความสนิทสนมกันอย่างมั่นคง

สนฺตาคาร (ขึ้นทาเกีย) คุ สณฺฐาคาร

สนฺตนา, สำนฺตนา (ขึ้นเตียะเนีย หรือ ขังขึ้นเตียะเนีย) สันสนทนา การคุยกัน การปรึกษาหารือกัน เช่น เรวฺสนฺตนา รกฺกนา (เทวขึ้นเตียะนาวิวกเคฺนีย) ทำการปรึกษาหารือกัน บานจวบสนฺตนาคุนาอัส ๑ โมงกนฺละ (บานจวบขึ้นเตียะเนียเคฺนียอะสํมยโมงกอนละ) ได้พบคุยกันหมด ๑ ชั่วโมงครึ่ง

สนฺตฺตฺตฺติ (ขึ้นตตถะมิต) เพื่อนที่ไม่ค่อยสนิทสนมกันเท่าไรนัก (ตรงข้ามกับ สนฺตฺตฺตฺติ (ขึ้นเพ็ดตถะมิต) หรือ อทฺตฺตฺตฺติ (อะตตถะมิต)

สนฺทิส (ซ็อนติะห์) ความสงสัย เช่น **มานสนฺทิสกฺขจิตฺต** (เมียนซ็อนติะห์คฺขงเจ็ด) มีความสงสัยในใจ **เชื้อจะ ! กุสนฺทิสเพีย** (เจือโจะห์ ! กมซ็อนติะห์เลย) เชื้อเถอะ อย่าสงสัยเลย

สนฺทสะ (ซ็อนตฺสะห์) กุ **สนฺทสะ** หรือ **สํทสะ**

สนฺทง (ซ็อนตฺง) กุ **สนฺทง**

สนฺทจ (ซ็อนตฺจ) ๑. **เบ็ด สนฺทจวาท** (ซ็อนตฺจเวียด) เบ็ดตกปลา **สนฺทจรณง** (ซ็อนตฺจรวณง) เบ็ดราว **สนฺทจบงโก** (ซ็อนตฺจบ้องโก) เบ็ดทรง

๒. เครื่องยกของหนักให้เกิดขึ้น
เรียก **ฉฺงสนฺทจ** (ตองซ็อนตฺจ)

สนฺเทศหาร,—หารกะ (ซ็อนเตสะฮาร์ หรือ -ฮาเวียะกะ) ทูต ราชทูต

สนฺเทห (ซ็อนเตหะ) สนฺเทห์ ความสงสัย
สนฺเทหจิตฺต (ซ็อนเตหะเจ็ด) ใจสงสัย

สนฺไท (ซ็อนเตีย) ๑. ไม้เถาชนิดหนึ่ง มีลูกคล้ายมะกอก แต่เล็กกว่าใช้แกงส้มได้ เช่น **สนฺตฺรโปมฺชฺรสนฺไท** (ซ็อมลอเตรียโปมฺจฺรซ็อนเตีย) แกงส้มปลาเทโพ กับลูกซ็อนเตีย

๒. น้ำหรืออาที่เป็นญาติห่างๆ หรือโดยนับถือกัน เรียก **มฺถายมิงฺสนฺไท** (มฺถายมิงซ็อนเตีย) กุ **มฺถาย**

สนฺทสะ (ซ็อนเตียะห์) สิ่งที่ใช้สำหรับปก

หรือประกบ เช่น **สนฺทสะทวาร** (ซ็อนเตียะห์เทวียร์) วงกบประตู **สนฺทสะกาว** (ซ็อนเตียะห์กออว) ปกคอเสื้อ

สนฺทราฟ (ซ็อนเทรียบ) การหลบซ่อน การหลบเร้นตัว เช่น **เรวฺสนฺทราฟ** (เทวอซ็อนเทรียบ) ทำการหลบเร้นตัว (คำใช้ในกาพย์กลอน)

สนฺธบ (ซ็อนทฺบ) ปิด ปกปิด เช่น **ยกลมสนฺธบฺรุงฺกน** (ยวกทมอซ็อนทฺบรุงพฺนฺม) เอาหินปิดปากถ้ำ **สนฺธบฺถฺณเริกฺก** (ซ็อนทฺบถฺณเริกฺกเกฺตฺย) ปกปิดข้อความ **สนฺธบฺพากฺยบณฺณิง** (ซ็อนทฺบเปยักบ็อนเดิง) ปกปิดคำพ้อง **สนฺธบฺเรือง** (ซ็อนทฺบเรือง) ปกปิดเรื่องราว

สนฺธร (ซ็อนทฺวร) สนฺทร คือ งาม ใช้เป็นฐานันดรสำหรับข้าราชการตำแหน่งเสมียน เช่น **สนฺธรวโหาร** (ซ็อนทฺวรโวฮาร์) สนฺทรโหหาร **สนฺธรมะธา** (ซ็อนทฺวรเมเทีย) สนฺทรเมธา

สนฺธาน (ซ็อนเทียน) สันธาน การต่อ การทำให้รวมกัน การรวบรวม การผูกไมตรี การติดต่อสมาคม **สนฺธานมิตฺต** หรือ **มิตฺร** (ซ็อนเทียเนียะมิต) มิตรใกล้ชิดสนิทสนม **สนฺธานสญฺญา** (ซ็อนเทียเนียะชฺญญา) หรือ **สนฺธิสญ-**

ญา (ซ้อนทักัญญา) สนธิสัญญา สัญญา
เป็นไมตรีต่อกัน

สนธาบ (ซ้อนเทือบ) ตะคอก ทวาด เช่น
สนธาบฎาก (ซ้อนเทือบดัก) ตะคอกใส่
แสรกสนธาบ (แซกรกซ้อนเทือบ)
ร้องทวาด

สนธารณะ, สนธารณ (ซ้อนเทียเรี่ยณะ
หรือ ซ้อนเทียร์) การประพตัญญตัย
เรียบร้อย การถือหรือประพตัญญตัยตรง

สนธิ (ซ้อนทัก) การต่อ ที่ต่อ สนธิในไว-
ยากรณบาลีสันสกฤต เช่น คมน+อาค-
มน เป็น คมนาคมน หรือ ในการเชื่อม
เสียงสระ คำฝรั่งเศส เช่น la ecole เป็น
เป็น l'ecole สนธิจุเจก (ซ้อนทักเจ
เตียะ หรือ แฉก) การแยกสนธิ (คำ
ไวยากรณ) การตัดที่ต่อมีกำแพงบ้าน
เป็นต้น สนธิจุเจกกมม (ซ้อนทักเจ
เตียะกัม) การตัดที่ต่อ เช่น การลบ
เจาะกำแพงบ้านเป็นคันของพวกโจรเพื่อ
เข้าไปลักทรัพย์ เช่น โจรเชวี่สนธิจุเจก
กมม (โจรเทวอซ้อนทักเจเตียะกัม)
โจรทำการตัดช่องย่องเบา

สนธิประกาศ (ซ้อนทักประกาศ) เวลาพระ-
อาทิตย์ตก (คำใช้ในกาพย์กลอน)

สนธิยา (ซ้อนทักยา) ดู สานี หรือ สานี

สนธิก (ซ้อนทัก) ๑. เสียงลมแรง เสียง

อีกที่ก้อออิง เช่น สนธิกขยลพยุะ
(ซ้อนทักคยอลพยุะ) เสียงลมพายุอ้อ
อิง สนธิกรลกสมทุร (ซ้อนทัก รว-
ลกชะมด) เสียงคลื่นทะเลอีกที่ก้อออิง
สนธิกสนธาบ (ซ้อนทักซ้อนเทือบ)
ตะคอก ทวาด หรือ เสียงก้องเหมือนเขา
ร้องทวาด ก็กัก กรีกกรัน หรือ รุ่ง-
เรืองอย่างยิ่ง เช่น เกเชวบุญสนธิก
สนธาบณาส (เกเทวอนซ้อนทักซ้อน
เทือบนะส) เขาทำบุญกรีกกรันนั้

๒. มากมายเกินประมาณ เหลือ
หลาย เช่น บานอ้วนสนธิก (บาน
เอียว้นซ้อนทัก) ได้ของมากมายเกิน
ประมาณ มนุสสมกสนธิกณาส
(มนุสสมกซ้อนทักนะส) คนมามาก
มายเหลือหลาย ตูรวเกสฎุโอยสนธิก
(โตรัวเกเชวออยซ้อนทัก) ถูกเขาว่า
ให้มากมายเหลือหลาย เพญสนธิก
(เบญซ้อนทัก) เต็มกำลัง เต็มอำนาจ

สนธิกสนธิ (ซ้อนทักซ้อนเทีย) ระทมทุกข์
เช่น เกิดทุกข์สนธิกสนธิ (เกิดตุ้ก
ซ้อนทักซ้อนเทีย) เกิดทุกข์ระทม

สนธิง (ซ้อนทัก) ตรึง ดึงขึงให้ตึงหรือให้
ตรง คลี่ เช่น สนธิงแซส (ซ้อน
ทักแซ) ขึงเชือก สนธิงไถเชิง
(ซ้อนทักไถเชิง) ทางมือเท้า จงสนธิง

(จองช้อนทิ้ง) ผูกขึ้น
สนฺโธ (ช้อนเทีย) ๑. ร่มคร้ม ใช้ มุลูป
สนฺโธ (มุลูปช้อนเทีย) เงามร่มคร้ม
 ๒. ท้องแฟบ เพราะไม่มีอาหาร
 ใ้ว่า โปะปาก**สนฺโธ** (บั่วะหับกัช้อน
 เทีย) ท้องแฟบ

สนฺโธ (ช้อนโท) ๑. สว่างโร่ ใช้ **ภลีสฺสนฺโธ**
 (พลีสช้อนโท) ลูกโพล่งอย่างไฟ เช่น
เกลิ่งเจสนฺโธ (เพลิงแะห่ช้อนโท)
 ไฟลูกโพล่ง **สนฺโธสนฺธา** (ช้อนโท
 ช้อนเทวี) สว่างโร่มาก ลูกโพล่งมาก
 เช่น **เกลิ่งเจสนฺโธสนฺธา** (เพลิง
 แะห่ช้อนโทช้อนเทวี) ไฟลูกโพล่งมาก
 ๒. ก็กัก อดอาจ ไม่กลัวเกรง
 เช่น **ถุกสนฺโธ** (รักช้อนโท) กิริยาของอาจ

สนฺธา (ช้อนเทวี) สว่างโร่อย่างยิ่ง ลูกโพล่ง
 อย่างยิ่ง เช่น **อณฺฏาตเกลิ่งสนฺธา**
 (อ้อนตาดเพลิงช้อนเทวี) เปลวไฟลูก
 โพล่งยิ่ง **ภลีสฺสนฺธา** (พลีสช้อนเทวี)
 สว่างโร่อย่างยิ่ง **สนฺโธสนฺธา** (ช้อน
 โทช้อนเทวี) กู **สนฺโธ**

สนฺธ (ช้อนทุม) นอนชม เชื่อมซึมอย่าง
 อาการใช้ เช่น **กรุนสนฺธ** (กรุนช้อน
 ทุม) ไข้ซึม **กรุนสนฺธบัตมาต**
 (กรุนช้อนทุมบัตเม้อัด) ไข้ขึ้นสูงนอน
 ชมไม่พูดไม่จา **เจตตสนฺธ** (เจห่

แต่ช้อนทุม) เอาแต่นอนชม **สนฺธอัส**
 ๓ **โถงเทีย** (ช้อนทุมอะสเบียไทง
 เฮย) นอนชมอยู่ ๓ วันแล้ว **ถุกสนฺธ**
 (เดกช้อนทุม) นอนชม

สนฺธยา, สนฺธยากาล (ช้อนเทีย หรือ
 ช้อนเทียกาล) กู **สญฺญา**

สนฺนิฏฺฐาน (ช้อนนิตถาน) การตกลงปลงใจ
 ความเข้าใจแจ่มแจ้ง การสรุปความคิด
 ความเห็นแน่วแน่ เช่น **เชวีสฺสนฺนิฏ**
ฐาน (เทวอช้อนนิตถาน) ทำความตกลง
โณยสนฺนิฏฐานถา (โดยช้อนนิตถาน
 ทา) โดยความเข้าใจว่า **ควรสนฺนิฏ**
ฐานบานโณยงาย (กั้วรช้อนนิตถาน
 บานโดยเงียย) ควรตกลงได้โดยง่าย
สนฺนิฏฐานเจตนา (ช้อนนิตถานเจตะ
 นา) เจตนาแน่วแน่ไม่หลงลืม เช่น
เชวี่การโณยสนฺนิฏฐานเจตนา (เทวอ
 การโดยช้อนนิตถานเจตะนา) ทำการ
 โดยเจตนาแน่วแน่

สนฺนิธิ (ช้อนนิตถิ) การสะสมไว้ การรวบรวม
 ไว้ เช่น **เชวีสฺสนฺนิธิ** (เทวอช้อน
 นิตถิ) ทำการสะสมไว้ **สนฺนิธิการกะ**
 (ช้อนนิตถิการกะ) สิ่งเก็บสะสมไว้
 หรือที่เก็บไว้ล่วงหน้า เช่น **ภิกขุจฺฉาน**
โกชนชาสนฺนิธิการกะ **ตรวอาปติ-**
ปาจิตติยะ (พิกโจะฉันโพเจียะเนียะ

เจียขื่อนนิตการกะโตะรวอวัตตะปะ
เจตตะยะ) ภิกษุฉันอาหารที่เก็บไว้
เกินเวลาต้องอาบัติปาจิตตีย์

สนธิบาต (ขื่อนนินบาต) การประชุม การ
ชุมนุม การผสมกัน เช่น กุณฺยสนธิบาต
(คฺยขื่อนนินบาต) ในที่ประชุม สันนิ-
บาต **กรุมสนธิบาต** (กรุมขื่อนนินบาต)
กลุ่มชุมนุมกัน **ที่สนธิบาต** (ที่ขื่อน
นินบาต) ที่ประชุม **สนธิบาตโรค**
(ขื่อนนินบาตโรค) โรคหลายอย่างที่ชุม
นุมกันเกิดขึ้น แต่ปรากฏออกมาอย่างใด
อย่างหนึ่ง

สนธิพนฺธ (ขื่อนนินพนฺธ) การผูกไมตรีกัน
เช่น **เทวสนธิพนฺธ** (เทวขื่อนนินพนฺธ)
การผูกไมตรีกัน

สนธิก (ขื่อนนินเพียะ) ที่เหมือนกัน เสมอ
กัน **สนธิกปรมาณ** (ขื่อนนินเพียะ
ปรอมาณ) จำนวนเสมอกัน **สนธิก**
สณฺฐาน (ขื่อนนินเพียะขื่อนทาน) รูป
ร่างเหมือนกัน ที่มีรูปร่างเหมือนกัน

สนธิวาส (ขื่อนนินวะส) สันนิวาส การอยู่
อาศัย การอยู่รวมเป็นพวกเป็นกลุ่ม
สนธิวาสสณฺฐาน (ขื่อนนินวะสขัดถาน)
ที่พัก

สนธิเวส (ขื่อนนินเวส) สณฺฐาน การรอ
คอย การตั้งค่าย ที่ว่าง บริเวณที่ขีด

ข้างกัน กลุ่มท้าว

สนธิสัท (ขื่อนนินเส็ด) การประชุมแบบที่
เรียก conference เช่น **สฎาปสนธิสัท**
(สฎับขื่อนนินเส็ด) ฟังการประชุม

สนมต, สมมต (ขื่อนนอมมอด หรือ ข้อม
มอด) ปฏิญญา สัญญา อนุมัติ ตั้ง
ตั้งให้ว่า จัดแจง กำหนด กำหนดว่า
บัญญัติให้รู้ เช่น **สนมตคณา** (ขื่อน
นอมมอดคณฺเีย) สัญญากัน **สนมตคต**
ฎาณ (ขื่อนนอมมอดกัตตคณฺเีย)
สัญญากันอย่างแน่นแฟ้น **สนมตนาม**
(ขื่อนนอมมอดเนียม) ตั้งชื่อ **สนมต**
มนุสฺสมนากโอยชายกต (ขื่อนนอ
มอดมนุสฺสเมณฺเียกอยเจียเยียก) จัด
แจงให้คนคนหนึ่งทำเป็นนักษ

สนมติ, สมมติ (ขื่อนนอมมอด หรือ ขัมมะ
ตะ) การปฏิญญา การสัญญา การ
อนุมัติ การตั้ง การกำหนด การบัญญัติ
เช่น **โฏยสนมติ** (โดยขื่อนนอมมอด)
โดยการบัญญัติ **ตามสนมติ** (ตามขื่อน
นอมมะตะ) ตามการบัญญัติ ตามสัญญา

สนยา (ขื่อนยา) สัญญา เช่น **สนยาพีรแซ**
นิงยกปราก ๓๐ เรียลมกสง (ขื่อนยา
ปรีแค้นึงยัวกประกิขามเข็บเรียลไม้ก
ของ) สัญญาสองวันจะเอาเงิน ๓๐ เหยีย
มาใช้ **มานสนยา** (เมียนขื่อนยา) มี

สัญญา ตามสนญา (ตามช้อนยา)
ตามสัญญา

สนญาสภาพ (ขันยาสะเพียบ) การตายอย่าง
ปัจจุบันทันด่วน เช่น ททวลสนญา
สภาพโศกอาสนโรก (ตัวตวลขันยา
สะเพียบโดยอาขันเนียะโรก) ถึงแก่
ความตายอย่างปัจจุบันทันด่วนด้วยโรค
ปัจจุบัน (คำสุภาพ)

สนล่ง (ช้อนล่อง) ลืม เครื่องสำหรับจิม
เช่น สนล่งภูมูเทะ (ช้อนล่องตมรว
เตะห์) ลืมคุมเกวียน สนล่งแสนงกรบ
(ช้อนล่องแขนงกรอเบีย) ท่อนไม้ไม่มี
รูที่สวมปลายเขาควายคู้ หรือสวมใน
เวลาที่ต้องการขึ้นขี่

สนลอบ (ช้อนลอบ) สลบ เช่น ตูรวาปะจา
มิตตวายนสนลอบ (โตรวาปะจามิตไ
ช้อนลอบ) ถูกข้าศึกตีสลบ สนลอบ
สนลิด (ช้อนลอบช้อนเล็ด) สลบไสล
(เทียบคำไทย สลบไสล)

สนลาก (ช้อนลัก) ข้อต่อตรงอวัยวะที่พับได้
เช่น สนลากไฏ (ช้อนลักไค) แขน
ตรงรอยพับ สนลากแข้ง (ช้อนลักเจิง)
ขาพับ จ้องสนลาก (เขืองช้อนลัก)
กระดูกข้อต่อ

สนกลาง (ช้อนกลาง) ชำระขาวสะอาด เช่น
ตสนกลาง (ขอช้อนกลาง) ขาวสะอาด

ลุมี่สนกลาง (เหมี่ยมช้อนกลาง) สะอาด
ใหม่ ลุดสนกลาง (ลุดช้อนกลาง) สวย
สะอาด รูปลุดสนกลาง (รูปลุดช้อน
กลาง) รูปสวยสะอาด

สนลิน (ช้อนเลิน) กำกับ สนลอบ (ช้อน
ลอบ) สลบ เป็น สนลอบสนลิน
(ช้อนลอบช้อนเลิน) สลบไสล

สนลิก (ช้อนเล็ก) ใบ แผ่น ใช้เป็นลักษณะ
นาม เช่น มลุมวยสนลิก (มลุมวย
ช้อนเล็ก) พลุใบหนึ่ง กุฎารบี่สนลิก
(กุฎาร์เบียช้อนเล็ก) กระดานสามแผ่น
(ใช้ กุฎารบี่บนทะ (กุฎาร์เบียบ้อน
เตยะห์ (ก็ไค้) มาสพีรสนลิก
(เมียะสปีร์ช้อนเล็ก) ทองสองแผ่น

สนลึง (ช้อนเลิง) เถาวัลย์ หรือเชือกม้วน
ขดให้เป็นวงสำหรับสอดไม้ขันชะเนาะ
บิดไขว้ให้ตึงแน่น (บางถิ่นใช้ ปูรฟิง
(ปูรอลิง) ก็มี)

สนลิม (ช้อนเลิม) ๑. ลิบ ไกลลิบ ใช้
นุญายสนลิม (นุญายช้อนเลิม) ไกลลิบ
สนลิมบาตเตุเรีย (ช้อนเลิมบัตเตุเรีย)
ไกลลิบลับมองไม่เห็นฝั่ง สนลิมแบก
แผ่สง (ช้อนเลิมแบกแพซง) ไกลลิบ
จนเห็นเป็นควัน เช่น วาลธสนลิม
แบกแผ่สง (เวียลทมช้อนเลิมแบก
แพซง) ทุ่งใหญ่ไกลลิบจนเห็นเป็นควัน

๒. เอาแต่หลับตา ลืมไม่ขึ้นเพราะ
 ใช้นึก ใช้ว่า **จะแตสนุลืม** (**จะห
 แต้ซ็อนเลิม**) เอาแต่หลับตาลืมไม่ขึ้น
เถกสนุลืม (**เตกซ็อนเลิม**) นอนซม
 ลืมตาไม่ขึ้น **เซมจแกนกสนุลืม**
 (**เทมจเพนกซ็อนเลิม**) หลับตานอนซม
 ลืมไม่ขึ้น

สนลุง (**ซ็อนลง**) เสาใหญ่สำหรับผูกมัด
 สัตว์อย่างวัวควายไม่ให้กินหญ้า เช่น
สนลุงเกรียวโก (**ซ็อนลงเกรียวโก**)
 เสาสำหรับมัดวัวเวลาตอน เสาตอนวัว
ซาบสนลุง (**เจ็อบซ็อนลง**) ตีคเเส
 โดยปริยายหมายถึง ตีกับเพราะหลงกล
 หรือติดข้องอยู่ในเครื่องผูกมัดคือลูกเมีย

สนลิม (**ซ็อนเซิม**) ค่อยเป็นค่อยไป ค่อย ๆ
 ซ้ำ ๆ เช่น **เทวการสนลิม** (**เทวการ
 ซ็อนเซิม**) ค่อย ๆ ทำ **รุณสนลิม** ๆ
 (**รุณซ็อนเซิม** ๆ) ค่อย ๆ ตัน **สนลิม**
กูปโบลเกรงพุดฏอจปราดนา (**ซ็อน**
เซิมกัมบ้อมโบลเกรงปุมดอลโดจปรา
ทนา) ค่อยทำค่อยไปอย่าเร่งรีบ เกรง
 ไม่ถึงดังปรารถนา

สนเลิม (**ซ็อนเซิม**) น้ำค้าง ใช้ **ทิกสนเลิม**
 (**ติกซ็อนเซิม**) น้ำค้าง **สนเลิมจะ**
 (**ซ็อนเซิมโจะ**) น้ำค้างลง ยกสนเลิม
 (**ยวกซ็อนเซิม**) เอาน้ำค้าง คือตากให้

ถูกน้ำค้าง

สนแส (**ซ็อนแซ**) คำใช้กับคำ **สนส** (**ซ็อน**
ซ็อม) เป็น **สนแสสนส** (**ซ็อนแซซ็อน**
ซ็อม) ดู **สนส**

สนส (**ซ็อนซ็อม**) เก็บเล็กผสมน้อย สะสม
 เช่น **สนสทรพ** (**ซ็อนซ็อมเตร็อบ**)
 สะสมทรัพย์ **สนสเรื่อง** (**ซ็อนซ็อม**
เรื่อง) สะสมเรื่อง **สนแสสนส** (**ซ็อน**
แซซ็อนซ็อม) สะสมเก็บเล็กผสมน้อย
 โดยไม่เลือก

สบ (**ซอบ**) สอบ ทดลองวิชาความรู้ เช่น
สบจ้ณะ (**ซอบจ้อมณะ**) สอบความรู้
สบสม (**ซอบซอม**) ซ้อมความรู้ดู
 ทดลองดูให้รู้ภูมิ **สบสวน** (**ซอบสวน**)
 สอบสวน **สบสมฎิ** (**ซอบซ็อมเคีย**)
 สอบได้ทันที่ สอดพุดตอบได้ทันที่
 ทันควัน (จากคำ **สบ** **สบซ็อม**
สบสวน คำไทย)

สบ (**ซ็อบ**) สบ **สบติก** (**ซ็อบติก**) สบน้ำ
สบสนบ (**ซ็อบซึนบ**) สบลงด้วย
 เครื่องสูบ **สบมาสึนฎาทิก** (**ซ็อบมา**
ซึนด้าติก) สบเครื่องต้มน้ำ สบเตาไฟ

สับ (**ซุบ**) แน่วแน่ แน่นแฟ้น เรียบร้อย
 สนิท เต็มที่ ครอบครัน เทียงตรง เช่น
สับจิตต (**ซุบเจ็ด**) มั่นใจ ใจแน่วแน่
จะจิตตสับ (**โจะเจ็ดซุบ**) ปลงใจ

แน่วแน่ **เชื้สับ** (**เจือสับ**) เชื้อสนิท
จุลสับ (**จุลสับ**) เข้าสนิท **ต่างสับ**
(**ต่างสับ**) ทั้งเรียบร้อย **สับสวน** (**สับ**
สวน) แน่วแน่ เรียบร้อย ไม่แปรปรวน
เที่ยงแท้ แน่ชัด เช่น **ฉลากโอยสับสวน**
(**ดักออยสับสวน**) วางให้เรียบร้อย

สปลด (**สะปะละ**) การสปลด **สปลดบาน**
(**สะปะละบาน**) น้ำสปลด **สปลดวาจา**
(**สะปะละเวียจา**) หรือ-**วาท** (**เวียต**)
คำสปลด

สบุ, สานู (**สะบุ หรือ ขานู**) **สะบุ** **สนิบูกรอบ**
(**สะบุกรอโอบ**) สบู่หอม

สปลด, สปลด (**สับปะตะ หรือ สับ**) จำนวน
เจ็ด

สปลดปรกรณ์ (**สับปะตะประกอรั, สับปรอ**
กอ) พระอภิธรรม ๗ คัมภีร์ที่เก็บเอา
มาแต่สังเขป ใช้เวลาสวดน้อย เช่น
นิมนตโลกถุาสปลดปรกรณ์ (**นิมน**
ตโลกถารสับปรอกร) นิมนต์ท่านทำ
พิธีสปลดปรกรณ์

สปลป (**สับปะ**) งาม **สปลปตรกูล** (**สับปะตรอ**
ไกล) พืชพันธุ์งาม **สปลปทาฐา** (**สับปะ**
เตียตา) เขียวงาม

สปลปฏิกย (**สับปะตะเพีย**) ภัยเฉพาะหน้า
ภัยอันน่ากลัว

สปลปณ (**สื้อบปะทวน**) สปลปทน (จากคำไทย
สปลปทน)

สปลปาย (**สับบาย**) สบาย ไม่มีโรคไข้ ไม่
ทุกข์ร้อน เช่น **เนาโอยสปลปาย** (**เนา**
โอยสับบาย) อยู่ด้วยความสบาย **อิต**
มานสปลปาย (**เอ็ดเมียนสับบาย**) ไม่มี
ความสบาย **ขุณุมินสวสปลปาย** (**ขุณ**
มินสวัสับบาย) ฉนั้นไม่ค่อยสบาย
ที่เนะสปลปายฉาส (**ตั้นะหส์สับบาย**
นะส) ที่นี้สบายจัง **เญ์เลงสปลปาย**
(**เคอร์เลงสับบาย**) เล่นเล่นสบาย
สปลปายขุลวน (**สับบายคูลวน**) สบายทั่ว
สปลปายจิตต (**สับบายเจ็ด**) สบายใจ
สุขสปลปาย (**สกลสับบาย**) สุขสบาย
สปลปายภาพ (**สับบายะเพียบ**) ความ
อยู่เป็นสุข **สปลปายมนุที** (**สับบายะ**
ม้วนดี) บ้านที่อยู่สบาย **สปลปายาหาร**
(**สับบายาฮาร**) อาหารที่บริโภคไปทำ
ให้ทั่วสบาย

สปลปี (**สับปะ**) นานมใส

สปลปรส (**สับปะระระส, ซ็อบปะระระส**)

ผู้ประพฤติตี สปลปุระ เช่น **มานจิตต**
สปลปรส (**เมียนเจ็ดซ็อบปะระระส**)
มีใจประเสริฐอย่างสปลปุระ **มานธรรม**
สปลปรส (**เมียนเทือร์ซ็อบปะระระส**)
มีธรรมของสปลปุระ **ตรูมเป็รสมถิ**
สปลปรสกรกนา (**โตริ้วเป็รซ็อบปะระระส**)
ซ็อบปะระระสรวกเค้น) ต้องใช้ด้อย
คำอย่างสปลปุระเข้าหากัน

สปปริส (สับโปะระสะ) สปปฤษ สปปริส

จริบา (สับโปะระสะจะระยา) ความ

ประพฤติกของสปปฤษ **สปปริสธรรม**

(สับโปะระสะเทอ์) ธรรมของสปปฤษ

สพ (ซ็อบ) ศพ **ตมกัลดศพ** (ต้อมก๊อล

ซ็อบ) ตั้งศพ **เชวับุณยศพ** (เทวอบน

ซ็อบ) ทำบุญศพ **ปุลยเล็กศพ** (บน

เล็กซ็อบ) บุญยกศพ **เล็กศพสัการ**

(เล็กซ็อบซ็องสูการ์) ยกศพทำฌาปนกิจ

รึลาขศพ (รุมเล็ยซ็อบ) ทำลายศพ

บุชาศพ (โบเจ็ยซ็อบ) บูชาศพ **พระ**

บรมศพ (เพ็ริยะหับบรมเม็ยะซ็อบ)

พระบรมศพ **โลกกูรูพระศพ** (โลก

กูรูเพ็ริยะหับซ็อบ) ศพท่านอาจารย์

สากศพ (ซากซ็อบ) ซากศพ

สพท, สัพท (สับ) ศัพท์ เสียง สำเนียง

ภาษา ถ้อยคำ เสียงร้อง **จกวดสพท**

(ขกวดสับ) บ้าศัพท์ โดยปริยายหมาย

หมายความว่า เรียนแปลภาษา แต่แปลผิด

แปลถูก จำศัพท์ปนเป ไวยากรณ์ก็ไม่

สันทัด แต่ก็ยังกล้าทำไม่กลัว **เรียนจำ**

สพท (เรียนจำซ็อบ) เรียนจำศัพท์ภาษา

หนึ่งแปลเป็นภาษาหนึ่ง **สุรสพท** (ไซร์

สับ) ศัพท์สำเนียง เสียงพูด เสียงร้อง

สพทโจร (สับเบ็ยะเต็ยะโจร์) หรือ

โจรสพท (โจระสับ) กณลักศัพท์ คน

ขโมยศัพท์ หรือ เรื่องของคนอื่น **สพท**

ชาติ (สับเบ็ยะเต็ยะเจ็ยด) หรือ **สพท**

ชาติ (สัดเต็ยะเจ็ยด) ตัวศัพท์ **สพท**

พรมัน (สับเบ็ยะเต็ยะพรมเม็อัน)

พระเวท ไตรเพท **สพทสงโคระ** (สับ

เบ็ยะเต็ยะซ็องกรวัระห้) อภิธานศัพท์

พจนานุกรม ปทานุกรม **สพทสาสูตร**

(สับเบ็ยะเต็ยะชะสั) ตำราไวยากรณ์

เช่นเดียวกับ **สพทสาสูตร** **สพทสาธ**

การ (สับเบ็ยะเต็ยะสาทุการ์) การ

ออกวากว่า สาธ สาธ **สพทสาธการ**

พร (สับเบ็ยะเต็ยะสาทุการ์ปวัร์)

การออกวากว่า สาธ แล้วให้พรด้วย

สพทอารกุต (สับเบ็ยะเต็ยะอารัก)

คำใช้เฉพาะแม่มด คนทรงหรืออารักษ์

อิตสพทอิตสาร (เอ็ดซ็อบเอ็ดซาร์)

พูดพล่อย ๆ ไม่มีแก่นสาร ดู **อิต**

สพท (ซ็อบ) ๑. ทั้งปวง ทั้งหมด ทัว

ทัวไป ทุก เช่น **เช็ญสพท** (เช็ญซ็อบ)

เห็นทัว **เจะสพท** (เจะห้ซ็อบ) รู้ทัว

สพทกาล (ซ็อบกาล) ทุกเมื่อ ทุกเวลา

สพทณง (ซ็อบดอง) ทุกครั้ง **สพท**

ฐาน (ซ็อบถาน) ทุกสถาน **สพทปร**

การ (ซ็อบปรอการ์) ทุกประการ

สพทชาติ (ซ็อบเจ็ยด) ทุกชาติ ไม่

ไ้การ เช่น **มนุสสพททชาติ** (มนุสะ

ข้อเบียด) มนุษย์ไม่ไ้การ ใช้การ
ไม่ได้ เช่น อาสพพเมสียต (อาข้อ
เมสียต) อ้ายคนไ้การไม่ได้ สพพ
กรุป (ข้อกรุป) ทุกสิ่ง ทุกอย่าง
สพพสรเพี (ข้อขอรุเปอ) ทุกสิ่ง
ทุกอย่าง สารพัด ใช้ สพพสรเพี
หรือ สพพสารเพี (ข้อขัรเปอ หรือ
ข้อขารุเปอ) ก็ได้

๒. สบ เต็มใจ ถูกใจ เป็นคำกริยา
ใช้เฉพาะเป็นราชาศัพท์ เช่น ทรงสบพพ
พระราชหฤทัย (ตรึงข้อเพรียะห
เรียดหรีเตีย) ทรงสบพระราชหฤทัย
หรือถูกพระราชหฤทัย สพพพระทัย
(ข้อเพรียะหรีเตีย) สบพระทัย ถูก
พระทัย

๓. ใช้เฉพาะในคำสมาส ได้แก่
สพพคุณ (ข้อเบียะกุน) สรรพคุณ
คุณสมบัติครบอย่าง เช่น ถิ่นาสพพคุณ
(ถิ่นข้อเบียะกุน) ยาสรรพคุณ คือ
ยารักษาโรคได้หลายอย่าง สพพญ
ญัตถญาณ (ข้อเบี้อญญัตถญาณ)
สัพพัญญุตญาณ ญาณหรือปัญญาที่รู้ทั่ว
เป็นญาณของพระพุทธเจ้า พระสพ
พญญ (เพรียะหข้อเบี้อญญ) พระ
ผู้รู้ทั่ว คือพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สพ
พนตะราย (ข้อเบี้อันตะราย) อัน

ตรายทั้งปวง สพพภัย (ข้อเบียะ
เพีย) สรรพภัย ภัยทุกสิ่งทุกอย่าง
สพพโรค (ข้อเบียะโรค) สรรพโรค
โรคทั้งปวง ทุกชนิด สพพวณะ
(ข้อเบียะเวียะจะเนียะ) คำทั้งปวง
พจนานุกรม สพพพจนานุกรม
(ข้อเบียะเวียะจะเนียะทิบบาย) หนังสือ
พจนานุกรมพิศดาร สพพพสนธิภาพ
(ข้อเบียะข้อนเตะเพียบ) ความสงบ
สุขสันติทั่วไป สพพโสภ (ข้อเบียะ
โสภ) ความเศร้าโศกเสียใจทุกประการ

สพพนาม (ข้อเบียะเนียม) สรรพนาม
สพพเบี (ข้อเบอ) เพียงแต่ แม่แต่ เช่น
สพพเบีทักฝึก ก็โอชะแว่ (ข้อ
เบอติ๊กเพ็ก กออยคอะแดร์) เพียง
แต่น้ำดื่มก็ให้ขาดด้วย

สพพวรุ (สับเบียวด) สรรพวรุ อาวุธ
ครบทุกแบบทุกอย่าง เช่น บนถยสพ
พวรุ (บือนทอยสับเบียวด) สดอาวุธ
ทุกชนิด บงเกินสพพวรุ (บ้องเกิน
สับเบียวด) เพิ่มสรรพอาวุธ หรืออาวุธ
ทุกชนิด

สพพหมาจริ (สับเพรียะเหมียะจาเรีย หรือ
สะพรัมเหมียะจาเรีย) ผู้ประพฤติ
พรหมจรรย์ ใช้เรียกภฤตส์ผู้เว้นการ
เสพเมถุน ผู้ถืออุโบสถศีลหรือตีกเรศีล

เช่น พวกอุปาสกชาวสุรพุมจารี (พวก
อุปาสกเจียสับเพรียะเหมียะจาเรีย)
พวกอุปาสกเป็น สุรพุมจารี

สภา (สะเพีย) สภา ที่ประชุม สมาคม
กณฺณาสภา (กอนดาสสะเพีย) กลาง
ที่ประชุม สภาการ (สะเพียเกียร)
สภาการ สถานที่สำหรับประชุม สภา
จาร (สะเพียจาร) แบบฉบับของการ
ประชุม สภานายก (สะเพียเนียยัก)
สภานายก สภานุนายก (สะเพียเนีย
ยัก) รองนายก สภาสมาชิก (สะ
เพียสะมาชิก) สมาชิกสภา สมาชิก
สมาคม

สภาค (สะเพียก, สะเพียเกียะ) ที่มีส่วน
เสมอกัน คือถูกกัน เหมือนกัน ความ
คติจิตใจถูกกัน สนทนสนมใกล้ชิดกัน
ผู้ที่ถูกกัน เหมือนกัน ความคติจิตใจ
เสมอกัน เช่น ขณฺณิงมนุสฺสนะชา
สภาคหนึ่งคณา (คณฺณิงมนุสฺสนะที่เจีย
สะเพียกหนึ่งคณฺณีย) ฉะนั้นกับคนนั้นเป็น
คนที่ถูกกัน สภาคชน (สะเพียเกียะ
จวัน) คนที่มีอรรถาัยถูกกัน สภาค
ภิกขุ (สะเพียเกียะพิกโขะ) ภิกษุที่มี
วัตรปฏิบัติเสมอกัน สภาการมณฺ (สะ
เพียเกียรโรม) อารมณฺถูกกัน ไม่ขัด
ขวางกัน

สภาน (สะเพียจวัน) กิริยาดี ความประ-
พฤติเรียบร้อย ความสุภาพอ่อนโยน
เช่น ททวลเกณฺณียวโฏยสภาน (ตัว
ทวลเพณฺณียวโดยสะเพียจวัน) รับแขก
ด้วยความสุภาพอ่อนโยน

สภพ (สะเพียบ) สภพ การเกิดเอง
ธรรมดา ธรรมชาติ อรรถาัย เหตุ
การณ์ ความประพฤติ เช่น มานสภพ
ลอ (เมียนสะเพียบลอ) มีสภพดีงาม
มานสภพชาอุณกฉาบัจิง (เมียนสะ
เพียบเจียเนียกฉับเคิง) มีอรรถาัยเป็น
คนโกรธง่าย ตามสภพเดิม (ตามสะ
เพียบเดิม) ตามสภพเดิม

สภาวะ (สะเพียเวียะ) สภาวะ สภพ สภาว
ธรรม (สะเพียเวียะเทือร์) สภาวธรรม
ธรรมชาติเดิม สภาวสนฺธิต (สะเพีย
เวียะซือนเถิด) ที่ยังอยู่ตามกำเนิดเดิม

สม (ขอม) ๑. ส้อม (คู่กับช้อน) ส้อม
เหล็กสามง่ามใช้สั๊กปลา (จาก ส้อม
คำไทย)

๒. ช้อน ผักหัดให้ชำนานู เช่น
อนุภปรณฺฑาลสมฺโฏคณา (เนียกปรอ
ดัลขอมโคเคนีย) นักมวยชกช้อมมือกัน
อนุภเรียนบาลีสมปรโยค (เนียกเรียน
บาลีขอมปรโยค) นักเรียนบาลี
ช้อมประโยค (จาก ช้อม คำไทย)

๓. เหี่ยว เพราะถูกความร้อนจากแดดหรือความร้อนเป็นต้น เช่น **เหี่ยวสลด** (**เชอขอมเซลิก**) ต้นไม้ใบเหี่ยว

สม (**ขอม**) ที่เหมาะสมกัน เสมอกัน เหมือนกัน แค ๆ กัน เช่น **รูปร่างสมกัน** (**รูปเรียงขอมเค้นย**) รูปร่างเสมอกัน **ปฏิบัติพรหมสมกัน** (**เบียดปรอขวอนขอมเค้นย**) ฝ่ามือเสมอกัน **กาศสกลสม** (**กัตซ็อกขอม**) ตัดผมสวยไม่ขัดตา **เสียดยพากสม** (**เซียดยเบียดขอม**) นุ่มนวลเหมาะสม **นิยายอุจนะมินสมโส** (**นิเยยโตจนะหมีนขอมขอห**) พุคเช่นนี้ไม่เหมาะสมเลย **สมกบ** (**ขอมก๊วบ**) คบหา **สมควร** (**ขอมกั้ว**) สมควร พอดี พอควร ปานกลาง เช่น **ลุดสมควร** (**ลุดข้อมกั้ว**) ดีพอสมควร การแสดงอาการ กิริยาเรียบร้อย การปฏิสังฐานกันตามแบบแผน เช่น **มานสมควรรอกุณา** (**เมียนขอมกั้วรวกเค้นย**) มีการปฏิสังฐานกันตามแบบแผน **สมกนิต** (**ขอมกั้วมกนิต**) รวมความคิดเป็นอันหนึ่งอันเดียว **สมชา** (**ขอมเจีย**) สมบัติเหมาะดี **สมแต** (**ขอมแต**) ควรแต่เหมาะแต่ เช่น **สมแตนึ่งโอย** (**ขอมแตนึ่งออย**) ควรแต่จะให้ **สมบี** (**ขอม**

เบีย) พึง ต้อง พอที่ เช่น **มินสมบี** **นึ่งเทาชาอย่างหนึ่งโส** (**มินขอมเบีย** **นึ่งเตวีเจียอย่างหนึ่งขอห**) ไม่พอที่จะไปเป็นอย่างนั้นเลย **สมบุญ** (**ขอมบน**) ที่พอกับบุญ ที่ควรแก่บุญ **สมเบ** (**ขอมเบอ**) ควรที่ เช่น **มินสมเบียดมุลึงโส** (**มินขอมเบอด้อลเมิลึงขอห**) ไม่ควรที่ถึงขนาดนั้นเลย **สมบับ** (**ขอมบ้อมบอง**) สมประสงค์ สมปรารถนา **สมปรกบ** (**ขอมปรอกอบ**) ได้เจริญตั้งใจ ที่ถูกต้องตามสัมพัทธภาพทำนอง เช่น **รอกสมปรกบ** (**รวกข้อมปรอกอบ**) หากินได้เจริญตั้งใจ **สมมาท** (**ขอมเมียด**) พอ ถึงขนาด เช่น **ขุดังมินสมมาท** (**คุดังมินขอมเมียด**) แรงไม่พอลังขนาด **สมมาต** (**ขอมเมียด**) ควรพุด ควรเอ่ยปากว่า **สมรมบ** (**ขอมรม**) ที่เรียบร้อย ถูกแบบ ถูกอย่าง ไม่ขัดตา เช่น **เสียดยพากสมรมบ** (**เซียดยเบียดขอมรม**) นุ่มนวลเรียบร้อย **รูปโฉมสมรมบ** (**รูปโฉมขอมรม**) รูปโฉมไม่ขัดตา **สมสกุติ** (**ขอมซัก**) อำนางเสมอกัน สมบุญ สมอำนาง **สมสาร** (**ขอมซาร์**) กิริยามารยาทน่ารักไม่ขัดตา **ดู** **ล้นำสมสาร** **สมสวน** (**ขอมสวน**) สมส่วน

(สวณ จาก ส่วน คำไทย) เช่น รูป
 รางสมสวณ (รูปเรียงขอมชวน) รูป
 รางสมส่วน **มานกมพัสสมสวณ**
 (เมียนก้อมบวสะสขอมชวน) มีความสูง
 สมส่วน

สม (สะมะ) เสมอกัน เหมือนกัน **สมจริยา**
 (สะมะจะระยา) ความประพฤติเสมอกัน
 การถือธรรมเสมอกัน ไม่ลำเอียง
 เพราะอคติ **สมจิตต** (สะมะเจ็ด) จิต
 เสมอกัน **สมจินตา** (สะมะเจ็นตา)
 ความคิดเสมอกัน **สมชีวิตา** (สะมะจี
 วิตา) การหาเลี้ยงชีวิตสม่ำเสมอถูก
 ตามทำนองคลองธรรม ตามกฎหมาย

สมทัณฺหา (ชะมะเตอัน) การลงโทษ
 ทัณฑ์ที่สมกับโทษ **สมนาม** (ชะมะ
 เนียม) หรือ **สมานนาม** (ชะมานเนียม)
 ชื่อถูกกัน ผู้ที่มีชื่อถูกกัน

สมภาพ (ชะมะเพียบ) ความเสมอกัน
 ความเสมอหน้ากัน **สมวัย** (ชะมะเวีย)
 อายุเสมอกัน **สมวิชา** (ชะมะวิดเจีย)
 หรือ-**วิทยา** (วิดเหีย) ความรู้เสมอกัน

สมวิบาก (ชะมะวิบาก) ที่มีผลเสมอ
 กัน **สมานภาพ** (ชะมานเพียบ) อาน
 ภาพเสมอกัน คนที่มีอานภาพเสมอกัน

สม (ชะมอ) สมอ ใช้เป็นยาถ่ายหรือใช้
 กินแก้มกับปลาเจ้าปลาเค็มเป็นต้น มี

หลายชนิด เช่น **สมแกือก** (ชะมอ
 แกือก) **สมกุก** (ชะมอพุก) **สม**
พิเภก (ชะมอบีเพก) หรือ **พิเภก**
 (บีเพก) สมอพิเภก

สมกุก (ชะมกเกียะ) ที่พร้อมเพรียงกัน
 รวบรวมกัน ทั้งหมด ทัวไป **สมกุก**
จิตต (ชะมกเกียะเจ็ด) ใจพร้อมเพรียง
สมกุกเจตนา (ชะมกเกียะเจตนะนา)
 ความคิดพร้อมเพรียง **สมกุกสวาส**
 (ชะมกเกียะซังวะส หรือ-ซ้องวะส)
 การอยู่ร่วมทุกข์ร่วมสุขกัน (ของสาม
 ภริยา) การอยู่ร่วมกันพร้อมจิตพร้อม
 ใจกัน

สมบุษ (ชะมัจเจียะ) การประชุม การ
 ชุมนุมกัน การประชุมเล่นสนุก การ
 ร้องรำ มหรสพ เช่น **สมบุษกีฬา**
 (ชะมัจเจียะเกียลา) การเล่นมหรสพ
สมบุษทิน (ชะมัจเจียะติน) วันประ
 ชุม วันที่มีการเล่นมหรสพ **สมบุษมาล**
 (ชะมัจเจียะเมียล) หรือ **สมบุษการ**
 (ชะมัจเจียะเกียร์) สถานที่ประชุม
 โรงมหรสพ โรงละคร

สมบุษ (ชะมัจเจีย) สภา ที่ประชุม การ
 ประชุม

สมบุญญา (ชะมัญญา) ชื่อ ชื่อเสียง **สมญ**
ญาบัฏ (ชะมัญญาบัฏ) แผ่นไม้หรือ

ทองเหลืองที่จารึกชื่อหรือชื่อหอ เรียกว่า
สมณญาณบัฏ (ชะมัญญานะบัฏ) ก็ได้
สมณ, สมณะ (สะมะณะ) สมณะ นักบวช
สมณการวระ (ชะมะณะเกียเวียระ
 เวียะห์) หรือ **สมณการพ** (ชะมะณะ
 โกรบ) ความเคารพสมณะ **สมณจริยา**
 (ชะมะณะจะระยา) ความประพฤติของ
 สมณะ แบบแผนของสมณะ **สมณชนช**
 (สะมะณะจันจ) สมณะที่พราหมณ์
 (คำใช้ในกาพย์กลอน) **สมณบริโลก**
 (ชะมะณะบอเรโทก) การใช้สอยปัจจัย
 ๔ ตามแบบแผนของสมณะ **สมณสพท**
 (ชะมะณะสับ) คำที่ใช้พูดแก่สมณะ
 หรือที่สมณะใช้พูดเช่นคำ **จัน** (ฉัน)
 บริโลก **สิง** (เสิง) นอน เป็นต้น
สมณาสารูป (ชะมะนาซารูป) การอัน
 ควรหรือเหมาะสมแก่สมณะ การนุ่งห่ม
 ถูกต้องตามแบบแผนของสมณะ

สมณโคตม (ชะมะณะโกตะมะ หรือ โก
 ต้อม) สมณะในตระกูลโคตม คือ
 พระพุทธเจ้า

สมณสกฺติ, -สัทธิ (ชะมะณะซัก) ศักดิ์สำ
 หรับสมณะ ฐานันดรศักดิ์สำหรับบรร
 พชิต ตามประเพณีของเขมร สมณศักดิ์
 ได้แก่ **ที่เสด็จสงฆ** (ตฺชคฺชียง)
 สมเด็จพระสังฆราช **ที่สงฆนายก**

(ตฺชองเคียะเนียยัก) สังฆนายก **ที่รา**
ชาคณะ (ตฺเรียเจียเกียะนะ) พระราชา
 คณะ **ที่ฐานานุกรม** (ตฺถานานุกรม)
 พระฐานานุกรม และ **ที่มหา** (ตฺเมียะ
 ฮา) พระมหา

สมณี (ชะมะเนีย) นักบวชหญิง แม่ชี
สมณุตตมาภิเศก (ชะมะนตตะมาพิเศก)
 การอภิเษกสมณะให้ขึ้นเป็น **เสด็จสงฆ**
 (ชคฺชียง) พระสังฆราช

สมโนครวั (ชะมะโนกรวั) สำมะโนครวั
 จำนวนประชาชนในประเทศแต่ละประ
 เทศ การรวบรวมจำนวนคน เช่น
บัญชีสมโนครวั (บัญชีชะมะโนกรวั)
 บัญชีสำมะโนครวั บอกจำนวนประชาชน
 ในหมู่บ้านหรือเขตหนึ่ง ๆ

สมตฺถ (ชะมัตตะ) ที่อาจ สามารถ ความ
 สามารถ **สมตฺถคุณ** (ชะมัตตะกุน)
 คุณของความอาจหาญ **สมตฺถจิตต**
 (ชะมัตตะเจ็ด) ใจกล้า **สมตฺถบุรส**
 (ชะมัตตะโปะระสะ) บุรุษผู้สามารถ

สมถ, สมถะ (ชะมะถะ) ความสงบแห่งจิต
 ความสงบอารมณ์อันล่องลอย สมาธิ
 ธรรม **สมถกมฺมธุฐาน** (ชะมะถะ
 กัมมัตถาน) กรรมฐานสำหรับทำจิต
 ให้สงบ หรือให้พ้นจากนิวรณ์ธรรม

(เรียก สมถรรพ (ชะมะตะเทอ์) ก็ได้) สมถภาวนา (ชะมะตะเพียเวียะเนีย) การเจริญสมถธรรม สมถยานิก (ชะมะตะเยียนิก) คนที่มีสมถธรรม เป็นยานเป็นเครื่องฝึกจิต ได้แก่ โยคี สมถวิปัสสนา (ชะมะตะวิปะสัชะนา) สมถะกับวิปัสสนา

สมพรมต์ (ซ็อมเพริยะมัวด) สมคบกันปีค บังโทษกัน ใช้ สมพรมต์ลากโทสคณา (ซ็อมเพริยะมัวดเล็กโตะสเคินีย)

สมภาพ (ชะมะเพียบ) ความเสมอกัน ความเสมอหน้ากัน มี ๔ อย่าง คือ ๑. กิจจสมภาพ (เก็ดจะชะมะเพียบ) การมีกิจการหรือหน้าที่การงานเสมอกัน ๒. อานุกาสมภาพ (อานุกะเพียเวียะชะมะเพียบ) การมีอำนาจเสมอกัน ๓. สีสสมภาพ (เซี่ยละสะมะเพียบ) การถือศีลหรือมีมารยาทถึงงามเสมอกัน ๔. ทิฏฐิสมภาพ (ติดเถะสะมะเพียบ) การมีความคิดเห็นเสมอกัน

สมัย (ชะไม) กาล เวลา ฤดูกาล โอกาส ลัทธิ คติ ธรรมเนียม แบบ วิธี เครื่องสังเกต หน้าที่ เหตุการณ์ เสาจารึก เช่น สมัยมว (ชะไมมว) สมัยหนึ่ง สมัยนะ (ชะไมนะ) สมัยนี้ ตามสมัย (ตามชะไม) ตามสมัย ทานสมัย

(เตอ์ชะไม) ทันสมัย ทันเวลา สมัยนิยม (ชะไมนิยม) หรือ-นิยาม (นิเยียม) สมัยนิยม เช่น เป็รรับสัตามสมัยนิยม (เป็รอรวับอะสัตามชะไมนิยม) ใช้ของตามสมัยนิยม ทุพภิกขสมัย (คูปพิกชะชะไม) คราวอดอยาก ข้าวยากหมาก แพง ทุพพณสมัย (บอบบ็อนหะชะไม) เวลาเข้า สายณสมัย (ขายันหะชะไม) เวลาเย็น อกษรสมัย (อักชะระชะไม) วิธีใช้อักษร คือการอ่านหรือการเขียนอักษร เช่น สุกาต กนุงอกษรสมัย (เซต้อดคณอักชะระชะไม) สันทัดในการใช้อักษร อทธานคณสมัย (อัดเทียเนียะเกียะเมียะเนียชะไม) เวลาเดินทางไกล

สมร (ชะมอ์ หรือ ชะมะระ) สงคราม สมรภูมิ (ชะมะระพุม) สมรภูมิ ที่รบ สมรภูมิชัย (ชะมะระพุมเจีย) ที่รบชนะข้าศึก สมรมฤธา (ชะมะระมุดเทีย) กองทัพหน้า สมรวิชยิน (ชะมะระวิเจียะยิน) การรบชนะศึก

สมร (ชะมอ์) การระลึก การจดจำ การนึกถึงไม่รู้ลืม ความรักจับใจ เป็นที่รักจับใจ ที่สัเป็นสัตายร่วมกัน เช่น สมรโถล (ชะมอ์โถล) นางผู้เป็นที่รัก สมรมิตร (ชะมอ์มิตร) มิตรผู้เป็นที่รัก

ถวสมร (ดวงชะมอร์) ถวสมร แก้ว
สมร (แก้วชะมอร์) แก้วสมร มาส
สมร (เมื่อยะสชะมอร์) มาสสมร ทั้ง
หมทหมายถึงนางผู้เป็นที่รัก (คำใช้ใน
กาพย์กลอน)

สมวาย (ชะมะเวีย) การประชุม ความ
พร้อมเพรียงเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน การ
ชุมนุม พวก กลุ่ม สมวายตุนิบาด
(ชะมะเวียตุนิบาด) นิบาตศัพท์สำ-
หรับบอกความหรือมีความว่า ได้แก่คำ
พรมโอบ (พรวมโดย) พร้อมด้วย
พรมท่าง (พรวมเตี้ย) พร้อมทั้ง
ขามวยนึ่ง (เจียมวยนึ่ง) เป็นอันหนึ่ง
อันเดียวกัน เช่น มกขามวยนึ่งขลุ
(โมกเจียมวยนึ่งขลุ) มาเป็นอันหนึ่ง
อันเดียวกับฉัน พรมท่างกุน (พรวม
เตี้ยกอน) พร้อมทั้งลูก

สมสัญญา (ชะมะขัญญา) เครื่องหมายจุด
พินทุ์ : ให้มีความหมายว่า คือ เช่น
ล่ง (ล่ง) : มินจะ (มันจะห้)
โง่ คือไม่รู้

สมแสม (ขอมแซม) ซ่อมแซม (ไม่ค่อยใช้)
(จาก ซ่อมแซม คำไทย)

สมาคตรฎฐ (ชะมาเกียะตะเรียด) สหพันธ
รัฐ อย่างรัฐอินโดจีนที่รวมกับพม่า ลาว
และเวียดนามเข้าด้วยกันให้อยู่ได้อำนาจ

การปกครองของฝรั่งเศส (ก่อนได้
เอกราช) เป็นต้น

สมาคม (ชะมากุม) สมาคม การประชุม
การรวมกิจการเข้าด้วยกัน เช่น สมาคม
ขัณวญ (ชะมากุมขัณวญ) กลุ่มเข้า
หุ้นทำการค้า เรียก พาณิชชสมาคม
(เบี่ยนจเจียชะมากุม) ก็ได้ สมาคม
ญาติ (ชะมากุมเจียต) การชุมนุมญาติ
ใช้ ญาติสมาคม (เจียตะชะมากุม)
ก็ได้ เถรสมาคม (เทระชะมากุม)
เถรสมาคม การประชุมพระเถระ
พุทธิกสมาคม (ปุตทิชะชะมากุม)
การรวบรวมความคิดของผู้ถือพุทธศาสน
เข้าด้วยกัน เพื่อทะนุบำรุงพุทธศาสนา
ให้เจริญรุ่งเรือง

สมาจาร (ชะมาจารย์) มารยาทถึงาม มาร-
ยาทเรียบร้อยทั้งกาย วาจา ใจ

สมาช (ชะมาจ) การประชุมมหาชนเพื่อ
ตัดสินปัญหาต่าง ๆ ที่เป็นผลประโยชน์
ของคนทั่วไป สมาชชาติ (ชะมาจ
เจียต) การประชุมของชาติ

สมาชิก (ชะมาจิก) สมาชิก เช่น สมาชิก
สมาคม (ชะมาจิกชะมากุม) สมาชิก
สมาคม สมาชิกกรั้วสาร (ชะมาจิก
กรั้วซาร์) สมาชิกครอบครัว

สมาทาน (ชะมาเตียน) การถือตามหรือการ
ออกวาจาปฏิญาณรับตามถือตาม เช่น

สมาทานสัถ (ชะมาเตียนซัด) สมา
ทานศีล การรับศีล **สมาทานธุดงค์**
(ชะมาเตียนทุตง) การรับว่าจะธุดงค์
(เขียนเป็น **สุมาทาน** ก็มี)

สมาฐาน (ชะมาเทียน) การตั้งจิตให้แน่วแน่
การถึงอารมณ์ให้อยู่หนึ่ง สมาธิ เช่น
**เร่วสมาฐานโอยมานอารมณ์หนึ่งริง-
ลุด** (เทวอชะมาเทียนออยเมียนอาร์อิม
หนึ่งทังลุดอ) ทำสมาธิให้อารมณ์หนึ่งดี

สมาธิ (ชะมาทึ) สมาธิ เช่น **จอมเร็นสมาธิ**
(จอมเร็นชะมาทึ) เจริญสมาธิ **บาน**
สมาธิ (บานชะมาทึ) ได้สมาธิ สมาธิ
จิตต (ชะมาทึเจ็ด) จิตเป็นสมาธิ
สมาธิโยค (ชะมาทึโยก) การพยายาม
เจริญสมาธิ **มิจฉาสมาธิ** (มิจฉาชะมา
ทึ) สมาธิผิทาง **สมมุตสมาธิ** (ซัม
มาชะมาทึ) สมาธิถูกทาง

สมาน (ชะมานะ) เสมอ เสมอกัน เหมือน
กัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน **สมานคุณ**
(ชะมานะกุน) คุณเสมอกัน คนที่มี
คุณสมบัติเสมอกัน **สมานจิตต** (ชะมา
นะเจ็ด) ใจที่โอบอ้อมเข้าหากันเพราะ
ความรัก เช่น **มานสมานจิตต** (เมียน
ชะมานะเจ็ด) มีสมานจิต **สมานจุนท**
(ชะมานัจฉัน) สมานฉันท์ ความ
ปรารถนาเหมือนกัน เสมอกัน ผู้ที่มี

ความปรารถนาเหมือนกัน เสมอกัน
สมานชาติ (ชะมานะเจียด) ชาติเสมอ
กัน ชาติถูกกัน **สมานนาม** (ชะมา
เนียะเนียม) ชื่อถูกกัน ผู้ที่มีชื่อถูกกัน
สมานคำวส (ชะมาเนียะซ้องเวียะสั)
การอยู่ร่วมกัน ทางพุทธศาสนาหมายว่า
มีสังวาสเสมอกันคือ การทำอุโบสถสังฆ
กรรมกันได้ ภิกษุที่ร่วมทำสังฆกรรม
ด้วยกันได้ (ไม่รังเกียจกัน)

สมาปตติ (ชะมาปัตติ) สมาบัติ การถึงพร้อม
การบันดาลให้เกิดมีขึ้น การได้สำเร็จ
การเข้าฌาน เช่น **พระอรหันตจุลสมา
ปตติ** (เพรียะหื้อระฮ้อนโจลชะมา
ปัตติ) พระอรหันต์เข้าสมาบัติ

สมาส (ชะมะสั) สมาส การรวมเข้า การ
ทำให้สั้นเข้าหรือเล็กลง ทางไวยากรณ์
บาลีสันสกฤต หมายถึงการเชื่อมเสียง
คำสองคำหรือมากกว่านั้น เข้าด้วยกัน
เช่น **วงส + อนุวงส = วงสานวงส**
สมาสภาพ (ชะมะสัชะเพียบ) การรวม
เข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เช่น **สมาส
ภาพในคณะรฎฐมนตรี** (ชะมะสั
เพียบเนียเกียะนะเรียดคะม้วนเตร์ย)
การรวมเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของ
คณะรัฐมนตรี

สมิติ (ชะมิเตะ) การประชุม การมาชุมนุม

ที่ประชุม สงคราม

สมิทธิ (ชะมิด หรือ ชะมิดเทียะ) ที่สำเร็จ
ที่เสร็จแล้ว เช่น **สมิทธิผล** (ชะมิด
เทียะพ้อล) ผลสำเร็จ

สมิทธิ (ชะมิดทิ) ความสำเร็จ

สมุฏฐาน (ชะมุดถาน) สมุฏฐาน การตั้งขึ้น^{๕๕}
การเกิดขึ้น มูลเหตุ ต้นเหตุ เช่น
สมุฏฐานทั้ง (ชะมุดถานจัวมจือ) สมุฏ
ฐานความเจ็บไข้ **โรคสมุฏฐาน**
(โรเกียะชะมุดถาน) สมุฏฐานโรค

สมุทยะ, สมุทัย (ชะมุดะเยียะ หรือ-เตีย)
สมุทัย มูลเหตุ การตั้งขึ้น การเกี่ยว
ข้องกัน เช่น **ภูณเระมานอวชา**
สมุทัย (ค้อมเนอรันะห์เมียนเอวียเจีย
ชะมุดะเตีย) เหตุการณ์ที่มีอะไรเป็นมูล
เหตุ **สมุทยสัจ** (ชะมุดะเยียะสัจ
จะ) ตัณหาเป็นเหตุแห่งความทุกข์คือ
เป็นสัจจะอย่างหนึ่ง

สมุทท, สมุทร (ชะมด) ทะเล เฉนร
สมุทท (เขนร์ชะมด) ชายทะเล มาต
สมุทร (เมือัดชะมด) ปากอ่าว **สมุทท**
ชาต (ชะมดเตียะเจียด) สิ่งที่เกิดใน
ทะเล **สมุทรเมขลา** (ชะมดเตริยะ
เมขลา) สายรัดเอวทะเล คือแผ่นดิน
สมุทรยาน (ชะมดเตริยะเยียน) เรือ
เดินทะเล **สมุทรสาร** (ชะมดเตริยะ

ขาร์) แก่นทะเล คือหอยสังข์ หอยทะเล

สมุห์ (ชะมู) การประชุม พวก กลุ่ม
คณะ ฟุ้ง เขมรใช้เป็นฐานันดรบรรพชิต
ที่ต่ำกว่าปลัดลงมา มีหน้าที่ถือบัญชีสงฆ์
ทั้งใช้ **โลกสมุห์** (โลกชะมู) ท่าน
สมุห์

สมุหบัญชี (ชะมูหะบัญชี) สมุห์บัญชี ใน
สมัยก่อนเขมรใช้เป็นฐานันดรมนตรีฝ่าย
ตุลาการ มีหน้าที่ถือบัญชีต่างๆ ปัจจุบัน
เรียกว่า **กรพาบัญชี** (กรอลาบัญชี)

สมูว, สมูว (ชะโม้ว) สมอพิเภก เป็น
สมอลูกใหญ่กว่าชนิดอื่น ทั้งขมกว่าชนิด
อื่น ๆ ด้วย เรียก **สมพิเภก** หรือ
พิเภก ก็ได้

สมุห (ชะมูหะ) การประชุม พวก กลุ่ม
คณะ ฟุ้ง การรวบรวม **สมุหนาม**
(ชะมูหะเนียม) สมุหนาม นามบอก
สิ่งที่รวมกันเป็นกลุ่ม เป็นฟุ้ง เป็นหมวด
เป็นหมู่ **สมุทณฺฑา** (ชะมูหะเพี้ยน)
หรือ-วตุฏ (เวือัดโอะ) สิ่งของที่รวม
กันอยู่

สโมสร (ชะโมซอร์) ที่ประชุม ประชุม
เช่น **กุนงสโมสร** (คุนงชะโมซอร์)
ในที่ประชุม **มกสโมสรกุนงทิมว**
(โม๊กชะโมซอร์คุนงตีมว) มาประชุม
ในที่แห่งหนึ่ง

สมุก, สุก (ซ็อมกอก) ๑. คอยตามทาง
ใช้ว่า สมุกกัณเฐียร (ซ็อมกอกค้อม
เนอริ)

๒. ลีบ เช่น สุรวสมุก (โซรว
ซ็อมกอก) ข้าวลีบ โปตสมุก (โปต
ซ็อมกอก) ข้าวโพลีบ

สมุกาก, สุกาก (ซ็อมกาก) สยายผม ใช้
สมุกากสก (ซ็อมกากซ็อก) สกสม
กาก (ซ็อกซ็อมกาก) ผมสยาย

สมุกง, สุกง (ซ็อมกง) ๑. ต้นไม้ชนิดหนึ่ง
ใบคล้ายใบมะกอก ใช้ต้มย้อมผ้าเป็นต้น
ได้

๒. เห็นตะกุ่ม ๆ กลุมโปงตะกุ่ม ๆ
เช่น องกยสมุกง (อ็องกยซ็อมกง)
นั้งกลุมโปงตะกุ่ม ๆ ฌรสมุกง (ซ็ว
ซ็อมกง) ยืนตะกุ่ม ๆ

๓. ร้องดัง อืด ๆ ในเวลากลางคืน
โดยเฉพาะนกคุ้มชนิดที่เรียก กุรวจอต
ใช้ว่า กุรวจสมุกง (กุรวจซ็อมกง) ถ้า
ร้องในเวลากลางวัน ใช้ อืด

สมุกูล (ซ็อมกุล) ที่ขึ้นฟู เช่น โรมสมุกูล
(โรมซ็อมกุล) ขนฟู สิ่งที่ฟู

สมุกูญ, สุกูญ (ซ็อมโกญ) ที่รุงรัง ยุ่มย่าม
สิ่งที่รุงรัง

สมุกว, สุกว (ซ็อมโก้ว) นหงอก

สมุกม, สุกม (ซ็อมกวม) ที่ผอม เช่น

มนุสสสมุกม (มนุสซ็อมกวม) คน
ผอม เสสมุกม (แซซ็อมกวม)
ม้าผอม อาสมุกม (อาซ็อมกวม)
อ้ายผอม

สมุกาล, สุกาล (ซ็อมเก้อล) หมายถึง
กำหนด สังเกต สำคัญ เช่น สมุกาล
การกนุงจิตต (ซ็อมเก้อลการกนุงเจ็ด)
สังเกตการกำหนดไว้ในใจ สมุกาล
จิตต (ซ็อมเก้อลเจ็ด) สังเกตจิตใจ
ดูจิตใจ สมุกาลพุต (ซ็อมเก้อลปด)
สังเกตเล่ห์กล สมุกาลอาลจ (ซ็อม
เก้อลทาลอจ) สำคัญว่าดี เข้าใจว่าดี

สมุกูล, สุกูล (ซ็อมกุล) ที่อืด ฟู ชุ่ม

สมุกอก, สุกอก (ซ็อมโกก) ที่ฟ้าม ฟู
สิ่งที่ฟ้าม ฟู ไม่แน่น

สมุก้าง, สุก้าง (ซ็อมเกี้ยง) คำใช้กับ สมุกม
(ซ็อมกวม) ผอม กับ สมุกอก (ซ็อม
โกก) ฟ้าม เป็น สมุก้างสมุกม (ซ็อม
เกี้ยงซ็อมกวม) ที่ผอมเป็นก้าง สม
ุกอกสมุก้าง (ซ็อมโกกซ็อมเกี้ยง) ที่
ฟ้ามมาก ฟูมาก

สมุกาง, สุกาง (ซ็อมงาง) เอาออกมาอวด
อวด หรือ โชว์ให้เห็น เช่น กุสมุกาง
โอเยเกเฌญ (กวมซ็อมงาง ออยเกเฌญ)
อย่าเอาออกมาอวดให้เขาเห็น ฎากัรบด
สมุกางโอเยเกเฌญ (ดักัรบดอะสซ็อม

จากออยเกเคญ) วางของไว้ให้เขาเห็น
ณฺรสมฺมาจขุลวน (ขั้วร็ข้อมมาจคฺลวน)
 ยืนไว้ตัว

สมฺมาตํ, สํมาตํ (ข้อมมัจด) ทำให้เรียบ
 ปิดเรียบ ไม่เอ่ยปาก เช่น **สมฺมาตํมาตํ**
 (ข้อมมัจดเมือต) ปิดปากเรียบ ปิดความ
 ลับ ที่ปิดเรียบ ลับ เช่น **การสมฺมาตํ**
 (การ็ข้อมมัจด) ความลับ

สมฺมาเจจ, สํมาเจจ (ข้อมมาเจจ) ความที่ควร
 สรรเสริญ ถ้อยคำน่าเกรงขาม คำ
 สรรเสริญ

สมฺมา, สํมา (ข้อมมัจอม) กบดาน นิ่งเงียบ
 ไม่กระตุกกระตัก ไม่พูดไม่จา พยายาม
 นอนหลับตา เช่น **ปรั้งสํมาขมยสุรณก**
 (เปรั้งข้อมมัจอมขมยสุรณอก) พยายาม
 อยู่เงียบ ๆ สักพักหนึ่ง **ขมฺมฺสมฺมา** (คฺมฺม
 ข้อมมัจอม) ฉันทพยายามนอนหลับตา

สมฺมาญญ (ข้อมมาญญ) ที่บ้านเบา

สมฺมาญญ (ข้อมมาญญ) เบา **มาตํสมฺมาญญ**
 (เมือตข้อมมาญญ) ปากเบา เขิน
 เช่น **เรมฺมฺสมฺมาญญ** (เรมฺมฺข้อมมาญญ)
 ฟันเขิน

สมฺมาญ (ข้อมมาญ) ทำให้คนหวาดเกรง
 เอาออกให้คนเกรง เช่น **ญากฺรบสํ**
สฺสญฺโอยเกเคญ (ดักฺรวับอะสํแซญ
 ออยเกเคญ) วางของน่าหวาดเกรงให้

เขาเห็น **สมฺมาญขุลวน** (ข้อมมาญ
 คฺลวน) สำแดงตัวให้คนหวาดเกรง

สมฺมา, สํมา (ข้อมเดย) คำพูด วาจา ภาษา
 เช่น **สมฺมาพโร** (ข้อมเดยปฺรวัห) คำพูดไพเราะ **สมฺมาทณํ** (ข้อมเดยตฺวัน)
 คำพูดอ่อนหวาน **เจสฺมา** (เจสข้อม
 เดย) รู้ภาษา รู้จักพูด **สมฺมาสํญา**
 (ข้อมเดยข้อมเดา) คำพูดคำจา **สมฺมา**
ชาเอก เลขชาโท อกฺสุรชาตรี (ข้อม
 เดยเจียเอก เลขเจียโต อักขอร์เจีย
 เดรีย) คำพูดเป็นเอก เลขเป็นโท
 หนังสือเป็นตรี (คำโบราณ) **สมฺมาส**
ชาติ มารยาทสตรกุล (ข้อมเดยขอ
 เจียค เมียเรียะเยียดขอตรอกอล) วา
 จาส่อชาติ มารยาทส่อตระกูล **สมฺมา**
เมมตํ (ข้อมเดยเมมฺมวต) ภาษาแม่เมต
 มีคำใช้เป็นพิเศษ เช่น เรียกหมู่ว่า
กนฺเทญ (ก๊อนเตญ) เช่นเดียวกับ
สพฺพทวารกฺส คือ (ข้อมบอารัก) คำพูด
 แก่เทวดาอารักษ์

สมฺมา, สํมา (ข้อมเดจ) ลอยตัว ทำให้
 ตัวแลเห็นเด่นตระหง่าน เช่น **ตฺริส**
สมฺมาขุลวน (เดรียระอสข้อมเดจ
 คฺลวน) ปลาช่อนลอยตัว **ณฺรสมฺมา**
กณฺณาลมฺลวุกฺกนฺจเวลายบ (ขั้วร็ข้อม
 เดจก๊อนคาลโพลัวคฺนงเวเลียบ) ยืน

ให้เห็นเด่นตระหง่านกลางทางในเวลา
กลางคืน

สมภูติ, สัมภูติ (ซ็อมเคิด) กะหรง ผอม
กะหรง เช่น **รางสมภูติ** (เรียงซ็อม
เคิด) รางผอมกะหรง

สมเฐิง, สัมเฐิง (ซ็อมเค็ง) บาง ๆ สิ่ง
บาง ๆ เช่น **สัพตสมเฐิง** (ซ็อมบุด
ซ็อมเค็ง) ผ้าบาง ๆ **สมเฐิงเหี้ย**
(ซ็อมเค็งเฮีย) บางแจ่วแหว

สมเฐอ (ซ็อมดัจ) สมเด็จ ผู้มีบุญมีอำนาจ
ยิ่งใหญ่ สูงสุด เรืองยศ เรืองอำนาจ
เป็นคำใช้นำหน้าฐานันดรศักดิ์ หรือ
มนตรีผู้มียศศักดิ์สูง เช่น **สมเฐอพระ
อุปยุวราช** (ซ็อมดัจเพรียะหือปะยุ
เวียะเรียว) สมเด็จพระอุปยุวราช **สม
เฐอพระวราชชนนี** (ซ็อมดัจเพรียะหือ
เวียะเรียวเรียวจ้วนเนียะนี) สมเด็จ
พระวราชชนนี **สมเฐอพระสงฆราช**
(ซ็อมดัจเพรียะหือซ็องเคียะเรียว) สม-
เด็จพระสงฆราช **สมเฐอเจ้าพญา**
(ซ็อมดัจเจ้าบวญเีย) สมเด็จเจ้าพญา
ฐานันดรเสนาบดีในสมัยโบราณ **สมเฐอ**
(ซ็อมดัจ) ก็ใช้

สมแวง, สัมแวง (ซ็อมแดง) สำแดง เช่น
สมแวงฤทธิ์ (ซ็อมแดงรีด) สำแดง
ฤทธิ์ **สมแวงขุลวน** (ซ็อมแดงคุลวน)

แสงตัว **สมแวงธรรม** (ซ็อมแดงเทือร์)

แสงธรรม

สมโฏะ, สัมโฏะ (ซ็อมคอะห์) น้ำลายที่ถ่ม
ออกมา เช่น **สมโฏะสุลา** (ซ็อมคอะห์
ซุลา) น้ำหมากที่บ้วนทิ้ง

สมตด, สัมตด (ซ็อมตอด) ที่ยานโถงเตง
สิ่งที่ยานโถงเตง (คำไม่สุภาพ)

สมตุล, สัมตุล (ซ็อมโตล) ที่บวมพอง สิ่ง
บวมพอง

สมโตก, สัมโตก (ซ็อมโตก) ห้อยโหน ห้อย
เช่น **สมโตกขุลวน** (ซ็อมโตกคุลวน)
ห้อยโหนตัว **ปรเจียวโตงภูบลสมโตก**
กบาลจะ โกรม (ปรอเจียวโตงค้อม
โบลซ็อมโตกกบาลจะหือโกรม) ค้าง
คาวเกาะหลังคาห้อยหัวลง

สมทก, สัมทก (ซ็อมต๊วก) ตายอย่างไม่รู้สึกรู้
สัมผัส เช่น **เซ็งสมทก** (เจ็งซ็อมต๊วก)
ตื่นตาย **มนุสเส็งสมทก** (มนุสเจ็ง
ซ็อมต๊วก) คนตื่นตาย

สมทง, สัมทง (ซ็อมต๊วง) เครื่องหยั่ง หรือ
วัดระดับ เช่น **สมทงทัก** (ซ็อมต๊วงตัก)
เครื่องหยั่งน้ำ เครื่องวัดระดับน้ำ

สมทล, สัมทล (ซ็อมตวล) ที่ไม่มีรูปทรง
ไม่สมส่วน สิ่งที่ไม่มีรูปทรง ไม่สมส่วน

สมทญ, สัมทญ (ซ็อมเตียญ) ที่บานเบะ
สิ่งที่บ้านเบะ

สมุทหาย (ซ็อมเมียะเตียะ) สามัญ ธรรมดา เบ็ดเตล็ด เช่น การสมุทหาย (การซ็อมเมียะเตียะ) งานเบ็ดเตล็ด **มนุสฺสสมุทหาย** (มนุสฺสซ็อมเมียะเตียะ) คนธรรมดา **สุขทุกขสมุทหาย** (สกุตฺตซ็อมเมียะเตียะ) สุขทุกข์เป็นธรรมดา (คำใช้ในกาพย์กลอน)

สมุทธาร, สัมธาร (ซ็อมเตียร์) ทะเบ็งเสียง ร้องเสียงสนั่นหวั่นไหว ร้องแปรแปร้นอย่างซ้าง เช่น **ภูริสมุทธารโกญจนาท** (ด้อมเรี่ยซ็อมเตียร์โกญจะเนียด) ซ้างร้องโกญจนาท **แสรกสมุทธารเพณีสัมเพง** (แซรกซ็อมเตียร์เพณีส็อมเลง) ร้องตะเบ็งเต็มเสียง

สมุททิก, สัมทิก (ซ็อมตีก) ที่เหวอะหะวะ สิ่งที่เหวอะหะวะ

สมุททะ, สัมทะ, สนุทะ (ซ็อมต๊ะห์, ซ็อนต๊ะห์) เต็มกำลัง เต็มแรง พักหนึ่ง ๆ เช่น **เฎีรมวยสัทะ** (เดอรฺมวยซ็อมต๊ะห์) เดินพักหนึ่ง

สมุททะแอก, สัมทะแอก, สนุทะแอก (ซ็อมต๊ะห์แอก หรือ ซ็อนต๊ะห์แอก) กระโดดเต็มแรงอย่างกากระโดด ใช้ว่า **โสดสมุททะแอก** (โสดซ็อมต๊ะห์แอก)

สมุทหุง, สัมหุง, สนุหุง (ซ็อมตุง หรือ ซ็อนตุง) ข้าวกล้ำที่ดำแล้ว เช่น **สมุทหุงแบกคุมพ**

(ซ็อมตุงแบกคุม) ต้นข้าวกล้าแตกกอ **สมุเทญ, สัมเทญ** (ซ็อมเตญ) ที่เชิด สิ่งที่มีรูปร่างเชิด เช่น **บบูรมาตสมุเทญ** (บอโบร์เมือตซ็อมเตญ) ริมฝีปากเชิด **สมุเทญภูจจาจรณะชรุก** (ซ็อมเตญโตจเจียจโรโมะหัจรูก) เชิดเหมือนจุมกหม

สมุเทะ, สัมเทะ (ซ็อมเตะห์ หรือ ซ็อมแตะห์) ที่ลี หรือ บิน ลักษณะที่บินที่ลี เช่น **ฉนังสมุเทะมาต** (ซังซ็อมเตะห์เมือต) หม้อปากบิน ใช้ **สัมเทะ** ก็ได้

สมุแทล, สัมแทล (ซ็อมแตล) ที่พลัย ทำให้ยื่นออก เช่น **โพะสมุแทล** (บั่วะห์ซ็อมแตล) ท้องพลัย **ฉรสมุแทลโพะ** (ซัวร์ซ็อมแตลบั่วะห์) ยื่นพุ่งพลัย

สมุณัก, สัมณัก (ซ็อมนั๊ก) ๑. พักอยู่ หยุดพักอยู่ อยู่อาศัยเป็นประจำมีกำหนดเวลา เช่น **ขุณุมกสมุณักเนาพะ** **สมุลาญ** (คุณุมม็อกซ็อมนั๊กเนวีเพตียะห์ซ็อมลัญ) จันมาพักอยู่บ้านเพื่อนสนิท

๒. สำนักที่พักอาศัย รวมไม้ชายคาการอยู่อาศัย ที่ใกล้ชิด เช่น **เนาคุนงสมุณักเจ้าหุวยนาย** (เนวีคุนงซ็อมนั๊กเจ้าหุวยเนียะ) อยู่ในสำนักเจ้านาย

เทากาน์สมุณากักรู (เดีวักันซ็อมนักรู) ไปสู่สำนักกรู ราชสมุณากักรู (เรียจเจียะซ็อมนักรู) ราชสำนัก พระราชวัง ที่ใกล้ชิดพระราชา

สมุณาไญ, สัณณาไญ (ซ็อมนาไค) ฝีมือ เช่น กุบัจจรจนานครวตตชาสมุณาไญ รบสัพวกขางแฆมรกุณงบุราณสมัย (กุบัจจเรียะจะนานักวัรวีธิดเจียซ็อมนาไครวบอะสัปกเจียงแคะมร์คองโปะรานชะไม) ลวกลายนครวัดเป็นฝีมือของพวกช่างเขมรในสมัยโบราณ

สมุณาม, สัณนาม (ซ็อมนาม) รอย เช่น สมุณามภูเภา (ซ็อมนามคัอมเภา) รอยแผล

สมุบก, สัมบ (ซ็อมบอ) ๑. เปลือก เช่น สมุบกเฒ (ซ็อมบอเขอ) เปลือกไม้ สมุบกขุนูร (ซ็อมบอโค่นูร) เปลือกขนุน สมุบกเจก (ซ็อมบอเจก) เปลือกกล้วย สมุบกขุง (ซ็อมบอคยอง) เปลือกหอย โดยปริยายหมายถึงภาษาชะตวง เครื่องกรอก เครื่องวางบนเครื่องชั่งน้ำหนัก เช่น สมุบกเตา (ซ็อมบอเตา) กระบุงตวงข้าว ผาต สมุบกเจญ (ผัดซ็อมบอเจญ) หักภาษาชะตวงออก คัดเปลือกออก สมุบก

เฒีคูส (ซ็อมบอเขอเกุส) กล่องไม้ขีดไฟ

๒. พาน หรือภาชนะใส่ของถวายพระหรือคนใหญ่คนโต แล้วถ่ายของออก เกราสุมบก (เกราซ็อมบอ) นอกพานหรือนอกภาชนะ โดยปริยายหมายความว่า ที่ไม่นับเอาเป็นการ หักหรือบัตออกไม่นับ เช่น ชั่งน้ำหนักหักเอาน้ำหนักภาชนะที่ตวงออก เช่น มนุสสุ เกราสุมบก (มนุสสุเกราซ็อมบอ) คนที่ไม่นับเอามาใช้งาน สัมภกรรม (ซ็อมบอเทอร) เปลือกพระธรรม คือ ธรรมที่ไม่มีแก่นสาร

๓. ขวค หรือกระปุก เป็น สพุท อารกส คือศัพท์สำหรับอารักษ์ คนทรงหรือแม่เมต เช่น อาการสาหาวมย สัมบ (อาการสาหาวมยซ็อมบอ) เหล้าขวคหนึ่งหรือกระปุกหนึ่ง

สมุปชญญะ (ซัมปะเจียญญะ) สัมปชัญญะ ความรู้ตัว ความไม่ลืมตัว เช่น มานสมุปชญญะ (เมียนซัมปะเจียญญะ) มีสัมปชัญญะ มักใช้ สติสมุปชญญะ (ชะเตะซัมปะเจียญญะ) สติสัมปชัญญะ

สมุปตติ (ซ็อมบัต) ความสำเร็จ ความบริบูรณ์ ความครบครัน ความสุข

ความดี ทพย เช่น มาณสมบัติ
(เมียนซ็อมบัต) มีสมบัติ สมบัติ
มนุส (ซ็อมบัตมนุส) สมบัติมนุส
สมบัติสัวรรค (ซ็อมบัตซัวรร) สมบัติ
สัวรรค สมบัติตนิพพาน (ซ็อมบัต
นินเปียน) สมบัติตนิพพาน สมบัติ
สมบุรณ์ (ซ็อมบัตซ็อมโบร์) การ
บริบูรณ์ด้วยสมบัติ คุณสมบัติ (กุน
ซ็อมบัต) หรือ สมุทา (ซ็อมปะเตียน)
การบริบูรณ์ด้วยคุณสมบัติ

สมุทาน (ซัมปะเตียน) สัมปะทาน การ
มอบให้ การให้ถึงมือ การยกให้ขาด
เช่น ฐิสมุทาน (เตียนซัมปะเตียน)
ที่ดินยกให้ขาด ทพยสมุทาน
(เตริอัมซัมปะเตียน) ทพยที่ให้ขาด

สมุยุต (ซัมปะยุต) ประกอบ ผสม ที่
ประกอบ ที่ผสมแล้ว ที่รวมเข้าด้วยกัน
เช่น จิตตสมุยุตโดยอณ (เจ็ดซัม
ปะยุตโดยอณนอร์) จิตประกอบด้วย
ความยินดี ญาณสมุยุต (เจ็ดซัม
ปะยุต) จิตที่ประกอบด้วยความรู้ด้วย
ปัญญา สทฐาสมุยุต (ซัดเตียนซัม
ปะยุต) จิตประกอบด้วยศรัทธา

สมุปราย (ซัมปะปราย) อนาคตกาล ปรโลก
เช่น โทสกุนสมุปราย (โตะสัคฺคฺนซัม
ปะปราย) โทษในปรโลก

สมุบา, สัมบา (ซ็อมบา) ที่หายเร็ว คลายเร็ว
ใช้เฉพาะแก่ จิง (เค็ง) โกรธ เป็น
จิงสมุบา (เค็งซ็อมบา) โกรธง่ายหายเร็ว

สมุบัจ, สัมบัจ (ซ็อมบัจ) ทพย เกียรติ
มรดก เช่น บุตรธิดาบุตรททอลสม
บาจรับสัมาตาปิตา (บดที่ตาโต้วตัว
ทอลซ็อมบัจรับอะสัเมียดาเบียดา)
บุตรธิดาต้องรับมรดกของพ่อแม่ ทพย
สมุบัจ (เตริอัมซ็อมบัจ) ทพยมรดก

สมุบาร์, สัมบาร์ (ซ็อมบาร์) เชือกกล้วย
ใช้ สมุบาร์เจก (ซ็อมบาร์เจก)

สมุบก, สัมบก (ซ็อมบก) รัง เช่น สมุบก
จาบ (ซ็อมบกกจาบ) รังนกกระจาบ
สมุบกมาน (ซ็อมบกเมอัน) รังไก่
สมุบกกณณู (ซ็อมบกกกอนโดร์) รังหนู
สมุบกนาง (ซ็อมบกเนียง) รังไหม
สมุบกกาด (ซ็อมบกกัด) รังไหมที่
ตัวไหมกัดออกมาเป็นผีเสื้อแล้ว สมุบก
สมบัติ (ซ็อมบกกซ็อมบัต) สมบัติที่
ซ่อนไว้ สมบัติในบ้าน กุณมวสมุบก
(โกณมวซ็อมบก) ลูก (สัตว์) ครอบ
หนึ่ง พงจำสมุบก (ปวงจำซ็อมบก)
ไข่ตายโคม (คำสุภาพ ใช้ สัตจำสมุบก
(สัดจำซ็อมบก) สมุบกโพทะทุยก
(ซ็อมบกกบะหัตตุวุก) พงพลู

สมุบกจาบ, สัมบกจาบ (ซ็อมบกกจาบ) ขน

วังนง เป็นขนมแห้งฟู ๆ ซุย ๆ เหมือน
วังนงกระจาก มีไส้ด้วย เรียก น้สม

บุกจาก (น้สมซุ่มบุกจาก)

สมบุกทรุก, ส้มบุกทรุก (ซุ่มบุกทรุก)

ชีวิตความเป็นอยู่ เช่น ขลุ่ยกรานแด

สุกาลเกโณยสารบานจวบคณามวยฉง
มวยกาล แต่ตรงส้มบุกทรุกเกยง

ฉานโนะ ขลุ่ยมินอาจฉิ่งบานเท (คณุม

เครีอันแดเสก้อลเกโดยซาร์ บานจวบ

เค้นมวคองมวยกาล แต่ตรงซุ่ม

บุกทรุกเกยงนานะห้คณุมมีนอาจ

เดิงบานเต) ฉั้นเพียงแต่รู้จักเขาโดยอาศัย

พบเขาครงคราว แต่ชีวิตความเป็นอยู่

ของเขาอย่างไรนั้นฉันไม่อาจรู้ได้

สมบุก, ส้มบุก (ซุ่มบุก) ดู ส้มบุก

สมบุก (ซุ่มบุก) สี ผิว ใช้เฉพาะคนกับ

สัตว์ เช่น มนุสสสมบุรสณญกบาย

(มนุสซซุ่มบุกซุ่มนญกบาย) คนผิว

ถั่วเขียว หมายถึง คนผิวเนื้อสองสี โค

สมบุรโตนต (โกซุ่มบุกโตนต) วัวสี

น้ำตาล

สมบุรโอง (ซุ่มบุกโอง) ผิว เช่น

มินรลาตสมบุรโอง (มินรลัด

ซุ่มบุกโอง) หนึ่งไม่ตลอก (ใช้

สมบุรสะบุก ก็ได้)

สมบุรแลวง (ซุ่มบุกแลวง) ชื่อไม้ประเภท

หนึ่ง เปลือกมีกลิ่นหอมใช้เป็นยาร้อน
คู่กับเปลือกเทพทาโร

สมบุรสะบุก (ซุ่มบุกสะบุก) ดู สมบุรโอง

สมบุรสูงรุง (ซุ่มบุกสูงรุง) ดู ส้ม

สูงรุง

สมบุร (ซุ่มบุก) อุดมสมบุรณ บิรบุรณ

เช่น ทักเกดียงสมบุร (ตักเกดียงซุ่ม

บุก) น้ำฝนอุดมสมบุรณ สมบุรโพ

พาส (ซุ่มบุกโพเรียะเบยะส) สม

บุรณเต็มที สมบุรหุรเหียร (ซุ่ม

บุกโหรีเอีย) สมบุรณล้นเหลือ มากมาย

สมบุรณ (ซุ่มบุก) เช่นเดียวกับ สมบุร

สมบุร, ส้มบุร (ซุ่มบุร) ต้นไม้จำพวก

หนึ่ง มี ๓ ประเภท คือ สมบุรวิก

(ซุ่มบุรวิก) ส้มป่อย มักแช่ลูก

ส้มป่อยแห้งผสมกับมะกรูดผ่านเป็นชั้น ๆ

ในน้ำ เรียก ทักสมบุร (ตักซุ่มบุร)

น้ำส้มป่อย ใช้เป็นน้ำมงคลสำหรับประ

พรมให้สิ้นเสนียดจัญไร สมบุรเทศ

(ซุ่มบุรเทศ) หรือ สมบุรปรัก

(ซุ่มบุรปรัก) ต้นกระดินเทศ ดอก

สีขาว ใช้ใบกินเป็นผัก มักปลูกทำรั้ว

สมบุรมาส (ซุ่มบุรเมยะส) ต้น

กระดินพิมาน ดอกสีเหลือง มีกลิ่นหอม

จืด มักปลูกใกล้ปากประตูรั้วบ้านหรือ

ปลูกทำรั้วบ้าน

สมเบ็จ (ซ็อมเบ็จ) ฟาง เช่น ฉายสมเบ็จ
(ขายซ็อมเบ็จ) สงฟาง **จ็เบ็จ** (จ็อม
เบ็จ) กี่ว่า

สมเบ้ม (ซ็อมเบ้ม) น้ำกลัวย่างยิ่ง มาก
เหลือเกิน เช่น **ซัสมเบ้ม** (ทมซ็อม
เบ้ม) ใหญ่น้ำกลัyleftเหลือเกิน **แสรกญา**
ขุล่างย่างสมเบ้ม (แซรก ลือคูลั้ยง
ซ็อมเบ้ม) ร้องดังอย่างน้ำกลัyleftเหลือเกิน

สมแบง (ซ็อมแบง) คุ ลัแบง

สมโบร, ลัโบร (ซ็อมโบร) น้ามก สม
โบรเหียร (ซ็อมโบรเฮียร) น้ามกไหล
มูก เช่น **เกิดโรคมวลธาตุลักสุทธแต่**
สมโบร (เกิดโรคมวลธาตุลักสุทธแต่
ซ็อมโบร) เกิดโรคบิดตกมูกถ้วน ๆ

สมผลปละป (ซั่มผัปะละปะ หรือ-ปะละป)
ถ้อยคำไม่มีประโยชน์ คำพูดไม่มีสาระ
คำพูดเพื่อเจ้อ

สมผลส (ซั่มผะสัสะ หรือ ซ็อมพอะส)
สัมผัส เช่น **จกขุสมผลส** (จกโหะซ็อม
พอะส) จกขุสัมผัส สัมผัสทางตา
สัมผัสในกาพย์กลอน เช่น **กาพุขมาน**
พากุขุสสมผลสคณา (กาบเมียน
เปยักโอะสซ็อมพอะสเคนั้ย) กาพย์มี
คำผัสสัมผัสกัน **สมผลสพากุขจวน**
(ซ็อมพอะสเปยักจวน) สัมผัสคำคล้อง
จอง

สมพงส (ซ็อมบั้ง) การรวมวงศ์ตระกูลกัน

การไต่กันเป็นผิวเมีย การท้วงเตือนปี
ถูกกัน ควรแต่งงานกันได้ เช่น **ตรูว**
สมพงสคณา (ไต่รวซ็อมบั้งเคนั้ย)
ถูกสมพงศ์กัน

สมพจระ (ซั่มเป้อจระ) ปี **สมพจระจุ**
ฉินน (ซั่มเป้อจระฉินน) สัมพัจฉร
ฉินน การทักปี คือ เวลาทักปีเก่าเข้าสู่
ปีใหม่ **สมพจระฉินนพี** (ซั่มเป้อ
จระฉินนปะที) พิศักปี พิศ
สงกรานต์ พิศทรุขสงกรานต์

สมพนธ (ซ็อมป่วน, ซ็อมเปอัน) สัมพันธ์
ความเกี่ยวข้องผูกพันกัน การผูกไมตรี
เกี่ยวข้องกันด้วยการหมั้นลูกสาวกับลูก
ชายด้วยกัน เช่น **จงเชว้สมพนธนังคณา**
(จงเทวอซ็อมป่วนนังเคนั้ย) ผูก
สัมพันธ์กัน **ญาติสมพนธ** (เยี้ยเตะ
ซ็อมป่วน) ญาติสัมพันธ์ เกี่ยวข้องกัน
ฉันญาติ **สมพนธชาติ** (ซ็อมเปอัน
เทียะเจียด) สามัภรรยาที่มีชาติตระกูล
ต่างกัน เรียก **ปู้ปุพพนธสมพนธ**
ชาติ (เปดึยป้อป่วนซ็อมเปอันเทียะ
เจียด) **มิตรสมพนธชาติ** (มิตระ
ซ็อมเปอันเทียะเจียด) คนที่มีชาติต่าง
กันคบกันเป็นมิตร **สมพนธมิตร**
(ซ็อมเปอันเทียะมิตร) หรือ-มิตร(มิตร)
มิตรที่ทำสัญญาหรือปฎิญาต่อกันอย่าง

มันคง สมุพฺพเมตฺร (ซ็อมเปอัน
เทียะเมตฺรีย) สัมพันธไมตรี การ
นับถือกันตามสัญญาอย่างมั่นคง สม
พฺพทฺส (ซ็อมเปอันเทียะบ๊วง) หรือ
-วฺส (ว๊วง) วงศ์ที่เป็นญาติสืบกันมา
ไม่ขาดสาย

สมุพฺพณฺ, สมุพฺพณฺ (ซ็อมเปอัน) สัมพันธ
ทางไวยากรณ์ คือการบอกการเกี่ยวข้อง
ของคำในประโยค เช่น ขณฺฏเทหา ขณฺฏ
เป็นประธานของ เทหา เทหา เป็นกริยา
ขณฺฏ

สมุพฺพณฺ, สมุพฺพณฺ (ซ็อมเปอันทั้น หรือ
ซ็อมเปอันท) ที่สัมพันธ์กัน ที่เกี่ยว
ข้องกัน (คำใช้ในกาพย์กลอน)

สมุพฺร (ซ็อมเปยะเรยะ หรือ ซ็อมบัวร์)
ความสงบลงเย็น ความสำรวม สุภาพ
เรียบร้อย (คำใช้ในกาพย์กลอน)

สมุพฺล (ซ็อมเปยะเลยะ หรือ ซ็อมบ๊วล)
เสปียงสำหรับเดินทาง เสปียงสำหรับ
เดินทางไกล (คำใช้ในกาพย์กลอน)

สมุพฺล (ซ็อมเปยะล) แม่สื่อ แม่เล่า

สมุพฺล (ซ็อมเปียด) ที่คับแคบ ที่เบียด
เสียด ยัดเยียด เช่น ที่สมุพฺล (ดีซ็อม
เปียด) ที่คับแคบ สมุพฺล (ซ็อม
เปียดเทียะกัระ) บ้านคับแคบ สม
พฺลจิตฺต (ซ็อมเปียดเทียะเจ็ด) ใจ

คับแคบ จิตที่คิดเบียดเบียดเขา สม
พฺลจิตฺต (ซ็อมเปียดเทียะกัระ) ที่
คับแคบ อวัยวะที่คับ สมพฺล (ซ็อมเปียดเทียะปฺร) ที่มีความคับใจ
ที่กำลังตรอมใจ

สมุพฺล, สัมพ (ซ็อมเปียด) ห่อผ้าที่สะพาย
เช่น สัมพสมุพฺล (เสปียดซ็อมเปียด)
สะพายห่อผ้า เวสุมพฺล (เวสซ็อม
เปียด) ห่อผ้าให้เป็นห่อสำหรับสะพาย
อนกสมุพฺล (เนียดซ็อมเปียด) หรือ
ณฺมวณฺสมุพฺล (ณฺมวณฺซ็อมเปียด)
คนสะพายของชาย เสปียมพฺล (เดอร
ซ็อมเปียด) เดินสะพายของชาย

สมุพฺล (ซ็อมเปียดทะกะ หรือ-ห็อก)
หมอนวด

สมุพฺล, สัมพ (ซ็อมบัก) เฝือชา อึกอากาศ
เซื่อง ๆ ค้านไม้ เช่น โคสมุพฺล (โก
ซ็อมบัก) วัวอึกอากาศ สมุพฺล! (ซ็อม
บัก) อ้ายเซื่อง ไม่มีกะจิตกะใจ

สมุพฺล (ซัมปด) สัมพฺล ปุจฉาสมุพฺล
(ปุจฉาซัมปด) พระบิณฑุกพุทธเจ้า

สมุพฺล, สัมพ (ซ็อมเปียด) กระบี่สาน
เครื่องจักสานที่สานด้วยใบเตย กระจุ
ใบตาล หรือหนัง มีลักษณะแบน ๆ
พอจะใส่ของเบา ๆ ได้ เรียก สมุพฺล
จตุ (ซ็อมเปียดจตุ) ถ้าทำด้วย

กระจุก หรือ สมเพียรเจก (ซ็อมเปียร์เจก) ถ้าทำด้วยใบเตย หรือ สมเพียรแดบ (ซ็อมเปียร์แดบ) ถ้าทำด้วยหนัง

สมพะ, สัมพะ (ซ็อมเปะห์) ที่เสยะ ที่แบะ เช่น บบุมมาตสมพะ (บอโบร์เมียดซ็อมเปะห์) ปากแบะ (ใช้สมพะ หรือ สัมพะ ก็มี แต่ไม่ค่อยใช้)

สมโพธ, สมโพธน์ (ซ็อมโปด) การระลึก การแสดงอย่างชัดเจน การพุดจาปราศรัยกัน เขมรใช้หมายความว่า แดงหรือบรรยายเรื่องราวในที่ประชุม

สมโพธนะ (ซ็อมโปเถียะเนียะ) การร้องเรียก การตะโกนเรียกกัน คำร้องเรียก เช่น นาง! (เนียง)! หนู กูน (โกน) ลูกเอ๋ย

สมโพธิ (ซัมโปทิ) การตรัสรู้ เช่น บานสมเรจสมโพธิ (บานซ็อม รัจซัมโปทิ) ไก่สำเร็จสมโพธิญาณ สมโพธิญาณ (ซัมโปทิญ์เยน) สมโพธิญาณ สมโพธิปฺราปฺต (ซัมโปทิปฺราบ) ไก่ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า

สมภตฺตนิคฺต (ซัมเพียดตะมิด) มิตรใกล้ชิดสนิทสนม

สมภพ (ซ็อมพบ) สมภพ การเกิด เช่น ปฏิจุสมบุปาทธรรมทั้ง ๑๒ นานสม-

ภพต ๆ คุณาพิมวยเทามว (ปะเค็จจะสมบขนาดเทอริเตียงคอบบิรเมียนซ็อมพบตอ ๆ เคนยบีมวยเดวิมว) ปฏิจุสมบุปาทธรรมทั้ง ๑๒ มีการเกิดต่อ ๆ กันจากอย่างหนึ่งไปอีกอย่างหนึ่ง

สมภเวสี (ซัมเพียะเวสี) ผู้ที่ทำการเกิด ผู้แสวงหาที่เกิด

สมภาร (ซ็อมเพียร์) การสร้างสมกุศล การสร้างสมบารมี (ของพระโพธิสัตว์) เฑชาอำนาจ การสงเคราะห์ การรวบรวมของที่ต้องการรวบรวม ที่ต้องผสมเข้าด้วยกัน ต้องคุมเข้าด้วยกัน เครื่องใช้ไม้สอย ดังใช้ เครื่องสมภาร (เครื่องซ็อมเพียร์) เครื่องที่พระสมภาระ โดยสารสมภาร (โดยซาร์ซ็อมเพียร์) โดยอาศัยอำนาจหรือการทำนุบำรุง มุลบุสมภาร (มุลบุซ็อมเพียร์) ร่มเงาสมภาร คือ ร่มเงาแห่งเดชอำนาจ หรือ ร่มเงาแห่งบุญ สมภารมามี (ซ็อมเพียร์บาระเมีย) บารมีที่สร้างสมอบรมมา คุณสมภาร (คุนะซ็อมเพียร์) เฑชะแห่งคุณ ทพพสมภาร (เตอือบเพียะซ็อมเพียร์) ทพพระสมภาระ เครื่องปรุงมีเครื่องสำหรับสร้างบ้านเป็นต้น โพธิสมภาร (โปทิซ็อมเพียร์) โพธิสมภาร การสร้างสมให้ได้ตรัสรู้

เป็นพระพุทเจ้า **ราชสมุทร** (เรียก
เจียะซ็อมเพียร์) เจชะอำนาจของพระ
ราชา **สือสมุทร** (เจียละซ็อมเพียร์)
องค์ศีล เจชะแห่งศีล

สมุทรภูลิก (ซ็อมเพียร์พุลิก) ชื่อตำรา
สำหรับดูเดือนปี เรียก **กুবวนสมุทร**
ภูลิก (กুবวนซ็อมเพียร์พุลิก)

สมุทรภวตา (ซั่มเพียเวียะกะทา) คำสรร-
เสริญ เช่น **โพลสมุทรภวตา** (โปลซั่ม
เพียเวียะกะทา) กล่าวคำสรรเสริญ

สมภาส, สมภาสน์ (ซ็อมเพียะส) การ
สนทนาโต้ตอบกัน ปัจจุบันหมายความว่า
การสัมภาษณ์ **สมภาสสิกุสา** (ซ็อม
เพียะสสิเลกซา) การหัดสัมภาษณ์ การ
หัดพูดให้ถูกแบบแผน

สมภาสา (ซั่มเพียซา) คำพูดที่พูดคุยกัน
คำถามตอบ เช่น **เชวี่สมภาสารกุนา**
(เทวอซั่มเพียซารวักเกุณีย) พูดคุยกัน
หรืออย่างทีคนยามถามว่า **อนกณเฐีร**
นุะ (เนียกนาเตอร์นุะห์) ไกรเดินนะ
ขุญ (คุญม) ฉันทอง **สมภาสารบส**
อนกยาม (ซั่มเพียซารวับอะสเนียก
เยียม) คำถามของคนยาม

สมภี, สภี (ซ็อมเพีย) หมั่นเพียร ชะมัก
เขม้น พยายามเอาใจใส่ กลัวว่าจะไม่
สำเร็จ เช่น **สมภีเรียน** (ซ็อมเพียเรียน)

พยายามเรียน เอาใจใส่การเรียน

สมโภช (ซ็อมโพ) การบริโภคอาหารร่วม
กัน การเลี้ยงแขก เขมรใช้เฉพาะ การ
เลี้ยงในการฉลองอย่างฉลองขึ้นบ้านใหม่
เป็นต้น บางทีไม่มีการเลี้ยง แต่เป็น
การฉลอง ก็เรียก **สมโภช** หรือ **สม**
โภช แท้ก็เฉพาะบ้านใหญ่ ๆ หรืองาน
ใหญ่ ๆ ไม่ใช่อย่างธรรมดา ถ้าเป็น
งานธรรมดา ๆ ใช้ **เพ็ง** หรือ **จุลง**
เช่น **เพ็งผุทะอุมิ** (เลิงเพุติยะห์เทมีย)
ขึ้นบ้านใหม่ หรือ **จุลงสาตา** (ขุลง
ซาตา) ฉลองศาลา

สมโกร, สโกร (ซ็อมโพร์) ตะโพน เช่น
สุครัษาคูกทวดจวงวากสมโกร (ซุกวั
ทมเจียกตัวตวลจ้องวากซ็อมโพร์)
กลองใหญ่เป็นคู่รับจังหวะตะโพน (คำ
ไทย ตะโพน)

สมมต (ซอมมอด) ดู **สนมต**

สมมติ (ซั่มมะเตะ) ดู **สนมติ** **สมมติเทพ**
(ซั่มมะเตะเตบ) เทพลาโดยสมมติ ผู้ที่
เขาสมมติเหมือนเป็นเทพยดาของมนุษย์
คือ กษัตริย์ **สมมติเทพ** (ซั่มมะเตะ
เตบ) พระอัครมเหสีของกษัตริย์ครอง
ราชย์ **สมมติสงฆ** (ซั่มมะเตะซ็อง)
ภิกษุสงฆ์ที่ได้อุปสมบทโดย ญัตติจตุตถ
กัมมวาจา (ตรงข้ามกับ **อริยสงฆ**)

สมมุติลึงค์ (ขัมมะเตละลึง) ลึงค์สมมุติใน
ไวยาकरणบาลีสันสกฤต ที่กำหนดตาม
สัระการันต์ ไม่ได้กำหนดตามความเป็น
จริง

สมมุมา (ขัมมา) งาน ถูก ถูกต้อง (ตรง
ข้ามกับ มิจุฉา) **สมมุมาจาร** (ขัมมาจาร)
มารยาทอันถูกต้องถึงงาม **สมมุมา-
ทสฺสนะ** (ขัมมาเตอะสฺสนะ) ความเห็น
อันถูกต้อง **สมมุมาภค** (ขัมมาเมยฺก)
ทางอันถูกต้อง มี ๘ อย่าง ได้แก่
สมมุมาทิฏฐิ (ขัมมาติดิเถะ) ความเห็น
อันถูกต้อง (ตรงข้ามกับ มิจุฉาทิฏฐิ)
เป็นต้น

สมมุมาน (ขัมมาน หรือ ขัมมานะ) ความ
เคารพนับถือ **สมมุมานภาพ** (ขัมมานะ
เพียบ) การนับถือกัน เช่น สมมุแฉง
สมมุมานภาพรคฺคณาเทวาวิญเฑามก
(ข้อมแดงขัมมานะเพียบ รววกเคณีย
เตวีวิญเตวีโมก) แสดงความนับถือกัน

สมมุมาสัมพุทธ (ขัมมาขัมปฺต) พระสัมมา
สัมพุทธเจ้า

สมมุขีภูต (ขัมมุขีภูต) ที่มีหรืออยู่ในที่
เฉพาะหน้า เช่น **รบสสมมุขีภูต** (รว
บอะสขัมมุขีภูต) ของเฉพาะหน้า

สมมุโพนกถา (ขัมโมเตยะเนียะกะทา)
ข้อความที่ทำให้มีความเบิกบาน ความ

ยินดี ถ้อยคำโอภาปราศรัย เช่น โพล
สมมุโพนกถารคฺคณา (โปลขัมโม
เตยะเนียะกะทาววกเคณีย) พุดจา
ปราศรัยกัน ใช้ **สมมุโพนียกถา** ก็ได้

สมมุรก (ข้อมรอก) ๑. ทำให้ลด งวด เช่น
ขยุลสมมุรกทิก (คฺยูลข้อมรอกติก)
ลดทำให้น้ำลดลง งวดลง ส้ารอก หรือ
อาเจียน (คำไทย ส้ารอก)

๒. ฤดูน้ำลด (ท้ายฤดูฝน) เรียก
รณฺณสมมุรก (รวฺโถวข้อมรอก) ฤดูน้ำลด
เขสมมุรก (แคะข้อมรอก) เดือนน้ำลด

๓. ต้นไม้ชนิดหนึ่ง ต้นเล็ก ใช้
เป็นยาอุเนื่อที่บวมให้ยุบ เรียก **เฒิม
สมมุรก** (เดิมข้อมรอก)

สมมุรก (ข้อมร็อก) ทำให้หยด ปล่อยให้หยด
หลัง เช่น **สมมุรกทิกแฉนค** (ข้อมร็อก
ติกเพนค) หลังน้ำตา **สมมุรกทิกมาต**
(ข้อมร็อกติกเมียด) ทำให้น้ำลายหยด
สมมุรกขัรลฺหุ (ข้อมร็อกเจือรลฺหุ)
ทำให้อยางมะละกอหยด **สมมุรกเทยนเดี
สฺลิกเจก** (ข้อมรอกเตยนเลอเชลิก
เจก) หยดเทียนลงบนใบทอง

สมมุร่ง (ข้อมรื่อง) สิ่งทีเลือกเฟ้นหรือคัดมา
เช่น **เสจกฺกฺนิเษชาสมมุร่งพิจฺจบบเฒิม**
(ขจฺกฺเตยฺนึะหฺเจยฺข้อมรื่องพิจฺจบบเฒิม)
ความนี้เป็นสิ่งที่เลือกเฟ้นมาจากกฎหมาย

เดิม **รบทสมร่ง** (รวบอะสัซมร็อง)
ของที่เลือกเฟ้นมา **มลูสมร่ง** (มลูซ็อม
ร็อง) พลุคัตที่คัตเอาแต่ใบงาม ๆ

สมร่น (ซ็อมร็อน) รองท้อง ก็นรองท้อง
พอปะทังความหิว ตั้งใช้ **บริโกลสมร่น**
(บอเรโกลซ็อมร็อน)

สมรบบ (ซ็อมรอบ) กล้อยตาม ไม่ขัด เช่น
สมรบบสมฤ (ซ็อมรอบซ็อมเดย) กล้อย
ตามคำพูด

สมรส (ซ็อมรอะสั) ๑. ทำให้สะเต็กน้ำ เช่น
ชาตบายสมรสตัก (เจ็ดบายซ็อม
รอะสตัค) ใช้คาน้ำขาวให้สะเต็กน้ำ

๒. ความงามเนิดฉาย ความ
พริ้มเพร่าน่ารัก เช่น **มานสมรส**
ลุดนัส (เมียนซ็อมรอะสัลุดนัส)
มีความพริ้มเพร่างดงามนัก **บุญเจอย**
สมรสฤเจิตฉาย (บุญเจอยซ็อมรอะสั
ค้อะเจิตฉาย) แสดงออกซึ่งความงาม
อันเนิดฉาย

สมรราก (ซ็อมราก) พักผ่อน หุคพักเหนื่อย
เช่น **สมรรากมุล้าง** (ซ็อมรากก้อมล้ง)
พักแรม **สมรรากกาย** (ซ็อมรากกาย)
พักผ่อนร่างกาย **สมรรากสมร่น** (ซ็อม
รากซ็อมร็อน) ทำให้ทุเลาเบาบาง **สม-**
รากสมรานต (ซ็อมรากซ็อมราน) ทำ
ให้ค่อยยังชั่ว ทำให้ค่อยคลายลง **สม-**

รากสมราก (ซ็อมรากซ็อมราก) ทำให้
เบาบางลง

สมรราช, สัรราช (ซ็อมรราช) อภิราช มหาราช

สมรชาติ (ซ็อมรชาติ) แก้วน้ำ จับเปลี่ยนผ้า
ตั้งใช้ว่า **จาบสมรชาติสัพต** (จับซ็อม
รชาติซ็อมบัต) จับเปลี่ยนเสื้อผ้า

สมรานต (ซ็อมราน) ๑. นอน ใช้สำหรับ
ผู้เป็นใหญ่ ผู้ควรเคารพที่เป็นกฤหัสถ์
เช่น **โลกกัซุมสมรานต** (โลกก้อมบง
ซ็อมราน) ท่านกำลังนอน **อญเจีย**
แม่สมรานต (อญเจียแม่ซ็อมราน)
ขอเชิญแม่นอน

๒. ที่สงบสุขไม่มีทุกข์ภัย ที่มีความ
สุขสบาย เช่น **สุขสุรานต** (สุขสุราน)
สุขสันติ

สมรราบ (ซ็อมราบ) ๑. สำหรับ เช่น **ถู-**
ฎาสสมรราบสรเส (ถูอะดะสัซ็อมราบ
ซอร์เซร์) กระดาษสำหรับเขียน

๒. สำหรับ เช่น **เรียบสมรราบปุ**
เรนโลก (เรียบซ็อมราบปุเรนโลก)
จัดสำหรับประเคนพระ **เรียบจุทาน**
พีรสมรราบ (เรียจ้องทันปรีซ็อมราบ)
จัดจึ่งหันสองสำหรับ **โฆอวามวยสม**
ราบ (โฆอวามวยซ็อมราบ) เสื่อกางเกง
สำหรับหนึ่ง **เสือกเชิงพีรสมรราบ**
(แซบกเจิงปรีซ็อมราบ) รองเท้าสองคู่

สมุราบ (ซ็อมราย) คำแปลร้อย แปลจากบาลี
สันสกฤตเป็นเขมร เช่น ศาตราสมุราบ
(ชาตราซ็อมราย) หนังสือแปล เสด็จภู
สมุราบ (ซ็องเกตุยซ็อมราย) ความแปล

สมุราบ (ซ็อมราล) ทำให้เบาลง ปลดเปลื้อง
กลอดกลูก ไข้ว่า สมุราบกุน (ซ็อมราล
โกน) สมุราบอมแรก (ซ็อมราลอ้อม
แรก) ปลงหาบลง สมุราบโทส (ซ็อม-
ราลโตะส) ลดโทษ ผ่อนโทษ ทำให้
โทษเบาลง สมุราบทุกข (ซ็อมราล
ตุก) ปลื้องทุกข์ ทำให้ทุกข์เบาลง
สมุราบจิตต (ซ็อมราลเจ็ด) สำราญใจ
หย่อนใจ

สมุราบ (ซ็อมระส) กิ่งไม้ที่ใช้สำหรับสะ
ไข้ว่า สราสสมุราบ (ซ็อมระสซ็อมระส)
สะกึ่งไม้

สมุริต (ซ็อมเร็ด) ๑. ทำให้สะอาด บริสุทธิ
รินน้ำหรือเช็ดน้ำให้แห้ง เหลือแต่
ตะกอน ไข้ว่า สมุริตทิก (ซ็อมเร็ดติก)
สมุริตสมุรัง (ซ็อมเร็ดซ็อมรัง) ทำ
อย่างประณีตบรรจง ให้บริสุทธิ์ เลือก
เฟ้นเอาแต่ดี ๆ เร็สสมุริตสมุรังยก
สุทธแต่ละอ ๆ (เรอะสซ็อมเร็ดซ็อม
รังยวกสคแต่ละอ ๆ) เลือกเฟ้นเอาแต่
ดี ๆ

๒. ที่ซ็อมแล้ว (ใช้เฉพาะข้าว)

องกรสมุริต (อ็องกอร์ซ็อมเร็ด) ข้าว
ที่ซ็อมแล้ว (ตรงข้ามกับ สัมรูป (ซ็อม
โรบ) ข้าวกลิ้งที่เรียก องกรสัมรูป
(อ็องกอร์ซ็อมโรบ)

สมุริล (ซ็อมเร็ล) ทำให้ขึ้นสีต่ำลง (ไม่
ค่อยใช้)

สมุริง (ซ็อมเรง) ดู สมุเรง

สมุริง (ซ็อมเร็ง) เฟ่งนึ่งกิดตริตรอง เช่น

องกฤษมูริงสมิงสมาธิ (อ็องกฤษซ็อม

เร็งเซมิงสมาธิ) ยืนเฟ่งนึ่งด้วยสมาธิ

ณสมุริงมวยสุรบัก (โซรซ็อมเร็ง

มวยซุรบัก) ยืนเฟ่งนึ่งอีกใจหนึ่ง

สมุรุก (ซ็อมรุก) บุกตะลุม เช่น สมุรุกจูล
(ซ็อมรุกโจล) บุกตะลุมเข้า โบลสมุรุก
(โบลซ็อมรุก) วังตะโพงบุกตะลุม

สมุรง (ซ็อมรง) ส่วนยาวจากบนลงล่าง
เช่น สมุรงสัพต (ซ็อมรงซ็อมบ๊วด)
ส่วนยาวของผ้า

สมุรณ (ซ็อมรณ) ทำให้เย็นลง เช่น จาบ
สฤกตสมุรณ (จับซ็องก๊อดซ็อมรณ)
จับกดให้เย็นลง สัวรสมุรณโอยทาล
เจ็ลยมินรวจ (ซัวรซ็อมรณออยเต้อล
เขลยมินรวจ) ถ้ามย่อ ๆ ให้จน ทอบ
ไม่ได้

สมุรด (ซ็อมรด) ลดให้ต่ำลง ลดลง เช่น
สมุรดตสรมุทะ (ซ็อมรดซ็อมซอร์
เพ็ดยะห์) ลดเสาบ้านให้ต่ำลง

สมุระ (ซ็อมโรห้) ทำให้พร้อมเพรียงกัน
(ไม่ค่อยใช้)

สมุระสมุรวล (ซ็อมโรห้ซ็อมรวล) ไกล่เกลี่ย

สมุรุต (ซ็อมโรด) รุกตัวลงข้างล่าง เช่น
สมุรุตขุลวนจะตามสสร (ซ็อมโรด
คูลวนโจห้ตามขอฮอร์) รุกตัวลงตาม
เสา

สมุรุษ (ซ็อมโรบ) การสูบ การดูด ที่งาน
น้ำ โดยเฉพาะข้าว **บายสมุรุษ** (บาย
ซ็อมโรบ) ข้าวจานน้ำ

สมุรวจ (ซ็อมรวจ) ทำให้แหลม เหลา
เสียม เช่น **สมุรวจเณ** (ซ็อมรวจเขอ)
เสียมไม้ โดยปริยายหมายความว่า คอยระวัง
ทั้งสติ ตระเตรียมไว้ให้แล้ว เช่น **สมุ-**
รวจมาตจ้านิยาย (ซ็อมรวจเมือตจ้านิ
เยีย) เตรียมปากคอยพูด **สมุรวจ**
กนิตทุกขามุน (ซ็อมรวจกัวมนิตทุก
เจียมุน) เตรียมกิดไว้ก่อน **สมุรวจ**
สมุรัง (ซ็อมรวจซ็อมรัง) ทั้งสติ
เตรียมไว้เสร็จ

สมุรวต (ซ็อมรวต) ทำให้เส้นสายยืด ยึดเส้น
สาย เช่น **พตขุลวนรลพริกพหาม**
สมุรวตสรไสเญ่มบิไอยสุรวลขุลวน
(บิวดคูลวนเรื่อลพริกพรวเญียมซ็อม-
รวตฮอร์ไซเดมเบียออยขุลวนคูลวน)
คัดตัวทุกเข้าตรู ยึดเส้นสายเพื่อให้เบาตัว

สมุรวล (ซ็อมรวล) แกะไขให้ดีขึ้น ทำให้
สะดวกขึ้น ไกล่เกลี่ย เช่น **สมุรวลการ**
(ซ็อมรวลการ) แกะไขการงานให้ดีขึ้น
นิยายสมุรวล (นิเยียซ็อมรวล) พุด
ไกล่เกลี่ย ราชศัพท์หมายความว่า หัวเราะ
เช่น **ทรงพระสมุรวลกเกือก** ดู **สุรวล**

สมุเร็บ (ซ็อมเร็บ) ความกระสัน เช่น
มานสมุเร็บ (เมียนซ็อมเร็บ) มีความ
กระสัน ทำให้กระสัน เช่น **นิยายสมุ**
เร็บจิตต (นิเยียซ็อมเร็บเจ็ด) พุด
ให้ใจกระสัน **สมุเร็บสมุรล** (ซ็อม
เร็บซ็อมรล) ความกระสัน ความ
กระวนกระวายในกามคุณ

สมุเรก (ซ็อมเรก) ความกระหายน้ำ เช่น
ทุร้อตสมุเรกคมูลาน (เตรือม้อต
ซ็อมเรกกัวมเลียน) อุดทนต่อความ
กระหายความหิว

สมุเรง (ซ็อมเรง) ปล่อยให้ไหลจนแห้ง
เช่น **สมุเรงทีกพ็กอม** (ซ็อมเรงตักบิ
กอม) ปล่อยให้ไหลจากกระออม
จนแห้ง (โบราณเขียน **สมุริง**)

สมุเรจ (ซ็อมเรจ) ๑. ทำให้เสร็จ ทำให้
แล้วเสร็จ ทำให้เสร็จเด็ดขาด เช่น
สมุเรจการ (ซ็อมเรจการ) ทำให้งาน
เสร็จ **สมุเรจเสกภู** (ซ็อมเรจซักเกตุย)
ทำให้เสร็จ ได้ความ สำเร็จ **สมุเรจ**

สมรวล(ซ็อมรัจซ็อมรวล) ทำให้เสร็จ
โดยสะดวก

๒. ทำให้สำเร็จ ทำให้สมประสงค์
เช่น สมเรอประโยชน์ (ซ็อมรัจปฺรอ
โยจ) ทำให้สำเร็จประโยชน์ สำเร็จ
เช่น สมเรอคุณวิเสส (ซ็อมรัจกฺนวิ-
แซะส) สำเร็จคุณวิเศษ สมเรอภุค
ผล (ซ็อมรัจเมยฺยภุค) สำเร็จมรรค
ผล สมเรอสมรณุต (ซ็อมรัจซ็อม
ราน) อยู่เป็นสุขสันติ เช่น สมเรอ
สมรณุตอิริยาบถ (ซ็อมรัจซ็อมราน
เอะระยาบัต) อยู่เป็นสุขสำราญอิริ-
ยาบถ สมเรออิริยาบถ (ซ็อมรัจเอะ
ระยาบัต) มีอิริยาบถ ๔ คือ ยืน
เดิน นั่ง นอน

สมระ (ซ็อมระหฺ) การถัก ทาข่ายที่ถัก
แล้ว เช่น สมระหฺสํพตฺ (ซ็อมระหฺ
ซ็อมบัต) การถักผ้า ทาผ้าที่ถักแล้ว

สมแรก (ซ็อมแรก) เสียงร้อง เช่น สม
แรกขุลาขิ (ซ็อมแรกคฺลาทม) เสียง
เสียงร้องทั้ง เสียงร้องของเสือโคร่ง

สมแรกสตุว (ซ็อมแรกซัด) ลูกหนู คอก-
ไม้ไฟหรือจรวดที่เวลาจุดแล้วมีเสียงทั้ง
เหมือนเสียงสัตว์ร้อง มีเสียงข้างร้อง
เป็นต้น

สมแรง (ซ็อมแรง) ที่เป็นขี้กลาก เช่น
มนุสฺสสมแรง (มนุสฺสซ็อมแรง) คน
ที่เป็นขี้กลาก กุญฺเฏกซิตสมแรงแกลง
วาลุง (กมเดกจิตซ็อมแรงแกลงเวีย
ขฺลอง) ยานอนใกล้คนที่ เป็นขี้กลาก
เกรงมันติดต่อก

สมโรจ (ซ็อมโรจ) ที่ตกลงมา น้ำที่ตกลง
มา การตกลงมา โทษหรือความผิดที่
ตกลงมาใส่

สมโรบ (ซ็อมโรบ) การห่ม เช่น สมโรบ
เทมฺญ (ซ็อมโรบเทมฺญ) การครอบพัน
สิ่งที่ห่ม เช่น กุลุกฺกุรีมานสมโรบ
ปราก (พฺลุกค็อมเรียเมียนซ็อมโรบ
ประก) งาช้างมีเงินห่ม เทมฺญฎากัสม
โรบมาส (เทมฺญดักซ็อมโรบเมยะส)
พันครอบทอง

สมโรระ (ซ็อมโรระหฺ) ทำให้สะเด็ดน้ำ ทำ
ให้หมดรสหมดชาติ เช่น สมโรระโอย
อสํทก (ซ็อมโรระหฺออยออะสํตัก) ทำ
ให้สะเด็ดน้ำ โดยปริยายหมายความว่า จ่าย
ทรัพย์สินหมดเกลี้ยง ตั้งใช้ สมโรระทุรพฺย
(ซ็อมโรระหฺเตวโรบ)

สมร้ง (ซ็อมร้ง) ๑. ทำให้ซิด เช่น สม
ร้งขุลาวัน (ซ็อมร้งคฺลวัน) ทำให้ตัวซิด
๒. เลือกเฟ้นเอาแต่ที่ดี ๆ เช่น
สมร้งยกแดลฺล (ซ็อมร้งยวกแดลฺล)

เลือกเฟ้นเอาแต่ดี ๆ **สมุริตสมุร้ง**
(**ซ็อมเร็ดซ็อมร้ง**) เลือกเฟ้น **คู**
สมุริต ๑.

๓. ตั้งใจคิดแต่ดี ๆ ใช้น้ำ **สมุร้ง**
จิตุต (**ซ็อมร้งเจ็ด**) ตั้งสติระมัดระวัง
ไม่ให้ประมาทเลินเล่อ จึงใช้ **สมุร้ง**
สมุรติ (**ซ็อมร้งซุมาระเตีย**)

สมุล (**ซ็อมลอ**) ๑. แกลง เช่น **สมุลมขุร**
(**ซ็อมลอ มขุร์**) แกลง **สมุลปรเหิร**
(**ซ็อมลอปรอเฮอร์**) แกลง **สมุล**
สัณหา (**ซ็อมลอซ็อมเตา**) แกลงที่ปรุง
เตรียมจำเพาะคนแต่ละคน แกลงเบ็ด
เตล็ดหรือแกลงอื่น ๆ ทั้งปวง

๒. ขนุนสำมะลอ ใช้ลูกดิบแกลง
เมื่อกินได้ เรียก **ขนุนสมุล** (**โค่นร์**
ซ็อมลอ)

สมุลก (**ซ็อมลือก**) ถลึงตา เช่น **สมุลก**
โอยสญญาตาโอยฌบักนิยาย (**ซ็อม**
ลือกออยซญญาทาออยซบกมนิเยีย)
ถลึงตาให้สญญาตาให้หยออย่าพูด **สม-**
ล็กเพ็ลย ๆ (**ซ็อมลือกเพ็ลย** ๆ)
ถลึงตาครั้งหนึ่ง ๆ ทำหน้าเฉย ๆ โดย
มีความต้องการอยกได้ อยากกิน หรือ
โดยความรักหรือโดยนึกเสียใจ เสียขาย

สมุลบ (**ซ็อมลอบ**) หุบ เช่น **ตุมาดสมุลบ**
สลาบโบะพวยจะ (**ตุมาดซ็อมลอบ**

ซลาบบอะห้ปวยโจะห้) แร้งหุบปีกทั้ง
ตัวลง **สมุลบโรม** (**ซ็อมลอบโรม**)
หรือ **สมุลบสลาบ** (**ซ็อมลอบซลาบ**)
ทำชนหรือปีกให้หุบ โดยปริยายหมายความว่า
ถ่อมตัว ไม่ถือตัว

สมุลาก (**ซ็อมลาก**) รอยคำหนี เช่น **มาน**
สมุลากเนาสุมาทางเจวง (**เมียนซ็อม**
ลากเนวีซุมาคางเขวง) มีคำหนีที่ป่า
ข้างซ้าย

สมุลากส์ขาน (**ซ็อมลักซ็อมคัน**) สลักสำคัญ
ที่เป็นหลักเป็นประธานหรือที่สำคัญ เช่น
การสมุลากส์ขาน (**การซ็อมลักซ็อม**
คัน) การสลักสำคัญ **เสกกุฎิสมุลาก**
ส์ขาน (**ซัจเกดัยซ็อมลักซ็อมคัน**)
ความสลักสำคัญ (คำไทย **สลักสำคัญ**)

สมุลาญ (**ซ็อมลัญ**) เพื่อนรัก เพื่อนสนิท
เช่น **สุคนาชาสมุลาญ** (**ซมเคนยเจีย**
ซ็อมลัญ) ขอกันเป็นเพื่อนสนิท เป็น
ที่รัก เช่น **กุนสมุลาญ** (**โกนซ็อมลัญ**)
ลูกรัก **ทุรพขสมุลาญ** (**เตร์อับซ็อมลัญ**)
ทรัพย์อันเป็นที่รัก **สมุลาญงา** (**ซ็อม**
ลัญเพ็งย) ยอดรัก เป็นที่รักเสมอใจ
มิตรสมุลาญ (**มิดซ็อมลัญ**) เพื่อนรัก

สมุลาบ (**ซ็อมลับ**) ฆ่า เช่น **สมุลาบสตุว**
(**ซ็อมลับซัด**) ฆ่าสัตว์ โดยปริยาย
หมายความว่า กำจัดไม่ให้เกิดมีอีกต่อไป

เช่น สมฺลัปกิเลส (ซ็อมลัปปะเกะละสั)
 ตักกิเลส ทำให้เนื้อตาย ตั้งใช้ สมฺลัป
 แสฺบก (ซ็อมลัปปะสะบะก) ผลาญ ทำให้
 เสียหรือขาดประโยชน์ ตั้งใช้ สมฺลัป
 ปฺรโยชนั (ซ็อมลัปปะรโยจ) แสรงทำ
 กลมารยาทำเป็นตาย ตั้งใช้ สมฺลัปพุท
 (ซ็อมลัปปะค) เงื่อนกระตุก ตั้งใช้
 จงสมฺลัปมฺข (จงซ็อมลัปปะมฺข) ผูก
 เงื่อนกระตุก (ตรงข้ามกับ บตจนฺทาส
 (บ็อดจ็อนเตียะสั))

สมฺลัปกงฺกณ (ซ็อมลัปปะก้องแกบ) งูลาย
 สาบ เช่น พสฺสมฺลัปกงฺกณเจริน
 เนากุนฺงไพรรนํ (บั่วสัซ็อมลัปปะ
 ก้องแกบเจรินเนวีคฺนงเพรียรวเนียม)
 งูลายสาบมักอยู่ในป่าระนาม

สมฺลิจ, สมฺเลจ (ซ็อมเลจ) อูบายชั้นเชิงใน
 การสืบความลับให้ปรากฏชัดแจ้ง นักสืบ
 เช่น ภูงการโฆยสมฺเลจ (เดิงการ์โดย
 ซ็อมเลจ) ฐานโดยชั้นเชิงการสืบความ
 ลับ จาตสมฺลิจโอยเทาสืบการ (จัด
 ซ็อมเลจออยเตวีเสิบการ์) จัดนักสืบ
 ให้ไปสืบ

สมฺลึ, สํฬี (ซ็อมเลีย) สํฬี ปุยฝ้าย นุ่น
 หรืองัว ตั้งเรียก สมฺลึกบฺบาส (ซ็อม
 เลียกับบัส) ปุยฝ้าย สมฺลึค (ซ็อม
 เลียกัว) ปุยนุ่น สมฺลึรกา (ซ็อมเลีย

รวัก) ปุยงัว

สมฺลึง (ซ็อมเล็ง) เฟ่ง จ้อง เช่น เจียสมฺลึง
 เมิลผุกาย (เจยซ็อมเล็งเมิลผุกาย)
 เจยหน้าจ้องตุตาว สมฺลึงปฺรโยชนั
 (ซ็อมเล็งปฺรโยจ) ำพึงคิดแต่ประ
 โยชนั สมฺลึงมฺข (ซ็อมเล็งมฺข) จ้อง
 หน้า สมฺลึงอารมณฺ (ซ็อมเล็งอา
 ร็อม) เฟ่งอารมณฺ

สมฺลุก (ซ็อมลอก) คำใช้กับ สมฺล (ซ็อมลอ)
 แกง เป็น สมฺลสมฺลุก (ซ็อมลอส็อม
 ลก) แกงเบ็ดเตล็ด แกงทั่วไป

สมฺลุต (ซ็อมลุด) ชูให้ตกใจ ทำให้กลัว
 เช่น วาสมฺลุตชฺญ (เวียซ็อมลุดคฺญม)
 เขาชูฉนให้ตกใจกลัว คาบปัสัวรรจฺมฺเลีย
 โฆยสรวล กุสมฺลุตเก (เกียบเบียซัวรร
 จ็อมเลยโดยซรวล กมซ็อมลุดเก) พึง
 ถามจำเลยอย่างสบายๆ อย่างชูให้เขาตกใจ

สมฺลุย (ซ็อมโลีย) นุ่งจีบ นุ่งผ้าถุง นุ่ง
 ลอยชาย เช่น สมฺลุยสํพต (ซ็อมโลีย
 ซ็อมบัต) นุ่งผ้า เสลียกสมฺลุย
 (เซลียกซ็อมโลีย) นุ่งลอยชาย (ตรง
 ข้ามกับ จงกฺบิน (จงเกบีน)) สํพต
 สมฺลุย (ซ็อมบ็อดซ็อมโลีย) ผ้านุ่ง
 ลอยชาย

สมฺลุต (ซ็อมโลด) ความใจดี ความซื่อตรง
 เช่น นิยายสํถฺโฆยสมฺลุต (นียะย

เข็ญโดยซ็อมโลก) พุกจาอย่างใจดี
รกสัตามสมฺลุต (รวกซัตามซ็อมโลก)
หากินซ็อตรง

สมฺเลต (ซ็อมเลต) ตาเหล็อก คนตาเหล็อก
ตั้งใช้ว่า มนุสฺสสมฺเลต (มนุสฺสซ็อม
เลต) อาสมฺเลต (อาซ็อมเลต) อ้าย
ตาเหล็อก

สมฺเลก (ซ็อมเลก) คำใช้กับ สมฺล็ก (ซ็อม
ล็ก) ถลึงตา เป็น สมฺเลกสมฺล็ก
(ซ็อมเลกซ็อมล็ก) ซ้าเล็องค็อน
(มองอย่างไม่วอใจ)

สมฺเลว (ซ็อมเลว) ตาเหล่ คนตาเหล่ ตั้งใช้
ว่า มนุสฺสสมฺเลว (มนุสฺสซ็อมเลว)
คนตาเหล่ อาสมฺเลว (อาซ็อมเลว)
อ้ายตาเหล่

สมฺโลก (ซ็อมโลก) โฉลก จงสมฺโลก
(จงซ็อมโลก) หรือ นิพนฺธสมฺโลก
(นิพนฺธซ็อมโลก) ผูก หรือแต่งโฉลก

สมฺลอก, ล็อก (ซ็อมออก) แหบ พร่า คน
เสียงแหบ เสียงพร่า

สมฺอบ, ล็อบ (ซ็อมอ็อบ) เป็นที่เกลียดชัง
(ตรงข้ามกับ สัพญั (ซ็อมลัญ) เป็น
ที่รัก เช่น กุณฺสอฺบ (โกนซ็อมอ็อบ) ลูก
ร้าง ทุรพฺยสมฺอบ (เตรอ็อบซ็อมอ็อบ)
ทรัพย์อันเป็นที่รัง

สมฺอบพุต, ล็อบพุต (ซ็อมอ็อบพุต) ทำลาย

ซ็อเสี่ยง ทำลายประโยชน์เขา อิจฉา
ริษยาเขาคัวยความชิงชัง เช่น กุสฺม
อบพุตเก (กมซ็อมอ็อบพุตเก) อย่า
อิจฉาริษยาเขา นิยายบงฺขุจกฺนาโฏย
สมฺอบพุต (นิเยยบ้องโกจฺเคนียโดย
ซ็อมอ็อบพุต) พุกใส่ความกันโดยอิจฉา
ริษยา

สมฺอาจ, ล็อาจ (ซ็อมอาจ) เครื่องทำให้สวย
ใช้ เครื่องสมฺอาจ (เครื่องซ็อมอาจ)
เครื่องสำอาจ

สมฺอาต, ล็อาต (ซ็อมอาต) ทำให้สะอาด
ทำให้หมดมลทิน เช่น สมฺอาตตฺยทะ
(ซ็อมอาตเพตฺยะห์) ทำบ้านให้สะอาด
สมฺอาตขุลวน (ซ็อมอาตขุลวน) ซ้าระ
ร่างกายให้สะอาด สมฺอาตจิตฺต (ซ็อม
อาตเจ็ด) ซ้าระใจให้สะอาด โปส
สมฺอาต (โปสซ็อมอาต) กวาดให้
สะอาด ชุตสมฺอาต (จุตซ็อมอาต)
เช็ดให้สะอาด

สมฺอิต, ล็อิต (ซ็อมเอ็ด) ๑. คำใช้กับคำ
สมฺอาต (ซ็อมอาต) ทำให้สะอาด กับ
สมฺอาจ (ซ็อมอาจ) ทำให้สวย เป็น
เป็น สมฺอิตสมฺอาต (ซ็อมเอ็ดซ็อม
อาต) ทำให้สะอาดหมดจด ทำให้สะอาด
สวงาม สมฺอิตสฺอาจ (ซ็อมเอ็ดซ็อม
อาจ) ทำให้สวงามบรรเจิดบรรจง ทำ
ให้สะอาดสะอาด

๒. ยางไม้หรือวัตถุเหนียวสำหรับ
ล่อให้สัตว์เล็ก ๆ คืบ เช่น จาบขาบ
สมุติ (จาบเจ็บบ้างเอ็ด) นกกระ
จาบคิกยางไม้

สมอญ, สอญ (ซ็อมโอ้ย) กลิ่นเหม็น สิ่ง
ที่มีกลิ่นเหม็น ทำให้เหม็น โดยปริยาย
หมายความว่า ทำให้เสียชื่อเสียง เช่น สมอญ
เกร็ดเค (ซ็อมโอ้ยเกร็ดเค) ทำให้เขา
เสียเกียรติเสียชื่อเสียง

สมเอก, สเอก (ซ็อมเอก) ขี้ฟัน

สมแอล, สแอล (ซ็อมแอล) ยื่นออก เช่น

สมแอลโพะ (ซ็อมแอลบั่วะห์) ยื่นพุ่ง
สย (ซอย) สร้อยคอ คือ ขนคอสัตว์ ได้
แก่นกยูงและราชสีห์ เป็นต้น เช่น สยก
โก่ง (ซอยกอโก่ง) สร้อยคอ หรือ
ขนคอกนกยูง สยสวาร์ (ซอยซ็องวาร์)
สร้อยสังวาลย์ แซสสย (แซซซอย)
สายสร้อย พากยสย (เป๊ยักซอย) คำ
สร้อย คือคำที่แซมหรือผสมกับคำอื่น
บริวารศัพท์ (คำไทย สร้อย)

สย (ซวย) ๑. ช่วย เช่น ขุณฺณสยทเท
(คฺญุมซวยตฺวเต) ฉันทวยเปล่า ๆ (ทรง
ข้ามกับ เห่ง ๒.)

๒. หวีชนิดหนึ่ง ทำด้วยทอง เงิน
นาก ทองแดง ทองเหลือง หรือเขา
เป็นต้น สำหรับทำให้มมวยเรียบ

สยนะ, สยนา (สะยะนะ หรือ สะยะนา)
ที่สำหรับนอน การนอน เช่น แทน
สยนา (แตนสะยะนา) แทนที่บรรทม
(ราชาศัพท์) สยนกาล หรือ เวลา
(สะยะนะกาล หรือ เวเลัย) เวลานอน
สยนฐาน (สะยะนัถาน) ที่สำหรับ
นอน สยนาสนะ (สะยะนาสะนะ)
ที่นั่งที่นอน

สยมฺพรา, สวยมฺพรา (ชะยัมพะเรีย หรือ
สวะยัมพะเรีย) หญิงที่เลือกสามีเอง
ตามความพอใจ

สยมฺภู, สวยมฺภู (ชะยัมพู หรือ สวะยัมพู)
ผู้เกิดเอง ผู้ได้สำเร็จคุณวิเศษด้วยตนเอง
พระสยมภู (เพรียะห์ชะยัมพู) พระ
พุทธเจ้า

สยฺยา, เสยฺยา (ไสยา) การนอน สยฺยาสน์
หรือ เสยฺยาสน์ (ไสยะส) นอน ราช
ศัพท์ ใช้ ทรงสยฺยาสน์ (ตฺรืวงไสยะส)
บรรทม พระพุทธรูปเสยฺยาสน์
(เพรียะปุดเทียะรูปเสยะส) พระนอน
สี่เสยฺยาสน์ (สี่หะไสยะส) สี่เสยฺยาสน์
นอนแบบราชสีห์

สยฺยาสน์, เสยฺยาสน์ (ไสยะส) ที่นอนที่
นั่ง ทรงสยฺยาสน์ (ตฺรืวงไสยะส)
หรือ ทรงสมฺเรจเสยฺยาสน์ (ตฺรืวง
ซ็อมรัจไสยะส) ทรงพระบรรทม

(ราชาศัพท์)

สยว (ชะโย้ว) ดู **สรว**

สร (ขอร์) ๑. สร เช่น **เสฏฐาณสร** (ชุดเจ้าเพลงขอร์) ราชาณสร **ศรวสร** (โต้วขอร์) ถูกสร **สรชัย** (ขอร์เจีย) สรชัย สรที่มีชัย **กุนสร** (โกนขอร์) ลูกสร

๒. ระลึก นึกเห็น **สรชาติ** (ขอร์เจียด) ระลึกชาติ **สรญาณ** (ขอเรียนเจียน) ญาณที่พิจารณารู้เหตุซัดทั้งในอดีตและปัจจุบัน

สระ (ชะระ) สระ เสียง เช่น **ทิมสระ** (ดีเคียชะระ) ทิมสระ สระเสียงยาว **รสสระ** (เรื่อชะระ) รสสระ สระเสียงสั้น

สระกะ, สรรกะ (ซัรเกียะ) ๑. วรรค กณฑ์ ปริจเฉท แผนก หัว(ของคัมภีร์ หนังสือ) **เสฏฐกัณฐะ** (ซัเกียดมยซัเกียะ) ความตอนหนึ่ง **สระกะที่ ๑** **สระกะที่ ๒** (ซัเกียะดิมยซัเกียะดีปรี) ปริจเฉท ที่ ๑ ที่ ๒

๒. การสร้าง การทำให้เกิด ที่เกิด ต้นกำเนิด สิ่งที่เกิดมีขึ้นตามธรรมดา

สระณะ (ชะระนะ) ที่ระลึก การระลึกถึง ที่พึ่ง บ้านที่อยู่ เครื่องป้องกัน พระนิพพาน **สรณคมน์** (ชะระนะกัวม)

สรณาคมน์ การกล่าวคำปณิญาเอา พระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์เป็นที่ระลึกที่พึ่ง **สรณศรัย** (ชะระนะไศร) ไตรสรณะ ที่พึ่งทั้ง ๓ ได้แก่พระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ **สรณทาน** (ชะระนะเตียน) การให้สรณคมน์ **สรณทายก** (ชะระนะเตียยัก) ผู้ให้สรณคมน์ ผู้ให้ที่พัก ผู้ให้ที่พึ่ง **สรณธรรม** (ชะระนะเทือร์) ธรรมที่เป็นที่พึ่ง **สรณเภท** (ชะระนะเพด) การขาดจากที่พึ่ง

สรวะ (ชะระเดียะ) ฤดูมีลม ฝน น้ำค้าง มีหมอกลง เรียก **สรวกาล** (ชะระเดียะกาล) หรือ **สรวทรว** (ชะระเดียะรวไคว)

สรวางค (ชะระเบียง) ดู **สรวางค**

สรวเพี, สรวเพี (ชะระเปอ หรือ ซัรเปอ) ดู **สรวเพี** คำ **สรวเพี** ใช้ในกาพย์กลอน

สรวเพชฌ (ชะระเบ็จ) ดู **สรวเพชฌ**

สรวพชฌ (ซัรบัจ) พระสรพชฌ์ พระสัพพัญญู (ไม่ค่อยใช้ ใช้ **สรวเพชฌ** หรือ **สรวเพชฌ** หรือ **สรวเพชฌ** มากกว่า)

สรวางค (ซัรเบียง) สรวางค ร่างกายทั้งปวง มักใช้ **สรวางคกาย** (ซัรเบียงกาย) สรวางคกาย รูปกายทั้งตัว

ฉัพพสารพางค (ข้อขัณฑ์เยชะขั
เบียง) เก็บทัวสรรพางคกาย

สรุเพชญ (ขัณฑ์) พระสรพเพชญ พระ
สัพพัญญู พระสรุสรุเพชญ (เพริเยห
เขริยขัณฑ์) พระศรีสรพเพชญ สร
เพชญตาณณ (ขัณฑ์เจียะดาณเียน)
ญาณหรือปัญญาที่รู้ทั่ว (ญาณของพระ-
สัพพัญญู)

สรพระ (ขอร์เพริเยห) ชื่อต้นไม้ไม่มีแก่น
ชนิดหนึ่ง ต้นเล็กเตี้ย ๆ ใบเป็นแฉก ๆ
คล้ายใบละหุ่ง แต่เล็กกว่า ดอกสีแดง
มียางขาว มักปลูกเพื่อความสวยงาม
หรือใช้เป็นเครื่องตั้งที่บูชา ใช้เป็นยา
ถ่ายก็ได้ เรียก ฦ่มสรพระ (เดิมขอร์
เพริเยห)

สรภณญ, สรภาน (ชะระเพ็ญ หรือ ชะ
ระเพียน) การสวดเป็นทำนองตามระยะ
วรรคของคาถา (เรียกเฉพาะการสวด
ภาษาบาลีสันสกฤต)

สรสน (ขอร์ซ็อน) ร้าน มีกิริยามารยาทไม่
บริสุทธิ์งดงาม มักใช้เฉพาะแต่หญิงกับ
ใจหญิง ทั้งใช้ สรุสรสน (เขริยขอร์
ซ็อน) กับ จิตตสรสน (เจ็ดขอร์ซ็อน)

สรเสว (ขอร์เซอร์) สรรเสริญ ยกย่อง
เช่น สรเสวमारया (ขอร์เซอร์เมีย

เรียะเยียด) สรรเสริญमारया สรเสว
จันเระ (ขอร์เซอร์จ็อมเนะห) สรรเสริญ
ความรู้ สรเสวคุณ (ขอร์เซอร์คุณ)
สรรเสริญคุณ (คำไทยใช้ สรรเสริญ)

สรเสว (ขอร์เซอร์) เขียน เช่น สรเสวอกุสร
(ขอร์เซอร์อักษอร์) เขียนอักษร สรเสว
สับุตร (ขอร์เซอร์ซ็อมบด) เขียนจดหมาย
เสมวสรเสวสับุตร (เขมวขอร์เซอร์
ซ็อมบด) เสมียนเขียนจดหมาย

สรไส (ขอร์ไซ) เส้นสาย โย สรไสพัว
(ขอร์ไซพัว) เอ็น สรไสณาม
(ขอร์ไซเขียม) เส้นเลือด (ราชาศัพท์
ใช้ พระนหารู (เพริเยหเนียะหารู)
สรไสสกะ (ขอร์ไซซ็อก) เส้นผม
สรไสสูตร (ขอร์ไซไซด) เส้นไหม
สรไสอโระ (ขอร์ไซอ็อมบอห) เส้น
ด้าย สรไสพังพาง (ขอร์ไซปังเบียง)
โยแมลงมุ่ม สรไสณุก (ขอร์ไซนุก)
โยบัว

สรสวัต, สรสวตี (ชะระสวัต หรือ ชะระส
วะเตีย หรือ-เตีย) นางสรสวัตี ชายา
พระพรหม เรียก พระนางสรสวัตี
(เพริเยหเนียงชะระสวัตวะเตีย) พระ-
นางสรสวัตี หรือ สรสวตีเทวี (ชะระส
วะเตียเตวี) สรสวัตีเทวี

แก้คำผิดสำหรับเล่ม ๔

หน้า	บรรทัด	คำ	แก้เป็น
๖๖๕	ขวา ๒๑	(เทวอการ์เบ้ง)	(เทวอการ์ริงเบ้ง)
๖๖๖	ขวา ๖	(การัง....)	(การัง....)
๖๘๐	ขวา ๑๗	(เรเวียะตี้....)	(เรเวียะเตีย....)
๖๙๕	ซ้าย ๑๕	รำแรก	รำแรก
๖๙๗	ขวา ๒๐	ฤตฺสาตมฺย	ฤตฺสาตมฺย
๗๑๖	ซ้าย ๑๖	(ลี้เลียเวียะตี้....)	(ลี้เลียเวียะเตีย....)
	ขวา ๒๓	เมิลเมญ (เมิลเมญ....)	เมิลเมญ.... (เมิลเคิญ....)
๗๒๘	ซ้าย ๒	เตรียมคาง	เตรียมคาง
	๒๔	(โลกเกียะติ)	(โลกเกียะเตะ)
๗๔๓	ขวา ๒๕	แต่ลูกเล็กกว่า	แต่ต้นเล็กกว่า
๗๔๘	ซ้าย ๑	(ทวอการ์....)	(เทวอการ์....)
๗๖๑	ขวา ๘	ตัวทัก	ตัวทัก
๗๗๓	ขวา ๑๗	ขางเนะวิญ	ขางเนะวิญ
๗๘๐	ขวา ๑๖	วมล	วมล
๗๘๑	ขวา ๒๓	(วิลลึง)	(วิลวึง)
๗๘๕	ซ้าย ๘	(เวสัโซตะเนียม)	(เวสัโซะตะเนียม)
๘๒๔	ขวา ๒๒, ๒๕	จ้อมบะห์	จ้อมบะห์
๘๔๐	ซ้าย ๒๔	(ชะไมมว)	(ชะไมมว)
๘๕๐	ซ้าย ๒๒	(ซ็อมโบร์ไทง)	(ซ็อมโบร์ไทง)
๘๕๒	ซ้าย ๑๑	ขญ์	ของ ขญ์
๘๕๓	ซ้าย ๑๘	(บานซ็อมเรจ....)	(บานซ็อมรัจ....)
๘๕๗	ขวา ๑	(อ็องกอร์....)	(อ็องกอร์....)